

NORSK ARBEIDSMANDSFORBUND

BERETNING OM VIRKSOMHETEN 1916

av RICH. HANSEN og GUNNAR SETHIL

JOH. NORDAHL'S BOK- & AKSIDENSTRYKKERI
KRISTIANIA 1917

BEREITNING
OM VIRKSOMHETEN

1916

AV RICH. HANSEN OG GUNNAR SETHIL

Landsmøtet.

Forbundets 12. landsmøte avholdtes i dagene 27. august—3. september. Til dette var fremmøtt 149 representanter, det samlede hovedstyre, forbundets tillidsmænd samt representanter for Dansk arbeidsmandsforbund, Svensk grov- og fabrikarbeiderforbund og Arbeidernes faglige landsorganisation.

Hvad angaar landsmøtets forhandlinger og de vedtagne beslutninger henvises til den trykte protokol som er foreningerne tilsendt.

Hovedstyret.

Ved aarets begyndelse bestod forbundets hovedstyre av følgende: Rich. Hansen, Gunnar Sethil, A. Ahlstrand, Bernhard Eriksen, P. Fjeld, Anna Pleyrn, Olaf Torstensen, Anton Elvenæs, Peder Berntsen, Elias Volan, Lars J. Tørres, Gustav Rontén, Oscar Hansen, Halvor Steinmoen, Alfred Myhrstad og Ivar Paulsen.

Siden landsmøtet har hovedstyret hat følgende sammensætning: Rich. Hansen, Gunnar Sethil, A. Ahlstrand, Bernhard Eriksen, Torger Heggen, Oskar Johansen, N. E. Nilsen, Hans Moen, Kristoffer Tamnæs, Kr. Moljord, C. Strøm, Elias Volan, Paul J. Haanes, Johan Iversen, Gustav Rontén og Nils Kvale.

Der er avholdt 4 hovedstyremøter, nemlig det ordinære aarsmøte fra 1—4 juni og 3 ekstraordinære møter: 25.—26. august, 1. september og 10.—12. december.

Forretningsutvalget

har i aarets løp avholdt 43 møter, hvor 718 saker er behandlet. I forretningsutvalgets sammensætning blev der paa landsmøtet foretat den forandring, at Torger Heggen, N. E. Nilsen og Oskar Johansen valgtes istedenfor Olaf Torstensen, Anna Pleyrn og Peter Fjeld.

Hovedkontorets virksomhet.

Der er i aarets løp inkommet til forbundet 4925 almindelige breve og 3871 bankobreve. I samme tidsrum er der avsendt fra kon-

toret 6177 almindelige breve, 1079 banko- og værdibreve, 1077 pakker samt 5463 tryksaksforsendelser.

Fagbladet „Arbeidsmanden“ er utkommet i 12 numre med tilsammen 96 sider. Bladets oplag har gjennemsnittlig været 25000.

Gruppestyremøter og generalforsamlinger.

Følgende grupper har avholdt styremøter:

Kommunalarbeidernes gruppe, Den elektrokemiske gruppe, Hermetikarbeidernes gruppe, Bygningsarbeidernes gruppe, Melkefabrikarbeidernes gruppe, Tekstilarbeidernes gruppe, Fyrstikarbeidergruppen og Grube- og anlægsarbeidernes gruppe.

For de 5 sidste gruppers vedkommende har styremøter været avholdt i forbindelse med generalforsamling.

Medlemsbevægelsen.

Forbundets medlemsantal var ved utgangen av 1915 22213. Gjennemsnittstallet for hele 1915 utgjorde dog ikke mer end 19964. Ved utgangen av 1916 var forbundets medlemsantal ifølge indberetning fra kassererkontoret til Landsorganisationen for december maaned 18806. Tilsyneladende er dette en nedgang, men forklaringen hertil er, at der i 1916 er indført den ordning, at indbetale til Landsorganisationen hver maaned for det antal medlemmer som forbundet har mottat kontingent for fra avdelingerne. At det virkelige medlemsantal i december 1916 var betraktelig høiere end den indbetalte kontingent gav uttryk for vil let forstaaes, naar det viser sig at 63 av forbundets avdelinger, deriblandt mange av de større, ikke har indbetalt nogen kontingen i december maaned 1916. Hertil kommer saa de nystiftede avdelinger, som endnu ikke var pliktig før en maaned bakefter at indbetale kontingenten.

For ut kunne bedømme medlemsantallets vækst eller tilbakegang, maa man derfor ta hensyn til gjennemsnittet av indbetalinger i hele aaret, og da viser det sig av indbetalingene at dette utgjør 20465 medlemmer. Altsaa en stigning fra gjennemsnittet i 1915 med 502 medlemmer.

Avdelingsantallet er steget fra 308 i 1915 til 347 ved utgangen av 1916. Der er utgaat eller nedlagt 23 avdelinger og indmeldt 62 nye avdelinger.

Agitationen.

Til agitation er i 1916 anvendt av forbundets midler kr. 14277.20, herav er kr. 6744.00 bevilget til stedlige styrer.

Foruten formanden og sekretærene samt i nogen utstrækning H. Berntsen er ogsaa forskjellige andre personer leilighetsvis blit anvendt til agitation.

Repræsentation.

Foruten ved Landsorganisationens kongres, hvor forbundet var representert i overensstemmelse med lovene, var ogsaa forbundet representert ved Dansk arbeidsmandsforbunds kongres ved formanden og kassereren.

Det skandinaviske samarbeide.

I overensstemmelse med bestemmelserne i overenskomsten mellem vort forbund og broderforbundene i Sverige og Danmark traadte den skandinaviske samarbeidskomité sammen i september i anledning de inden vort forbund i 1916 førte konflikter. Ved det oppgjør som foretokes blev det svenske og det danske forbund i henhold til gjensidighetsbestemmelserne paalagt at utrede til vort forbund tilsammen kr. 58171.47.

Syke- og begravelsekassen.

Kassen har i aaret undergaat endel forandringer, saaledes er der nu kun 2 klasser mot tidligere 3.

Klasse 1 omfatter mandlige medlemmer og klasse 2 kvindelige. Kontingenten til disse er henholdsvis 30 og 15 øre.

Begravelsesbidraget er ogsaa utskilt, saaledes at der maa betales en særskilt kontingent til begravelsekassen for at ha ret til begravellesbidrag.

Naar landsmøtet vedtok disse forandringer efter indstilling fra representantmøtet for sykekassen, saa var det som det sidste forsøk paa at holde kassen gaaende og ifald det viste sig, at der ikke blev større tilslutning skulde denne ophøre fra utgangen av 1917.

Og tilslutningen i aaret har været liten, der er kun tilsammen indmeldt 94 medlemmer, der fordeler sig med 78 paa klasse 1 og 16 paa klasse 2. Desuten er der tilsluttet 17 medlemmer til begravelsekassen.

Utmeldte medlemmer i begge klasser er 48, saa nettotilvæksten er 46 medlemmer. Medlemsantallet er saaledes ved aarets slutning 530.

I aaret er der avsendt 71 banco- og værdibreve, 38 pakker og 1082 almindelige breve og tryksaker, ankommet 211 banco- og værdibreve og 316 almindelige breve.

Der er utbetalt 319 sykebidrag og et begravellesbidrag med tilsammen kr. 4056.30.

Kassens indtægter har været kr. 4014.04 og udgifterne kr. 4731.62, saaledes et underskud i aaret av kr. 717.58, hvorfor kassebeholdningen er gaat ned fra kr. 1429.93 til kr. 712.37.

Kassens økonomiske stilling er saaledes mindre god, trods at der flere gange er foretat nedsættelser av kassens ydelser og forhøielser av kontingenten.

Gruppe- og distriktssekretærernes indberetning.

Bergens distrikt.

I det forløpne aar er 2 foreninger nedlagt, nemlig Samnanger arbeiderforening, da de fleste arbeidere er reist fra stedet, og Spjelkavik arbeiderforening, som har sovnet hen. Jeg har flere gange forsøkt at faa den sidste forening optat igjen, men har det paa forskjellig vis vist sig ganske umulig. Der er i aarets løp kommet 6 nye foreninger til, saa nu skulde her være 44 avd. med 2346 medlemmer, mot forrige aar 40 avd. med 2308 medlemmer, saa fremgangen i medlemsantal har i aaret ikke været stor.

Har i aarets løp deltat i 137 møter, mottat 87 skrivelser og avsendt 95 + 12 rundskrivelser, holdt 25 foredrag for 1280 tilhørere og været paa reise i 129 dage.

Direkte forhandlinger med arbeidsgivere har jeg ført i 6 tilfælder. To av disse gjaldt steder, hvor arbeidet var nedlagt paa grund av mindre uoverensstemmelser mellem arbeidere og arbeidsgivere, de øvrige gjaldt lønskrav med opprettelse av tariffer. I et tilfælde blev tariffen prolongert et aar med et krisetillæg, i likhet med hvad der var gjort i Kristiania ved flere lignende store fabrikker.

Med Bergens kommune blev efter lange forhandlinger opprettet ny overenskomst, gjældende i 2 aar fra 1. juli 1916. Arbeiderne her fik alle kr. 1.00 pr. dag i tillæg til deres løn og blev mindstelønnen sat til kr. 5.30 pr. dag. Desuten blev der gjort tilsvarende forbedringer i overtidsbetalingen og utenbysbetalingen samt ferien forlænget med 3 dage for baade faste og løse arbeidere.

Dykkerne fik sin dagløn forhøiet fra kr. 10 til kr. 13 pr. dag samt regulert dybdetillæg, og for natarbeide og arbeide paa land.

Ved forhandling viste det sig umulig at faa noget dyrtidstillæg utover overenskomsten, men ved hjælp av vor indflydelse i formandskap og bystyre fik vi vedtat at tillægget skulde regnes ogsaa for første halvjaar 1916, og blev det da at utbetale med et fikst beløp regnet efter $\frac{1}{2}$ aars tillæg. Men da endelig alt var vedtat av bystyret den 7. juli, og vi alle trodde at nu var alt ordnet, viste det

sig at arbeidsschefer og magistraten satte sig paa sin hale og ventet paa ordrer, saa der hengik en maaned og mer før det daglige lønstillæg og dyrtidstillægget blev utbetalt, og jeg maatte ha flere konferanser, før det endelig kunde bringes i orden.

Alle de fordele som ved overenskomsten var opnaadd blev ogsaa tilstaat gasverksarbeiderne og renovationsvæsenets arbeidere. Ved gasverket opstod ogsaa en hel del vanskeligheter ved utbetalingen av dyrtidstillægget, saa jeg hadde flere konferanser for at bringe det til klarhet. Der har disse vanskeligheter gjort, at foreningen har vokset fra at bare være et faatal av arbeidere til at flertallet nu staar i sin forening, som virkelig nu kan være til nytte hvis de holder sammen.

Arbeidere der fik godt av overenskomsten var ialt ca. 650 mand, og blev det samlede tillæg for 1916 ca. 330.000 kr. Paa grund av tiderne har enkelte faat mindre tillæg senere og har nu samtlige arbeidere i slutten av decbr. maaned sendt andragende om et nyt dyrtidstillæg for 1917. Hvordan det vil gaa beror paa hvad der kan gjøres, at de vil faa noget er sandsynlig.

For veiarbeiderne i Førde og Naustdals herreder har der været ført flere forhandlinger med amtsingeniøren og sidst med kredsmæglingsmanden, men uten resultat, da amtsingeniøren og amtmanden har gjort alt for at trække det i langdrag og derved trætte folkene ut. Likeledes fik vi det indtryk, at kredsmæglingsmanden særlig vilde rette sig efter amtmanden og ingeniøren i Nordre Bergenhus amt samt ingeniørerne i sit eget amt. Som stiftamtmand er han jo den øverste i begge amter.

Stillingen forøvrig er som almindelig, dog skulde det synes at nu under dyrtiden maatte alle søke at organisere sig, for derved at gjøre alt for at tilkjæmpe sig saa meget at trykket av dyrtiden blev mindst mulig. Men det viser sig mange gange saaledes, at man kunde tro at dyrtiden ingen indflydelse har, naar man ser paa at folk litet agter paa organisationen.

Desuten viser det sig, at de tilreisende arbeidere paa somme steder danner foreninger i tilslutning til S. A. C. i Sverige og derved skaper direkte splittelse, hvad har skedd paa flere steder her i distriktet. Og det kan ikke bli andet end splittelse inden arbeiderklassen.

Men da organisationen altid har hat at kjæmpe med alle slags vanskeligheter og trods det har vokset sig sterkere og sterkere, saa faar det haabes, at de nuværende vanskeligheter ogsaa overvindes og at den tilslut blir den magt som den bør bli.

Johan Gudmundsen.

Trondhjems distrikt.

Vort forbunds medlemsantal i Trondhjems distrikt har ogsaa øket noget i 1916. Paa grund av manglende opplysninger fra avdelingerne om medlemsantallet, kan jeg desværre ikke med nogen sikkerhet sige hvor meget det har øket.

Jeg antar dog at medlemsantallet nu er omkring 4000, fordelt i 62 eller 63 avdelinger.

Der er blit stiftet noen nye avdelinger i aarets løp, desuten har en del av de ældre avdelinger øket sit medlemsantal.

Noen videre arbeidsledighet har her ikke været for vore medlemmers vedkommende.

Lønningerne er i aarets løp forhøiet noget for alles vedkommende, men paa langt nær ikke tilsvarende den store prisstigning paa alle andre omraader.

Av konflikter med arbeidsstans til følge har der været et faatal og ingen av nogen længer varighet — bare noen dage.

Der har desuten været en hel del konflikter om løn og avskedigelser samt om arbeidsforhold forøvrig, jeg har saaledes deltatt i 90 mæglings- og forhandlingsmøter med arbeidskjøperne om løns- og arbeidsforhold m. m.

Jeg har i aarets løp hatt 146 reisedage for forbundets regning, derav 56 dage i underhandling og 58 dage i agitation, desuten 32 dage til hovedstyremøter, vort forbunds landsmøte og den faglige landskongres.

Jeg har holdt 62 foredrag for ca. 11 337 tilhørere.

Har stiftet 3 fagforeninger i tilslutning til vort forbund med 63 medlemmer, samt 1 politisk forening med 20 medlemmer.

Har mottatt 89 breve og 15 telegrammer.

Har avsendt 92 breve og 6 telegrammer.

A. Kalvaa.

Stavanger distrikt.

Angaaende medlemsantallets størrelse ved aarets begyndelse og dets slut kan ikke gives nogen sikker opgave, da jeg ikke har kunnet faa nogen ssadan fra foreningerne.

Der er i aaret stiftet 4 nye foreninger, derav er de 3 stiftet av undertegnede. Desuten er gasverksarbeiderne i Stavanger, hvis forening nedlagdes ifjor, nu blit reorganisert i tilslutning til Stavanger

kommunale arbeiderforening, og er nu samtlige arbeidere ved verket organisert.

En forening er nedlagt.

Jeg har i aaret hatt 129 reisedage og har holdt 31 foredrag for tilsammen ca. 1800 tilhørere. Jeg har deltatt i 26 forhandlingsmøter med arbeidsgivere. Desuten har jeg deltatt i 85 andre møter med foreninger, styrer og komiteer, og paa flere av disse været foreningerne behjælpelig med utarbeidelse av tarifforslag. Likeledes har jeg hatt en hel del konferanser med organisationernes tillidsmænd spesielt under grube- og jernkonflikterne, hvor i begge tilfælder hermetikarbeiderne i Stavanger holdt paa at bli dratt med i kampen.

Utenom disse møter har jeg deltatt i 2 hovedstyremøter samt landsmøtet.

Jeg har i aaret mottatt 32 telegrammer og 83 skrivelser og avsendt 23 telegrammer og 126 skrivelser.

Hvad angaar agitationen, saa har denne i det forløpne aar faldt tung og vanskelig. Grunden herfor er for det første voldgiftslovens vedtagelse, som bevirket, at en stor del av arbeiderne rundt paa de forskjellige arbeidssteder tilegnet sig den oppfatning, at det da vilde bli umulig at kunne foreta sig noget gjennom organisationen, og at denne saaledes var overflødig og unødvendig; en oppfatning, som de vel snart vil indse var aldeles feilagtig og i høi grad ødelæggende saavel for dem selv som for organisationen.

En anden grund, som i endnu større grad har vanskeliggjort agitationen, er den agitation, som har været ført fra de i den senere tid fra Sverige ankomne anlægsarbeidere, mot vore organisationer og for den svenske S. A. C. organisation.

Denne agitation, som helst har været drevet ved anlæg o. l., har ikke altid været ført paa den mest saklige og ærlige maate, og har været et velkommen skjæmbret for dem som ellers ikke hadde noget paaskud til forsvar for sin stilling som uorganisert, slik at de ikke gaar ind i hverken den ene eller anden organisation.

Angaaende hermetikgruppen kan meddeles, at denne industri nu vokser sig større aar for aar, idet der nu startes hermetikfabrikker rundt det hele land.

Det har vistnok til denne tid været vanskelig at faa folkene paa disse nye steder organisert, dels fordi det paa de fleste er smaa fabrikker og dels fordi der ialfald endnu paa de fleste steder er temmelig uregelmæssig drift og ustadige arbeidsforhold som følge av ujevn tilførsel av raastof.

Der er dog i det sidste stiftet en hermetikarbejderforening i Tromsø av sekretær Fr. Strøm og en i Aalesund av sekretær Gudmundsen, og er der al grund til at tro, at det i den nærmeste fremtid skal lykkes at faa samlet gruppens arbeidere i organisationen.

Det kan maaske være av interesse at meddele, at der bare i Stavanger og omegn nu er ca. 65 hermetikfabrikker. Det vil da let forstaaes, at naar saa mange bedrifter er samlet paa et sted, kræver det meget arbeide saavel at drive agitation som at paase alle de andre ting som saaatsi stadig melder sig i form av tvister o. l.

Der er i aaret avholdt 3 gruppestyremøter. Paa disse har man væsentlig beskæftiget sig med spørsmål angaaende den forestaaende tarifrevision inden gruppen. Gruppestyret bestaar av følgende: Gudm. Pedersen, Adolf Olsen, Stavanger, Henry Hauge, Haugesund, Arne Handeland, Søndhordland, og Carl Andersen, Bergen.

Gudm. Pedersen.

Nordlandske distrikt.

Siden 1913 har stillingen som sekretær i Nordnorge været besat med Eivind Reiersen. Under landsmøtet i 1916 frasa han sig gjenvalg, da han hadde overtat redaktørstillingen av bladet „Ny Dag“ paa Gjøvik.

I stedet for ham blev saa Fridtjov A. Strøm valgt, efter indstilling fra nordlandsrepræsentanterne.

Som følge av dette personskifte, er der ikke indsendt nogen samlet aarsoversigt for dette distrikts vedkommende.

Grube- og anlægsgruppen.

Der er i aarets løp nedlagt 14 avdelinger og stiftet 26. Netto-tilvekst 12 avdelinger.

Ved aarets utgang var der inden gruppen 59 grubearb. foreninger med 4220 medlemmer, 39 jernbanearb. foreninger med 2310 medlemmer, 1 fæstningsanlægsarb. forening med 103 medlemmer, 4 vei- og anleggsarb. foreninger med 59 medlemmer og 36 andre anlægsarbejderforeninger (ved kraftanlæg m. v.) med 2053 medlemmer. Tilsammen 139 foreninger med 8745 medlemmer.

Gruppestyret har i aaret været samlet til møte en gang. Desuten avholdtes under forbundets landsmøte gruppemøter med de til landsmøtet fremmøtte repræsentanter.

Sekretær Nilsen har været ute paa forhandlingsreiser i 71 dage og agitationsreiser i 73 dage. Tilsammen 144 reisedage.

Han har i aarets løp holdt 53 foredrag for 5227 tilhørere og stiftet 3 nye foreninger.

Videre har han deltatt i 90 møter angaaende forhandlinger samt 34 andre møter, heri ikke medregnet de forretningsutvalgsmøter hvor han har deltatt.

Sekretær Ødegaard har været ute paa forhandlingsreiser i 25 dage og agitationsreiser i 14 dage, tilsammen 39 reisedage.

Har holdt 4 foredrag for tilsammen 95 tilhørere og stiftet to nye foreninger.

Videre deltatt i 99 møter angaaende forhandlinger samt 28 andre møter, heri ikke medregnet forretningsutvalgsmøter.

Lønsbevægelsen.

I aaret er avsluttet ialt 92 lønsbevægelser, av hvilke 17 førte til aapen kamp — streik eller lockout. I 7 tilfælder blev enighet oppnaaet under opsigelsestiden.

Der er opprettet 23 nye overenskomster og 45 av de ældre er revidert. 24 overenskomster er prolongert med dyrtidstillæg.

Lønsbevægelsen omfatter ca. 100 bedrifter med tilsammen 19000 arbeidere, hvorav 14161 var medlemmer av vort forbund. (Mestre og entreprenører i samme by eller arbeidsbranche er her regnet som en bedrift).

I streik og lockout deltok 4811 av forbundets medlemmer, og det samlede antal streikedage for disse utgjorde 313348.

I streikeunderstøttelse er utbetalt kr. 559236.61. I disse tal er ikke medregnet proteststreiken mot voldgiftsloven, der medførte en yderligere utgift for forbundet av kr. 70751.00.

Da de enkelte konflikter tidligere har været indgaaende redegjort for i „Arbeidsmanden“ og desuten vil bli omtalt i Landsorganisationens beretning, henviser vi forøvrig til efterfølgende tabeller.

Tabel I. Tarifoverenskomster

Løpenr.	Bedrift og sted	Antal arb.		Løn tidligere	Lønsforbedringer opnaad ved:			
		Ialt	Derav medlemmer		Mindsteløn efter overensk.	Almindelig lønstillæg	Tillæg i akk.priser	Lønsforb. anslaaet til ialt pr. aar kr.
	Transport.	8464	5956				%	1,710,854.25
22	Kr.sunds jord- og stenarb.	150	150	60-80	80	20	—	58,500.00
23	Aalesunds stenarbeidere .	102	102	70	85	15	—	41,310.00
24	Larviks murarbeidere . . .	8	8	60	65	10	—	2,240.00
25	Bergens stenarb.(entrepr.)	190	172	52	65	13	—	61,750.00
Kommunale virksomheter.								
26	Bergens kommune	429	370	4.30	5.30	1.00	—	171,600.00
27	Tønsberg kommune	50	28	48	53	5	—	5,675.00
28	Lillehammer kommune . . .	49	41	45-65	60-75	15	—	15,435.00
29	Kristiansunds kommune . . .	70	59	55	70	15	—	19,390.00
Elektrokem. og metallurgisk industri.								
30	Norsk elektrisk metalindustri, Sundløkken .	149	134	64	70	—	—	27,147.80
31	Odda karbidfabrik, Odda . . .	650	345	45-68	53-77,5	5	10-20	145,600.00
32	Odda cyanamidfabr., Odda . . .	160	145	45-72	53-77,5	—	—	35,840.00
33	Kragerø karbidfab., Kr.ø*	—	—	—	—	—	—	—
34	Meraker smelteverk, Kopperaaen	86	70	40-58	45-65	—	—	15,100.00
35	Nustadfos smelteverk, Meraker	85	24	38-56	45-65	—	—	8,155.00
36	Rjukan salpeterfabrik, Rjukan	1100	408	45-65	50-70	5*	—	154,000.00
37	Notodden salpeterfabrik, Notodden	400	247	45-60	50-68	5*	—	56,000.00
38	Kristiansands nikkelraffineringsverk, Kr.sand .	180	115	42-55	52-73	2	—	41,340.00
39	Porsgrunds elektrometallfabrik, Porsgrund	67	60	40-55	48-74	—	—	24,388.00
40	Den norske nitridfabrik, Eydehavn	80	25	45-50	60-65	—	optil 20	33,600.00
41	A/s Arendals smelteverk, Eydehavn	120	100	45-68	60-81	—	—	47,046.00
	Transport.	12489	8559					2,674.971.05

oprettet i 1916. (Forts.)

Arbeidstid pr. uke			Tillæg for overtids-, nat- og helligdagsarb.		Indeholder overensk.				Var der tidligere overenskomst?	Var der arbeidsstans?	Anmerkninger
Tidligere timer	Efter overensk. timer	Forkortelsen utgjør ialt timer pr. uke	Tidligere	Efter overensk.	Ferie antal dage	Bestemm. om voldgift	Tidlønn. gar. i akk.	Almindel. bestemm.			
		14997	%	%							
54	51	450	50-100	50-100	—	nei	ja	nei	ja	ja	
54	54	—	50-100	50-100	—	ja	ja	nei	ja	nei	
56	56	—	50-100	50-100	—	ja	ja	nei	ja	nei	Dyrtidstill. 5 øre pr. time.
42 1/2-57	46-54	—	25-50-100	25-50-100	—	ja	ja	nei	ja	nei	
42 1/2-57	46-54	—	0.80-1.00	0.90-1.10	—	ja	ja	nei	ja	nei	Forh. for faste arbeidere kr. 400.00 pr. aar.
57	56	50	ubestemt	25-50-100	7	ja	ja	nei	nei	nei	
57	54	138	0.70-0.80	0.90-1.20	6	nei	ja	nei	ja	nei	
54	51	210	50-100	50-100	7	nei	nei	nei	ja	ja	
56	56	—	50	50-100	7	ja	ja	ja	ja	nei	
56	56	—	30-150	30-150	4-7	ja	nei	ja	ja	nei	} Kr. 4.00 i krisetillæg pr. uke + familietillæg. * Denne overensk. blev prolongert paa 2 aar med et forøket dyrtidstillæg av kr. 5.00 pr. uke + familietillæg.
56	56	—	30-150	30-150	4-7	ja	nei	ja	ja	nei	
56-57	56	1	25-50-100	25-50-100	4	ja	nei	ja	ja	nei	} Krisetillæg kr. 4.00 pr. uke + familietillæg.
56-57	56	1	25-50-100	25-50-100	4	ja	nei	ja	ja	nei	
57-56	56	1	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	ja	ja	ja	} * i tillæg for de som ikke opnaar dette ved mindsteløns hævelse. + kr. 3.00 pr. uke i krisetillæg + familietillæg.
56	56	—	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	ja	ja	ja	
56	53	3	50-100	50-100-[-150]	5-14	nei	ja	nei	ja	nei	Alle arb. over 18 aar fik de i rubr.5 opførte 2 øre i tillæg til satserne, hvilket utgjør kr. 7280.00 til det øvrige.
57	56	1	25-50	25-50-100	4	ja	—	ja	nei	ja	
56	56	—	50	50-100	4	nei	ja	nei	nei	nei	Kr. 5.00 pr. uke i dyrtidstillæg + kr. 1.00 for hvert barn.
56	54-56	6	50	50-100	4-14	nei	ja	nei	nei	nei	Som dyrtidstillæg utbetales 10% av den optjente ukelen.

Tabel II. Prolongerte

Løpenr.	Bedrift — sted	Antal arbeidere		Forbedringer opnaat	
		Ialt	Derav medlemmer	Forhøielse i satserne	Forkortelse i arbeidstiden
1	Kristiania gasverk	337	235	} 40 øre pr. dag	—
2	Kristiania ingeniørvæsen	252	252		
3	Kristiania renholdsverk	210	210		
4	Halseths magasinbetjening, Tr.hjem.	10	8	fra 23.00—25.00	fra 57
				til 27.00—30.00	til 54
5	Hjula væveri, Kristiania.	425	150	}	—
6	Nydalens kompagni, —	630	330		
7	Vøien sp. & væveri, —	319	151		
8	Kr.a baand- & lidsefabr. —	240	75		
9	Nordisk tekstil co. —	50	35		
10	Grønliens tekstilfabrik —	50	25		
11	Bernh. Brønnes uldspinderi & væveri, Trondhjem	20	12	fra 18.00—20.00	—
				til 23.00—26.00	
				fra 9.00—12.00	
				til 11.00—14.00	
12	Rødskogs guldlisterfabrik	45	45	—	—
13	Borregaards fabrikker	101	101	}	—
14	Hønefos bruk	35	35		
15	A/s Fabrikken Arild, Trondhjem	15	11	fra 19.00—21.50	fra 59 ¹ / ₂
				til 25.00—27.00	til 54
				fra 10.50—13.00	
				til 13.00—15.00	
16	Bryggerierne i Trondhjem	188	104	fra 21.50 til 25.00	—
				- 13.00 - 15.00	
17	A/s Trondhjems Preserving co.	29	22	- 22.00 - 28.00	—
				- 12.00 - 15.00	
18	A/s Spørck & Co., Trondhjem	17	8	- 21.50 - 25.00	—
19	Pienes mølle, Buviken	28	20	fra 20.00—22.50	fra 60
				til 23.50—24.50	til 57 ¹ / ₂
20	Bryggerierne i Kristiania.	500	226	—	—
21	A/s Rosendahl & Co., Fane	70	31	—	—
22	Meraker bruk, Hommelvik	} 250	220	—	—
23	Lewis Millers tomt —				
24	Næs trælastbruk, Mosjøen	72	54	—	—
	Tilsammen.	3893	2360		

tariffer i 1916.

i form av:	Lønsforbedringerne andrar til ialt pr. aar kr.	Specielle opplysninger
Dyrtidstillæg.		
Familieltillæg av 30 øre for 1 person at forsørge og siden 10 øre for hver forsørgt person i tillæg pr. dag.	64,700.00	Det bemerkes, at tillægget kun er beregnet for de organiserte, men blev samme tillæg ogsaa git til de uorganiserte.
Krisetillæg kr. 4.00 pr. uke.	4,250.00	
Krisetillæg for over 30 kr. i fortj. . . . . 2.00 pr. uke	171,400.00	Arbeiderne har senere faat krisetillægget forhøiet, men dette er ikke skeet ved organisationsmessig forhandl.
— under 30 - - - - - 3.00 —		
Kvinder . . . . . 1.00 à 2.00 —		
Akkordarbeidere . . . . . 1.50 —		
Krisetillæg mandlige arbeidere . . . . . 4.00 —	7,500.00	4 dages ferie.
— kvindelige — . . . . . 3.00 —		
Krisetillæg over 35 kr. i fortj. . . . . 1.50 —	4,500.00	
— under 35 - - - - - 2.50 —		
— kvindel. arb. over 20 kr. . . . . 1.00 —		
— under 20 - - - - - 1.50 —		
Krisetillæg mandl. arb. over 19 aar . . . . . 6.00 —	40,800.00	
— do. under 19 samt kvinder 3.00 —		
Hertil et familieltillæg.		
Giftede mænd . . . . . 2.00 —	3,940.00	
Ugiftede mænd og kvinder . . . . . 1.00 —		
{ Giftede mænd . . . . . 3.00 —	51,700.00	
Ugiftede mænd . . . . . 2.00 —		
Kvinder . . . . . 1.00 —		
Mandlige og nuværende kvindel. arb. 2.00 —	9,400.00	
Nye kvindelige arbeidere . . . . . 1.00 —		
Giftede mænd . 3.00 pr. uke. Ugifte . 2.00 —	5,500.00	
Krisetillæg. . . . . 3.50 —	9,100.00	
{ Giftede mænd 6.00 pr. uke Ugifte . 5.00 —	125,000.00	
Kvinder . . . . . 3.00 —		
Krisetillæg . . . . . 1.00—3.00 —	7,000.00	Samme krisetillæg som for tekstilfabrikkerne i Kristiania foruten enkelte forandringer av akkordsatserne.
Arbeidere over 18 aar pr. uke . . . . . 3.50 —	56,200.00	
— under 18 - - - - - 2.00 —		
Familieltillæg 50 øre for hustru og hvert barn.		
5 % tillæg efterbetalt for 1915 og 10 % for 1916.	10,800.00	
	402,104.00	

Tabel III. Arbeids-

Organisation, sted og bedrift	Arbeidsstansningens årsak	Arbeidsstansningens karakter	Omfattende antal arbejdere	
			Ialt	Derav medl.
Kr.a skorstensfeiere	Krav om ny overensk.	Streik	14	14
Bergverkskonflikten	do.	Lockout	2204	2204
Orkla gruber	do.	"	411	411
Trondhjem. Bernh. Brønnes dampfarveri, uld-spinderi og mek. væveri	do.	"	16	16
Porsgrunds elektrometallurgiske a/s	Krav om overenskomst	Streik	70	70
Sandefjord. Murmestre—murarbeidere	Krav om ny overensk.	"	13	13
Trondhjem. A/s Spørck & Co, og mineralvandfabrikken „Løven“	do.	"	17	11
Hele landets mek. verksteder	do.	"	326	294
Kristiania spikerverk	do.	Lockout	130	107
Kristiansund. Entrepr. og jord- og stenarb.	do.	Streik	40	40
Namdalen. A/s Salsbrukets træsliperi	do.	"	28	28
Trondhjem. A/s „Arild“	do.	"	15	12
A/s Norsk Hydro	do.	"	774	774
Skien. Murmestre—murarbeidere	do.	"	10	10
Narvik. Luossavaara—Kiirunavaara aktiebol.	do.	"	211	113
Førde og Naustdal veianlæg	do.	"	40	28
Mjøndalen. Ekers og Solløs kalkbrud	do.	"	15	11
			4334	4156

stansninger i 1916.

Arbeidsstansn. begyndte den	Arbeidsstansn. ophørte den	Variation i løpende dage i 1916	Antal tapte arbejdsdage i 1916	Utbetalt understøttelse ialt i 1916 kr.	Herav bidrag fra landsorganisationsen kr.	Konfliktens resultat og andre bemærkninger
1—2	10—2	10	126	112.50	—	Ny overenskomst.
1—2	14—6	134	242,676	460,946.50	256,317.50	
24—5	14—6	20	7,752	13,503.50	5,474.00	
3—7	18—8	44	560	561.00	—	Prolongation m. visse forandringer.
5—2	5—4	60	2,754	5,087.00	2,527.00	Overenskomst.
1—4	4—4	3	39	—	—	Ny overenskomst.
16—4	24—4	9	66	36.00	18.00	do.
25—4	14—6	51	14,256	24,345.72	14,673.00	do.
25—4	14—6	50	3,996	6,804.00		do.
20—4	24—5	34	1,004	2,504.00	805.00	do.
2—5	6—5	5	140	—	—	Overenskomst.
1—5	15—5	15	144	149.50	66.50	Den gamle overensk. prolong. med
20—5	14—6	26	17,790	28,005.00	12,996.00	Nye overensk. [visse forandr.
6—6	—	208	1,248	2,720.00	1,232.00	Fortsætter.
7—7	18—9	74	3,036	6,286.00	3,413.00	Ny overensk.
3—8	—	151	1,362	2,172.00	689.00	Paagik ved aarets utgang.
7—9	11—11	—	216	306.00	112.00	Overenskomst.
			297,165	553,538.72	298,323.00	

Tabel IV. Gjældende tarif-

Løpenr.	Faggruppe, bedrift	Tariffen ind-	
		Arbejdsgiver eller arbejdsgiverorganisation	
I. Anlægsarbejde.			
1	A/s Aura	N. Arbejdsgiverforening	
2	A/s Bjølvefossen	A/s Bjølvefossen, Bjølvo kraftanlæg	
3	Hunnsfoss nyanlæg	Chr.a cementstøperi, H. Musculus A/s.	
4	A/s Høyangfaldene	A/s Høyangfaldene og N. Aluminium Co.	
5	Nomeland kraftanlæg	Nomeland kraftanlæg	
6	Norsk Hydros anlæg i Bratsberg amt	N. Arbejdsgiverforening	
7	A/s Saudefaldene	do.	
8	Statens anlæg	Arbejdsdepartementet og Forsvarsdep.	
9	Skjæggedals damanlæg	N. Arbejdsgiverforening	
10	Cementfabrikken „Norge“	do.	
II. Bergverksindustrien.			
11	Fællesoverenskomst for 10 bergverk (voldgiftsdom)	do.	
12	A/s Sydvaranger	do.	
13	A/s Evje nikkelverk, A/s Kr.sands nikkelraff.verk	A/s Kr.sands nikkelraffineringsverk	
14	A/s Kr.sands nikkelraff.verks afdeling Ringerike	do.	
15	A/s Vigsnes kobberverk	A/s Vigsnes kobberverk	
16	A/s Trollerud sølvverk	A/s Trollerud sølvverk	
III. Bygningsindustrien.			
17	Entreprenørernes landssammensl. og murm.f., Kr.a	N. Arbejdsgiverforening	
18	Murmestrenes forening, Kr.a	do.	
19	Entreprenørernes landssammenslutning	do.	
20	do.	do.	
21	Bergens murmestre — murarbejderne	do.	
22	Entreprenørernes landssammenslutning	do.	
23	Trondhjems murmestre — murarbejderne	do.	
24	Fredrikstad do. do.	do.	
25	Drammens do. do.	do.	
26	Entreprenørernes landssammenslutning	do.	
27	Bergens entreprenører — stenaarbejderne	Bergens entreprenørforening	
28	Stavanger murmestre — murarbejderne	Stavanger lokale murmesteforening	
29	Stavanger cementvarefabrik	A/s Stavanger cementvarefabrik	
30	Kristiania mørtelverk	N. Arbejdsgiverforening	
31	Aalesunds entreprenører — stenaarbejderne	Aalesunds entreprenørforening	
32	Kristiansunds entreprenører og mestre.	De enkelte arbejdsgivere	
33	Odda og Tyssedal murmestre — murarbejderne	Murmestrene	
34	Notoddens murmestre — murarbejderne	Murmestrenes forening	
35	Mestre og entreprenører, Rjukan	N. Arbejdsgiverforening	
36	Aalesunds murmestre — murarbejderne	Murmestrene	
37	Sandefjords do. do.	do.	
38	Larviks do. do.	do.	
39	Haugesunds do. do.	Murmestrenes forening	
40	Sandnes do. do.	Murmestrene	
III. Elektrokemisk og metallurgisk industri.			
41	Usines Electrochimiques de Hafslund	N. Arbejdsgiverforening	
42	Norsk elektrisk metalindustri	Norsk elektrisk metalindustri	
43	Alby United Carbide Factories Ltd., Odde	N. Arbejdsgiverforening	
44	A/s North Western Cyanamide Co.,	do.	

overenskomster i december 1916.

gaaet mellem	Gyldighetstid		Sted	Anmerkninger
	Arbejderorganisation	fra den		
Norsk Arb.mandsforbund	16-4-14	1-4-17	Sundalen	
do.	15-7-16	1-7-18	Aalvik	
N. Arbejdsmandsforbund og N. Træarb.forbund	1-5-16	1-5-17	Vigeland	
N. Arbejdsmandsforbund	1-8-16	1-8-18	Kirkebo, Sogn	
do.	27-6-16	—*	Hægeland	*Anlæggets avslutn.
do.	25-7-16	1-4-19	Bratsberg amt	Egentlige arbejds-
do.	1-8-16	1-8-18	Saude i Ryfylke	givere er Kr.sands
do.	1-7-16	1-7-18	Hele landet	kommune.
do.	12-6-15	1-5-18	Skjæggedal	
do.	8-9-15	1-4-17	Lier	
do.	22-7-16	21-7-19	—	
do.	23-8-16	21-7-19	Sydvaranger	
do.	1-10-11	1-4-16	Evje	Ikke opsagt.
do.	1-7-13	1-4-17	Tyristranden	
Vigsnes arb.forening	13-1-15	1-4-18	Vigsnes, Karmøen	
N. Arbejdsmandsforbund	1-8-14	15-6-17	Vinoren	
do.	13-6-15	1-4-17	Kristiania	Sten-, jord-, cem.arb.
do.	13-6-15	1-4-17	do.	Murarbejderne.
do.	13-6-15	1-4-17	Bergen	Stenaarbejdere.
do.	13-6-15	1-4-17	do.	Moniarbejdere.
do.	13-6-15	1-4-17	do.	Murarbejderne.
do.	13-6-15	1-4-17	Trondhjem	Sten-, jord-, cem.arb.
do.	13-6-15	1-4-17	do.	Murarbejderne.
do.	13-6-15	1-4-17	Fredrikstad	
do.	13-6-15	1-4-17	Drammen	
do.	13-6-15	1-4-17	Hamar	Sten-, jord-, cem.arb.
Stenaarbejdernes forening	1-5-16	1-5-18	Bergen	Stenaarbejdere.
N. Arbejdsmandsforbund	1-5-14	1-5-17	Stavanger	
do.	1-6-15	1-6-18	do.	
do.	15-9-15	1-4-17	Bestum	
Stenaarbejdernes forening	1-6-16	1-6-17	Aalesund	
Jord- og stenarb.s foren.	15-4-16	1-4-17	Kristiansund	Sten-, jord-, cem.arb.
Murarbejdernes forening.	24-6-14	16-5-16	Odda—Tyssedal	Ikke opsagt.
do.	7-7-13	1-4-17	Notodden	Ikke opsagt.
N. Arbejdsmandsforbund	25-7-16	1-4-19	Rjukan	
Murarbejdernes forening.	1-6-16	1-6-17	Aalesund	
do.	1-4-16	1-4-17	Sandefjord	
do.	1-4-16	1-4-17	Larvik	
do.	—	1-4-17	Haugesund	
N. Arbejdsmandsforbund	1-5-14	1-5-17	Sandnes	
do.	12-6-13	1-4-18	Hafslund	
Sundløkkens arb.forening	1-4-16	31-3-19	Sundløkken	
N. Arbejdsmandsforbund	Juli 16	1-7-19	Odde	
do.	Juli 16	1-7-19	do.	

Tabel IV. Gjældende tarif-

Løpnr.	Faggruppe, bedrift	Tariffen ind-	
		Arbejdsgiver eller arbejdsgiverorganisation	
45	Borregaard Carbidfabrik	N. Arbejdsgiverforening	
46	Norsk elektrokemisk a/s, Kragero	do.	
47	A/s Meraker bruk — smelteverk	do.	
48	do. do.	do.	
49	I lens smelteverk	do.	
50	Salterød smelteverk	Salterød smelteverk	
51	A/s Vadheim elektrokemiske fabrikker	A/s V. E. fabrikker	
52	Norsk Hydro — Elektrisk Kvælstofaktieselskap	N. Arbejdsgiverforening	
53	do.	do.	
54	A/s Kristiansands nikkelraffineringsverk	A/s Kr.sands nikkelraffineringsverk	
55	A/s Vigelands bruk	N. Arbejdsgiverforening	
56	Fredrikstad elektrokemiske fabrikker a/s	Fredrikstad elektrokemiske fabrikker	
57	Porsgrunds elektrometallurgiske a/s	N. Arbejdsgiverforening	
58	Den norske nitridfabrik	Den norske nitridfabrik	
V. Kemisk-teknisk industri.			
59	Glasverkerne (Larvik, Moss, Bergen)	N. Arbejdsgiverforening	
60	Egersunds fayancefabrik co. a/s	do.	
61	Porsgrunds porcelænsfabrik	Porsgrunds porcelænsfabrik	
62	Nordenfjeldske sprængstofaktieselskap	N. Arbejdsgiverforening	
63	Nitedals krudtverk	Nitedals krudtverk	
64	Nitroglycerinkompaniet	N. Arbejdsgiverforening	
65	A/s Christiania Portland cementfabrik	do.	
66	Den norske galoge- og gummivarefabrik	do.	
67	Lysaker kemiske fabrik	do.	
68	Nitedals tændstikfabrik	Nitedals tændstikfabrik	
69	Bryn og Haldens tændstikfabrikker a/s	Bryn & Haldens tændstikfabrikker a/s	
70	A/s Lilleborg fabrikker	N. Arbejdsgiverforening	
VI. Kommunale virksomheter.			
71	Kristiania gasverk	Kristiania gasverk	
72	— renholdsverk	— renholdsverk	
73	— ingeniørvæsen	— kommune	
74	Sarpsborg kommune	Sarpsborg —	
75	Trondhjems —	Trondhjems —	
76	Notoddens —	Notoddens —	
77	Narvik —	Narvik —	
78	Bergens —	Bergens —	
79	Lillehammer —	Lillehammer —	
80	Tønsberg —	Tønsberg —	
81	Kristiansunds —	Kristiansunds —	
VII. Næringsmiddelindustrien.			
82	Nestlé & Anglo-Swiss Condensed Milk Co.	N. Arbejdsgiverforening	
83	Fussell & Co. Ltd., melkekondenseringsfabrik	do.	
84	O. Mustad & Søn's margarinfabrik	O. Mustad & Søn	
85	A/s fabrikken „Arild“	N. Arbejdsgiverforening	
86	Stavanger smørfabrik	do.	
87	Trondhjems bryggerier	do.	
88	Stavanger hermetikfabrikker (kvindelige arb.)	do.	
89	do. (mandlige -)	do.	
90	Stord hermetikfabrikker	C. Hauge This	
91	Bergens do.	Bergens hermetikfabrikanter	

overenskomster i december 1916.

gaaet mellem	Gyldighetstid		Sted	Anmerkninger
	Arbejderorganisation	fra den		
N. Arbejdsmandsforbund .	9—2—12	15—9—16	Sarpsborg	Prolongert
do.	1—7—15	1—7—16	Kragero	do.
do.	1—7—16	1—7—19	Kopperaaen	
do.	1—7—16	1—7—19	Nustadfos	
do.	1—1—13	1—7—16	Trondhjem	do.
Salterød arb. forening . . .	7—10—15	—*	Salterød	*Saalænge krigen varer
N. Arbejdsmandsforbund .	23—9—14	23—9—17	Vadheim	Tillægstarif for chlo-
do.	25—7—16	1—4—19	Rjukan	ratanlægget.
do.	25—7—16	1—4—19	Notodden	
do.	1—6—16	1—6—18	Kristiansand	
do.	12—6—14	1—6—17	Vigeland	
do.	17—6—15	17—6—17	Fredrikstad	
do.	6—4—16	1—6—17	Porsgrund	
do.	1—11—16	1—2—18	Staksnæs	
do.	1—4—16	1—4—19	Larvik-Moss-Flesl.	
do.	28—4—14	1—7—17	Egersund	
do.	—	—	Porsgrund	Ubestemt varighet.
do.	22—7—16	15—4—19	Aasenfjorden	
do.	31—1—11	6—2—14	Nitedalen	Opsagt 6/10 16.
do.	1—12—16	1—12—19	Engene	
do.	3—5—15	6—3—18	Slemmestad	
do.	3—4—14	1—1—17	Mjøndalen	
do.	1—6—15	1—6—18	Lysaker	
do.	24—11—16	1—1—18	Grønvold o. Agnæs	
do.	1—12—16	31—12—17	Bryn og Fr.hald	
do.	1—1—16	1—1—19	Kristiania	
do.	1—10—12	30—9—15	Kristiania	Prolongert med tillæg.
do.	1—7—12	1—7—15	do.	do.
do.	1—7—15	1—7—16	do.	do.
do.	1—5—14	1—5—17	Sarpsborg	
Foreningerne	19—7—15	1—7—18	Trondhjem	
N. Arbejdsmandsforbund .	1—10—13	—*	Notodden	*Gjælder 1 aar ad g.
Narvik komm. forening . .	1—5—15	1—7—16	Narvik	Ikke opsagt.
N. Arbejdsmandsforbund .	1—7—16	1—7—18	Bergen	
Arbejdsmandenes fagl. . .	1—7—16	1—7—17	Lillehammer	
Tønsberg komm. arb. foren. .	1—5—16	1—5—18	Tønsberg	
Jord- & stenarb.s forening .	15—4—16	15—4—17	Kristiansund	
N. Arbejdsmandsforbund .	12—7—13	1—7—17	Hamar-Kap-S.sund	
do.	13—7—13	1—7—17	Holmestrand	
do.	18—4—14	18—4—17	Lysaker	
do.	23—5—11	1—5—16	Trondhjem	Prolongert 1916.
do.	29—7—12	1—7—17	Stavanger	
do.	1—4—11	1—4—16	Trondhjem	do.
do.	1—5—12	1—5—17	Stavanger	
do.	1—5—12	1—5—17	do.	
do.	6—7—12	1—6—17	Stord	
do.	1—6—12	1—7—17	Bergen	

Tabel IV. Gjældende tarif-

Løpnr	Faggruppe, bedrift	Tariffen ind-
		Arbeidsgiver eller arbeidsgiverorganisation
92	Bergens bliktrykkeri	Bergens bliktrykkeri
93	Hermetik- og blikemb.fabr., Haugesund (kvindl.)	N. Arbeidsgiverforening
94	do. (mandl.)	do.
95	Sunde og Sæbøvik hermetikfabrikker	Chr. Bjelland & Co.
96	Bergen Packing Co.	Bergen Packing Co.
97	Fosna Canning Co.	Fosna Canning Co.
98	A/s Trondhjems Preserving Co.	N. Arbeidsgiverforening
99	Trondhjems brændevinssamlag	Trondhjems brændevinssamlag
100	A/s Spørck & Co.	N. Arbeidsgiverforening
101	J. C. Piene & Sønns mølle	do.
102	Storemøllen, Bergen	W. F. Meyer
103	A/s Bjølsen valsemølle	N. Arbeidsgiverforening
104	Kr.a kaffebrænderi	do.
105	Jakob Halseths dampbakeri	do.
106	Mustads kokosfabrik	Mustad & Søn
157	A. Bergenes chokoladefabrik	N. Arbeidsgiverforening
108	Kristiania bryggerier	do.
VIII. Tekstilindustrien.		
109	Christiania Seildugsfabrik	do.
110	Nydalens kompagni	do.
111	Hjula væveri	do.
112	Vøien spinderi og væveri	do.
113	Den norske fiskegarnsfabrik	do.
114	Kr.a baand- & lidsefabrik	do.
115	Nordisk tekstil a/s (Indigo)	do.
116	O. Johannessen & Søn tekstilfabrik	do.
117	Helly Hansens regnklædefabrik	do.
118	Bernh. Brønnes fabrikk	do.
119	A/s Rosendahl & Co.	do.
120	Spjelkavik not- og garnfabrik	do.
121	Solbergelvens spinderi	Solbergelvens spinderi.
122	J. C. Jørgensen og Nørgaards trikotagefabrikker	Tekstilfabrikanterne
IX. Transportvirksomhet.		
123	Kristiania kulimportører	N. Arbeidsgiverforening
124	Fredrikshalds stuerkontor	do.
125	Luossavaare—Kiirunavaare aktiebolag	do.
126	Stavanger dampskibsekspeditorers forening.	do.
127	Hiterdals lænsér	Skien vasdragets fællesflotning
128	Bægnaelvns tømmerflotning	Engebret Støa
129	Mustads kjørekarer	O. Mustad & Søn
130	Bergens kulkompanier	Kulkompanierne
131	Salsbrukets træsliperis lasteplads	N. Arbeidsgiverforening
X. Trævareindustri.		
132	Korkeskjærerne i Bergen	Mestrene
133	Rødskog bruk & guldlisterfabrik	N. Arbeidsgiverforening
134	Gulskogen guldlisterfabrik	A/s Guldlisterfabrikken
135	Hovdenaks bruk	Ole Hovdenak.
136	Sjaastad sagbruk	N. Arbeidsgiverforening
137	A/s Børresens skogsdrift	do.
138	A/s Hommelviks bruk.	do.

overenskomster i december 1916.

gaaet mellem	Gyldighetstid		Sted	Anmerkninger
	Arbeiderorganisation	fra den		
N. Arbeidsmandsforbund	12-6-12	1-5-17	Bergen	
do.	1-6-12	1-6-17	Haugesund	
do.	1-6-12	1-6-17	do.	
do.	12-2-15	1-5-17	Sunde-Sæbøvik	
do.	26-7-15	1-5-17	Os	
do.	19-2-14	19-2-16	Kristiansund	Ikke opsagt.
do.	29-8-16	29-8-17	Trondhjem	
N. Arb.m.forb.s avd. 43	1-11-13	1-11-18	do.	
do.	1-4-12	1-4-16	do.	Prolongert.
N. Arbeidsmandsforbund	11-2-14	6-5-16	Budviken	do.
Møllearb.s forening	19-8-12	21-8-17	Bergen	
N. Arbeidsmandsforbund	7-11-14	1-5-17	Kristiania	
do.	5-5-13	1-5-17	do.	
do.	29-11-13	1-12-16	Trondhjem	do.
do.	7-8-14	7-8-17	Lysaker	
do.	26-8-15	1-1-19	Kristiania	
Ølbryggeriarb.s forening.	11-5-11	1-5-16	do.	do.
N. Arbeidsmandsforbund	1-1-16	31-12-19	do.	
do.	11-9-12	1-7-16	do.	do.
do.	11-9-12	1-7-16	do.	do.
do.	11-9-12	1-7-16	do.	do.
do.	11-9-12	1-7-16	do.	do.
do.	11-9-12	1-7-16	do.	do.
do.	20-8-13	1-7-16	do.	do.
do.	21-9-15	1-7-16	do.	do.
do.	25-9-12	1-7-17	Moss	
do.	28-11-12	1-7-16	Trondhjem	do.
do.	21-8-14	15-7-16	Fane	do.
do.	31-8-14	31-8-17	Spjelkavik	
Solbergelvens tekstilarb.f.	1-7-16	1-7-19	Solbergelven	
N. A. F.s avd. 43	30-10-16	30-10-17	Trondhjem	
N. Arbeidsmandsforbund	26-6-13	1-6-16	Kristiania	Ikke opsagt.
do.	12-6-13	1-7-17	Fredrikshald	
do.	30-9-16	31-3-19	Narvik	
do.	17-12-12	1-1-18	Stavanger	
Hiterdals lænsarb.forening.	4-4-16	1-3-17	Hiterdal	
Bægnaelvns tømmerfl.f.	23-6-15	23-6-17	Aadalen	
N. Arbeidsmandsforbund	18-4-15	18-4-17	Lysaker	
Bergens kul-o. havnearb.f.	1-1-13	1-1-18	Bergen	
N. Arbeidsmandsforbund	7-5-16	15-9-17	Opløfjorden	
Korkeskjærerens forening	1-7-16	1-7-18	Bergen	
N. Arbeidsmandsforbund	29-12-11	1-1-16	Gulskogen	Prolongert.
do.	1-1-16	1-5-17	do.	
Vagenes arb.forening	19-4-16	19-4-17	Hovdenakken	
N. Arbeidsmandsforbund	3-8-15	1-8-18	Lier	
do.	1-8-15	1-8-18	do.	
do.	20-10-13	1-9-16	Hommelvik	do.

Tabel IV. Gjældende tarif-

Løpenr.	Faggruppe, bedrift	Tariffen ind-
		Arbeidsgiver eller arbeidsgiverorganisation
139	O. Mustads dunkefabrik	O. Mustad & Søn . . . . .
140	Levis Millers trælåstomt	N. Arbeidsgiverforening . . . . .
141	A/s Trondhjems børste- & penselfabrik	A/s Trondhjems børste- & penselfabrik . . . . .
142	Hønefos bruks høvleri og snekkeri	N. Arbeidsgiverforening . . . . .
143	Nes trælåstbruk limit.	Nes trælåstbruk . . . . .
XI. Stenindustri.		
144	Strindens teglverk	A/s Strindens teglverk . . . . .
145	A/s Fredrikstad forenede teglverker	Fredrikstad forenede teglverker . . . . .
146	Skaftun kalkbrud	N. Arbeidsgiverforening . . . . .
147	Østborgs kalkbrud	do. . . . .
148	Langøens kalkstensbrud	do. . . . .
149	Ekers kalkfabrik	Ekers kalkfabrik . . . . .
150	Mjøndalens kalkfabrik	N. Arbeidsgiverforening . . . . .
XII. Jernindustri.		
151	Fællesoverenskomsten (mek. verksteder)	do. . . . .
152	Kristiania spikerverk	do. . . . .
153	Mustads stopegodspudserne	O. Mustad & Søn . . . . .
154	— støperiarbeidere	do. . . . .
155	Sandnes jernvarefabrik	N. Arbeidsgiverforening . . . . .
XIII. Forskjellige virksomheter.		
156	Skorstensfeierne, Kristiania	do. . . . .
157	Glasmakerne, Bergen	Bergens glasmesterforening . . . . .
158	Borregaard fabrikker	N. Arbeidsgiverforening . . . . .
159	Rjukan dampvaskeri	Rjukan dampvaskeri . . . . .
160	Trondhjems dampvaskeri	A/s Dampvaskeriet . . . . .
161	Mustads dagarbeidere	O. Mustad & Søn . . . . .
162	Vestlandske petroleums Co.	A/s Vestandske Petroleums Co. . . . .

overenskomster i december 1916.

gaaet mellem	Gyldighetstid		Sted	Anmerkninger
	Arbeiderorganisation	fra den		
Avd. 60, Lysaker	9-11-15	9-11-18	Lysaker	
N. Arbeidsmandsforbund	1-9-13	1-9-16	Hommelvik	Prolongert.
do.	1-5-14	1-5-16	Trondhjem	Ikke opsagt.
do.	5-8-14	15-9-16	Hønefos	Prolongert.
Hals fagforening	9-6-15	20-5-16	Mosjøen	do.
N. Arbeidsmandsforbund	1-5-16	31-3-18	Trondhjem	
Teglverksarb.s forening	5-6-12	1-5-17	Fredrikstad	Fornytt i 1915.
N. Arbeidsmandsforbund	17-8-16	1-7-19	Brudvik	
do.	17-8-16	1-7-19	Værdalen	
do.	20-10-13	6-3-18	Langøen	
do.	8-9-16	8-9-17	Mjøndalen	
do.	14-11-16	31-12-17	do.	
do.	30-6-16	31-3-19	Hele landet	Voldgiftsdom.
do.	4-7-16	31-3-19	Nydalen	
Avd. 60, Lysaker	24-10-12	24-8-14	Lysaker	Ikke opsagt.
do.	24-10-12	24-8-15	do.	do.
N. Arbeidsmandsforbund	15-8-13	15-8-15	Sandnes	do.
do.	10-2-16	1-1-19	Kristiania	
do.	14-4-14	1-4-17	Bergen	
do.	9-2-12	15-9-16	Sarpsborg	Prolongert.
Rjukan fagl. samorg.	17-4-15	—*	Rjukan	*Ubestemt.
N. Arbeidsmandsforbund	1-4-13	1-4-18	Trondhjem	
do.	20-5-15	18-4-17	Lysaker	
Avd. 43, Trondhjem	28-1-13	15-4-17	Trondhjem	

Voldgifts- og arbeidsretsavgjørelser i 1916.

Vigelands bruk.

I en tvist som var opstaaet mellem Vigelands bruk og forbundets avdeling paa stedet hadde det ikke lyktes at komme til enighet ved forhandling, hvorfor voldgiftsret blev nedsat til avgjørelse av tvisten.

Den 4. mars avsa voldgiftsretten, efter at ha avhørt vidner og diskutert saken i en række møter, følgende kjendelse:

I juni maaned 1914 blev der oprettet en overenskomst mellem Norsk Arbeidsgiverforening og A/S Vigelands Brug paa den ene side og Norsk Arbeidsmandsforbund og vedkommende avdeling av forbundet paa den anden side.

Mellem Norsk Arbeidsmandsforbund og Norsk Arbeidsgiverforening er opstaaet tvist om forstaaelsen av to punkter i nevnte overenskomst.

Efter at forhandlingsmøte forgjæves var avholdt, er nærværende voldgiftssak reist til avgjørelse av begge tvistepunkter.

I. I overenskomsten er der fastsat følgende bestemmelse: „Reservemænd kr. 3.75 pr. 8 timers skift.“

Arbeidsmandsforbundet paastaar, at der findes 1 reservemand pr. skift ved kulspidsfabrikken, og har derfor fremsat følgende spørsmåal til besvarelse:

1 a. Har A/S Vigelands bruk ret til at betale de reservemænd, som arbeider regelmæssig skift i kulspidsfabrikken, lavere løn end den i tariffen fastsatte for reservemænd?

1 b. I tilfælde spørsmålet besvares bekræftende, hvilken løn tilkommer da disse reservearbeidere?

Arbeidsgiverforeningen bestrider, at der ved kulspidsfabrikken findes nogen arbeider, som har krav paa løn efter den for reservemænd fastsatte sats.

Retten flertal, Kristensen, Vig og opmanden, antar, at arbeidsgiverforeningens standpunkt maa gis medhold.

Den av arbeidsmandsforbundet paaberopte sats for reservemænd findes i første avsnit av overenskomsten. I denne er der fastsat, efter hvilke satser de forskjellige arbeidere i ovnsalene skal lønnes pr. 8 timers skift. Satsen for reservemænd gjælder altsaa efter sin plads i overenskomsten kun reservemænd i ovnsalene. Nedenfor i overenskomsten kommer i et særskilt avsnit angit de satser, hvorefter arbeiderne i kulspidsfabrikken skal lønnes pr. 8 timers skift.

I dette avsnit findes ingen sats nævnt for nogen reservemand.

Flertallet antar, overensstemmende med arbeidsgiverforeningens fremstilling, at der ved kulspidsfabrikken ikke findes nogen arbeider, der med rette kan betegnes som nogen reservemand i tariffens forstand. Den arbeider, som arbeidsmandsforbundet maa antas at ta sigte paa, er efter arbeidsgiverforeningens fremstilling ansat for at utføre et bestemt avgrænset arbeide, der er et nødvendig og selvstændig led i elektrodefabrikationen. Arbeidet bestaar i at rense skrapelektroder for vedhengende kryolit fra ovnene.

Der er forsaavidt intet nyt indført ved overenskomstens oprettelse. Vedkommende mand eksisterte tidligere, han var dengang lønnet med kr. 3.40 pr. skift og efter overenskomstens oprettelse beholdt han den samme løn, uagtet hans arbeidstid blev nedsat til 8 timers skift. Flertallet antar efter dette at vedkommende arbeider ikke har krav paa at bli henført under den sats, der alene gjælder for reservemænd i ovnsalene, og som ikke har nogen anvendelse paa kulspidsfabrikken, samt at han efter § 1 i de almindelige bestemmelser („løninger og akkordsatser, som ikke er nævnt i foreliggende tarif, forblir uforandret saalænge tariffen gjælder“) ikke har tariffmæssig krav paa høiere løn end den forannævnte kr. 3.40 pr. 8 timers skift.

Mindretallet, Bratvold og Tjønnå, bemerker:

Da der i den ved A/S Vigelands bruk gjældende overenskomst ikke specielt er fastsat nogen lønssatser for reservemænd eller for skiftmandskap i skraphaugen i kulspidsfabrikken, finder vi, at ingen anden lønssats kan komme til anvendelse for disse arbeidere end den i overenskomsten for reservemænd fastsatte, da det er bevist, at arbeiderne i skraphaugen anvendes som reservemænd og ogsaa er forpligtet til at tjenestgjøre som saadanne, og som følge herav ogsaa til stadighet blandt fabrikkens formænd og arbeidere betitles „reservemænd“. Hvis man av overenskomsten skulde kunne trække den slutning, at satsen for reservemænd kun gjælder for reservemænd i ovnsalene, maa konsekvensen av denne slutning være, at der blir fastsat en lønssats for disse reservemænd, da der i den nu gjældende overenskomst ikke findes nogen lønssats for saadanne i kulspidsfabrikken, og kan denne sats, efter det i retten oplyste, ikke med nogen rimelighet kunne sættes lavere end den i overenskomsten for reservemænd fastsatte. Det er dog efter det her paapekte ingen grund til at fastsætte nogen speciel sats for reservemænd i kulspidsfabrikken, hvorfor vi avgir saadant votum:

Arbeidsmandsforbundets spørsmåal 1 a besvares med nei.

II. Det andet tvistepunkt angaar, om der skal betales tillægsprocenter for overtid under losning av koks og alumina paa akkord. § 4 i overenskomstens almindelige bestemmelser er saalydende:

„Overtidsarbeide betales med følgende tillægsprocenter: for de to første timer efter endt ordinær arbeidstid i de fem første virkedage i uken betales et tillæg av 25 pct.

For alt andet overtidsarbeide, hverdage og helligdage, betales et tillæg av 50 pct.

Overtid for skiftarbeidere betales som hittil.“

I et avsnit i tariffen, overskrevet „diverse arbeide paa lageret“, er der fastsat en række akkordsatser. Endel av dette arbeide, nemlig losning av koks og alumina, er delvis utført utenom den ordinære arbeidstid.

Arbeidsmandsforbundet hævder, at dette arbeide skulde ha været betalt med tillægsprocenter efter overenskomstens § 4 og har derfor fremsat følgende spørsmål:

Har A/S Vigelands bruk ret til at negte utbetaling av tillægsprocenter for overtidsarbeide ved losning av koks og alumina, naar dette sker paa forlangende av bruket?

Spørsmålet beror altsaa paa, om overenskomstens § 4 ogsaa har anvendelse paa akkordarbeide.

Vigelands bruk og arbeidsgiverforeningen har i den anledning opplyst, at der aldrig har været betalt tillægsprocenter for akkordarbeide, uagtet saadant har været utført paa overtid, baade før overenskomstens opprettelse og efter dette tidspunkt. Videre at der under forhandlingerne om opprettelse av overenskomsten ikke fremkom noget som helst krav paa nogen forandring i dette tidligere forhold. Derimot hadde der ogsaa før overenskomsten været betalt tillægsprocenter for overtid ved dagarbeide. Det tilfælde som har git anledning til nærværende tvist var, at der i februar maaned 1915 en lørdag eftermiddag ankom et ekstratog med petrolkoks, og at efter anmodning fra jernbanens vedkommeude vognene maatte losses i løpet av søndagen. Nogen av de arbeidere, som blev anmodet om at utføre losningen, svarte at de i tilfælde vilde ha tillægsprocenter. Da dette aldrig tidligere var betalt blev det sagt, at man ikke kunde gaa med herpaa. Resultatet blev, at de arbeidere som ikke vilde losse for den bestemte akkordpris uten tillægsprocenter fik gaa hjem, og den nødvendige losning blev utført av andre dertil villige arbeidere. I henhold til det anførte hævder arbeidsgiverforeningen, at der ikke skal betales tillægsprocenter for overtid vedkommende heromhandlede arbeide.

Rettens flertal, Kristensen, Vig og opmanden, finder ogsaa her at maatte gi arbeidsgiverforeningen medhold. Det maa her komme i væsentlig betragtning det forhold, som før overenskomstens opprettelse eksisterte ved Vigelands bruk, nemlig at der betaltes tillæg for overtid ved dagarbeide, men ikke ved akkordarbeide. Naar der da under forhandlingerne forut for opprettelse av overenskomsten intet blev nævnt om nogen forandring heri, maa formodningen bestemt være for, at det ikke har været parternes mening ved overenskomsten at forandre dette forhold. Denne formodning bestyrkes ogsaa ved, at overenskomsten praktisertes overensstemmende hermed, idet der efter det opplyste ogsaa efter overenskomsten flere ganger er utført akkordarbeide paa overtid, uten at det har været spørsmål om, at der herfor skulde be-

tales overtidsprocenter før den forannævnte leilighet i februar maaned 1915.

Efter de under saken foreliggende opplysninger maa det antages at ha været et spørsmål av betydelig principiell rækkevidde om de tariffmæssige bestemmelser om tillægsprocenter for overtid skal gjælde alene dagarbeide eller ogsaa akkordarbeide. Dette spørsmål har foreligget til avgjørelse i en tidligere voldgiftssak, vedkommende en anden tarifoverenskomst. Denne tvist avgjordes ved voldgiftskjendelse, avsagt den 13. januar 1916. Utskrift herav er fremlagt under nærværende saks behandling.

Idet flertallet henviser til flertallets avgjørelse i nævnte tvist skal bemerkes, at man gaar ut fra, at det fra arbeidsgiverforeningens side til stadighet har været fastholdt, at tillægsprocenter for overtid kun skal gjælde ved dagarbeide og ikke ved akkordarbeide, medmindre der foreligger særlig uttrykkelig avtale om det motsatte. Saadan særlig avtale vil da regelmæssig ogsaa indeholde specielle bestemmelser, paa hvilken maate tillægsprocenten for akkordarbeide skal beregnes. Videre maa man anta, at den almindelige praksis har været overensstemmende dermed, uanset om der i tarifoverenskomsten alene — saaledes som i nærværende overenskomst — har staat en bestemmelse om, at overtidsarbeide skal betales med bestemte procenter, altsaa uten nogen uttrykkelig tilføielse om, at akkordarbeide er undtat fra denne bestemmelse. En saadan avfattelse av bestemmelserne om tillægsprocenter er følgelig blit forstaat og praktisert som kun gjældende dagarbeide, uanset at dens ordlyd kan gi nærliggende rum for en mere utvidet fortolkning. Naar saa er tilfælde, kan bestemmelsens avfatning heller ikke i nærværende tilfælde være tilstrækkelig til at avsvække den formodning, som de ovenfor nævnte lokale forhold og tidligere praksis saa sterkt vækker for, hvad der virkelig har været parternes mening at fastslaa.

Naar der i bestemmelsens sidste punktum gjøres en undtagelse for „overtid for skiftarbeidere“, noget som forøvrig ikke har været spesielt fremhævet under forhandlingen og procedyren, antages dette alene at sigte til, at der for skiftarbeidere med dagbetaling skal forholdes som hittil.

Der er idethele intet opplyst om, hvorvidt noget skiftarbeide utføres som akkordarbeide.

Mindretallet, Bratvold og Tjønnå, bemerket: I overenskomsten for A/S Vigelands bruk er det kun § 4, som omhandler bestemmelser for betaling for overtidsarbeide. Denne paragraf indeholder derhos ogsaa bestemmelser, om hvilke arbeider der ikke skal betales overtidsprocenter for efter den i § 4 fastsatte skala.

Fra de forhandlinger, som gik forut for overenskomstens opprettelse, er der ikke fremlagt noget, der godtgjør at det har været forutsætningen at undta andet arbeide end skiftarbeide. Tidligere praksis kan heller ikke komme i betragtning, da den overenskomst det her dreier sig om ikke har avløst en tidligere saadan. Det blir derfor i spørsmålet om tidligere praksis kun

overenskomstens almindelige bestemmelser § 1 som kan komme til anvendelse. Nu er betaling for overtid nævnt og derved bortfalder tidligere praksis som præcedens. At arbeiderne ikke er fremkommet med krav paa overtidsbetaling i akkord umiddelbart efter overenskomstens ikrafttræden kan ikke ha nogen betydning for avgjørelsen.

Det som skal avgjøres er hvad arbeiderne har ret til at kræve i henhold til overenskomsten og i henhold til denne skal overtidsarbeide betales med overtidsprocenter. Arbeidsmandsforbundets spørsmål 2 maa derfor besvares med nei.

I henhold til voteringen avsiges saadan

Kjendelse:

Ad spørsmål 1 a og b.

A/S Vigelands bruk har ret til at betale de under saken omhandlede arbeidere i kulspidsfabrikken med kr. 3.40 pr. 8 timers skift.

Ad spørsmål 2.

A/S Vigelands bruk pligter ikke at betale tillægsprocenter for overtidsarbeide ved losning av koks og alumina paa akkord.

Fredrikstad elektrokemiske fabrikker.

I mars maaned opstod der en tvist mellem Fredrikstad elektrokemiske fabrikker og vor avdeling sammesteds, som medførte at 3 av fabrikkens arbeidere fik avsked. Efter konference med forbundet opsa de øvrige arbeidere sine pladser paa 14 dage.

Imidlertid blev der mellem fabrikkens direktør og forbundets formand truffet avtale om, at de 3 avskedigede skulde gjenindtages og tvisten avgjøres ved arbeidsretten.

Den 26. mai avsa gdes kjendelse, og av dennes præmisser vil man se en nærmere redegjørelse for tvistens karakter.

Kjendelse.

Norsk Arbeidsmandsforbund
mot Fredrikstad Elektrokemiske Fabriker A/S.

„Fredrikstad Elektrokemiske Fabriker“ blev sat igang i juli 1914. Tariftavtale med arbeiderne blev opprettet i juni 1915. Denne tariftavtale har ingen særskilte bestemmelser om betaling for vask av vognene i avdeling B (superoxydfabrikken). Dette arbeide hadde forskjellige arbeidere utført mot ekstrabetaling, dels utenfor arbeidstiden og dels i fristunder under arbeidstiden. Godtgjørelsen var 80 øre pr. vogn. Paa denne maate vedblev det at gaa ogsaa efter at tariftavtalen var opprettet. I september 1915 maatte arbeidet ved avdeling B (superoxydfabrikken) indstilles paa grund av et bedriftsuheld, og dermed faldt vognvasken bort, til denne avdeling igjen blev sat igang i mars 1916. Arbeiderne ved avdeling A (natriumfabrikken) fik nu paalæg om at utføre vognvasken i avdeling B i sin ordinære arbeidstid og uten

ekstrabetaling. Arbeiderne negtet at etterkomme dette paalæg. Fabrikken underrettet dem saa om, at antallet av arbeidere ved avdeling A var for stort, og at det derfor vilde bli reducert om de vægret sig for at ta vognvasken. Arbeiderne fastholdt sin vægring og fabrikken avskediget saa 3 mand i avdeling A, 1 mand paa hvert skift.

Paa grund av denne avskedigelse sa samtlige organiserte arbeidere ved fabrikken op sine pladser. Men opsigelserne blev tat tilbake, efterat arbeidernes hovedorganisation, Norsk Arbeidsmandsforbund, og bedriftens administrerende direktør den 11. april 1916 hadde avsluttet følgende „foreløbige forlik“: 1) „De opsagte 3 arbeidere i A gjenindtræder i sine tidligere pladser ved fabrikken fra kl. 7 fm. imorgen. 2) Den av arbeiderne indleverte opsigelse tilbakekaldes. 3) Arbeiderne forpligter sig til at utføre vognvask efter ordre fra sine foresatte; spørsmålet hvorvidt de herfor tilkommer den tidligere erholdte ekstrabetaling avgjøres av arbeidsretten.“

Hvad saken her for arbeidsretten gjælder er efter proceduren, om fabrikken kunne paalægge arbeiderne ved avdeling A at overta vognvasken ved avdeling B uten ekstrabetaling, og om bedriften har handlet i strid med tariftavtalen og dens forutsætninger ved at avskedige 1 arbeider paa hvert skift i avdeling A.

Med hensyn til det første spørsmål gir arbeidsretten arbeiderne medhold. Den vognvask, som bedriften krævet utført av dem, laa helt utenfor og hadde ingen forbindelse med deres normale skiftarbeide, og under tarifforhandlingerne hadde intet været nævnt om, at arbeiderne ved avdeling A maatte være forberedt paa at ta denne vognvask som en del av deres ordinære regelmæssige arbeide. Tvertom hadde bedriften dengang planer oppe om at la vognvasken utføre av fyrbøterne. Og netop med dette for øie var det bedriften hadde fundet det nødvendig at faa ind i tariftavtalens § 6 en uttrykkelig bestemmelse om, at fyrbøterne pligtet at utføre i sin vakttid ogsaa andet arbeide end det vanlige fyrbøterarbeide.

Som følge av det syn arbeidsretten har paa dette spørsmål, maa arbeiderne ha ret til at kræve betaling for vognvask i henhold til det avsluttede forlik.

Det andet spørsmål er, om bedriften er tarifmæssig bundet til ikke at innskranke under tariftiden antallet av arbeidere i avdeling A.

Hvad arbeiderne kan kræve er, at der ikke foretages en reduktion av arbeidsstyrken, som vil gjøre arbeidet nævneværdig tyngre og slit-sommere for de gjenværende. Men kan et mindre antal arbeidere paa grund av ændrede forhold uten vanskelighet utføre det samme arbeide som den gamle arbeidsstok, saa kan der ikke med hjemmel i tariftavtalen og dens forutsætninger reises indsigelse mot reduktion. Og forholdene ved heromhandlede bedrift var efter arbeidsrettens mening av den art, at en reduktion fra 4 til 3 arbeidere paa hvert skift maatte være tillatelig.

Da tariftavtalen blev opprettet, var bedriften forholdsvis ny. Den hadde da ikke været i drift et helt aar. Den hadde maattet ta ind helt uøvede folk uten den manuelle færdighet som arbeidet krævet, og den hadde derfor maattet begynde med flere arbeidere end vanlig

er ved andre bedrifter av samme art. Da tariffen blev opprettet hadde bedriften heller ikke faat den for en hensigtsmessig drift tilstrækkelige kraft. Og dertil kom, at der hadde været produktionsvanskeligheter, fordi man paa grund av krigen ikke hadde faat de raastoffer som man hadde gjort regning paa.

I de $\frac{3}{4}$ aar, som var gaat siden tariffen blev opprettet, hadde disse forhold rettet paa sig. Arbeidet var i normal gjænge, og de vanskeligheter, som skyldtes for liten kraft og daarlige raastoffer, var ikke længere tilstede. Dette hadde ført til, at arbeidet ikke længere la det samme beslag paa arbeiderne som tidligere. Selv under tilbørlig hensyn til arbeidets særegne art, var der ikke længere fuldt arbeide for 4 mand paa hvert skift, og bedriften kunne da ikke være tariffmæssig bundet til at holde større arbeidsstyrke end den med rimelighet trængte.

Et mindretal, *Iversen* og *Juell*, er ogsaa enig i at en bedrift under specielle forhold maa ha adgang til at indskrænke eller utvide arbeidsstyrken, men mindretallet finder det ikke tilstrækkelig godtgjort at de nødvendige betingelser for en indskrænkning her var tilstede. Og mindretallet lægger forsaavidt vegt paa, at det gjaldt en tarifperiode av bare 2 aars varighet.

Ingen av parterne har paastaat sig tilkjendt omkostninger.

Efter dette blir arbeidsrettens

Dom:

Fredrikstad Elektrokemiske Fabriker A/S har ikke ret til at kræve at arbeiderne ved bedriftens avdeling A skal utføre vognvask ved avdeling B uten ekstrabetaling.

Fabrikken har ret til at indskrænke antallet av arbeidere ved avdeling A fra 4 til 3 paa hvert skift.

Voldgiftsdommen for bergverkerne.

Dom

avsagt 22. juli 1916 av den ved kgl. resolution av 9. juni 1916 nedsatte voldgiftsret:

Der fastsættes følgende:

I.

Vedkommende forholdet mellem Norsk Arbeidsgiverforening og Bergverkernes Landssammenslutning paa den ene side og Arbeidernes faglige Landsorganisation og Norsk Arbeidsmandsforbund paa den anden side.

A. *Almindelige bestemmelser.*

§ 1.

Bestemmelserne i dette avsnit (A) skal være gjældende for de bergverker som nu er medlemmer av Norsk Arbeidsgiverforening.

Ifald et bergverk som nu staar utenfor Norsk Arbeidsgiverforening, i løpet av dommens gyldighetstid indmeldes i foreningen, kan bestemmelserne av hver av parterne forlanges gjort gjældende for dette bergverk.

Ønsker nogen av parterne mindstelønssatser fastsat for nyindmeldte bedrifter eller for tidligere indmeldte bedrifter, hvor mindstelønssatser ikke er fastsat, blir satserne at fastsætte ved forhandling mellem organisationerne. Hvis dette ikke leder til noget resultat, indbringes saken til fortsat forhandling for riksmæglingsmanden, som skal avgjøre satserne.

Hvis der ved en bedrift finder utvidelser eller forandringer sted, saaledes at der forekommer arbeider som der ikke findes mindstelønssatser for, gaaes frem paa samme maate.

Ældre avsluttede overenskomster som endnu ikke er utløpet, blir gjældende til utløpsdagen, hvis parterne ikke anderledes bestemmer.

§ 2.

Hvis intet andet ved særskilte overenskomster er fastsat, er den ordinære arbeidstid:

- a. For alt arbeide i dagen 56 timer pr. uke.
- b. For alt arbeide under dagen 48 timer pr. uke. Denne arbeidstid skal være effektiv, saaledes at faringen fra grubeaapningen til arbeidsstedet i gruben og tilbake igjen ikke medregnes i arbeidstiden.*) Dog skal bedriften betale arbeiderne en godtgjørelse for faringstiden naar denne overstiger $\frac{1}{2}$ time. Godtgjørelsen beregnes saaledes: For hver $\frac{1}{2}$ time eller del derav som faringen medtar utover den forannævnte $\frac{1}{2}$ time betales 23 — tre og tyve — øre.

Bestemmelse gjældende for dommens gyldighetstid, om hvilke arbeidspladser ligger utenfor $\frac{1}{2}$ times faring og 1 times faring træffes ved forhandling mellem arbeidsgiveren eller hans repræsentant og 2 av arbeiderne valgte tillidsmænd blandt arbeiderne ved vedkommende grube. Blir disse ikke enige, træffes bestemmelsen med bindende virkning for begge parter av en av riksmæglingsmanden opnævnt mand. Organisationerne betaler i tilfælde hver sin del av utgifterne.

Paa samme maate forholdes hvis der i løpet av dommens gyldighetstid indtræder forandringer som har betydning for faringstidens længde.

Anvendes der under dagen 8 timers arbeidsdag uten fast middagshvil, er det arbeiderne tillatt i de under arbeidet faldende pauser at nyte medbragt mat.

- c. Hvor der arbeides med 8 timers skift med stans søndag, slutter arbeidet kl. 6 lørdag eftermiddag og begynner paany søndag aften kl. 10.
- d. Forsaavidt vedkommende regjeringsdepartement samtykker i at søndagsarbeide tillates, skal følgende gjælde:
  - 1. Hvor der arbeides med to 8 timers skift, arbeides der enten lørdag eftermiddag kl. 2—10 eller fra søndag aften kl. 10 til mandag morgen kl. 6.
  - 2. Hvor der arbeides med tre 8 timers skift og arbeidet ikke er

*) For Røros gjælder med hensyn til faringstiden den særlige bestemmelse i tariffen.

helt kontinuerlig, paabegyndes arbeidet søndag aften kl. 10 og sluttet lørdag aften kl. 10, medmindre anden arbejdstid fastsættes i henhold til lov om arbejderbeskyttelse i industrielle virksomheder av 18. september 1915 § 31, 2det led.

- e. Enhver arbejder som har været ansat ved samme bedrift i et sammenhængende tidsrum av mindst 1 aar, har ret til en aarlig sammenhængende ferie paa 4 virkedage med fuld løn. Bestemmelsen av tidspunktet for hver enkeltts ferie tilligger arbejdsgiveren. Blir vedkommende arbejder opsagt før han har faat adgang til at benytte den optjente ferie, tilkommer der ham 4 dages løn.

Disse bestemmelser gjælder dog ikke arbejdere hvis arbejde avbrytes ved tjenestefrihet til utførelse av anden virksomhet, saasom jordbruk og fiske.

§ 3.

Arbejde som forlanges utført utover den for de enkelte bedrifter fastsatte ordinære arbejdstid, betragtes som overtidsarbejde.

Overtidsarbejde betales med følgende tillæg til timelønnen:

For de 2 første arbejdstimer efter endt ordinær arbejdstid i de 5 første virkedage i uken 25 pct. For arbejde utenfor denne tid og til den ordinære arbejdstids begyndelse om morgenen samt lørdag eftermiddag 50 pct.

For reparationer og andet arbejde, som nødvendiggjør arbejde paa søn- og helligdage, betales et tillæg av 100 pct. av timelønnen.

Som søn- og helligdagsarbejde regnes tiden fra kl. 6 lørdag aften eller aftenen før helligdag og indtil kl. 10 sidste helligdagsaften, hvor flere helligdage falder paa hinanden.

Ved skiftarbejde regnes skifttiden for ordinær, hvadenten den falder om dagen eller om natten paa hverdage eller paa søn- og helligdage.

For ordinært skiftarbejde paa søn- eller helligdage gives enhver arbejder et tillæg av 50 pct.

For skiftarbejde fra nytårsaften kl. 10 til 1. nytårsdags aften kl. 10, fra paaskeaften kl. 10 til 2. paaskedags aften kl. 10, fra pinseaften kl. 10 til 2. pinsedags aften kl. 10 og fra juleaften kl. 2 eftermiddag til 2. juledags aften kl. 10 betales et tillæg av 100 pct.

§ 4.

- a. Foreningsretten skal gjensidig respekteres.
b. Med iagttagelse av bestemmelserne forøvrig har arbejdsgiverne ret til at lede og fordele arbeidet, anvende de maskiner og arbeidsmetoder de finder tjenlige, anta, beskæftige og avskedige arbejdere, hvadenten disse er organiserte eller ikke. Streik, blokade eller lockout skal ikke kunne iverksættes for at tvinge nogen ind eller ut av en organisation.
c. Arbejderne er dog ikke forpligtet til at arbejde sammen med personer, som har utvist saadan utilbørlig optræden, at de efter almindelig samfundsopfatning bør kunne kræves fjernet. Hvis tvistigheter herom opstaar, skal arbeidsstans ikke finde sted, men enhver saadan tvist skal avgjøres ved forhandling eller i tilfælde av at enighet ikke opnaaes, av arbeidsretten.

- d. I den gjensidige ret til opsigelse skal ingen organisation kunne gripe ind. Dog har organisationerne gjensidig paataleret, forsaavidt der forekommer opsigelser som formenes et stride mot nærværende dom.

§ 5.

Bedriften forpligter sig til ikke at ansætte nogen arbejder til verkets regelmæssige arbejde paa ringere betingelser, hvad løn, akkordarbejde og arbejdstid angaar, end hvad der i dommen er fastsat.

Arbejderne erhoder ved antagelsen et bevis for mottagelse av indleverte attester. Likesaa erhoderes ved lønningen et paa norsk ført lønningsopgjør, hvor saavel træk som dagsverk eller arbejdstimer og fortjeneste anføres.

§ 6.

- a. De tillidsmænd som er valgt av arbejderne anerkjendes som repræsentanter og talsmænd for de organiserte arbejdere.

Disse tillidsmænd skal være ansat ved bedriften. De valgte navne skal inden 8 dage meddeles arbejdsgiveren.

- b. Tillidsmændene er forpligtet til, saavel overfor sin organisation som overfor bedriften at gjøre sit bedste for at vedlikeholde et rolig og godt samarbejde paa arbejdsstedet.

- c. Tillidsmændene skal, naar de som saadanne har noget at fremføre, henvende sig direkte sil verkets bestyrer eller i hans fravær til den han dertil bemyndiger.

- d. De arbejdere som er valgt til tillidsmænd indtar forøvrig ingen særstilling ved bedriften; dog forutsættes, at tillidsmændene ikke avskediges medmindre saklige grunde herfor er tilstede.

§ 7.

Naar en arbejder forlater verket, enten dette sker efter eget ønske eller han blir opsagt, uanset av hvilken grund, erhoder han en bevidnelse for hvorlænge han har arbeidet paa stedet.

Bevidnelsen skal kun indeholde:

1. Navn, fødselsaar og datum.
2. Naar begyndt i bedriften.
3. Naar sluttet (uten anførelse av aarsak).
4. Fag.

§ 8.

- a. Akkordarbejde skal uhindret kunne anvendes, hvor bedriften finder at dertil er anledning.

- b. Akkordprisen fastsættes eller forandres gjennom fri forhandling mellem bedriften eller dens repræsentant og den eller de arbejdere, hvem de paagældende akkorder tilbydes, uten at dette skal forhindre ved avtaler i hovedorganisationer, klubber eller andre samlinger av arbejdere. Det er dog akkordtageren eller akkordtagerne tillatt at konferere med sine arbeidskammerater om prisen.

- c. Akkordprisen skal saavidt mulig fastsættes før arbeidet paabegyndes og senest den 4de arbejdsdag efter dette tidspunkt. Ved nye akkorder kan dog akkordprisens fastsættelse — naar

parterne derom er enige — ske nogen tid efter at arbeidet er paabegyndt.

- d. Arbejderne er ved enhver akkord garantert den for angjældende arbeide stipulerte akkordmindsteløn.
- e. Ved fastsættelsen av enhver akkord skal der utfærdiges en akkordseddel, hvor det omforenede arbeides omfang saavel som prisen og mulige andre særbestemmelser skal være tydelig angit.
- f. Hvis en arbeider, som indehar en akkord eller som arbeider i fælles akkord, opsier sin plads eller blir opsagt, har han ret til mulig overskud i forhold til sin timeløn og anvendt tid. Saadant overskud betales dog først naar akkorden er færdig og opgjort.
- g. Ved akkordarbeide trækkes arbeiderne for forbrukt ammunition, materialer for belysning (undtagen faste [elektriske] lamper i gruben), borstaal og borhvæsning. Træk skal opføres paa akkordseddelen.

§ 9.

- a. Ved mindsteløn forstaaes den laveste løn som kan betales en arbeider i vedkommende gruppe.
- b. Dygtigere og mere betrodde arbeidere kan betales høiere løn end mindstelønnen. Lønnen for disse bestemmes efter nærmere avtale mellem bedriften og hver enkelt arbeider.
- c. Bestemmelsen om mindsteløn gjælder ikke arbeidere under 19 aar, forsaavidt ikke vedkommende gruppeløn er beregnet paa mindreaarige og som saadan fastsat i tariffen. Undtagelse fra mindstelønssatserne kan ogsaa finde sted for arbeidere, hvis arbeidsevne paa grund av alderdom, sygdom eller vanførhet er nedsat. For disse fastsættes lønnen efter nærmere avtale mellem bedriften og vedkommende arbeider.

§ 10.

Opstaar der nogen tvist mellem parterne, skal de i overenskomsten av 15. april 1907 fastsatte regler for forhandling i konflikter være gjældende; derimot bortfalder de i nævnte overenskomst fastsatte bestemmelser om voldgift. Bestemmelsen i sidste punktum av overenskomsten av 15. april 1907 skal være gjældende mellem parterne.

B. Lønstariffer.

Da voldgiftsavgjørelsen i sin helhet er trykt og sendt til medlemmerne, maa vi for pladsens skyld indskrænke os til kun at nævne lønssatserne for de største grupper.

a) Foldals verk.

Minering, fordring, kran- og heisekjøring samt diverse arbeide i gruben, mindsteløn i akkord 42½ øre, mindsteløn i dagarbeide 47 øre. Grubeforbygning første 12 maaneder som foran, 45 og 47 øre, og efter 12 maaneder 54 og 57 øre. Knuseri- og vaskeriarbeide, scheidning, taugbanearbeide og sjau i dagen 34 og 36 øre.

b) A/S Stordø kisgruber.

Minering og skinnelægning, mindsteløn i akkord 42½ øre, mindsteløn i dagarbeide 47 øre, fordring og diverse arbeide i gruben som foran, 40 og 45 øre. Scheidning, vaskeriarbeide, jernbanetransport og lastning, jordarbeide og sjau i dagen 34 og 36 øre.

c) Fosdalens bergverksaktieselskap.

Minering og fordring, mindsteløn i akkord 42½ øre, mindsteløn i dagarbeide 47 øre, heiseførere og sjau i gruben som foran, 42 og 45 øre. Taugbanearbeidere, scheidning og sjau i dagen 34 og 36 øre. Opberedningsverket 40 og 45 øre.

d) Killingdals grube.

Satserne som Foldals verks; men da arbeidstiden er fastsat til 40 timer „under dagen“ og 50 „i dagen“ er indtat den bestemmelse, at for disse arbeidstider reduceres mindstelønssatserne med 2½ øre.

e) Orkla grubeaktiebolag.

Under dagen mindsteløn i akkord 42 øre, mindsteløn i dagarbeide 47 øre. I dagen som foran 35 og 37 øre. Kvinder 23 og 28 øre.

f) Bosmo gruber.

Minering mindsteløn i akkord	42½ øre
Fordring — — — — —	39 -

For de øvrige grupper fastsat timeløn av: for scheidere, taugbanearbeidere og vaskeriarbeidere 40 øre, sjau i gruben 45 øre, i dagen 36 øre, bremsere, lastere og tippere 38 øre.

g) A/S Røros kobberverk.

Minering, fordring og berglastning, mindsteløn i akkord 30 øre, mindsteløn i dagarbeide 32 øre, bergtransportører, transport og diverse arbeide i dagen, scheidning, konduktører og dagarbeidere ved hytten som foran, 29 og 32 øre. Vaskeriarbeide 30 og 32 øre, taugbanearbeide 32 og 34 øre, reparatører, mekanikere og smede 33 og 35 øre, Skjærstenssmeltningen, akkordpris 120 øre pr. ton. Bessemelingen, formand 35 øre og knegter 32 øre + præmie kr. 2.00 pr. 1000 kg. bessemmerkobber. Maskinpassere 40 øre pr. time, mekanikere og smede 35 øre pr. time.

h) A/S Røstvangen.

Minering, fordring og scheidning i gruben, mindsteløn i akkord 45 øre, i dagarbeide 50 øre, smede, reparatører, tømmermænd og diamantborere 47 og 49 øre, scheidning og sjau i dagen 35 og 37 øre.

i) Sulitelma.

Minering, mindsteløn i akkord 48 øre, i dagarbeide 53 øre. Fordring og lempning 44 og 50 øre. Taugbanearbeide 48 og 52. Grovscheidere 50 og 53 øre. Vaskeriarbeidere 43 og 52 øre. Tørknusning

70 ore pr. time. Losning og lastning 38—45 i akkord og 43—55 i dagarbeide. Hyttemeiere 62½ ore + pramie, kobberpuksere og indtrilling av kul til nyhytten og slam til rostovner 58½ ore.

j) A/S Birtavarre gruber.

Her blev fastslaat den i 1912 av parterne oprettede overenskomst, der ikke tidligere er godkjendt av arbeidsgiverforeningen. Satsene er fra kr. 3.50 til 5.00 pr. skift. Desuten et dyrtidstillæg som parterne er enige om for indeværende aar. Dette dyrtidstillæg skal utbetales indtil fredsslutningen mellem England og Tyskland.

Denne dom gjælder til 21. juli 1919.

NORSK ARBEIDSMANDSFORBUND

BERETNING

om

VIRKSOMHETEN I 1917

Av Rich. Hansen og
Gunnar Sethil

Hovedstyret.

I hovedstyrets sammensætning er ingen forandring siden landsmøtet i 1916. Der er i 1917 avholdt 2 hovedstyremøter, nemlig det ordinære fra 12.—15. august og et ekstraordinært den 29. oktober.

Av viktigere beslutninger som vedtoges paa det ordinære hovedstyremøte skal nævnes:

Da sekretær Gudmundsen i Bergen hadde fratruddt sin stilling fra 1. juli, besluttedes, av hensyn til at spørsmålet om den fremtidige ordning vil bli avgjort paa førstkommende landsmøte, at foreslaa for avdelingerne i distriktet at la stillingen staa ubesat indtil landsmøtet.

Diætgodtgjørelsen for dem som reiser i forbundets tjeneste besluttedes av hensyn til dyrtiden forhøiet til kr. 12.00 pr. dag, likeledes sattes godtgjørelsen for tapt arbeidsfortjeneste under forhandlinger m. v. til 12 kroner pr. dag. De fastlønnede sekretærer bevilgedes et dyrtidstillæg for aaret av 500 kroner. Endvidere besluttedes streikebidraget forhøiet med 50 pct. av hensyn til dyrtiden.

Da disse beslutninger i forbindelse med den almindelige stigning paa opvarmning av kontorer, trykningsutgifter, papir og øvrige rekvisita vilde fordyre forbundets administration, besluttede hovedstyret i betragtning av, at den gjældende kontingent til forbundet ikke var forhøiet siden 1913, at utligne en ekstrakontingent av 15 øre pr. uke, indtil landsmøtet anderledes bestemmer.

I anledning et fornyet andragende fra gruppestyret inden den elektrokemiske industri om ansættelse av en sekretær for nævnte gruppe, besluttedes at ansætte sekretær Bjerkmann som saadan, indtil førstkommende landsmøte.

Endelig besluttedes at omsende et cirkulære til avdelingerne med anmodning om at indsende meddelelse til forbundets hovedkontor, ifald der forekom utvisninger av utenlandske arbeidere, som formentes at være overgrep fra myndigheternes side. Endvidere besluttedes gjennom cirkulære at informere avdelingerne om forbundets og avdelingernes ansvar overfor lov om arbeidstvister med hensyn til iverksættelse av ikke godkjendte streiker.

Paa hovedstyrets møte i oktober drøftedes forbundets stilling til de paa den ekstraordinære fagkongres fattede beslutninger samt tiden for forbundets landsmøte. Det besluttedes at avholde landsmøte i juni 1918, hvilket snarest skulde meddeles foreningerne med anmodning om at indsende forslag inden aarets utgang.

Til at bearbeide og utrede de indkomne forslag valgtes en komité bestaaende av Gunnar Sethil, Rich. Hansen, Alfr. M. Nilsen, Johs. M. P. Ødegaard og Elias Volan.

Forretningsutvalget

har i aarets løp avholdt 45 møter, hvor ialt 893 saker har været behandlet. Det som særlig har beskjøftet møterne er den ved dyrtidens tryk stadig paagaende lønsbevægelse, og i forbindelse hermed krav om dyrtidstillæg.

Hovedkontorets virksomhet.

Til forbundets hovedkontor er der i 1917 inkommet 6 427 almindelige breve, 4 093 bankobreve og 954 pakker. I samme tid er avsendt 7 848 almindelige breve, 5 144 tryksaksforsendelser, 843 bankobreve og anvisninger og 567 telegrammer. Fagbladet Arbeidsmanden er utkommet i 7 numre med ialt 112 sider. Oplaget har gjennemsnittlig været 27 000.

Medlemsbevægelsen.

Ved aarets begyndelse hadde forbundet 347 avdelinger med et samlet medlemsantal av 18 806. Der er i aarets løp indmeldt 82 nye avdelinger, mens 49 er nedlagt eller uttraadt. Av disse er to større foreninger av havnearbeidere overflyttet til Norsk Havne- og Transportarbeiderforbund. Medlemsantallet var ved aarets utgang steget til 26 105 i 380 avdelinger. Fremgangen i medlemsantal utgjør saaledes 7 299.

Agitationen.

Til agitation er i 1917 medgaat kr. 10 404.18. Herav er til agitation ved stedlige styrever bevilget kr. 4 750, til distriktssekretærenes agitation er medgaat kr. 1 971.16, og restbeløpet kr. 3 683.00, er utgifter ved den agitation, som er utfoldet fra forbundets hovedkontor ved de valgte tillidsmænd og enkelte andre personer.

Gruppemøter.

Følgende grupper har avholdt gruppemøter: Hermetikarbeiderne, melkefabrikarbeiderne, kommunalarbeiderne, fyrstikarbeiderne og den elektrokemiske gruppe.

Repræsentation.

Paa Arbeidernes faglige Landsorganisations kongres, som avholdtes i oktober, var forbundet repræsentert ved følgende i henhold til lovene valgte repræsentanter:

1. Ahlstrand, A., Kristiania.	9. Eberhartsen, Albert, Kristiania.
2. Andersen, Ingv., Fotlandsvaag.	10. Eggen, Nich., Dovrebanen.
3. Andresen, Sverre, Slemmestad	11. Eliassen, Aug., Tunhøvd.
4. Balsnes, Eilert, Balangen i Ofoten.	12. Eliassen, Gregorius, Bergen
5. Berg, Hans, Holmestrand.	13. Eriksen, Bernh., Kristiania.
6. Brean, Elev, Røros.	14. Eriksen, Oskar, Fredriksstad.
7. Brynte, Aksel, Sarpsborg.	15. Fossum, Ragnar, Fokstuen.
8. Bø, Julius, Sulitjelma.	16. Gabrielsen, Georg, Agnæs.
	17. Gulbrandsen, A., Kr.sand S.

18. Gulbrandsen, Johannes, Kr.a.	38. Næss, Olaf, Kjønnfoss.
19. Gulbrandsen, Otto, Bryn.	39. Oksvik, Olav, Molde.
20. Haakenstad, P., Ø. Toten.	40. Olsen, Adolf, Stavanger.
21. Haanes, P., Røros.	41. Olsen, Anna, Kristiania.
22. Halvorsen, Thv., Kristiania.	42. Pedersen, Hans P., Kristiania.
23. Hansen, H., Saude i Ryfylke.	43. Rommerheim, O., Bergen.
24. Hansen, Herman, Skien.	44. Sjömann, G., Kristiania.
25. Hansen, Wilh., Sulitjelma.	45. Skarheim, Ottar, Kristiania.
26. Heggen, T., Kristiania.	46. Steffensen, Jens, Kirkenæs.
27. Horgen, Alfr., Mjøndalen.	47. Storvedde, Domenikus, Stavgr.
28. Hval, Haakon, Aalesund.	48. Støstad, S., Trondhjem.
29. Iversen, J., Notodden.	49. Svensson, Carl, Moss.
30. Johansen, J., Meraker.	50. Sundbye, G., Trondhjem.
31. Johansen, O., Kristiania.	51. Sundt, O. K., Løkkens Verk.
32. Kalvaa, A., Trondhjem.	52. Fjeldsbø, Lars.
33. Karlsen, O. K., Kristiania.	53. Tannæs, Kristoffer, Ormheim.
34. Madsen, Alfr., Rjukan.	54. Tveten, Jens, Nitedal.
35. Magnussen, Aug., Odda.	55. Volan, E., Trondhjem.
36. Nielsen, N. E., Kristiania.	56. Øvergaard, Alfr., Bratsbergb.
37. Nilsen, Alfr. M., Kristiania.	

Desuten møtte Gunnar Sethil og Rich. Hansen paa kongressen som medlemmer av sekretariatet.

Paa Svensk grov- og fabriksarbeidereforbundets kongres var forbundet repræsentert ved Bernhard Eriksen og Rich. Hansen.

Syke- og begravelleskassen.

Medlemstallet var ved aarets begyndelse 530, men dette gik stadig tilbake, saa der i august maaned kun var ca. 150 medlemmer igjen.

Det var da ingen anden vei at gaa end at omsende spørsmaalet om kassens nedleggelse til uravstemning blandt kassens medlemmer og med 68 mot 2 stemmer besluttet kassen opløst fra aarets utgang.

Der er i aaret avsendt 63 banco- og værdibreve, 22 pakker og 816 almindelige breve og tryksaker, ankommet 113 banco- og værdibreve og 203 almindelige breve.

I syke- og begravellesbidrag er der tilsammen utbetalt kr. 4 347.40.

Administrative saker.

Statistikken.

Fra begyndelsen av 1917 blev der efter beslutning av forretningsutvalget gjort forsøk med optagelse av en maanedlig statistik angaaende løns- og arbeidsforhold paa de forskjellige arbeidspladser, hvor forbundet hadde medlemmer. I en tid som denne med den raske lønsbevægelse inden alle grupper, vilde det nemlig være av den allerstørste betydning at ha saa nøiagtige og friske opgaver

som mulig over forholdene paa de fleste steder, ikke bare for sammenligningens skyld, men ogsaa for i nogen grad at kunne regulere tilstrømningen av arbeidskraft til de steder, hvor lønningerne var utilstrækkelig eller forholdene forøvrig var utilfredsstillende.

I den anledning blev der opsat et litet skema indeholdende 11 spørsmål, som med stor omhu var anlagt paa at være oversigtlige og letfattede.

Hensigten var kun at faa et billede av situationen i store træk, og det blev tydelig præcisert i en trykt veiledning paa hvert skemas bakside.

Resultatet av dette forsøk viser sig ved aarets utgang at være følgende:

For januar maaned . . .	139	besvarelser.
» februar » . . .	157	»
» mars » . . .	152	»
» april » . . .	100	»
» mai » . . .	80	»
» juni » . . .	53	»
» juli » . . .	65	»
» august » . . .	58	»
» september » . . .	56	»
» oktober » . . .	60	»
» november » . . .	55	»
» december » . . .	54	»

tils. 1029 besvarelser.

Det viser sig saaledes, at interessen eller forstaaelsen av det etterretningsvæsen som var tiltænkt ved utsendelsen av disse skemaer er meget liten ute i avdelingene.

Fabriktilsynsloven.

Den i 1915 vedtagne «Lov om arbeiderbeskyttelse i industrielle virksomheter» har i § 65 om lovens ikrafttræden følgende bestemmelse:

«Nærværende lov træder med nedennævnte undtagelse i kraft den 1ste januar 1916.

Er ved lovens ikrafttræden tiden for en før avsluttet tariffavtales gyldighet ikke utløpet træder dog for de virksomheter som omfattes av tariffavtalens bestemmelserne i §§ 23—31 ikke ikraft før tariffavtalens gyldighetstid er omme. I intet tilfælde træder disse bestemmelser ikraft før 1ste januar 1917.»

I det store og hele skulde saaledes lovens arbeidstidsbestemmelser træde i kraft 1ste januar 1917 med mindre der blev git dispensation.

Adgangen dertil grunder sig paa en bestemmelse i loven (§ 23 post 4) saalydende:

«For bedrifter som nu har en længere arbeidstid end i punkt 1 (§ 23 post 1) fastsat kan Kongen bestemme at arbeidstiden nedsættes

etterhvert saaledes at den inden utgangen av 1920 gaar ned til den almindelige arbeidstid.»

Denne svakhet ved loven vidste arbeidsgiverne at benytte sig av i videste utstrækning. Paa Arbeidsgiverforeningens opfordring blev dispensationsandragender indsendt fra nærsagt alle bedrifter og industrier, saaledes at da Chefsinspektøren sammen med fabrikinspektørerne endelig kunde komme til at behandle saken, forelaa dispensationsandragender i hundredevis. Andragenderne blev nemlig ogsaa indsendt saa sent, at Fabriktilsynet og Arbeidsraadet, som ogsaa fik sakerne til behandling, hadde hele dette omfattende materiale til behandling like ind under jul. Dispensationsandragenderne gjaldt flere av lovens bestemmelser.

Andragendernes antal og den sene indsendelse av disse synes at tyde paa, at der er handlet efter en bestemt plan, nemlig at vanskeliggjøre saken ved at overbebyrde de institutioner, som hadde med sakens behandling at gjøre, saa det vanskelig kunde overkommes før aarets utgang, og derved bane vei for en utsættelse. Arbeidsgiverne er jo som bekjendt motstandere av sabotage (ja det vil si, naar det er arbeiderne som utøver den), men naar det gjælder om at sabotere en lov, da synes den jesuitiske læresætning — hensigten helliger midlet — at være den gjældende.

Chefsinspektøren for tilsynet oversendte sekretariatet endel av andragenderne til uttalelse. Med tilslutning av de interesserte forbunds styrer blev der sendt følgende uttalelse:

Til

Chefsinspektøren for Fabriktilsynet.

«Det ærede chefsinspektorats skrivelser av 21., 22., 24., 25., 27. og 28. november samt 1., 4. og 5. december med anmodning om vor uttalelse ianl. en række andragender fra forskjellige bedrifter om dispensation fra arbeiderbeskyttelseslovens bestemmelser om arbeidstiden, har været behandlet av sekretariatet i samraad med styrerne for de Landsorganisationen tilsluttede forbund.

Idet vi tilbakesender de os oversendte andragender vedrørende bedriftsgrupperne III, IV, V, VII, IX, X, XI, XII, XIII, XIV og XV skal vi tillate os at uttale følgende:

Foruten andragender om dispensation fra arbeiderbeskyttelseslovens § 23, 4, andrager ogsaa om dispensation fra en række andre bestemmelser om natarbeide, overtidsarbeide, søndagsarbeide o. s. v. Paa grund av den mængde andragender som er os tilsendt, hittil over 400, er det umulig at uttale os om hvert enkelt andragende. Vi er derfor nødt til at holde os til de forhold, som gjennomgaaende præger bedrifternes andragender uten at kunne gaa i detaljer.

Ved at gjennomgaa de forskjellige bedrifters andragender, faar vi et sterkt indtrykk av, at disse ikke er fremkommet av hensyn til de særlige forhold, som hersker ved hver enkelt bedrift. Naar man læser andragenderne igjennem, møter man hovedsagelig de samme argumenter, ja i stor utstrækning den samme form for disse.

Og det er øiensynlig, at størsteparten er laget efter en bestemt opskrift.

Det forekommer os, at dette ikke er egnet til at styrke forståelsen av, at den ansøkte dispensation er nødvendig og påkrævet. Derimot kan den betragtning gjøres gjældende, at det her synes at være et planmæssig forsøk paa at motarbeide lovens bestemmelser om maksimalarbeidstid. Ved lovens behandling blev da ogsaa maksimalarbeidstiden paa det ihærdigste motarbeidet fra bedrifternes og deres organisationers side.

En stor overdrivelse er det, naar der i andragenderne saa ofte anføres, at indførelsen av en almindelig arbeidstid paa 54 timer pr. uke vil medføre en betydelig forsinkelse av leveransekontrakterne, d. v. s. en betydelig forringelse av produktionen.

Vi tror at bedrifterne ser feil paa dette forhold, og at de delvis er hildet i gamle fordomme, som kun kan fjernes ved en samfundsindgripen. Det bedste middel til at opnaa en effektiv produktion og et godt arbeidstempo er at gjøre arbeidsforholdene saa bra som mulig. Erfaringerne fra Amerika f. eks. taler her et tydelig sprog. Og særlig har erfaringen vist, at en for lang arbeidsdag ikke tjener til at øke den enkeltes arbeidsydelse.

Enhver som er litt kjendt med arbeidsforhold vil vite, at en arbeidsdag paa 10 timer i fabrikk eller verksted er mere end lang nok, og det er vor overbevisning, at en dispensation fra lovens bestemmelser her, av alle arbeidere, uanset opfatning forøvrig, vil ansees som en stor uretfærdighet. Og følgerne av en saadan handling, en forlængelse av arbeidstiden utover 10 timer pr. dag (54 timer pr. uke), vil let kunne faa den motsatte virkning paa produktionen, end den som er tiltænkt.

Som eksempel paa hvor litet begrundet arbeidsgivernes andragende om dispensation er kan nævnes, at der i en række andragender, f. eks. fra bedrifter inden jernindustrien, anføres, at voldgiftsdommen av 30. juni har fastslaaet en arbeidstid av 55½ time, som skal gjælde til 31. mars 1919. Naar det videre anføres forsinkelse av leveransekontrakter og betydelig forringelse i produktionen, hvis lovens bestemmelser træder i kraft, saa tar dette sig unegtelig rart ut, naar man husker paa, at innskrænkningen i arbeidstiden vil utgjøre en kvart time pr. dag.

Voldgiftsdommen kan naturligvis ikke omstyrte lovens bestemmelser om 54 timer pr. uke fra 1. januar 1917, og for overenskomster, som er oprettet i 1916, gjælder ingen undtagelser, enten overenskomsterne er oprettet paa vanlig maate eller i henhold til voldgiftsdom. Den eneste undtagelse er altsaa adgangen til at erholde dispensation i henhold til § 23, 4. Men forat saadan dispensation skal kunne erholdes, mener vi at der maa foreligge særlige grunde, og ikke bare en saadan almindelig begrundelse, som i virkeligheten bunder i, at man er imot enhver innskrænkning i arbeidstiden.

Voldgiftsrettens flertal uttalte da ogsaa uttrykkelig, at de ikke fandt at burde forkorte arbeidstiden under hensyn til den ordning, som nu er truffet ved lov om arbeiderbeskyttelse i industrielle virk-

somheter av 18. september 1915. Det er derfor efter vor opfatning al sandsynlighet for, at voldgiftsretten vilde ha fastsat en kortere arbeidstid allerede i sommer, hvis vi ikke hadde hat lovfæstet arbeidstid.

Det maa vel ogsaa bero paa misforstaaelse, naar bedrifterne i stor utstrækning andrar om at beholde den gjældende arbeidstid uforandret indtil overenskomsterne utløper eller saa længe krigen paagaar. Saavidt vi kan læse lovens § 23, 4, gir denne bestemmelse ikke adgang til at opretholde den gamle arbeidstid i sin fulde utstrækning, hvis denne er længere end 54 timer pr. uke.

Det er forøvrig vor opfatning, at loven i henhold til § 27 fastsætter en maksimalarbeidsuke paa tilsammen 64 timer (54 + 10 overtidstimer).

Naar det fremholdes, at vi lever under kriseforhold, maa det ikke glemmes, at loven er vedtat i september 1915, saa alle vedkommende var fuldt klar over forholdene. Vi finder saaledes ikke at dette er noget argument for, at lovens bestemmelser ikke skal sættes ut i livet.

Vi maa derfor paa det kraftigste henstille til Socialdepartementet og Regjeringen om ikke at dispensere fra lovens bestemmelse om den almindelige arbeidstid.

Vi maa ogsaa advare mot de almindelige andragender som er indkommet om dispensation fra bestemmelsene om natarbeide, søndagsarbeide, overtidsarbeide og hviletid. Der kan naturligvis være undtagelser, da saadan dispensation kan være påkrævet. Men de indsendte andragender er for de flestes vedkommende ogsaa med hensyn til disse dispensationer holdt i almindelige ordelag, og argumenterne er stort set de samme, som man nu snart i en menneskealder har hørt fra den kant saasomt samsundet har villet gripe regulerende ind i de industrielle forhold til beskyttelse av arbeiderne.»

Var det arbeidsgivernes hensigt at faa loven utsat, hadde de forsaavidt ogsaa held med sig i første omgang, men dette endelige resultat av behandlingen var kanskje ikke netop efter deres smak. I statsraad 29de decbr. blev det bestemt:

1. at det i medhold av § 23, 4, i lov om arbeiderbeskyttelse i industrielle virksomheter av 18. september 1915 bestemmes at ikrafttrædelse av lovens § 23, 1, utstaar indtil videre, dog ikke utover 31. mars 1917.
2. at det i medhold av ovennævnte lovs § 31, 2. punkt, bestemmes, at bestemmelsen i lovens § 23 ikke kommer til anvendelse ved bedrifter, hvor natarbeide finder sted i medhold av lovens § 24. Denne bestemmelse gjøres gjældende indtil videre, dog ikke utover 31. mars 1917.

Da man gik ut fra at der fra arbeidsgiverhold vilde bli gjort anstrengelser forat faa yderligere utsættelse blev der fra Landsorganisationen og forbundene sendt Regjeringen forestillinger i sakens anledning.

Fra vort forbund blev den 5te febr. sendt følgende skrivelse:

Til

Den norske Regjering!

I 1915, da fabriktilsynsloven var oppe til behandling i Stortinget, blev lovens behandling en lemlæstelse av den foreliggende proposition. Venstre fandt imidlertid at de var programforpligtet til gjennomførelse av en maksimalarbeidstid, og kapitel III i loven blev derfor forandret.

Ved denne forandring blev der sat ind i loven en begrænsning av den almindelige arbeidstid og av overtiden m. v., men tidspunktet for ikrafttrædelsen blev utskutt. For det første skulde bestemmelserne om arbeidstiden i sin helhet ikke træde ikraft før 1. januar 1917. Dernæst skulde ingen forandring indtræde før indgaaede tarifoverenskomster var utløpne. Videre blev i henhold til § 31 papir-, cellulose- og trømasseindustrien undtat fra lovens bestemmelser i § 23, og endelig blev ved sakens behandling indtat post 4 i § 23, hvilken gir adgang til dispensation fra den fastsatte almindelige arbeidstid eller til en successiv nedsættelse av arbeidstiden.

Hvis det idetheletat oprindelig har været nogen tanke om, at loven skulde bli til fordel for arbeiderne, saa maa dette være blit borte under sakens behandling. Hensynet til bedrifterne og arbeidsgivernes ramaskrik har efterhvert faat overhaand.

Man hadde dog ventet at det samme venstreparti som gjennomførte loven ogsaa skulde sørget for at faa sat loven ut i livet den tid, som er bestemt i selve loven. Men hvad sker. Vi oplever ogsaa at faa se at hensynet til arbeidsgivernes jeremiader og forestillinger veier saa sterkt for Regjeringen, at den sætter sig ut over lovens bestemmelser om dens ikrafttræden. Arbeidsgiverne har hittil opnaadd hvad de har tilsigtet med sin sabotage mot loven, og de haaber paa yderligere held paa den linje.

Men arbeiderne har her ogsaa ret til at kræve noget. Ialfald har de retmæssig krav paa at man ikke driver lek med deres dyreste livsinteresser. Det var med harme vi mottok meddelelsen om utsættelse, og vi maa paa det bestemtteste protestere mot enhver yderligere utsættelse av lovens ikrafttræden.

Vi har inden vort forbund arbeiderne fra en række bedriftsgrupper, saaledes hovedmassen av arbeiderne i kontinuerlige virksomheter, hvorav igjen den elektrokemiske virksomhet er den største. Disse arbeidere arbeider nat som dag, søndag som hverdag, i lokaler, hvor der utvikles røk, støv, damp og sundhetsfarlige gasarter, paa den ene side ulidelig varme, paa den anden side træk. Vi mener, at samfundet pligter at ta mere hensyn til disse arbeideres sundhet, liv og lemmer end til den enkelte arbeidsgivers profitbegjær eller til Arbeidsgiverforeningens principper.

Ved arbeidsgivernes andragender om dispensation i henhold til § 23, post 4, synes parolen at være utgaat fra Norsk Arbeidsgiverforening. Betegnende er det saaledes, at arbeidsgivere, som allerede

har en saa kort arbeidstid at lovens bestemmelse praktisk talt ikke vil komme til at indvirke noget, ogsaa er med blandt de som søker dispensation og fremholder, hvor umulig og ruinerende det vil bli at praktisere loven. Arbeidsgiverorganisationens paabud til de enkelte arbeidsgivere i papir- og celluloseindustrien om ikke at gaa med paa 8-timersdagen selv om det kan ske uten forøkelse av arbeiderantallet er et talende bevis for den motstand, der fra Arbeidsgiverforeningen gjøres mot enhver forkortelse i arbeidstiden.

At de derfor benyttet sig av den anledning der er git i § 23, post 4, til at søke dispensation i videst mulig utstrækning er rimelig nok. Men begrundelserne er adskillig overdrevne.

Den almindelige arbeidstid kan vel siges at være mellem 48 og 60 timer. Enkelte skiftarbeidere har dog mere. Hovedmassen av arbeiderne har en arbeidstid av 54—56 timer. Det maa jo derfor være overdrivelse, at en forkortelse av arbeidstiden til 54 timer vil virke ruinerende for produktionen. Enkelte brancher har en arbeidstid av over 56 timer i uken. Det er saaledes tilfældet med tekstilindustrien, hvor man har helt op til 60 timer. Men naar man tar i betragtning at denne industri i stor utstrækning beskjæftiger kvinder og mindreårige, skulde det synes rimelig at denne industris arbeidstid hurtigst mulig bragtes ned ialfald til 54 timer i uken.

Og med hensyn til arbeiderne i de kontinuerlige virksomheter, hvilke arbeider nat som dag, søndag som hverdag, saa er det en uhyrlighet at de gjennemsnittlig skal arbeide 7 skift i uken. Den fritid de erholder tredjehver søndag maa de indarbeide de to andre søndage.

Vi maa derfor paa vegne av vort forbunds 20 000 medlemmer paa det indstændigste henstille til Regjeringen at der ikke blir invilget dispensationer fra lovens bestemmelser om arbeidstidens begrænsning, men at loven blir sat ikraft i sin helhet.

Norsk Arbeidsmandsforbund

Rich. Hansen.

Resultatet av Regjeringens behandling vil fremgaa av følgende meddelelse fra Chefsinspektøren:

Ved kongelig resolution av 9de mars 1917 er det bestemt: «at de indkomne andragender om successiv nedsættelse i arbeidstiden i henhold til lov om arbeiderbeskyttelse i industrielle bedrifter av 18/9 1915 § 23, punkt 4, for ikke kontinuerlige bedrifter som nu har en længere arbeidstid end i samme paragrafs punkt 1 fastsat ikke indvilges forsaavidt angaar tiden efter 31te mars 1917.»

Senere blev der fra Chefsinspektøren utsendt meddelelse om 2 kongelige resolutioner av 23de mars av følgende ordlyd:

Fra
Chefsinspektøren for Fabriktilsynet.

Under 23. mars d. a. er der fattet saadan kongelig resolution: «Det bestemmes, at den i lov om arbeiderbeskyttelse i indu-

strielle virksomheter av 18. september 1915 § 31, andet led, omhandlede skiftordning skal være saaledes indrettet, at arbeiderne hver uke har en sammenhengende fritid av mindst 24 timer, og at gjennomsnittet av den længste sammenhengende fritid i hver uke for den tid, hvorom skiftplanen dreier, skal utgjøre 32 timer.

Hvilket herved meddeles.

Kristiania, den 24. mars 1917.

Olai Lorange.

Fra

Chefinspektøren for Fabriktilsynet.

Under 23. mars d. a. er der fattet saadan kongelig resolution:

«I medhold av lov om arbeiderbeskyttelse i industrielle virksomheter av 18. september 1915 § 31, 2. punkt, bestemmes, at i helt kontinuerlige bedrifter (⁹: bedrifter som gaar dag og nat og saavel søndag som hverdag) skal bestemmelse i samme lovs § 23, post 1 og 5 for skiftarbeidernes vedkommende indtil videre ikke komme til anvendelse, saafremt der benyttes en arbeidsordning, som skaffer de nævnte arbeidere en almindelig arbeidstid av gjennomsnitlig ikke over 54 timer pr. uke i løpet av skiftperioden og en sammenhengende fritid av gjennomsnitlig 24 timer ukentlig i løpet av denne», hvilket herved meddeles.

Deres skiftplan bedes innsendt rettet i overensstemmelse hermed.

Kristiania, den 24. mars 1917.

Olai Lorange.

Dermed var dog ikke den lovlige arbeidstid gjennomført. I hele aaret blev der ved en række kontinuerlige virksomheter fremdeles anvendt 56 timers ukentlig arbeidstid og der blev forsøkt forskjellige slags ordninger og fortolkninger forat komme forbi den kongelige resolutions bestemmelser.

Efter en række forhandlinger og konferanser der ikke førte til noget resultat, forlangte forbundet tilslut spørsmålet avgjort ved Arbeidsretten. Saken kom imidlertid ikke op til behandling i 1917.

Gruppe- og distriktssekretærernes indberetninger.

Nordlandske distrikt.

Den meste tid av aaret er gaat med til reiser og forhandlinger.

De fortvilede kommunikationsforhold særlig da paa lokalfartens omraade i fjordene har foraarsaket at der er gaat en hel masse dage tilspilde, som man intet har faat utrettet.

Jeg har i aarets løp reist ca. 266 dage. Der er holdt ca. 100 foredrag, de fleste er faglige.

Der er i distriktet stiftet 4 foreninger i dette aar.

Medlemstallet har steget i foreningerne, men stort set i hele distriktet er der ingen stigning paa grund av at der har været litet folk ved de større anlæg.

Siden jeg overtok pladsen som sekretær efter sidste landsmøte har organisationen været i stadig utvikling her i distriktet.

De vældig store avstande gjør at man ikke kan faa utnyttet tiden som den skulde.

Planlægges en tur for agitation, gaar den som regel istykker fordi at der er en eller anden ugreie paa et andet sted kanske en ca. 100 mile borte.

Slik kan man være paa en agitationstur i Ofotdistriktet, saa kan der komme ordre at man skal reise til Glomfjord, derfra til Birtavarre.

Til denne reise gaar en tre uker som man i høiden kan faa holdt en tre fire foredrag paa.

Ved anlæggene og grubene er saa at si alle organisert, der er et kun par nye steder som ingen forening har endda.

Derimot i hermetikindustrien er det daarlig bevendt med organisationen.

Den er jo ogsaa for en stor del indstillet nu.

Der har været stiftet foreninger baade i Tromsø og Bodø, men de er døet hen og foreløbig er der intet haab om gjenopstaaen fra de døde.

Der har i aarets løp ikke været nogen store konflikter.

De konflikter som har indtruffet er blit ordnet paa mindre end en uke.

Der er nu gjennomført dyrtidstillæg ved alle bedrifter hvor organisationen er nogenlunde sterk.

Der er stadig krav om agitation, men som før nævnt, de store avstande og de umulige kommunikationsforhold gjør at en mand rækker ikke saa langt.

Utviklingen av industrien her nord i den kommende tid vil gjøre kravet om en mand til med kontor i Tromsø aktuelt for Nord-Norges vedkommende.

Tr. A. Strøm.

Trondhjemske distrikt.

Arbeidsmandsforbundets medlemsantal i Trondhjems distrikt har naturligvis ogsaa øket noget i aaret 1917, men hvor meget kan

ikke med nogen sikkerhet sies, da jeg mangler opgaver derom fra avdelingene. Jeg antar dog at medlemsantallet er øket med en 7—800. Jeg har i aarets løp stiftet 8 fagforeninger med et medlemsantal av 220.

Har desuten organisert 250 kvinder og mænd i grupper i tilslutning til allerede bestaaende avdelinger.

Der har i aarets løp været reist en hel del lønskrav trods bestaaende tariffer. Det har ogsaa i de allerfleste tilfælde lykkes at gjennomføre kravene saa nogenlunde, om ikke helt tilfredsstillende.

Jeg har saaledes deltatt i 116 underhandlinger og 10 mæglingmøter angaaende lønskrav m. m.

Jeg har likeledes hatt 51 reisedage i underhandling. Til trods for disse lønsforhøielser i en eller anden form, har livsfornødetheterne steget raskere og høiere, saa arbeidsvilkaarene er meget utilfredsstillende fremdeles.

Nogen arbeidsledighet for vore medlemmers vedkommende har der ikke været.

Der har i aarets løp været nogen konflikter, men ingen av noget videre omfang, naar undtages hermetik-, chokolade- og Løkkenkonflikterne. I mange tilfælde har man været nødsaget til at opsi pladserne for at fremtvinge en saa nogenlunde tilfredsstillende ordning. Nogen arbeidsstans er der som regel ikke blit og ialfald ikke av nogen varighet eller omfang.

Jeg har hatt 29 reisedage i agitation og har holdt 53 foredrag for ca. 9022 tilhørere.

Har hatt 20 reisedage til landskongressen og hovedstyremøter.

Har desuten deltatt i 55 møter med arbeiderne i deres foreninger, angaaende løn og arbeidsvilkaar m. m.

Jeg har mottatt 80 brev og 16 telegrammer og avsendt 113 brev og 21 telegrammer.

A. Kalvaa.

Stavangerske distrikt.

I det forløpne aar er en forening nedlagt, nemlig Feiersvendenes Forening Stavanger.

Der er stiftet 5 nye foreninger nemlig: Hillevaags Arbeidsmandsforening, hvortil staar tilsluttet tekstil- og hermetikarbeiderne i Hillevaag, Aalgaard Tekstilarb.forening, Gursli Grubearb.forening, Sandnes Hermetikarb.forening og Jørpelands Anlægsarb.forening.

Har i aaret været med at oprette overenskommster for: Telefonarbeiderne Stavanger, smørarbeiderne Stavanger, tekstilarbeiderne Aalgaard, tekstilarbeiderne Hillevaag, hermetikarbeiderne i Bergen og for Bergens Bliktrykkeri, samt for hermetikarbeiderne i Stavanger, Haugesund, Lervik, Stord, Søndhordland og Trondhjem. For de seks førstnævnte steder vedkommende gjennomførtes overenskomsterne uten arbeidsstans, mens de for de øvrige steder vedkommende gjennomførtes efter 3 ukers streik. Jeg har desuten deltatt i

forhandlinger angaaende en række tvister av forskjellig slags som alle er ordnet uten arbeidsstans.

Jeg har i aaret hatt 105 reisedage, har holdt 31 foredrag for tilsammen ca. 2000 tilhørere, har deltatt i 64 forhandlingsmøter og 72 andre møter med foreninger, styrever og komiteer.

Jeg har desuten deltatt i 2 hovedstyremøter, 3 møter i den av Landsorganisationens kongres nedsatte 15-mandskomité, samt paa Landsorganisationens kongres.

Har i aarets løp mottatt 122 skrivelser og 39 telegrammer og avsendt 187 skrivelser og 28 telegrammer.

Angaaende forholdene forøvrig kan det sies, at det ser ut til at arbeiderne nu mer og mer faar forstaaelsen av organisationens betydning og et gladelig tegn i den retning er det, at tekstilarbeiderne saavel paa Aalgaard som Hillevaag som tidligere har været umulig at faa organisert, nu har faat sin organisation og arbeiderudmerket i denne. Det viser sig dog at være endel av vore medlemmer som ikke har, eller vil ha den fulde forstaaelse av betydningen av arbeidernes samhold i en fælles organisation og som desværre arbeider for splittelse av denne. Dette har isærdeleshet i Stavanger git sig utslag i en temmelig sterk agitation for vort forbunds utmeldelse av Landsorganisationen. Vi faar dog haabe, at det kun er en forbigaaende følge av de kritiske tider og at man fremdeles vil komme til at arbeide haand i haand og side om side i en fælles organisation for vore fælles interesser.

Gudm. Pedersen.

Grube- og anlægsgruppen.

I aarets løp er 20 avdelinger nedlagt eller overgaaet til andre industrigrupper. 32 nye avdelinger er stiftet, hvilket gjør en nettotilvekst av 12 avdelinger. Ved aarets utgang var der inden gruppen 67 grubearbeiderforeninger med 3 920 medlemmer, 36 jernbanearbeiderforeninger med 1 836 medlemmer, 2 foreninger ved fæstningsanlæggene med 110 medlemmer, 6 veiarbeiderforeninger med 150 medlemmer og 41 foreninger ved forskjellige andre anlæg med 2 340 medlemmer. Tilsammen 152 foreninger med 8 356 medlemmer.

Sekretær *Ødegaard* har i aarets løp været ute paa forhandlingsreiser i 69 dage og agitationsreiser i 9 dage. Tilsammen 78 reisedage. Han har holdt 5 foredrag for 234 tilhørere.

Videre har han deltatt i 71 møter angaaende forhandlinger og 21 andre møter, heri ikke medregnet forretningsutvalgs- og hovedstyremøter.

Sekretær *Nilsen* har i aarets løp været ute paa forhandlingsreiser i 67 dage og agitationsreiser i 85 dage. Tilsammen 152 reisedage. Han har holdt 58 foredrag for tilsammen 4 305 tilhørere og har stiftet 2 nye foreninger. Videre har han deltatt i 60 møter angaaende forhandlinger og 21 andre møter foruten en række forretningsutvalgsmøter.

Gruppestyret har ikke avholdt noget møte i 1917. Gruppens ordinære generalforsamling, som skulde været avholdt i 1917 blev ved uravstemning besluttet utsat for at avholdes i forbindelse med forbundets landsmøte 1918.

Lønsbevægelsen.

Lønsbevægelsen i 1917 har været mere omfattende end i noget av de foregaaende aar. Forretningsutvalget har ialt behandlet og godkjendt 146 lønskrav, hvorav de 83 medførte opsigelse av ældre overenskomster, hertil kommer 22 lønskrav som var godkjendt i 1916, men som stod uløst ved aarets begyndelse. 118 krav er bragt i orden og 32 stod uavgjort ved aarets utgang, resten er bortfaldt. I 73 tilfælde er der git godkjendelse til at opsi pladsene, men kun i 25 tilfælde er det kommet til streiker, hvilke tilsammen omfattet 1740 medlemmer med ialt 46 876 streikedage. I denne opgave over antal streiker er kun medtat de, der har været av saa lang varighet, at der er blit spørsmål om forbundets understøttelse. Foruten dem har der jo været en hel del kortvarige streiker som er blit ordnet i løpet av nogen faa dage, desuten er ikke medregnet de tildels langvarige irregulære streiker som er opstaat uten forutgaaende anmeldelse, f. eks. de to streiker ved Løkkens verk, som angik helt andre ting end lønsspørsmål.

Resultatet av lønsbevægelsen er, at der er opprettet 31 nye overenskomster, 69 av de ældre er revidert eller prolongert med lønsforhøielser og dyrtidstillæg. I de andre tilfælde er arbeids- og lønsvilkarene ordnet uten nogen egentlig overenskomst.

Ialt er der gjennomført lønsforbedringer for 14 733 arbeidere, hvorav 11 788 medlemmer av vort forbund. For alle tilsammenlagt utgjør lønsforbedringen pr. aar kr. 10 266 662.00. Forkortelsen i arbeidstiden utgjør ialt 1 917 150 timer pr. aar.

Idet vi forøvrig henviser til tabellerne, skal vi i det efterfølgende gi en sammentrængt omtale av lønsbevægelsen indenfor de forskjellige grupper.

Anlægsvirksomhet.

Inden denne gruppe har der i aarets løp forekommet endel spredte lønsbevægelser omfattende ialt 765 arbeidere, hvorav 564 var organisert.

Cementfabrikken «Norge», Lier.

Her var overenskomsten for anlægsarbeiderne opsagt til utløp 1. april. Da der kun gjenstod ca. 3 à 4 maaneders arbeide blev man enige om at den gamle overenskomst skulde være gjældende fremdeles mot at arbeiderne gaves et tillæg til sin nuværende timeløn av 10 øre pr. time. Herved vil timelønnen komme til at variere mellem 70 og 90 øre pr. time.

A/S Aura.

Ved A/S Aura blev den gamle overenskomst opsagt til utløp den 1. april. Ny overenskomst er opprettet uten arbeidsstans.

Efter den gamle overenskomst var lønssatserne i *dagarbeide*:

For cementpudsning	65 øre pr. time
» borsmede	60 —
» tunnelarbeide	55 —
» graastensmuring og betonstøpning	54 —
» fjeldarbeide	52 —
» jordarbeide	49 —
» løs- og sjauerarbeide	47 —

I *akkord* var mindstelønnen:

For tunnelarbeide	45 øre pr. time
og for alt andet arbeide	42 —

I den nye overenskomst er der for arbeiderne ved høifjeldet fastsat et tillæg av 10 øre pr. time. Desuten er lønssatserne forhøiet endel. Hertil kommer et dyrtidstillæg av 15 øre pr. time.

Resultatet ser med de forskjellige tillæg slik ut:

Dagarbeide:

	Paa lavlandet	Paa høifjeldet
For cementpudsning	75 + 15 = 90	100 øre pr. t.
» borsmede	65 + 15 = 80	90 —
» tunnelarbeide	60 + 15 = 75	85 —
» graastensmuring og betonstøpn.	60 + 15 = 75	85 —
» fjeldarbeide	60 + 15 = 75	85 —
» jordarbeide	57 + 15 = 72	82 —
» løs- og sjauerarbeide	55 + 15 = 70	80 —

Akkordarbeide:

For tunnelarbeide	50 + 15 = 65	75 —
» alt andet arbeide	45 + 15 = 60	70 —

Den opnaade forhøielse i overenskomstens satser — dyrtidstillægget iberegnet — varierer mellem 30 og 70 pct.

Desuten er der foretat endel forandringer til det bedre i overenskomstens øvrige bestemmelser.

Overenskomstens varighet er 2 aar.

Haugesunds kommunale Kraftanlæg.

I mars maaned fremsatte forbundets avdeling ved Haugesunds kommunale Kraftanlæg i Etne krav om overenskomst. I den anledning reiste sekretar Nilsen derbort og hadde den 24. mars en foreløbig konferanse med formanden i byggekomiteen. Det var efter dette meningen at forhandlinger skulde optages straks over paaske. Imidlertid viste det sig, at trods gjentagne henvendelser fra forbundet tok det lang tid før forhandlinger kunde komme istand og efter derom fremkommet anmodning fra avdelingen besluttedes at nedlægge arbeidet den 12. mai for derved at paaskynde forhandlingernes optagelse.

Nu henvendte formanden i byggekomiteen sig til forbundet og forhandlinger blev avtalt til 16. mai i Haugesund. Samtidig besluttedes arbeidsstansen utsat indtil videre.

Den 16. mai optoges forhandlingene og fortsattes disse til 19. mai. Enighet opnaaddes paa flere punkter, saaledes om mindstelønnen i akkord. Derimot kunde man ikke bli enig om mindstelønnen for dagarbeide, om procenttillæg for regulært natarbeide m. m.

Byggekomiteens forhandlere fremsatte da et tilbud til overenskomst. Dette blev forelagt medlemmerne til behandling den 22. mai, men forkastedes paa grund av ovennævnte dissenser. Arbeidsstans besluttedes derefter iverksat fra 26. mai.

Nu grep mæglingsmanden ind og mæglingsmøter blev avholdt i Haugesund den 31. mai. Her strak anlæggets forhandlere sig litt længere end under de første forhandlinger, men enighet kunde fremdeles ikke opnaaes.

Efterat konflikten hadde paagaat i 6 uker henvendte byggekomiteens formand sig til forbundet for at faa en ordning istand. Dette resulterte i yderligere indrømmelser fra anlæggets side, hvorefter overenskomst blev opprettet.

Denne overenskomst kan i forskjellige henseender betragtes som en av de bedste det har lyktes at faa gjennomført ved anlægsvirksomhet her i landet.

Mindsteløn i akkord blev fastsat til 65 øre pr. time plus et dyrtidstillæg av 15 øre pr. time. Tilsammen 80 øre pr. time.

Mindstelønssatserne for dagarbeide blev følgende:

Cementpudsning 80 øre,

Borsmede 70 øre,

Tunnelarbeide,

Graastensmuring,

Betonstøpning,

Fjeldarbeide og

Jordarbeide 65 øre,

Løs- og sjauerarbeide 60 øre,

Kjørere (med anlæggets hester) 55 øre.

Hertil kommer et dyrtidstillæg av 25 øre pr. time. Tilsammen blir altsaa mindstelønnen fra 80 øre til kr. 1.05 pr. time. Dersom nogen av dagarbeiderne erholder høiere løn end mindstelønnen, skal han ha dyrtidstillægget som tillæg til den løn han har selv om denne er høiere end mindstelønnen. Dyrtidstillægget gjælder i overenskomstperioden.

Der er videre indtat bestemmelse om 25 pct. tillæg for regulært natarbeide samt godtgjørelse for skoft paa grund av maskinskade.

Angaaende *barakker* er indtat følgende bestemmelse:

Anlægget holder barakkerne i forsvarlig stand med ikke større belæg end 4 mand i hvert rum. Hvert rum skal indeholde et minimumsluftrum av 8 kubikmeter pr. mand.

Der skal bare anvendes enkeltmandskøier.

I hver barakke indredes de fornødne ytre rum til opbevaring av mat og klær, samt kjøkken, spise-, vaske- og tørrerum.

Hvor dertil er anledning indlægges vandledning og indredes i saa tilfælde bad.

Anlægget anskaffer det nødvendige inventar som trænges i barakkerne, samt lys og brænde, madrass og hodepute, men ikke sengklær. Herfor betales en leie av 15 øre pr. dag.

I overenskomsten er fastsat en ferie paa 4 dage med fuld løn.

Overenskomsten skal være gjældende til 1. juni 1918 med 1 maanedts opsigelse.

Mørkfos—Solbergfosanlægget.

Ved Mørkfos—Solbergfosanlægget har der været ført forhandlinger om overenskomst. Efterat et forhandlingsforslag først var forkastet av arbeiderne blev arbeidsstans iverksat. Ved mægling hos kredsmæglingsmanden for Østlandet opnaaddes enighet om et forslag som blev vedtatt av begge parter. Arbeidet gjenoptoges 5. juni. Arbeidsstansen varte i 4 dage.

Overenskomsten er i alt væsentlig den samme som ved Statens anlæg. Arbeidstiden er 9 timer pr. dag (den var før 10 timer), lønssatserne er de samme som i overenskomsten ved Statens anlæg med et dyrtidstillæg av 15 øre pr. time.

Overenskomsten skal være gjældende til 1. august 1918.

Der var tidligere ingen overenskomst. Anlægget eies av Staten og Kristiania kommune i fællesskap.

Hunfos nyanlæg.

Mellem Kristiania Cementstøperi paa den ene side og Arbeidsmandsforbundet og Træarbeiderforbundet paa den anden side er der indgaaet overenskomst for Hunfos nyanlæg og Vigeland, som avløser den ældre overenskomst, der utløp 1. mai.

Timelønnen er for de forskjellige arbeidsgrupper varierende fra 55 til 70 øre pr. time samt et dyrtidstillæg av 10 øre pr. time saavel i dagløn- som akkordarbeide. Desuten faar samtlige de arbeidere, som var ved anlægget da tariffen opprettedes, et yderligere dyrtidstillæg av 5 øre pr. time. For overtid og søndagsarbeide betales henholdsvis 50 og 100 pct. tillæg. — Overenskomsten varer til 1. mai 1918.

Raufoss fabrikanlæg.

Ved den lønsregulering som fandt sted ved Raufoss Fabrikker var der endel anlægsarbeidere som ikke kom i betragtning. Disse var dengang uorganisert og haabet, at de uten organisation skulde opnaa det samme som det de organiserte arbeidere ved organisationens mellemkomst hadde opnaadd. Da de imidlertid fik erfare, at det ikke gik efter beregning, fandt de veien ind i organisationen. (Tænk at den vei endda for endel arbeidere skal være saa vanskelig at finde!) Og nu stillet de gjennom fagforeningen krav om 15 øres forhøielse av timelønnen. Til en begyndelse blev dette indrømmet for endel, mens andre fik mindre og enkelte intet. For-

bundet sendte da en mand derop for at ordne med saken. Resultatet blev 15 øres tillæg for allesammen. Det gjaldt 20 mand.

Statens jernbane- og befæstningsanlæg.

Den 17. februar 1917 henvendte forbundet sig til Departementet for de offentlige Arbejder med anmodning om, at der maatte bli optat forhandlinger om dyrtidstillæg for arbejderne ved Statens jernbane- og befæstningsanlæg. Da der i løpet av 1 maaned endda ikke var kommet noget svar paa forbundets henvendelse tilskrev vi den 17. mars 1917 departementet paany.

Endelig mottok forbundet fra departementet en skrivelse, dattert 21. mars 1917, hvori meddeltes at departementet ikke kunde gaa med paa at opta forhandlinger om dyrtidstillæg.

Denne meddelelse blev derpaa ved cirkulære av 27. mars omsendt til forbundets samtlige avdelinger samtidig som vi bad om deres uttalelse med hensyn til hvor meget man burde sætte ind paa at opnaa et dyrtidstillæg.

Imidlertid arbeidet forbundet med oprettelse av overenskomst ved Mørkfos—Solbergfosanlægget, hvor Staten er medeier, og man ønsket at se resultatet herav først, før man henvendte sig paany til departementet.

Overenskomsten ved Statens anlæg skulde nemlig lægges til grund for disse forhandlinger.

Den 7. juni blev overenskomsten ved Mørkfos—Solbergfosanlægget undertegnet. Der opnaaddes samme lønssatser som i overenskomsten ved jernbane- og befæstningsanlæggene plus et dyrtidstillæg av 15 øre pr. arbeidet time som tillæg til *mindstelønnen i akkord* og som tillæg til den *personlige løn for dagarbeiderne*.

Den 9. juni tilskrev forbundet paany departementet med bestemt krav om et dyrtidstillæg ogsaa for arbejderne ved jernbane- og befæstningsanlæggene, idet man bl. a. henviste til det dyrtidstillæg man hadde opnaadd ved Mørkfos—Solbergfosanlægget, og krævedes at der inden utgangen av juni maaned maatte være tat bestemmelse om optagelse av forhandlinger.

Efter endel yderligere skriftveksel mellem departementet og forbundet mottok forbundet den 12. juli følgende:

«I anledning av det ærede forbunds skrivelse av 9. juni jfr. skrivelse av 29. juni 1917, tillater man sig at meddele, at departementet efter indhentet uttalelse fra Forsvarsdepartementet og Hovedstyret for Statsbanerne ikke finder at kunne opta forhandlinger angaaende dyrtidstillæg for arbejderne ved Statens jernbane- og befæstningsanlæg.

Derimot finder man efter omstændighetene i overenskomstperioden at kunne gaa med paa at tilstaa arbejderne ved Statens jernbane- og befæstningsanlæg det samme dyrtidstillæg som ved overenskomst mellem Mørkfos—Solbergfosanlægget og Norsk Arbeidsmandsforbund av 7. juni 1917 er tilstaaat arbejderne ved nævnte anlæg, nemlig for *dagarbeidere* i tillæg til lønnen 15 øre pr. arbeidet time og for *akkordarbeidere* 15 øre pr. arbeidet time i tillæg til

mindstelønnen (forskudsbetalingen). Tillægget betaales saavel for arbeide paa ordinær tid som paa overtid.

Man har ved skrivelse av idag anmodet Hovedstyret for Statsbanerne om at utbetale saadant tillæg fra og med 1. juli 1917.

Kristiania den 11. juli 1917.»

Som man ser har departementet fundet at kunne gaa med paa at tilstaa arbejderne ved Statens jernbane- og befæstningsanlæg det samme dyrtidstillæg som man opnaadd ved Mørkfos—Solbergfosanlægget.

Dyrtidstillægget blir gjældende fra 1. juli 1917 og for den resterende del av overenskomstperioden eller med andre ord til 1. juli 1918.

For at undgaa misforstaaelser skal vi faa lov at præcisere følgende:

For *akkordarbeidernes* vedkommende ydes tillægget som tillæg til *mindstelønnen*. Denne blir da paa lavlandet 65 øre pr. time og paa høifjeldet 70 øre pr. time. Naar der arbeides 8 timers dag blir mindstelønnen i akkord henholdsvis 70 og 75 øre pr. time.

For *dagarbeide* blir mindstelønnen paa lavlandet 75 øre pr. time og paa høifjeldet 80 øre pr. time. Naar der arbeides 8 timers dag blir mindstelønnen i dagarbeide henholdsvis 82½ og 87½ øre pr. time.

Dersom der er dagarbeidere som allerede har høiere løn end mindstelønnen, saa skal dyrtidstillægget lægges til den løn de har, selv om denne er høiere end mindstelønnen.

Bergverksindustrien.

Nogen lønsbevægelse av større omfang har der i 1917 ikke været inden denne gruppe, eftersom alle bedrifter som var tilsluttet Bergverkernes Landssammenslutning kom med i opgjøret i 1916, som gjælder til juli 1919. Da voldgiftsdommen endvidere bestemmer, at bedrifter som senere indmeldes i Landssammenslutningen ogsaa kommer ind under samme avgjørelse ifald overenskomst ønskes, blir det ikke ret mange bedrifter som den ikke berører.

Dunderlandsverket

var en av de bedrifter som, da arbejderne i slutten av 1916 fremsette lønskrav, gjorde krav paa at komme ind under voldgiftsdommens bestemmelser, eftersom det var tilsluttet Bergverkernes Landssammenslutning, men da den virksomhet som den tid paagik ved verket udelukkende var anlægs- og monteringsarbeide, kunde voldgiftsdommens satser ikke godt anvendes.

Man enedes derfor om at træffe en ordning for den gjenværende del av anlægsperioden, som forutsattes at vare til den 16. april 1917. Ordningen gik ut paa at de timelønnede arbeidere fik et dyrtidstillæg av 5 øre pr. time tillagt sin individuelle løn.

Evje og Ringerikes Nikkelgruber.

Overenskomsten for Evje og Ringerikes Nikkelgruber utløp efter forutgaaende opsigelse den 1. april. Ved forhandling med

firmaet opnaaddes enighet om ny overenskomst som gjælder til 1. juni 1918.

Arbeidstiden er for ikke skiftarbeidere fastsat til 53 timer ukentlig og for arbeidere under dagen til 48 timer inklusive faringstiden.

Overtidsbetaling beregnes med 50 pct. for hverdage og 100 pct. for søn- og helligdage. For de store høitider betales overtidsarbeidet med 150 pct.

Skiftarbeidere der arbeider kontinuerlig faar for søn- og helligdagsskiftene 50 pct. tillæg til sin ordinære skiftløn.

Ferier. Samtlige arbeidere som har været 1 aar har ret til en sommerferie i 5 dage med fuld løn, efter 2 aar 1 uke og efter 3 aars arbeide 10 dage.

Bolig, lys og brænde faar arbeiderne for 4 kroner pr. maaned.

Mindsteløn: Hyttarbeidernes mindsteløn varierer fra 57—65 øre pr. time; grubearbeidernes fra 57 til 80 øre, skeidere over 19 aar 52 øre, mellem 18 og 19 aar 37 øre, gutter under 18 aar 32 øre og kvinder 34.5 øre.

Reparatører og verkstedsfolk 55—65, tømmermænd 64, taugbanefolk 52 og sjauerarbeide 52 øre.

Dette er daglønssatser, mindstelønnen i akkord er fra 2—5 øre lavere.

Dyrtidstillæg. Samtlige arbeidere faar et ukentlig dyrtidstillæg av kr. 6.72 samt kr. 1.12 pr. uke for hustru og hvert barn under 15 aar. Gutter under 18 aar faar kr. 3.36 pr. uke.

A/S Dalen Gruber.

Ved forhandling er der opnaadd enighet om overenskomst mellem selskapet og foreningen paa stedet, gjældende fra 1. juli og indtil videre med 1 maanedes gjensidig opsigelsesfrist.

Arbeidstiden er 54 timer i dagen og 48 timer i gruben.

Timeløn er fastsat til: For borsmede 85 øre, andre smede 80 øre, minerere og taugbanefolk 75 øre, fordrere 60—75 efter øvelse. For arbeidere under 18 aar begynderløn 40 øre stigende til 50 og 60 efter 3 maaneders øvelse.

Endvidere skal alle arbeidere som har været ansat i selskapets tjeneste mindst 1 maaned faa utbetalt 1 krone pr. ton producere ren malm.

Alle som har uforsørgede barn under 14 aar faar et tillæg av 5 kroner pr. barn maanedlig.

Bamle Apatitgruber.

Mellem A/S Bamle Apatit og Ødegaardens Verks Grubearbeiderforening er der ved forhandling paa stedet oprettet overenskomst, gjældende til 31. august 1918.

Mindstelønnen for arbeidere over 18 aar er her fastsat til 90 øre i dagen og kr. 1.00 i gruben. Endvidere et dyrtidstillæg av 10 øre pr. dag for arbeideren og hver person han har at forsørge. For overtid 50 og 100 pct. tillæg og 4 dages ferie med fuld løn efter 6 maaneders tjenestetid.

Bygningsindustrien.

Overenskomsten for bygningsfagene i en række byer blev av de interesserte forbund opsagt med 3 maaneders varsel til utløp 1. april for de fleste overenskomsters vedkommende. Partsforhandlinger blev optat i mars, men førte ikke til noget resultat, idet arbeidsgiverne kun tilbød for sten-, jord- og cementarbeiderne 3 øres forhøielse av mindstelønssatserne og for murarbeiderne 5 øre yderligere i dyrtidstillæg til de 5 øre som var indvilget ifjor.

Pladsene blev derpaa opsagt med 14 dages varsel til utløp 7. april for arbeiderne i bygningsfagene i Kristiania, Fredrikstad og Hamar. Arbeidsgiverne svarte med opsigelse for Trondhjem, Kristiansund og Bergen.

Den 28. mars nedla Riksmæglingsmanden forbud mot arbeidsstans for de grupper som var opsagt fra arbeidernes side og den 31. mars for de grupper som var opsagt fra arbeidsgivernes side. Riksmæglingsmanden skred derpaa straks til mægling og mæglingsmøter holdtes saa at si daglig fra 28. mars til 16. april. Delvis var det fællesmægling og delvis behandling av de enkelte gruppers tariffer. Da det efter mæglingslovens frister var adgang dertil blev mæglingen fra arbeidernes side forlangt sluttet og arbeidsstans skulde i henhold dertil indtræ 16. april.

Imidlertid fremsatte Riksmæglingsmanden 15. april forslag angaaende hovedpunkterne i tariffene og forespurte parterne om dette forslag kunde akcepteres. Fra begge sider — saavel fra arbeidsgivernes som arbeidernes repræsentanter — blev det svaret at man ikke uten videre kunde akceptere forslaget, men at de vilde forelægge forslaget for sine respektive foreninger. Riksmæglingsmanden henstillet da til parterne at la arbeidsstansen utstaa til det var stemt over forslaget og fristen blev utsat til 23. april.

Riksmæglingsmandens forslag av 15. april:

1. Den ordinære arbeidstid skal ikke overskride 54 timer pr. uke.

2. Timelønnen fastsettes til: 1. Murere 75 øre (i Kristiansund 80 øre som før). 2. Murarbeidere 65 øre (i Kristiansund 72 øre som før). 3. Tømrere og bygsnekkere 70 øre (i Kristiania, Bergen, Trondhjem og Kristiansund); 65 øre (Hamar). 4. Malere, fagarbeidere 70 øre (i Kristiania, Bergen, Trondhjem, Stavanger, Haugesund, Kristiansund, Drammen, Fredrikstad og Skien); 65 øre (i Hamar, Tromsø, Tønsberg og Fredrikshald). Andre arbeidere henholdsvis 65 og 60 øre. 5. Glasmeisterarbeidere 70 øre. 6. Gipsmakere og stukktorarbeidere 70 øre.

Dyrtidstillæg: I overenskomstperioden erholder alle foranvænte arbeidere dyrtidstillæg til sin løn av 15 øre pr. arbeidet time. Tillægget betales saavel for arbeide paa ordinær tid som paa overtid, saavel i dagarbeide som i arbeide paa akkord eller akkordtarif. Tidligere dyrtidstillæg av 5 øre bortfalder.

3. Mindstelønnen pr. time fastsettes til: 1. Jord-, sten- og

cementarbeidere: a) Cementpudserne, selvstændige forskallere, mosaikstøpere, sokkel- og raakopsættere 63 øre + dyrtidstillæg = 75 øre. b) Jord- og fjeldarbeidere, pælerammere, graastensmurere og cementarbeidere 55 øre + dyrtidstillæg = 70 øre. c) Løs- og sjauerarbeidere 52 øre + dyrtidstillæg = 65 øre.

Garantert timeløn i akkord for de under a og b nævnte 65 øre inklusive dyrtidstillægget, for de under c nævnte 60 øre inklusive dyrtidstillægget. Blikkenslagere 55 øre. Alle arbeidere (undtagen gutter paa lærekontrakt) gives et personlig tillæg til sin nuværende løn av 8 øre pr. time, samt et dyrtidstillæg i overenskomstperioden av 15 øre pr. time, heri indbefattet nuværende dyrtidstillæg. 3. Rørlæggere 55 øre. Alle arbeidere (undtagen gutter paa lærekontrakt) gives et personlig tillæg til sin nuværende løn av 8 øre pr. time, samt et dyrtidstillæg i overenskomstperioden av 10 øre pr. time. — Rørlæggergutter skal ha mindst 30 øre pr. time det første aar og derefter et tillæg av 4 øre pr. time hvert halvaar, indtil de er berettiget til mindsteløn. Alle rørlæggergutter gives et personlig tillæg til sin nuværende løn av 5 øre pr. time. 4. Verkstedssnekkere 55 øre. Alle arbeidere (undtagen gutter paa lærekontrakt) gives et personlig tillæg til sin nuværende løn av 10 øre pr. time. — Det nuværende dyrtidstillæg av 10 øre bibeholdes i overenskomstperioden. — De forannævnte dyrtidstillæg betales pr. arbeidet time for arbeide saavel paa ordinær tid som paa overtid saavel i dagarbeide som i arbeide paa akkord eller akkordtarif.

Ad II og III: I Bergen gives yderligere et ekstraordinært tillæg av 5 øre til dyrtidstillægget.

4. Overtidsprocenter: For de første 2 arbeidstimer efter endt ordinær arbeidstid i de 5 første virkedage i uken 25 pct., for alt andet overtidsarbeide 50 pct., undtagen for søn- og helligdage samt paaskeaften, pinseaften, julaften og nytaarsaften efter det ordinære arbeides slut, da der betales 100 pct. — Som søn- og helligdagsarbeide regnes alt arbeide fra kl. 6 eftermiddag før en søn- eller helligdag til sidste helligdagsaften kl. 10. — Ved beregning av overtidsbetalingen medtages dyrtidstillægget.

5. Diætgodtgjørelse. Kost- og logigodtgjørelsen ved utenbys arbeide fastsettes til kr. 2.50 pr. døgn. — Diætgodtgjørelse under dampskibsreise betales efter regning.

6. Ferie: Som voldgiftsdommen i verkstedsoverenskomsten.

7. Overenskomsterne skal gjælde til 1. april 1919.

I mæglingsmøte 21. april blev fra begge parter meddelt at forslaget var vedtat og mæglingen blev derpaa fortsat med utformningen av tariffene. Den 28. april var enighet opnaadd angaaende overenskomsterne, men da arbeidsgiverne hadde forlangt akkordtariffer oprettet i en række fag i forbindelse med overenskomsterne og da der ikke var opnaadd enighet om akkordtarifferne, kunde forhandlingerne ikke endelig avsluttes.

Riksmæglingsmanden fremsatte derpaa forslag vedrørende akkordtarifferne m. v., hvilket vil fremgaa av følgende protokollutskrift:

Avskrift av Riksmæglingsmandens protokol forsaavidt møtet den 28. april angaar.

Efter at der nu var opnaadd enighet i de forskjellige fag i de forskjellige byer, som omfattes av konflikten, hadde Riksmæglingsmanden forsøkt at opnaa enighet angaaende spørsmålet om *akkordtarif* i saadanne fag, hvori kravet herom var stillet av arbeidsgiverne. Da enighet ikke hadde kunnet opnaaes herom, fremsatte Riksmæglingsmanden saadant forslag: «For gipsmakere og stukkatører i Kristiania, trærarbeidere i Kristiania, blikkenslagere i Kristiania, glasmesterarbeidere i Kristiania, samt malere i Kristiania, Bergen, Trondhjem, Fredrikstad, Fredrikshald, Hamar, Drammen og Skien optages mellem arbeidsgiverne og arbeiderne i vedkommende byer forhandlinger om oprettelse av faste pristariffer snarest mulig og senest inden 8. mai førstk. — Forhandlingerne skal være avsluttet inden 25. mai førstk.»

For murerfaget oplyste forhandlerne, at der ved de allerede stedfundne forhandlinger var opnaadd enighet angaaende oprettelse av akkordtariffer i de forskjellige byer, idet man dog ikke hadde endelig meddelelse herom for Fredrikstads vedkommende. Skulde der være nogen misforstaaelse heri, var parterne enig om, at forhandlinger straks skulde optages.

Parternes forhandlere uttalte, at de ikke kunde gaa til en endelig oprettelse av tariffavtaler eller ta endelig standpunkt til forslaget forinden de hadde konferert med sine respektive organisationer. Meddelelse om resultatet herav skulde bli Riksmæglingsmanden meddelt senest 7. mai førstk. kl. 2 em.

Forhandlerne var enige om, at forsaavidt de av forhandlerne vedtagne overenskomster og Riksmæglingsmandens forslag blev tiltraadt av organisationerne, skulde bestemmelserne i disse overenskomster midlertidig komme til anvendelse, mens forhandlingerne om akkordtariffer paagik, hvorhos arbeidsgivernes forhandlere erklærte, at de var villige til at la de fastsatte lønsbestemmelser gjælde fra og med lørdag den 21. april d. a., saaledes at efterbetaling vilde finde sted første lønningdag, efterat overenskomstens vedtagelse var meddelt.

Parterne enedes videre om, at arbeidsstansen blir at utsætte til tirsdag aften den 8. mai d. a. Hvis de av forhandlerne vedtagne overenskomster og Riksmæglingsmandens forslag da er endelig vedtat, fortsættes arbeidet indtil forhandlingerne om akkordtariffer er endelig avsluttet, idet nærmere fastsættelse av dagen utstaar til det den 7. mai førstk. berammede møte.

I de fag, hvor der hittil har eksistert akkordtariffer, var forhandlerne enige om, at disse fremdeles blir at anvende, indtil avgjørelsen om nye akkordtariffers oprettelse er truffet, med et procentvis tillæg til tarifsatserne, svarende til de i de nye overenskomster fastsatte forhøielser av timelønnen.

I de fag, hvor enighet er opnaadd eller saasnart enighet opnaaes i noget fag, trær de nye tariffen straks ikraft.

I mæglingsmøte 7. mai meddelte begge parter at forslagene til overenskomst var vedtat.

Vor avdeling, Kristiansunds Jord- og Stenarbeiderforening hadde imidlertid meddelt at den ikke vilde bøie sig for avstemningsresultatet. Den gik heller ut av forbundet. Overenskomst for Kristiansund blev derfor ikke opprettet, da forbundet ikke lenger hadde nogen avdeling av sten-, jord- og cementarbeidere i Kristiansund.

Overenskomsternes bestemmelser blev derpaa midlertidig sat i kraft, mens forhandlingerne om akkordtarifferne paagik.

Mæglingen omfattet for vort forbunds vedkommende:

Murarbeiderne i Kristiania, Trondhjem, Bergen og Fredrikstad; sten-, jord- og cementarbeiderne i Kristiania, Hamar og Trondhjem; stenarbeiderne og monierarbeiderne i Bergen og under protest fra vor side ogsaa jord- og stenarbeiderne i Kristiansund, glasmakerne i Bergen.

Endelig blev da ogsaa akkordtarifferne færdigbehandlet og overenskomsterne blev undertegnet den 21. juni.

Sten- jord- og cementarbeiderne i Fredrikstad har ikke tidligere været organisert og har derfor heller ikke hat nogen tarif. Imidlertid blev der ogsaa for dem fremsat lønskrav medens mæglingsforhandlingerne i bygningsindustrien paagik, hvorfor ogsaa de fik den samme overenskomst som de øvrige sten-, jord- og cementarbeidere, dog med den forandring at der skulde gives et personlig tillæg av 5 øre over mindstelønnen, da det blev oplyst at mestrene i Fredrikstad vilde praktisere overenskomstens satser som timeløn.

Murarbeiderne i Drammen hadde tidligere overenskomst, indgaat gjennom Arbeidsgiverforeningen, men paa grund av at mestrene var uttraadt av Arbeidsgiverforeningen blev ny tarif ordnet ved forhandling paa stedet. Timeløn 70 øre + 10 øre i dyrtidstillæg. Overtidsprocenter 50 og 100 pct. Diætgodtgjørelsen ved utenbys arbeide som Kristianiaoverenskomsten.

Murarbeiderne i Skien gik til streik den 6. juni 1916 efterat overenskomsten var utløpet. Streiken kom til at paagaa hele 1916 og til ut i febr. 1917, da mæglingsmanden fik parterne til at møte til mægling. Den 22. febr. blev overenskomst underskrevet gjældende til 1. mai 1919. Timeløn 80 øre, tidligere 65 øre. Forøvrig blev overenskomsten i det væsentlige uforandret.

Aalviks murarbeidere opnaadde ved en ukes streik i mars maaned at faa ordnet sit lønsforhold. Timelønnen sattes til 1 kr.

Murarbeiderne og sten-, jord- og cementarbeiderne i Molde gjennomførte fra vaaren efter 2 dages streik en arbeidsavtale om en løn av kr. 1.00 pr. time.

Murarbeiderne i Larvik fik sin tarif revidert. Lønnen blev hævet fra 65 øre til 80 øre pr. time. Dertil et dyrtidstillæg av 10 øre pr. time. Pladsene var opsagt men det kom ikke til stans.

Murarbeiderne i Kristiansand er forholdsvis nyorganisert og har ikke tidligere hat overenskomst. Ved samarbeide med de øvrige bygningsfag paa stedet blev overenskomst opprettet efter en ukers streik. Arbeidstid 53 timer. Timeløn 85 øre + 5 øre i dyrtidstillæg. 1 aars overenskomst.

Grundarbeiderne og murarbeiderne i Sandefjord fik sin tarif revidert. Timeløn 80 øre + 5 øre i dyrtidstillæg. For boning av cementblokke 90 øre + 5 øre.

Murarbeiderne i Odda opsa tariffen og da enighet ikke opnaadde blev det arbeidsstans for saavel murere som murarbeidere hos murmester Sørvik. Mægling blev avholdt i Bergen og efter 3 ukers streik blev overenskomst opprettet. Arbeidstid 53 timer. Timeløn 90 øre + 28 øre i dyrtidstillæg.

Murarbeiderne i Stavanger opsa overenskomsten til utløp 1. mai. Forhandling blev ført saavel i Stavanger som i Kristiania men uten at enighet opnaadde. Da murarbeiderne gik til sabotage blev de lockoutet. Mægling blev forsøkt og efter 14 dages stans blev enighet opnaadd om overenskomst. Timeløn 85 øre + 15 øre i dyrtidstillæg.

I september gik foreningen ut av forbundet.

Stenarbeiderne i Aalesund. Revisjon av tariffen uten arbeidsstans. Timelønnen blev forhøiet fra 80—90 øre til 1.15—1.30.

Murarbeiderne i Aalesund. Tarifrevison uten arbeidsstans. Timelønnen blev forhøiet fra 87 øre til kr. 1.25 pr. time og arbeidstiden forkortet fra 56 til 53 timer pr. uke.

Murarbeiderne i Høyanger hvis timeløn var kr. 1.00 opnaadde ved forhandling at faa et dyrtidstillæg av 15 øre pr. time. Overenskomst opprettedes ikke.

Fougner Staalbetonskibsbyggeri, Moss. I begyndelsen av mai fremsatte arbeiderne lønskrav. De opnaadde først 5 øre og siden yderligere 10 øre i dyrtidstillæg. Overenskomst blev ikke opprettet.

Sten-, jord- og cementarbeidere, Moss. Arbeiderne hos entreprenørfirmaet Christiani & Nilsen fremsatte i mai lønskrav. Forhandling blev avholdt i Arbeidsgiverforeningen hvor man blev tilbuddt Kristianiaoverenskomsten. Dette tilbud blev av arbeiderne forkastet. Straks efter blev det dog paa stedet truffet en avtale med enkelte tillempninger fra Kristianiaoverenskomsten.

Murarbeiderne i Haugesund har ialmindelighet hat tarifrevisjon samtidig med de byer hvor mestrene staa i Arbeidsgiverforeningen. Dette var saaledes tilfældet i 1915 da tariffen blev prolongert med 5 øres forhøielse. I Haugesund fik dog murarbeiderne en ekstra 5-øring ved siden av. I 1917 blev tariffen opsagt samtidig med tariffen i Kristiania, Bergen o. s. v. og de fik ogsaa godkjendelse til opsigelse av pladsene. Imidlertid blev overenskomsten istandbragt paa stedet uten arbeidsstans. Timeløn 95 øre.

Bygningsarbeiderne ved Kristiania kommune. Under tarifrevisjonen for bygningsarbeiderne i Kristiania søkte disse ogsaa forhandling med kommunen der driver en ikke liten byggevirkosomhet. Den 11. april oprettedes en midlertidig overenskomst hvorved timelønnen blev sat til 90 øre for fagarbeidere og 85 øre for ikke faglærte. Arbeidstid 51 timer.

I november førtes igjen forhandling om en ordning som kunde avløse den midlertidige overenskomst. Man blev imidlertid enig om at la denne gjælde indtil videre dog med tilføielse av at bygningsarbeiderne faar ved timelønsarbeide utbetalt samme dyrtidstillæg som bestemt i de kommunale arbeideres overenskomster. Ved akkordarbeide utbetales ikke dyrtidstillægget uten forsaa vidt akkorden ved slutopgjør viser sig ikke at gi et overskud der dækker dyrtidstillægget.

Efter 1 aars sammenhengende arbeide for kommunen tilstaaes arbeiderne 6 dages sammenhengende sommerferie med fuld løn.

Dyrtidstillægget efterbetales fra 1. oktober.

Endelig fik man gjennom boligtilsynet beslutning for at overtidsarbeide skulde betales efter bestemmelsen i kommunale arbeideres overenskomster og i akkord skulde forskudsbetalingen være kr. 1.00 og 95 øre henholdsvis for faglærte og ikke faglærte.

Den elektrokemiske og elektrometallurgiske industri.

Lønsbevægelsen inden denne gruppe indskrænker sig til ialt 6 bedrifter.

Ved *Vigelands Bruk, Porsgrunds elektrometallurgiske Fabrik* og *Borregaard Karbidfabrik* blev overenskomstene prolongert med en del forhøielse av satsene samt dyrtidstillæg.

Ved Ilens Smelteverk

blev tariffen revidert, saa lønssatsene kom i overensstemmelse med satsene ved *Meraker Smelteverk*. Endvidere fik arbeiderne et dyrtidstillæg av 4 kroner pr. uke + familietillæg.

Overenskomsten gjælder til 1. juli 1919.

Fr.stad elektrokem. Fabrikker.

Tariffen som var oprettet i 1915, utløp den 17. juni. Ved forhandling med fabrikken blev ny overenskomst oprettet, gjældende til juni 1919.

Timelønnen for skiftarbeidere, fyrbøter og smed er fastsat til 65 øre og for utearbeidere 60 øre. Hertil kommer et dyrtidstillæg av 5 kroner pr. uke for ugifte og 6 kroner for gifte med tillæg av 1 krone for hvert barn under 15 aar. Høieste dyrtidstillæg 13 kr. pr. uke.

Vadheim elektrokemiske Fabrikker.

Ved denne bedrift var der streik fra 24. september til 13. november som følge av et fra arbeiderne indsendt lønskrav, som fabrikken ikke vilde indrømme.

Fra kredsmæglingsmanden for Vestlandet blev der allerede ved konflikten begyndelse gjort forsøk paa mægling, men det av ham fremsatte forslag blev forkastet av arbeiderne.

Den 10. november gjentok han forsøket med bedre resultat, idet der da opnaades enighet om et forslag som vedtoges av begge parter.

For de egentlige skiftarbeidere er der fastsat en akkordpris av 15½ øre pr. kg. producert natrium. Under igangssetnings- og stansningsarbeide betales kr. 5.50 pr. skift.

For utearbeide betales 60 øre pr. time.

Samtlige arbeidere over 18 aar faar som dyrtidstillæg utbetalt kr. 8.00 pr. uke samt kr. 2.00 for hustru og 1.50 for hvert barn pr. uke. Yngre arbeidere kr. 4.00 pr. uke.

Overenskomsten gjælder 1 aar.

Sundlökkens Smelteverk.

Ved direkte forhandling gjennom vor avdeling ved *Sundlökken* er der opnaadd en forhøielse av timelønssatsene med 7 øre fra 1. juni iaar. Samtidig er dyrtidstillægget forhøiet fra 35 kroner for gifte og 30 for ugifte til henholdsvis 45 og 40 kroner pr. maaned samt et tillæg av 4 kroner for hvert uforsørget barn.

Kemisk teknisk industri.

Fyrstikfabrikkerne.

Arbeiderne ved landets 4 fyrstikfabrikker hvis tarif revideres i december 1916 og som ifølge dengang truffen avtale skulde gjælde til utgangen av 1917, har to ganger ved forhandling opnaadd betydelig tillæg.

I juli opnaade arbeiderne et dyrtidstillæg av 3 kroner pr. uke for mænd og 2 kroner pr. uke for kvinder og gutter samt et brændselsbidrag.

I oktober rettet arbeiderne en ny henvendelse til fabrikkerne om yderligere tillæg. Fabrikkerne erklærte sig nu villig til at revidere tariffen i sin helhet, hvilket jo var en fordel for arbeiderne mot at vente til aarets utgang.

Under de derpaa følgende forhandlinger har arbeiderne opnaadd fra 10 til 30 pct. lønsforhøielse, og naar de tidligere opnaade tillæg

medregnes har arbeiderne ved disse 4 fabrikker, som beskæftiger ca. 700 organiserte arbeidere opnaadd en lønsforhøielse i 1917 av tilsammen kr. 395,300.00.

Ingen av disse fabrikker staar nu i Arbeidsgiverforeningen.

A/S Haaøen Fabrikker.

Den 16. april fik arbeiderne oversendt en skrivelse fra fabrikkenes bestyrer om at akkordpriserne 14 dage fra dato er redusert med 20—25 pct. Denne reduktion fandt arbeiderne ikke at kunne gaa med paa og fik forbundets godkjendelse til at betrakte fabrikkenes skrivelse som opsigelse, og da der ingen enighet opnaaddes blev arbeidet nedlagt den 30. april.

Efter flere forhandlinger opnaaddes der den 8. juli enighet om overenskomst, hvori fastsattes de tidligere akkordsatser og desuten et dyrtidstillæg for ugifte kr. 2.00 pr. uke og for gifte kr. 2.00 og hustru kr. 2.00.

Timelønnen der tidligere var 66 øre blev nu forhøiet til en mindsteløn for utarbeidere over 19 aar til 74 øre og mindstelønnen for gutter under 19 aar 50 øre pr. time.

Mindstelønnen for øvede piker over 18 aar 45 øre og for uøvede piker de 4 første uker og piker under 18 aar 35 øre pr. time.

Lodding og blanding paa dagtid kr. 1.00 pr. time.

Overenskomsten gjælder 1 aar til 1. juli 1918.

Den norske Galoge- og Gummivarefabrik.

Den 14. mai stanset arbeidet ved Galogefabrikken i Mjøndalen og konflikten paagik helt til den 12. juli, da der ved forhandling mellem forbundet og Arbeidsgiverforeningen opnaaddes enighet om vilkaarene for arbeidets gjenoptagelse.

Aarsaken til denne konflikt er i korthet denne:

Fabrikken maatte indskrænke driften paa grund av gummimangel. Istedetfor nat- og dagskift skulde der i maskinsalen bare arbeides om dagen. Arbeiderne blev saa enig med disponenten om at de to skift skulde arbeide avvekslende en uke inde og den anden uke paa utarbeide. Denne avtale fik en mester ved fabrikken forpurret, idet han vilde utvælge av de to skift et fast mandskap som skulde arbeide inde i maskinsalen til stadighet. Da arbeiderne i den anledning henvendte sig til disponenten for at minde ham om den avtalte ordning, hadde han sluttet sig til mesterens forslag og avviste arbeidernes besværing med at opsi dem som ikke vilde arbeide efter den nye plan.

Arbeiderne tok denne opsigelse som gjældende samtlige eftersom ingen var fornøiet med den nye ordning og dette fik disponenten meddelelse om. Samtidig besluttet arbeiderne at tidligere reist lønskrav maatte ordnes i forbindelse med opsigelsernes tilbakekaldelse.

Nogen virkelig forhandling vilde imidlertid fabrikken ikke indlate sig paa, men forsøkte derimot den gamle fremgangsmaate ved plakatoslag at skape uenighet inden arbeidernes rækker. Da dette mislykkedes og arbeidet blev nedlagt grep fabrikken til den utvei at

paakalde Arbeidsgiverforeningens bistand for at faa slut paa den *ulovlige streik*, som den kaldte det, og fra Arbeidsgiverforeningen blev det øieblikkelig forlangt at forbundet skulde gripe ind overfor arbeiderne samt at det skulde dementere et avisopsæt i «Fremtiden», der trods det var redaktionelt allikevel vilde virke som en blokade av bedriften. Hvis ikke forbundet vilde etterkomme disse paabud fra Arbeidsgiverforeningen, blev der truet baade med retssak og skadeserstatning for den *„ulovlige arbeidsstans“*.

Forbundet lot imidlertid Arbeidsgiverforeningen vite at det ikke agtet at gjøre noget av det forlangte, idet hele ulovligheten i dette tilfælde var paa disponentens side, som hadde foretat opsigelse for at faa avgjort en tvist uten at melde det for Riksmæglingsmanden.

Saa blev det stilt en stund og konflikten gik sin gang. De fleste av arbeiderne fik vedhugst for Nedre Ekers kommune, saa det var ikke mange som trang understøttelse.

Saa blev der endelig i begyndelsen av juli optat forhandling om konfliktens bilæggelse og under disse forhandlinger, som foregik i Kristiania mellem forbundet og Arbeidsgiverforeningen, enedes man om at hæve timelønnen, der tariffmæssig er fastsat til 33 øre, til 70 øre pr. time + et dyrtidstillæg av 12 kroner pr. uke. Samtlige arbeidere skulde gjeninntages. Avtalen gjælder til aarets utgang.

Nittedals Krudtverk.

Overenskomsten mellem forbundet og denne bedrift utløp 6. februar efter forutgaaende opsigelse fra forbundets side. Da det ved de forhandlinger, som var ført mellem verkets direktør hr. Frølich og forbundets formand ikke opnaaddes enighet om ny overenskomst, blev pladsene opsagt til fratrædelse 3. mars.

Under opsigelsestiden tok kredsmæglingsmanden sig av saken og fik et mæglingsmøte istand. Dette første møte førte dog paa grund av direktørens holdning ikke til noget resultat, men ved senere forhandlinger med andre medlemmer av verkets direktion, dels med dels uten medvirkning av kredsmæglingsmanden, opnaaddes enighet om de fremtidige lønningsforhold før opsigelsen utløp.

Timelønssatserne blev fastsat i overensstemmelse med arbeidernes forslag: Faste arbeidere ved verket faar 60 øre pr. time, for arbeidere i hver avdeling 5 øre tillæg, snekker og bilikkenslager 65 øre, murer 75 øre, løsarbeidere og kjørekarer 50 øre pr. time. Kvinder fra 20 øre pr. time de første 6 uker til 30 og 37½ øre pr. time.

Foruten den faste løn faar alle timelønnede arbeidere et ukentlig tillæg av 15 pct. paa sin optjente løn indtil 6 maaneder efter fredsslutningen mellem Tyskland og England. Endvidere faar alle arbeidere 4 dages sommerferie med fuld løn.

Overenskomsten gjælder til 6. februar 1919.

De kommunale arbeidere.

Lønsbevægelserne i 1917 særmerkes ved at der er opprettet en række overenskomster for kommunale arbeidere og tillæggene i form av lønstillæg og dyrtidstillæg er ganske væsentlige. Det er ogsaa at merke at 8-timersdagen paa de fleste steder er gjennomført.

Kristiania kommune.

Overenskomsterne for arbeiderne ved Kr.a vei- og parkvæsen, havnevæsen og renholdsverk blev opsagt til utløp 1. juli. Likeledes blev varslet opsigelse av overenskomsten for gasverket der utløp først 1. oktober. Krav om ny overenskomst blev fremsat for arbeiderne ved Vei- og Parkvæsenet, Havnevæsenet, Renholdsverket Gasverket og Elektricitetsverket. Formandskapet opnævnte en forhandlingskomité, og efter en række forhandlingsmøter opnaaddes enighet om opprettelse av 5 overenskomster. Ved behandlingen i formandskapet og bystyret blev overenskomsterne vedtat med socialdemokraternes stemmer. Overenskomsternes § 1 om fortrinnsvis at anvende organiserte arbeidere og bestemmelsen om fridag 1. mai blev av bystyrets mindretal indanket for departementet hvor avgjørelsen fremdeles ikke er truffet.

For Renholdsverket fastsattes 2 lønsgrupper paa kr. 6.00 og kr. 6.50 pr. dag. For Vei-, Park- og Havnevæsenet 3 lønsgrupper paa kr. 6.00, 6.50 og 7.50 pr. dag. For Gasverket og Elektricitetsverket 4 lønsgrupper paa kr. 6.00, 6.50, 7.00 og 7.50 pr. dag.

Arbeidstid 48 timer ukentlig og for overtidsarbeide 50 pct. tillæg til kl. 9 aften. Natarbeide fra kl. 9 aften til den ordinære arbeidstids begyndelse om morgenen samt søn- og helligdagsarbeide 100 pct.

Ferie efter 1 aars tjeneste 9 dage og efter 2 aars tjeneste 12 dage. Efter 1 aars tjeneste betaling for helligdage som falder mellem søndage.

Til samtlige overenskomster er knyttet følgende bestemmelse: Fra 1. juli 1917 til 30. juni 1918 utbetales saadant dyrtidstillæg: Kr. 0.80 pr. dag med følgende dyrtidstillæg efter forsørgelsespligt: Kr. 0.60 for den første forsørgede, kr. 0.50 for den anden og kr. 0.40 for hver yderligere forsørgt. Dette dyrtidstillæg tilfalder alle arbeidere som er indtat med mindst 14 dages opsigelse.

Overenskomsterne traadte ikraft 1. juli 1917 og gjælder til 1. juli 1919.

Trondhjems kommune.

Mellem kommunens budgetkomité og repræsentanter for de kommunale arbeidere i Trondhjem opnaaddes i juli enighet om forandring i den tidligere overenskomst. Arbeidstiden blev i sommerhalvaaret sat til 9 timer og 6 timer lørdag, i vinterhalvaaret 8 timer og 5 timer lørdag.

Dagløn kr. 7.20 for alm. arbeide, for kjøring med Brandvæsenets hester, spyling av kloakker, retorthusarbeide, kjele- og maskinpas og arbeide i ammoniakfabrik kr. 7.50. For brølægning, træarbeide og arbeide paa palepram kr. 7.70. For smed- og rørlæggerarbeide og haandverksarbeide ved Elektricitetsverket og sporveien og som utføres av utlærte arbeidere kr. 7.80—8.50.

Lønningerne traadte ikraft fra 1. april.

Fredrikstad kommune.

I juni fremsatte arbeiderne ved Fredrikstad kommune krav om lønstarif. I formandskapet blev opnævnt forhandlingskomité og

dagen for forhandlingernes paabegyndelse var nævnt. Forhandlingerne blev imidlertid ikke paabegyndt som forutsat og arbeiderne gik derfor til en pludselig arbeidsstans. Kommunens forhandlere hævdede da at da arbeidsstansen var ulovlig kunde forhandling ikke optages før arbeidet blev gjenoptat. Efter nogen dages arbeidsstans blev under medvirkning av det stedlige styres formand forhandling avtalt og arbeidet gjenoptat. Under forhandlingerne opnaaddes enighet om lønstarif gjældende fra 1. april iaar. Nogen utløpstid er derimot ikke fastsat.

Arbeidstid i tidsrummet 15. mars til 14. oktober 56 timer. I den øvrige tid av aaret 45 timer.

For overtid 25 pct. for de første 5 virkedage indtil kl. 8. For natarbeide og lørdag eftermiddag 50 pct. tillæg. For søn- og helligdagsarbeide 100 pct.

Sommerferie 1 uke med fuld løn for de der har været i kommunens tjeneste i 1/2 aar.

I tiden 15. mars til 14. oktober er mindstelønnen 60 øre pr. time. I den øvrige tid av aaret 70 øre.

Dertil blev fastsat et dyrtidstillæg av kr. 200.00 pr. aar for hver hovedperson og kr. 80.00 for kone og hvert barn. Dyrtidstillægget betaales maanedlig.

Akers kommune.

Ved forhandling med en av formandskapet opnævnt komité opprettedes overenskomst for Akers kommunale arbeidere væsentlig paa grundlag av Kristiania-overenskomsten, men med noget høiere lønssatser. Forskudsløn i akkord 6.50, dagløn 7.00 pr. dag. Dyrtidstillæg 80 øre + 40 øre for hver forsørgt person. For vanskeligere arbeide betaales høiere løn efter avtale.

Ordinær arbeidstid 48 timer. For overtidsarbeide 50 pct. tillæg, for søn- og helligdagsarbeide 100 pct. tillæg. Varighet 1 aar.

Lillehammer kommune.

Opsigelse av overenskomsten og opprettelse av ny overenskomst gjældende fra 1. juli 1917 til 1. mai 1918.

Arbeidstid 54 timer. Jord- og stenarbeide 65 øre pr. time. Snekkerarbeide 70 øre, smedarbeide 80 øre. Dyrtidstillæg 6 øre pr. time. For gifte 9 øre + 1 øre for hver forsørgt person. I akkord forskudsløn 70 øre. Overtidsarbeide 50 og 100 pct. tillæg. Ferie 6 dage.

Bergens renovationsarbeidere.

De har ikke tidligere haft overenskomst sammen med de øvrige kommunale arbeidere, men da forening blev stiftet reistes lønkrav. Der opprettedes overenskomst gjældende til 1. juli 1918. Lønnen forhøiedes fra kr. 1850.00 til 2400.00. For nattjeneste forholdsvis tillæg.

Fredrikshalds kommune.

Da arbeiderne hadde dannet forening fremsattes lønkrav. Forhandling blev optat og opnaaddes enighet om en avtale paa 1 aar.

Arbeidstid 9 timer om sommeren og 8 timer om vinteren. Timeløn 65 øre om sommeren og 75 øre om vinteren. Hertil kommer et dyrtidstillæg.

Kristiansands kommune.

Efterat de kommunale arbeidere var blitt organisert indsendte de til Kristiansands kommune andragende om et dyrtidstillæg paa 25 pct. Dette gik kommunen med paa og lønnen blev derved forhøiet fra kr. 6.00 til kr. 7.50.

Kristiania kom. Brændselscentral.

Under forhandlingerne for de kommunale arbeidere i Kristiania var arbeiderne ved Brændselscentralen ikke medtat, da dette arbeide er av en mere midlertidig art. Det blev dog fra kommunens side gjort skridt til at bringe løns- og arbeidsforholdene i overensstemmelse med de øvrige kommunale etater. Imidlertid var det fra arbeiderne ved Brændselscentralen indbragt krav om forhandling om særskilt overenskomst. I forhandlingsmøte 7. september mellem repræsentanter for Brændselscentralen og forbundet opnaades enighet om overenskomstens øvrige bestemmelser undtagen lønnen.

Brændselscentralens forhandlere tilbød de samme lønsgrupper som i de øvrige kommunale overenskomster, nemlig kr. 6.00, 6.50 og 7.50. Dette tilbud blev av Brændselscentralens arbeidere forkastet og pladsene blev opsagt til fratrædelse 18. oktober.

Under opsigelsesfristen opnaades enighet om overenskomst, gjældende til 1. juli 1918.

Arbeidstid 48 timer. Mindsteløn kr. 7.00 pr. dag. Chauffører kr. 8.00. Dertil et dyrtidstillæg av kr. 0.80 med følgende tillæg efter forsørgelsespligt: Kr. 0.60 for den første forsørgede, kr. 0.50 for den anden og kr. 0.40 for hver yderligere forsørgt.

50 pct. tillæg for overtidsarbeide og 100 pct. tillæg for nat- og helligdagsarbeide.

Størstedelen av arbeidet utføres i akkord, og for fastsættelsen av akkordsatsene førtes særskilte forhandlinger mellom Brændselscentralen og repræsentanter for arbeiderne paa de forskjellige arbeidspladser.

Trondhjems kommunale Bakeri.

Denne bedrift har tidligere tilhørt Jacob Halseth. Arbeiderne fik først indrømmet et dyrtidstillæg kr. 5.00 pr. uke, men da de ikke var tilfreds hermed blev der gjennom avd. 43 indledet nye forhandlinger hvorunder opnaades et yderligere dyrtidstillæg av kr. 4.00 pr. uke pr. mand og kr. 3.00 for kvinder samt en godtgjørelse av kr. 8.50 pr. maaned for vask og vedlikehold av de i bedriften paabudte arbeidsklær.

Det kommunale Vedhuggeri i Trondhjem.

Ved forhandling opnaades fra 1. oktober et dyrtidstillæg efter familiens størrelse saaledes: 1 at forsørge 50 øre pr. dag, 2 at forsørge 90 øre og 30 øre i tillæg for hver yderligere forsørgt. Arbeidstid 48 timer.

Trondhjems kommunale Fiskehandel.

Da arbeiderne blev organisert blev der gjennom organisationen stillet lønskrav. Ved forhandling blev det bestemt at disse arbeidere skulde omfattes av den gjældende kommunale overenskomst, dog med 50 øres tillæg, saaledes at daglønnen blev kr. 7.70.

Narvik kommune.

Arbeiderne fik sin overenskomst fornyet, hvorved timelønnen blev forhøiet fra 75 øre til kr. 1.00 pr. time. Dertil 3 alderstillæg av kr. 100.00 efter 1, 2 og 3 aars arbeide ved kommunen.

Sarpsborg kommune.

Overenskomsten prolongertes imot at der blev indvilget et dyrtidstillæg av kr. 5.50 + 1.00 for hver forsørgt. Fra 1. oktober fik de yderligere et dyrtidstillæg av 15 øre pr. time.

Ferie efter 1 aar 6 dage, 2 aar 8 dage, 3 aar 10 dage, 4 aar 12 dage.

Næringsmiddelindustrien.

Lønsbevægelsen i denne industri begyndte med at *bryggeriarbeiderne i Trondhjem* nedla arbeidet den 7. april, efterat ha forkastet et av mæglingsmanden fremsat forslag. Da streiken hadde vart i 8 dage, fremkom et nyt mæglingsforslag, som baade arbeiderne og bryggerierne vedtok, hvorefter arbeidet blev gjenoptat. Imidlertid negtet Arbeidsgiverforeningen at approbere overenskomsten og hævdet, at mæglingen var ulovlig, da den ikke hadde været indkaldt til mæglingsmøtet.

Der blev nu ny mægling, og herunder blev endel bestemmelser forandret eller uttatt av overenskomsten, men til gjengjæld indtat i en protokol.

Hellerikke dette forslag vilde Arbeidsgiverforeningen akseptere. Det var særlig bestemmelsen om 6 dages ferie, som ikke kunde godkjendes, men for arbeiderne hadde dette ingen betydning, da arbeidet var i fuld gang, og bryggerierne praktiserte mæglingsforslaget. Imidlertid blev jo ingen overenskomst opprettet, og dette benyttet arbeiderne sig av i august til at forlange lønnen yderligere forhøiet. Da der nu fra arbeidernes side blev truet med streik, blev der optatt forhandling, som resulterte i, at arbeiderne fik et yderligere dyrtidstillæg av 5 kroner pr. uke. Samtidig blev bestemmelsen om ferien forandret saaledes, at Arbeidsgiverforeningen kunde godkjende overenskomsten.

Pienes Mølle i Buviken.

Her var overenskomsten opsagt til den 6. mai. Ved forhandlinger i Trondhjem blev man enig om prolongation av overenskomsten, idet dog lønssatsene og dyrtidstillægget blev forhøiet.

Margarinfabrikkerne i Bergen.

Den av smørfabrikarbeiderne i Bergen planlagte lønsbevægelse blev for endel mislykket. Nogen organisationsmæssig ordning av arbeidsvilkaarene opnaaddes ikke, naar undtages Smørfabrikken Norge, som drives av Den kooperative Landsforening.

Naar det for de øvrige fabrikkers vedkommende ikke lykkedes at faa nogen organisationsmæssig ordning istand, har dette hovedsagelig sin grund i, at organisationen var altfor ny og mangelfuld.

Bjolsen Valsemølle.

Ved forhandling med Arbeidsgiverforeningen opnaaddes enighet om ny overenskomst paa et aar. Den ukentlige arbeidstid forkortedes fra 60 til 48 timer, samtidig forhøiedes ukelønnen fra 30—34 kroner + 6 kroner pr. uke i dyrtidstillæg.

Kaffebrænderne i Kristiania.

Ved forhandling mellem foreningen og brænderierne enedes parterne om at prolongere tariffen et aar, mot at de arbeidere, som hadde en ukeløn av 36 kroner, faar et tillæg av 25 pct., 40 kroner 20 pct. og 41 kroner og derover 15 pct. tillæg.

Als Spørck & Co., Trondhjem.

Her blev tariffen revidert, hvorved arbeidstiden nedsattes fra 57 til 54 timer. Ukelønnen fastsattes til 31 kroner efter 3 maaneders tjenestetid + 8 kroner i dyrtidstillæg. 6 dages ferie med fuld løn. Overenskomstens varighet 1 aar.

Smørfabrikken «Arild».

Ogsaa ved fabrikken «Arild» i Trondhjem er overenskomst oprettet paa 1 aar — utløp 1. mai 1918 — med følgende lønssatser: Mandlige arbeidere 30 kroner pr. uke de første 3 mndr., derefter 32 kroner; kvindelige 19 kroner de 3 første maaneder, derefter 21 kroner, samt et dyrtidstillæg av 8 kroner pr. uke for mænd og 4 kroner for kvinder. 6 dages ferie.

Jacob Halseths brødkjørerere.

Brødkjørerere og gaardskjørerere ved Halseths bakeri i Trondhjem har tidligere hat overenskomst med firmaet gjennom Norsk Kjører- og Handelsarbeiderforbund. Iaar blev tariffen opsagt. Kjørererne hadde da sluttet sig til vort forbunds avd. 43 i Trondhjem og ved forhandling mellem dennes og Arbeidsgiverforeningens tillidsmænd blev ny overenskomst oprettet.

For brødkjørerere fastsættes en ukeløn av 32 kroner samt 1/2 pct. av bruttoløpet + 6 kroner pr. uke i dyrtidstillæg.

Gaardskjørerere betales med mindst 30 kroner pr. uke, som efter 1 aars tjeneste stiger til 32 kroner + 6 kroner pr. uke i dyrtidstillæg.

Bilassistenter over 18 aar 22 kroner det første aar, derefter 24 kroner + samme dyrtidstillæg som ovenfor. Staldmester 35 kroner + samme dyrtidstillæg.

Hermetikfabrikkerne.

Den mest omfattende lønsbevægelse inden denne gruppe falder paa hermetikindustrien.

Overenskomstene for hermetikarbeiderne i Stavanger, Hauge-sund, Stord og Bergen var oprettet i 1912; de utløp iaar den 1. mai for Stavangers og Stords vedkommende samt for endel fabrikker i Søndhordland, som var kommet med i tariffællesskapet senere. For Hagesund utløp de 1. juni og for Bergen den 1. juli.

Imidlertid var der av hermetikarbeidernes gruppe styre utarbeidet et fælles forslag til ny tarif under forutsætning av en fælles tarifrevision.

Den konferanse som i henhold til overenskomsten skulde holdes blev avholdt i Kristiania den 26. mars, men førte ikke til noget resultat, da arbeidsgivernes forhandlere her som næsten altid ellers foreslog at prolongere tariffen mot et yderligere krisetillæg.

Den 26. april blev forhandlingerne gjenoptat og fortsatte daglig til den 5. mai, da forhandlerne enedes om et forslag, som skulde forelægges arbeiderne og fabrikantene til avstemning.

Under disse forhandlinger var ogsaa medtat 3 hermetikfabrikker i Trondhjem, hvorimot fabrikkene i Bergen var holdt utenfor, da disse ikke staa tilsluttet Arbeidsgiverforeningen.

Ved den paafølgende avstemning blev forslaget vedtat av arbeiderne i Trondhjem og av fabrikantene i Hagesund og Stavanger, men forkastet av arbeiderne i Stavanger og fabrikantene i Trondhjem.

Pladsene blev nu av arbeiderne opsagt til utløp 29. mai, men før opsigelsestidens utløp gjorde Riksmæglingsmanden et forsøk paa at faa en ordning istand, hvorfor mæglingsmøter avholdtes i Kristiania i slutten av mai.

Forslaget, som Riksmæglingsmanden fremkom med, var noget gunstigere for arbeiderne, men ved avstemningen fik det den samme skjæbne som det forrige, de samme parter vedtok og forkastet dette som det forrige, hvorfor arbeidsstans indtraadte ved samtlige fabrikker den 29. mai.

Den 12. juni gjenoptok Riksmæglingsmanden mæglingen, denne gang i Stavanger. Underhaand var forbundet og Arbeidsgiverforeningen blit enige om at anbefale fabrikantene i Trondhjem og forbundets avdeling 43 dersteds om at opta særforhandling, saaledes at mæglingen nu kun omfattet Stavanger, Hagesund, Stord og de Søndhordlandske fabrikker.

Den 15. juni fremsatte mæglingsmanden et forslag, som samtlige repræsentanter for arbeiderne og fabrikantene lovet at anbefale for sine parter.

Dette forslag, der siden er vedtat ved avstemning i foreningerne, fastsætter en mindsteløn for mandlige arbeidere over 19 aar med 1 aars øvelse av 55 øre (tidligere 43 efter 4 aars øvelse) og for kvindelige arbeidere 30 øre (tidligere 18—23 øre).

Endvidere fik samtlige mandlige arbeidere, som før hadde 55 øre eller derover, et personlig tillæg av 10 øre, de som hadde fra

51 til 54 øre 12 øre og de som hadde 50 øre pr. time 13 øre og saa videre, en øres forhøielse i det personlige tillæg for hver øre de hadde under 50 øre, saaledes at alle kom op i en fast løn av mindst 63 øre. Hertil kommer for alle mandlige et dyrtidstillæg svarende til 12 øre pr. time samt kr. 1.25 pr. uke for hver forsørget person.

De kvindelige arbeidere fik et personlig tillæg til sin løn av 6 øre pr. time, og de lavestlønnede forholdsvis mer, saaledes at ingen fik under 36 øre pr. time. Hertil kommer det samme dyrtidstillæg, som for mænd med 12 øre pr. time o. s. v.

Arbeidstiden fastsættes til 54 timer (før 54½). Overtidsprocenter 30—50 og 100 pct. Overenskomstvarighet 2 aar.

I *Trondhjem* enedes forhandlerne omtrent samtidig om en overenskomst som i alt væsentlig var bygget paa det første av Riksmæglingsmanden fremsatte forslag.

Ved fabrikkene i *Bergen* er der senere opnaadd enighet om overenskomst som den for *Stavanger* og *Haugesund* gjældende. En undtagelse herfra danner *Bergens Bliktrykkeri*, som gik med paa 10 øres høiere mindsteløn før overenskomsten for nogen av de her omhandlede fabrikker kom istand.

Senere er der oprettet overenskomst for yderligere 2 hermetikfabrikker i *Trondhjem*, som ikke var medtat i den store fællesforhandling.

Melkekondenseringsfabrikkene.

Ved de 4 melkefabrikker: *Hamar*, *Kap*, *Sandesund* og *Holmestrand* utløp overenskomstene den 1. juli. Forhandlinger om ny overenskomst optoges først mellem organisationerne og senere ved Riksmæglingsmanden, hvor enighet tilslut opnaaddes om et forslag, som senere er vedtat ved avstemning i foreningerne. Timelønnen for mandlige arbeidere er hævet fra 43 til 62 øre + et personlig tillæg av 3 øre pr. time. For kvinder er timelønnen forhøiet fra 25 til 34 øre.

Som dyrtidstillæg faar mandlige arbeidere med familie 9 kroner pr. uke og ugifte 8 kroner. Kvinder over 17 aar 7 kroner. Familieforsørgere faar endvidere 2 kroner for hvert barn. Dette dyrtidstillæg ophører 6 maaneder efter fredsslutningen mellem *Tyskland* og *England*. Overenskomsten gjælder i 2 aar.

Nidar Chokoladefabrik.

Der har ved denne bedrift ikke været nogen overenskomst tidligere og først efterat der var streiket i 1½ maaned, lykkedes det at opnaa en overenskomst, som arbeiderne fandt at kunne gaa med paa.

I overenskomsten er den ukentlige arbeidstid fastsat til 50 timer.

Timelønnen for mænd er 55 øre, stigende til 61 øre efter 3 maaneders arbeide ved fabrikken og til 70 øre efter 1 aars forløp.

For kvinder er begynderlønnen 29, efter 3 maaneders arbeide 33, efter 1 aar 39 og efter 2 aars arbeide 41 øre pr. time. Som

tillæg til disse satser betales et dyrtidstillæg av 15 pct. For akkordarbeidere betales dyrtidstillægget med 20 pct.

Overenskomsten gjælder til 1. august 1918.

Stavanger Smørfabrik.

Overenskomsten ved denne bedrift utløp 1. juli. Ved forhandling opnaaddes enighet om en ny overenskomst, gjældende til 1. juli 1919.

Lønssatsene i den nye overenskomst er fastsat saaledes:

Arbeidere over 19 aar betales med:

Smørarbeide	kr. 30.00	pr. uke
— efter 6 mdr.	« 32.00	—
— « 1 aar	« 34.00	—
Smeltemesteren	« 33.00	—
— efter 6 mndr.	« 35.00	—
— « 1 aar	« 37.00	—
Kjørere	« 30.00	—
— efter 6 mdr.	« 32.00	—
— « 1 aar	« 34.00	—
Kvinder	« 18.00	—
— efter 6 mdr.	« 20.00	—
— « 1 aar	« 22.00	—

Desuten betales et dyrtidstillæg til mandlige og kvindelige arbeidere av kr. 20.00 pr. maaned.

De opførte lønninger er mindsteløn, og er der intet til hinder for, at bedriften efter avtale med den enkelte arbeider kan betale høiere løn.

Harstad Hermetikfabrikker.

Ved forhandling i september er der blit oprettet overenskomst ved hermetikfabrikkerne i *Harstad*. Overenskomstens mindstelønssatser er: For kvinder over 16 aar 35 øre, for mænd under 18 aar 40 øre, over 18 aar 60 øre i de 6 første maaneder, derefter 75 øre pr. time. Akkordsatsene i alt væsentlig som i *Trondhjem*.

Kvindelige arbeidere, der arbeider alle ukens 6 dage, faar et ekstra tillæg av kr. 2.00.

Hamar Bryggeri.

Ved forhandling er oprettet overenskomst mellem forbundets avdeling og bryggeriet paa *Hamar*, overenskomsten fastsetter en timeløn av 77½ øre for mænd og 40 øre for kvinder, for overtid henholdsvis kr. 1.00 og 0.60 pr. time.

Hertil kommer et dyrtidstillæg av kr. 8.50 pr. uke.

Mineralvandfabrikken, Hamar.

Ogsaa ved denne fabrik er der med samme forening oprettet overenskomst til 1. november 1918.

Timelønnen er her 70 øre for mænd og 38 øre for kvinder.

Bryggeriarbeiderne i Kristiania.

Under de forhandlinger, som i slutten av april førtes mellem forbundet og Arbeidsgiverforeningen, opnaaddes enighet om ny overenskomst som avløser den opsagte fra 1. mai og varer til 1. mai 1918.

Arbeidstid 54 timer.

Timeløn for mænd: 50 øre de første 3 maaneder, derefter 55 øre; for skiftarbeide à 8 timer 64 øre pr. time.

Timeløn for kvinder 32 øre.

Hertil kommer et dyrtidstillæg som varer til overenskomstens utløp à kr. 10.00 for mænd og kr. 8.50 for kvinder.

For overtid betales mænd med 40 øre pr. time om hverdagene og kr. 1.25 paa søn- og helligdage; kvinder 60 øre pr. time.

Ølkjørerere lønnes med 20 kr. pr. uke + 3 øre pr. kurv solgt øl og en brækagegodtgjørelse svarende til 1½ pct., potølkjørerere 30 kr. pr. uke samt 1 pct. av salgssummen. Hertil kommer det tidligere nævnte dyrtidstillæg.

Tekstilindustrien.

Overenskomsterne for Nydalens Kompani, A/S Knud Graah & Co., Chr. a Baand- og Lidsefabrik, Halvor Schou, Nordisk Tekstilaktieselskap og A/S O. Johannessen & Søn blev av forbundet opsagt til utløp 1. juli. Likeledes blev overenskomsten for Bernhard Brønnes bedrift i Trondhjem opsagt til utløp samme tid.

Den 29. mai optoges forhandlinger gjennom Arbeidsgiverforeningen angaaende Kristianiafabrikkerne. Disse forhandlinger fortsatte til den 8. juni da forhandlingerne blev avbrutt.

Den 21. juni blev pladsene opsagt. Mægling blev avholdt den 26. juni og fortsatte i møter 28. og 30. juni. I dette møte fremsatte Riksmæglingsmanden følgende forslag til grundlag for de fortsatte forhandlinger.

Timelønnen for mandlige arbeidere over 19 aar fastsættes til 53 øre. Timelønnen for kvindelige arbeidere over 17 aar fastsættes til 30 øre.

I dyrtidstillæg betales: For mandlige arbeidere til kr. 9.00 pr. uke og for kvindelige arbeidere til kr. 6.50 pr. uke. Dyrtidstillægget varer i overenskomstperioden. De nuværende kvindelige arbeidere over 16 aar erholder et personlig tillæg saaledes at deres timeløn blir 30 øre. Dyrtidstillægget betales saavel for arbeide i dagløn som paa akkord.

Forhandlerne erklærte at de vilde overveie Riksmæglingsmandens forslag.

2. juli fortsattes mæglingen. Arbeidsgiverne meddelte at de ikke hadde akseptert Riksmæglingsmandens forslag, men kunde gaa med paa 30 øres timeløn for kvinder. Arbeidernes forhandlere meddelte at de hadde kunnet gaa med forslaget hvis det hadde været akseptert av den anden part.

Da der saaledes var enighet om timelønnen for kvinder henstillet Riksmæglingsmanden at der blev optat organisationsmessige

forhandlinger angaaende akkordsatserne basert paa den vedtagne timeløn 30 øre. Likeledes at man organisationsmessig forhandlet om de forskjellige specialsatsar. For Kristianiafabrikkernes vedkommende førtes de følgende dage forhandlinger om akkordsatser og speciallønninger og da det tegnet til en løsning henstillet Riksmæglingsmanden at arbeidet blev fortsat utover den 7. juli. Dette blev ogsaa efterkommet i Kristiania men ved Brønnes fabrikk i Trondhjem blev arbeidet nedlagt.

11. juli fortsattes mæglingen og blev man enige om følgende satsar: Mandlige arbeidere over 19 aar 50 øre og efter 3 maaneder 53 øre. For kvindelige arbeidere over 17 aar 30 øre pr. time. Dyrtidstillæg for mandlige 9.00 pr. uke, for kvindelige 5.40. Mandlige arbeidere under 19 aar 5.00 og kvindelige arbeidere under 17 aar 4.00 pr. uke.

For overtid 25—50 og 100 pct. tillæg.

13. juli var forhandlingerne om akkordsatser og speciallønninger færdig for Kristianias vedkommende og tarifforslag istandbragt.

I samme møte fremsatte Riksmæglingsmanden forslag til løns-
tariff for Brønnes fabrikk:

Mandlige arbeidere over 19 aar 26.00 pr. uke efter 3 maaneder 28.00 pr. uke. Kvindelige arbeidere over 17 aar 13.00 pr. uke og efter 3 maaneder kr. 16.00 pr. uke.

Dyrtidstillæg: Mandlige 9.00, kvindelige 5.40. Mandlige arbeidere under 19 aar 5.00 og kvindelige arbeidere under 17 aar 4.00 pr. uke.

Den 18. juli meddelte i mæglingssmøte arbeidsgivernes repræsentanter at forslagene var vedtat men saaledes at tariffavtale med bindende virkning for samtlige bedrifter som var omfattet av mæglingen saaledes ogsaa for Brønnes bedrift.

For arbeidernes vedkommende laa saken saadan an at i Kristiania var overenskomsen vedtat med 351 st. mot 40. Ved Brønnes fabrikk enstemmig forkastet. Forbundets repræsentanter anmodet derfor om at faa møtet utsat saa saken kunde bli behandlet av forretningsutvalget. I utvalgsmøte 20. juli besluttedes at meddele at overenskomsterne var vedtat; ti naar de 14 medlemmer hos Brønnes blev regnet til de som hadde stemt imot blev resultatet at 351 hadde stemt for vedtagelse og 54 imot.

Arbeidernes ved Brønnes fabrikk fortsatte imidlertid streiken til det ved arbeidsret 1. oktober blev fastslaat at overenskomsten var gjældende.

A/S Pettersen & Dekke, Hop.

I mars oprettedes ved forhandling overenskomst gjældende i 2 aar.

Mindsteløn efter 3 aar 55 øre. De nuværende arbeidere 15 øres tillæg til sin nuværende løn (50). Akkordsatserne forhøiedes med 25 pct. Ferie 1 uke.

Helly Hansens Regnklædefabrik, Moss.

Foreningen opsa overenskomsten til utløp 1. juli. I mai frem-satte bedriften forslag om prolongation imot at faa et dyrtidstillæg regnet fra 17. mai av kr. 4.00 pr. uke for mandlige og kr. 2.50 for kvindelige. Dette blev av foreningen vedtat og skjönt forbundet vægrede sig maatte man tilslut godkjende prolongationen.

A/S Rosendahl & Co., Fane.

Overenskomsten blev opsagt men blev man under opsigelses-fristen enig om en prolongation med visse forandringer i akkord-satserne og at timelønsarbeiderne fik 7 øres tillæg til gjældende lønssatser. Krisetillæg 2.50 for kvindelige og 4.00 for mandlige.

Kongsvinger Uldspinderi.

I april godkjendtes lønskrav fra foreningen. Fra først av blev oprettet en midlertidig overenskomst til der i september gjennom Arbeidsgiverforeningen blev optat forhandlinger om overenskomst. Timeløn for mænd 50 til 55½ øre. Kvinder 22—28 øre. Alminde-lige bestemmelser som i de øvrige tekstiloverenskomster. Dyrtids-tillæg for gifte mænd over 19 aar 6.00, ugifte 5.00. Kvinder over 17 øre 3.50, under 17 aar 2.00, mandlige under 19 aar 3.00.

Aalgaard Uldvarefabrikker.

I slutningen av mai forhandlet sekretæren i Stavangerske distrikt om overenskomst for Aalgaard Uldvarefabrikker. Overens-komst oprettedes gjældende til 15 mai 1918. Arbeidstid 54 timer for dagarbeide og 48 timer for natarbeide. Timeløn 55—73 øre med 5 øres personlig tillæg. Krisetillæg 1.50 til 5.25 + 50 øre i tillæg for hvert barn. 1 ukes ferie. Overtidsarbeide 50 og 100 pct.

Hillevaag og Oltes Uldvarefabrikker.

Ved forhandling i Stavanger opnaaddes enighet om tarif. Tid-ligere har ingen overenskomst været ved fabrikken. Timelønssat-serne for mænd varierer efter arbeidets art fra 50 til 70 øre og for kvinder fra 30 til 40. Dyrtidstillæg 5.50 pr. uke for mænd og 4.50 for kvinder samt 75 øre for hvert barn. Akkordsatserne blev revi-dert og de der til stadighet arbeider paa timeløn faar et tillæg til sin løn av 5 øre pr. time.

Aasen Tekstifabrik.

Da forening blev stiftet ved denne bedrift fremsattes snart efter lønskrav. Dette resulterte i et tilbud om dyrtidstillæg av 5.00 for gifte mænd pr. uke og 4.00 for ugifte. Kvinder 3.00 og arbei-dere under 18 aar 2.50. Tilbudet blev vedtat og naar en tid var gaat fik de ved forhandling et yderligere tillæg.

Bertnes Uldspinderi.

Ved forhandling mellem bedriften og forbundets sekretær i Nordland oprettedes en overenskomst gjældende til 1. juli 1918. Tariffen er basert paa en mindsteløn for uke av 18—19 og 20 kr. Ved siden av betaales en akkordpris som tillæg til ukelønnen.

Fredfos Uldvarefabrik.

I juni maaned oprettedes for første gang overenskomst ved bedriften. Der opnaaddes forhøielse saavel i dagløn- som akkord-satserne. Kvindelige arbeidere timeløn 40—45 øre. Mandlige 65—80 øre pr. time. Bibehold av tidligere dyrtidstillæg. 1 ukes ferie med halv løn i 1917 og fuld løn i 1918.

Transportvirksomhet.

Under denne gruppe har vi henført en række mere spredte virksomheter, delvis som grupper under større industrier.

Kulimportørerne i Kristiania.

Den overenskomst som var indgaat gjennom Arbeidsgiverfor-eningen blev opsagt. Under forhandlingerne blev det oplyst at kul-importørerne hadde meldt sig ut av Arbeidsgiverforeningen til 1. januar. Man enedes derfor om en prolongation av overenskomsten til 1. januar imot et dyrtidstillæg av kr. 2.80 pr. dag. Saken var gjenstand for mægling.

Hiterdals Lønsler.

Her hadde arbeiderne sin aarlige tarifrevision. Efterat plad-sene var opsagt i begyndelsen av mai fik arbeiderne indrømmet sit krav om forhøielse av timelønnen fra 60 øre til 80—90 øre likesom akkordpriserne blev endel forhøiet. Arbeidstiden nedsat fra 57 til 54 timer.

Bæгнаelvens Lønsler.

Ogsaa her hadde arbeiderne sin aarlige tarifrevision hvorved daglønnen forhøiedes fra 4.00—5.00 til kr. 7.00 og arbeidstiden nedsat fra 60 til 54 timer.

Utearbeiderne og kjørerne hos Mustad.

Efterat pladsene var opsagt og arbeidet nedlagt i juni op-naaddes enighet om at forhøie den tidligere timeløn paa 43 øre til 60 øre + 10 øre i dyrtidstillæg.

Overenskomst paa 2 aar.

For kjørerne var allerede før enighet om lønssatserne men tarif blev ikke endelig istandbragt før i november Ukeløn 40.00. Overtid 1 kr. pr. time.

Trondhjems Torvstrø- og Renovationskompani.

Ved forhandling mellem Arbeidsgiverforeningen og forbundets sekretærer i Trondhjem og sluttelig ved medvirkning av mæglingssmanden blev overenskomst istandbragt paa et aar. Løn for dagskift 71—74 øre, natskift 77—80 øre + et dyrtidstillæg av 20 pct. til disse satser. Arbeidstid 54 timer. Ferie som før.

Chaufførerne i Trondhjem.

For drochechaufførerne opnaaddes snart enighet om en overenskomst paa 1.50 pr. dag + 15 pct. av det indkjørte beløp gjældende til 26. mai 1918.

For lastechaufførernes vedkommende maatte der arbeidsstans til før saken blev ordnet. Oprettedes overenskomst gjældende til 15. aug. 1918. Løn 35.00. Efter 1/2 aars praksis 40 kr. og efter 1 aar 45.00 pr. uke. Hertil et dyrtidstillæg av kr. 8.00 pr. uke.

Salsbrukets lasteplads Opløfjorden

blev medtat under den almindelige prolongationsoverenskomst i papirindustrien.

Halseths kjørere Trondhjem.

Her blev oprettet 2 overenskomster, en for brødkjørerne og en for gaardskjørerne. Ukeløn 30.00—32.00. Dyrtidstillæg 6.00. Dertil kommer for brødkjørerne 1/2 pct. av bruttobeløpet. Ferie i samme utstrækning som bedriftens øvrige arbeidere.

Lagerarbeiderne i Bergen.

Lagerarbeiderne ved 8 firmaer i mel- og kolonialbranchen i Bergen fremsatte i august krav om overenskomst. Da foreningen paa trods av gjentagne henvendelser ikke fik noget svar — undtagen fra et enkelt firma, hvor midlertidig overenskomst oprettetes — gik arbeiderne til opsigelse av pladsene. Opsigelsen utløp 24. september. Under opsigelsesfristen blev det av forbundets viceformand gjort forsøk paa forhandling, men uten resultat. Arbeidet stanset derfor 24. september.

Den 4. oktober indkaldte kredsmæglingssmanden til mægling den 8. oktober.

Under mæglingen opnaaddes enighet om tarif for Vaksdal Mølle. Tariffen blev ved avstemning vedtat og arbeidet gjenoptoges 15. oktober.

Arbeidstid 54 timer pr. uke. Mindsteløn 50 kr. pr. uke. For overtid 1 kr. pr. time. 1 ukes ferie.

Overenskomsten gjælder et aar — til 17. oktober 1918.

For de øvrige firmaers vedkommende blev konflikten hævet uten overenskomst.

Trævareindustri.

Høvleriarbeiderne ved Mustads Høvleri, Lysaker fremsatte krav om lønstillæg, hvilket blev ordnet paa den maate at timelønnen som før var 60—70 øre forhøiedes til 65—75. Dertil blev git et personlig tillæg av 10 øre pr. time som dyrtidstillæg. Overenskomst oprettetes ikke.

Trondhjems Børste- og Penselfabrik.

Overenskomsten blev opsagt og forhandling om ny overenskomst optat. Enighet opnaaddes om overenskomst fra 1. mai 1917 til 1. mai 1918. Timeløn for mænd 42—70 øre, for kvinder 20—35 øre. Dertil et dyrtidstillæg av kr. 1.20 pr. dag for gifte, kr. 1.00 for ugifte og 30 øre i tillæg for hvert barn.

Hommelvik Bruk og Brødrene Hansens Stavskjæreri Hommelvik.

Overenskomst blev oprettet ved forhandling i forbindelse med tarifrevisionen i sagbruksindustrien.

Hønefos Bruks Snekkerfabrik.

Tariffen blev revidert i forbindelse med tarifrevisionen i papirindustrien. 20 pct. lønsforhøielse.

Stenindustri.

Fredrikstad forenede Teglverker.

Tariffen blev opsagt til utløp 1. mai og ved forhandling paa stedet ved det stedlige styres formand, blev overenskomst oprettet paa et aar. Timelønnen forhøiedes fra 30 til 50 øre, og akkordpriserne forhøiedes med 40—70 pct. Arbeidstiden blev nedsat fra 60 til 54 øre.

Forskjellige virksomheter.

Stavanger Telefonforretning.

Ved forhandling oprettetes overenskomst gjældende fra 1. jan. 1917 til 1. jan. 1919. Arbeidstid 48 timer gjennemsnittlig, for feilrettere og indearbeidere 52 timer. Linje- og kabelarbeidere kr. 32.00 stigende med kr. 2.00 for hvert aar indtil 40.00. Feilrettere og indearbeidere fra 26.00 til 38.00. Apparatmontører fra 26.00 til 36.00. Disse lønninger er at betragte som mindsteløn.

Papirindustrien.

Ved tarifbevægelsen i denne industri deltok forbundet paa vegne av arbeiderne ved Hønefoss Bruk samt for foreningen «Samhold» ved Borregaard Fabrikker.

Arbeidsrettsdomme og voldgiftskjendelser.

Dom avsagt 18. mai 1917 i sak: Bergverkernes landssammenslutning mot Norsk arbeidsmandsforbund og Foldalens grubearbeiderforening.

Foldals verk (The Foldal Copper and Sulphur Co. Ltd.) har fundet at maatte gaa over til en ny skiftordning for arbeidet i gruben. Den 4. april iaar var arbeidernes tillidsmænd indkaldt til forhandling herom med direktøren, og han la da frem for dem en skiftplan, utarbeidet i tre alternativer. Arbeidernes tillidsmænd lovet at ta saken op i sin forening og et nyt møte med direktøren blev avtalt til lørdag 7. april.

Den 5. april var saken fore i Foldalens grubearbeiderforening. Paa dette møte blev det enstemmig vedtatt at kræve den gamle skiftordning opretholdt og protestere mot at verket gik over til nogen av de 3 alternativer for ny skiftordning. Under møtet den 7. april med direktøren la arbeidernes tillidsmænd frem for ham grubearbeiderforeningens skriftlige protest mot de paatænkte forandringer. Skrivelsen indeholdt ogsaa en protest mot en ordning med kontrolur, som var paatænkt sammen med den nye skiftordning.

De 3 alternativer for ny skiftplan var alle bygget paa, at der mellem skiftene skulde være en stans paa en halv time, saa gruben kunde bli ordentlig luftet før det nye skift gik ned. Under møtet den 7. april fremholdt arbeidernes tillidsmænd, at de ikke kunde komme med noget forslag til ny skiftplan, om der skulde være en halvtimes stans mellem skiftene. Direktøren paa sin side fandt at maatte holde fast ved denne halvtimes arbeidsstans. Forhandlingerne førte derfor ikke til noget resultat.

I protokollen over møtet heter det tilslut: «Paa forespørsel meddelte verket, at det var hensigten at begynde denne arbeidsordning efter alternativ 3

straks over paaske. Arbeiderne anmodet verket om at utsætte anordningen i 14 dage, saa de kunde faa anledning til at konferere med sit forbund om saken. Verket erklærte sig villig til at indrømme arbeiderne en saadan utsættelse.»

Paa et nyt fagforeningsmøte den 8. eller 9. april gjorde tillidsmændene rede for forhandlingerne med direktøren. Der er ingen uttømmende opplysninger om hvad der foregik paa dette foreningsmøte. Men det maa ansees paa det rene, at der var stemning for, at arbeiderne burde slutte, om verket holdt fast ved den paatænkte nyordning. Og det blev vedtatt at foreningsstyret skulde rykke ind i bladet «Arbeidets Ret» en advarsel mot at søke arbeide ved verket før saken var ordnet.

Den 10. april kom der opsigelse fra 45 av grubearbeiderne, og de nærmest paafølgende dage kom opsigelser fra de gjenværende, saaledes at den 13. hadde samtlige minerere og fordrere sagt op.

I «Arbeidets Ret» for 13. april stod indrykket følgende: «Advarsel. Da Foldals verk forsøker at gjennomføre en ny skiftordning (samt «kontrolur-systemet») for sit gamle anlæg under dagen — som efter arbeidernes mening vil medføre aldeles uholdbare arbeidsforhold — advares det mot tilgang av arbeidskraft. Nærmere opplysning ved Foldalens grubearbeiderforening, Foldalgrubens p. o. Bedes optatt i «Ny Tid.»

Grubearbeiderforeningen hadde imidlertid meldt til Norsk arbeidsmandsforbund, at der var en tvist ved gruben om arbeidstiden. Forbundssekretær Ødegaard reiste derfor op til Foldalen for at faa rede paa, hvad saken

gjaldt og forhandle med verket og arbeiderne.

Den 15. april hadde Ødegaard et møte med verkets direktør om den nye skiftordning, og Ødegaard nævnte under dette møte en ordning, som han tænkte arbeiderne muligens kunde gaa med paa. Men intet blev avtalt mellom ham og direktøren.

Det er intet oplyst om, at opsigelserne var spesielt paa bane mellom Ødegaard og direktøren. Men da Ødegaard efter sin ankomst hadde faat høre om opsigelserne og avertissemmentet i «Arbeidets Ret» henstillet han til foreningen at tilbakekalde avertissemmentet. Den tilbakekaldelse som foreningen saa rykket ind i bladet er saalydende: «Tilbakekaldelse. Da vi er gjort bekjendt med, at vor advarsel i bladet av 13. april er ulovlig efter lov om arbeidstvister, tilbakekaldes denne. 15. april 1917. Foldalens grubearbeiderforening.»

Onsdag den 18. april varslet verket arbeiderne om, at det vilde kræve erstatning av dem for opsigelserne og at det derfor for tiden bare kunde betale ut deres forskudsløn uten at gi dem fullt opgjør for akkorderne.

Dette vakte sterk misnøie og uro mellom arbeiderne og førte til at de mandag den 23. april — før opsigelsesfristen var utløpet — la ned arbeidet, møtte op paa verkets kontor med krav paa utbetaling av sit tilgodehavende, og fik det betalt.

Den følgende dag — tirsdag 24. april — blev et forhandlingsmøte om saken holdt i Kristiania mellom Bergverkernes landssammenslutning og Norsk arbeidsmandsforbund. I protokollen over dette møte heter det:

«Saken diskutertes og det blev fra arbeidsgivernes side fremholdt at den rimeligste maate saken kunde ordnes paa for arbeiderne var, at disse tilbakebetalte de beløp de hadde tilvondt sig. Verket kunde da tilbakekalde tiltalen for selvtægt for disses vedkommende. De arbeidere som efter at ha gjort dette gjenoptok arbeidet vilde ansees som faste arbeidere, idet opsigelsen var tilbakekaldt. Naar de ved arbeide utover opsigelsestiden hadde vist, at det ikke var deres hensigt at delta i ulovlig arbeidsstans, vilde det omstridte lønsbeløp bli dem utbetalt.

Arbeidsmandsforbundet fremholdt, at det hadde for litet kjendskap til den foreliggende sak til paa forhaand at utfalle sig om arbeidernes opsigelse var ulovlig. Arbeidsgivernes repræ-

sentanter henstillet til arbeidsmandsforbundet at sende en representant op til Foldal og bidrage til arbeidets gjenoptagelse paa de av dem nævnte betingelser. Denne henstilling vilde arbeidsmandsforbundet ta under overveielse.»

Arbeidet blev ikke gjenoptatt, og Bergverkernes landssammenslutning har derfor ved stevning av 28. april reist denne sak mot Norsk arbeidsmandsforbund og Foldalens grubearbeiderforening.

Paastanden fra Bergverkernes landssammenslutning lyder saa: 1) Har Foldalens grubearbeiderforening handlet tariffstridig ved det forhold, foreningen har utvist likeoverfor de i tiden fra 7.—14. april sidstl. foretagne opsigelser ved Foldals verk bl. a. ved

at foreningen selv var medskyldig i, at opsigelserne utgik,

eller ihvertfald intet foretok for at avholde sine medlemmer fra at gaa til opsigelse eller tilholde dem at ta opsigelserne tilbake,

og ved den av foreningen i «Arbeidets Ret» indrykkede «advarsel» mot at ta arbeide ved verket?

2. Har Norsk arbeidsmandsforbund handlet tariffstridig ved ikke efter evne at søke de tariffstridige opsigelser tilbakekaldt?

3. Derhos paastaes de indstevnte in solidum tilpligtet at betale sakens omkostninger.

Foldalens grubearbeiderforening har paastaat sig frifundet og tilkjendt omkostninger.

Norsk arbeidsmandsforbund har principalt paastaat saken avvist og subsidiært at forbundet frifindes, og i begge tilfælde at det tilkjendes omkostninger.

Arbeidsretten skal bemerke: Som fremholdt i tidligere dommer av arbeidsretten har arbeiderne sin utviltsomme ret til at slutte efter lovlig opsigelse om de er misnøid med arbeidsvilkåarene. Og er opsigelserne alvorlig ment — er det arbeidernes virkelige og bestemte mening at slutte og søke sig andet arbeide, om det forhold de er misnøid med ikke blir rettet, saa blir ikke opsigelserne tariffstridige selv om det er flere eller alle arbeidere som samtidig vil gaa. Men arbeiderne har likesaalitt som deres arbeidsgiver —

ret til under tariffperioden at bruke masseopsigelser som et *kampmiddel* — for at tvinge frem sin vilje. Gaar de efter avtale eller i forstaaelse med hverandre til opsigelse for at *tvinge*

arbeidsgiveren til at la dem fortsætte paa de vilkaar de vil ha — da bryter de den pligt til arbeidsfred, som tariffavtalen har paalagt dem.

Det kan hende, at enkelte av arbeiderne har sagt op fordi de under alle omstendigheter vilde slutte. Men arbeidsretten kan ikke finde det synderlig tvilsomt, at den store mængde av opsigelser var ment som et kampfælle under en fællesaktion for at faa ha den gamle skiftordning.

Blokadevarslet i «Arbeidets Ret» er i saa maate oplysende nok. Og fagforeningen har ikke overfor disse opsigelser handlet som den pligtet.

Det var uriktig av fagforeningens styre, at det ikke under møtet den 8. eller 9. april søkte at holde sine folk fra at gaa til aksjon og ikke søkte at rettlede dem om hvad deres pligt var som fagforeningsmedlemmer. Det var uriktig av styret, at det ikke søkte at hindre at møtet vedtok at sende ut blokadevarsel. Det var ogsaa uriktig av styret at det bøiet sig for dette vedtak og rykket blokadevarslet ind i «Arbeidets Ret» og at det gav sin tilbakekaldelse en form som maatte gjøre den virkningsløs.

Om den avvisningspaastand arbeidsmandsforbundet har fremsat skal bemerkes:

Arbeidsmandsforbundet har pekt paa, at det i protokollen over møtet den 24. april heter, at dette møte blev holdt «i anledning av den situation, som var opstaaet derved at arbeiderne ved Foldals verk mandag den 23. april ved trusler hadde tilvendt sig penger paa verkets kontor». Arbeidsmandsforbundet gjør gjældende, at efter dette er der ikke ført nogen forhandling med det om selve den oprindelige tvist, som i denne sak er forelagt for arbeidsretten. Og forbundet mener at saken derfor for dets vedkommende maa avvise i henhold til § 18, nr. 2 i arbeidstvistloven.

Arbeidsretten finder ikke grund for avvisning. Det referat av forhandlingerne, som ovenfor er indtat, viser at de ikke bare har omfattet episoden den 23. april, men hele konflikten fra opsigelserne blev git.

Hvad der overfor arbeidsmandsforbundet klages over er efter stævningen, at det ikke har gjort sin pligt for at hindre *arbeidsnedleggelsen*.

Forbundets forhold efter møtet den 24. april er ikke forelagt for retten.

Det bør først nævnes: Arbeidsmandsforbundet stod helt utenfor op-

sigelserne og hadde intet ansvar for, at de var utgaat. Og hverken verket eller landssammenslutningen hadde, før Ødegaard reiste, paatalt opsigelserne overfor arbeidsmandsforbundet. Det kjendte i det hele ikke noget til dem før Ødegaard kom op til Foldalen. Og — som foran nævnt — er intet oplyst om, at verket under sine forhandlinger med ham har krævet, at han maatte faa opsigelserne tilbakekaldt. Det synes som han og verket under sine forhandlinger bare har holdt sig til skiftplanerne, og at man fra begge sider har haabet paa, at en ordning vilde komme istand før opsigelserne løp ut.

Men har ikke verket krævet av forbundets sekretær, at han skulde faa opsigelserne tilbakekaldt, kan han ikke med føie lastes for, at han indskrænket sig til at faa blokadevarslet omgjort.

Det er hævdet, at kontorchef Rogstad ved Bergverkernes landssammenslutnings kontor efter sekretær Ødegaards tilbakekomst hadde henvendt sig til ham i telefonen med krav om at opsigelserne maatte tilbakekaldes, og at Ødegaard hadde svart, at opsigelserne var individuelle og derfor arbeidsmandsforbundet uvedkommende. Ødegaard har uttalt, at han ikke positivt kan mindes dette, men at han heller ikke tør negte for at et saadant krav er fremsat. Men om sekretær Ødegaard overfor kontorchef Rogstad har indtat det standpunkt at opsigelserne var arbeidsmandsforbundet uvedkommende, synes ikke det at være nok for at fælde arbeidsmandsforbundet for tariffstridig forhold. Bergverkernes landssammenslutning skulde i tilfælde ikke paa sin side ha nøiet sig med at en sekretær uten besluttende myndighet stillet sig avvisende. Var det meningen at gjøre forbundet ansvarlig, hadde det været rimelig og naturligt, at man ved henvendelse til forbundsledelsen hadde søkt bragt pa det rene om den vilde stille sig paa samme standpunkt som sekretæren. Arbeidsretten finder derfor at saken ligger saa an, at arbeidsmandsforbundet ikke kan kjendes skyldig i tariffstridig adfærd.

Foldalens grubearbeiderforening kan ikke undgaa at betale omkostninger til Bergverkernes landssammenslutning. Iøvrig bør parterne bære hver sine omkostninger.

Arbeidsrettens dom:

Foldalens grubearbeiderforening har

ved sit forhold overfor de under saken nævnte opsigelser handlet i strid med sin pligt efter den som tariffavtale gjældende voldgiftsdom.

Norsk arbeidsmandsforbund frifindes for Bergverkernes landssammenslutnings tiltale.

Foldalens grubearbeiderforening be-

taler i saksomkostninger 100 — et hundrede — kroner til Berkverkernes landssammenslutning. Iøvrig bærer parterne hver sine omkostninger.

Paal Berg.

P. Kristensen. Sverre Iversen

Chr. Vig. Andr. Juell.

Dom avsagt 8. juni 1917 i sak: Norsk arbeidsmandsforbund mot Norsk arbeidsgiverforening og Norsk hydro elektrisk kvalstoffaktieselskap

Mellem Norsk Hydro-Elektrisk kvalstoffaktieselskap og arbeiderforeningen ved Notodden salpeterfabrikker opstod der ifjor høst tvist om forstaaelsen av endel bestemmelser i den for Notodden salpeterfabrikker gjældende tariffavtale av 25. juli 1916.

Den 26. oktober 1916 blev der holdt et forhandlingsmøte mellem Norsk arbeidsgiverforening og Norsk Hydro paa den ene side og Norsk arbeidsmandsforbund og arbeiderforeningen ved Notodden salpeterfabrikker paa den anden side. Under disse forhandlinger blev et av tvistepunkterne bilagt.

For de øvrige — ialt 3 — tvistepunkter kom man ikke til enighet, og for at faa dem løst har Norsk arbeidsmandsforbund reist denne sak mot Norsk arbeidsgiverforening.

Det første av de spørsmål som saaledes er forelagt for arbeidsretten gjælder tariffavtalens § 4. Arbeidsmandsforbundet har krævet at samtlige arbeidere ved ammoniakvandfabrikken — saaledes ogsaa nye arbeidere — skulde ha ret til det i denne paragraf nævnte personlige tillæg. Bedriften paa sin side har hævdet at retten til dette tillæg alene tilkom de arbeidere, som hadde været ansat ved fabrikken før den arbeidsstans, som førte til den nye tariffavtale.

Under behandlingen av saken for arbeidsretten har arbeidsmandsforbundet frafaldt sit krav, og tvisten om fortolkningen av § 4 er dermed bilagt.

Det andet av tvistepunkterne gjælder tariffavtalens § 14. Denne lyder saa: Ved særlig smudsig arbeide holder bedrifterne til utlaan blaaklær samt eventuelt oljeklær, syredresser, træsko og arbeidshansker, som indleveres efter avbenyttelsen. Disse saker maa ikke fjernes fra bedrifterne og skal ikke benyttes til andet arbeide uten speciel tilladelse i hvert enkelt tilfælde.

Arbeidsmandsforbundet har nedlagt saadan paastand:

«At alle arbeidere i de avdelinger, som er nævnt i forhandlingsprotokollen av 26. oktober 1916, faar i henhold til overenskomstens § 14 utlaant blaaklær, træsko, arbeidshansker samt oljeklær.»

Arbeidsgiverforeningen har paastaaet at utlaan av arbeidsklær m. v. i henhold til § 14 alene kan kræves, naar arbeiderne utenfor sit almindelige regelmæssige arbeide sættes til ekstraordinært arbeide, saasom rengjøring av tanker, istandssettelse av rørledninger og lignende.

Arbeidsretten maa forkaste den paastand fra arbeidsgiverforeningen at § 14 alene tar sigte paa ekstraordinært arbeide og ikke omfatter bedriftens regulære arbeide. Denne paastand finder ikke tilstrækkelig støtte i ordene. Men naar den i paragraffen hjemlede ret er knyttet til at arbeidet skal være «særlig smudsig», maa arbeidsretten deri se et uttrykk for, at bestemmelsen er ment som en undtagelsesbestemmelse — en bestemmelse som ikke skal gjælde for arbeidet i sin almindelighet i bedriften, men bare for det arbeide som *fremhæver* sig som mere smudsig end arbeidet i det store og det hele i bedriften.

To av rettens medlemmer, *Myhre* og *Vig*, vil ha bemerkt. Skjønt § 14 synes at ha tat sigte paa helt specielle forhold for at bedriften skal ha pligt til at utlaane beskyttelsesplag, kan de ikke bortse fra at det ordinære arbeide i enkelte avdelinger er av den art, at det kræver ekstra utlæg til klær uten at det kan sees at der er tat hensyn hertil i tariffens lønsansettelse, hvorfor de finder at kunne gaa med paa, at arbeiderne faar utlaant blaaklær og træsko i disse avdelinger.

Arbeidsretten finder at silo- og centrifugearbeiderne i ammoniumnitratfabrikken og kokehuset, pandear-

beiderne i ammoniumnitratfabrikken og arbeiderne ved sodaopløsningen har et arbeide som maa sies at være særlig smudsig i forhold til arbeidet iøvrig, og at derfor disse arbeidere har ret til at kræve utlaant blaaklær og træsko. Endvidere finder arbeidsretten, at presserne i ammoniumnitratfabrikken efter arbeidets art bør ha ret til at kræve utlaant oljeklær. Forsaa vidt arbeidsmandsforbundets paastand gaar videre, har arbeidsretten ikke fundet at kunne ta den til følge.

Hvad specielt angaar kravet paa hansker er det tilstrækkelig at nævne, at dette krav ikke kan sees fremsat under det forhandlingsmøte som blev holdt før saken blev reist.

To av rettens medlemmer, *Enge* og *Juell*, finder at arbeidsmandsforbundets paastand om utlevering av blaaklær og træsko bør bli at ta til følge i sin helhet. De finder at man ved fortolkningen av § 14 maa se hen til den praksis som litt efter litt synes at ha utviklet sig ved bedriften.

Den tredje tvist gjælder timelønnen for pakning av ammoniumnitrat i cyanamidtønder.

Arbeidsmandsforbundet har oplyst at under den forrige tarifperiode var der blit truffet en mundtlig avtale mellem bedriften og arbeiderne om at de for pakning i cyanamidtønder skulde ha 10 øres tillæg til den daværende timeløn.

Ved den nye tariffavtale blev den ordinære timeløn for pakkerne sat op fra 53 øre til 58 øre. Og arbeidsmandsforbundets paastand gaar ut paa at der for pakning i cyanamidtønder skal betales 10 øre timen som tillæg til den nye lønsavtales forhøiede timeløn.

Arbeidsgiverforeningen har fremholdt: Fabrikken hadde i sin tid gaat med paa at der for pakning i cyanamidtønder skulde betales den samme løn som for andet cyanamidarbeide, 63 øre timen. Derved blev pakkernes timeløn for dette arbeide faktisk øket med 10 øre. Men der blev ikke git noget løfte om at der for pakning i cyanamidtønder altid skulde betales 10 øre over den til enhver tid gjældende tarifføl. Da den nye tariffavtale ingen særskilt sats har for pakning i cyanamidtønder, skulde efter bedriftens mening arbeiderne strengt tat ikke ha krav paa mere end den almindelige skiftlønsats, 58 øre timen, med ret for de ældre arbeidere til efter gammel praksis at faa den løn, de tidligere har hat for dette arbeide, nemlig 63 øre.

Men bedriften har erklært sig villig til fremdeles at betale for pakning i cyanamidtønder som for andet cyanamidarbeide, eller 63 øre timen med et personlig tillæg av 5 øre timen for de ældre arbeidere i henhold til tariffavtalens § 4.

Arbeidsmandsforbundet har at godtgjøre at avtalen var saadan som det har hævdet. Men bortset fra de partsfremstillinger som er git fra begge sider, foreligger ingen sikre oplysninger om indholdet av de forhandlinger som førte til det tillæg pakkerne i sin tid fik for pakning i cyanamidtønder. Arbeidsmandsforbundet har saaledes ikke godtgjort at der er git arbeiderne et løfte om et tillæg av 10 øre til den ordinære skiftløn som til enhver tid gjælder. Arbeidsretten maa derfor lægge til grund for sin avgjørelse den fremstilling som bedriften har git, nemlig at der kun var git løfte om at pakkerne skulde faa den samme løn som andre cyanamidarbeidere, nemlig ammoniakvandfabrikkens arbeidere, da hadde. Arbeidsretten kan derfor ikke ta til følge arbeidsmandsforbundets paastand om at samtlige pakkere for pakning i cyanamidtønder skal ha 10 øre tillæg til den nuværende skiftløn av 58 øre. Men efter tariffavtalens § 4 skulde de gamle arbeidere som blev gjenindtat efter arbeidsstansen ha sin gamle personlige løn med 5 øres personlig tillæg. Og da de gamle pakkere før hadde hat 63 øre, naar de pakket i cyanamidtønder, skulde de altsaa efter den nye tariffavtale var traadt i kraft fremdeles faa 63 øre for dette arbeide med et personlig tillæg av 5 øre.

For de nye arbeideres vedkommende er det tilstrækkelig at henvise til at fabrikken ogsaa for dem har gaat med paa at gi dem for pakning i cyanamidtønder den samme timeløn som andre cyanamidarbeidere har. Fabrikken har nemlig i sin fremlagte skriftlige fremstilling uttalt: «Vi finder at kunne indgaa paa, at man ogsaa efter den nye overenskomst indgaaelse stiller pakkene i ammoniumnitratfabrikken paa like vilkaar med arbeiderne i ammoniakvandfabrikken, saaledes altsaa, at pakkene i den tid, de pakker i cyanamidtønder, faar en skiftløn av 63 øre med det i § 4 omhaandlede personlige tillæg av 5 øre for ældre arbeidere.»

Denne uttalelse forstaar arbeidsretten derhen, at bedriften er villig til at la satsen 63 øre gjælde fra den dag den nye tariffavtale traadte i kraft.

Har arbeiderne i den tid som er gaat faat mindre end fabrikken saaledes har erklært sig villig til at betale, vil de ha krav paa efterbetaling av det manglende.

Arbeidsrettens dom:

I. Notodden salpeterfabrikker pligter at utlevere til utlaan:

1. Blaaklær og træsko til:

- a) silo- og centrifugearbeiderne i ammoniumnitratfabrikken og kokehuset,
- b) pandearbeiderne i ammonitridfabrikken, og

c) arbeiderne ved sodaopløsningen.

2. Oljeklær til presserne i ammoniumnitratfabrikken.

II. Naar der i ammoniumnitratfabrikken pakkes i cyanamidtønder har pakkerne fra den dag den nugjældende tariffavtale traadte i kraft ret til at kræve en timeløn av 63 øre med tillæg av 5 øre timen for de i tariffavtalens § 4 nævnte arbeidere.

*Paal Berg. Ludv. Enge. K. Myhre.
Chr. Vig. Andr. Juell.*

Dom avsagt 6. juli 1917 i sak: Norsk arbeidsmandsforbund mot Norsk arbeidsgiverforening og A/S Rjukanfos.

Ved Rjukan fabrikanlæg II blev der i november 1916 indført endel nye kontrolbestemmelser. For at sikre sig mot at uvedkommende slap ind, blev det saaledes bestemt, at hver enkelt opsynsmand skulde ta imot sine folk utenfor fabriksomraadet og føre dem samlet gjennom fabrikkportene.

Arbeiderne likte ikke disse nye kontrolbestemmelser. Og fra Rjukan fagl. samorganisation blev der i skrivelse av 17. januar 1917 rettet en henstilling til anlægget om at forandre kontrollen. Det heter i denne skrivelse:

«Ifølge beslutning paa medlemsmøte den 16. ds. skal vi tillate os at anmode om, at den nu iverksatte strenge kontrol i porten ved fabrikanlæg II maa bli sløifet, da den viser sig at medføre store ulemper for arbeiderne.

Særlig dette at arbeiderne ikke kan komme ind av porten i hviletiden er der stor misnøie med, og vi er av den opfatning, at denne bestemmelse maa være av ringe værdi for selskapet, hvorfor vi paa det indstændigste vil anmode om at ihvertfald denne bestemmelse maa bli sløifet.

Arbeiderne finder at det er en overflødig tvangsforanstaltning at passere «revy» forbi anlæggets befaal hver gang de skal ind av porten — — —»

I anlæggets svar av 19. januar heter det:

«I bevsarelse av Deres ærede skrivelse av 17. ds. skal vi faa lov at meddele Dem, at den iverksatte kontrol av anlæggets folk udelukkende er indført av hensyn til fabrikkernes sikkerhet. Anlægget som saadant har ingen interesse av kontrollen, men fabrikkernes vedkommende vilde føle ængstelse for fabrikkens sikkerhet, hvis der kunde faa slippe folk indenfor fabriksomra-

det, som ikke er kjendte av fabrikkernes vedkommende og som ikke anlæggets befaal kan garantere for. Der kunde jo tænkes, at der i strømmen av anlæggets arbeidere kunde snike sig ind uvedkommende folk med onde hensigter.

Man er fuldt opmerksom paa ulemperne ved det nugjældende system og disse ulemper føles kanskje like saa meget av anlæggets befaal. Man har overveiet for at finde en mere letvindt ordning. Saaledes har man tænkt at indføre legitimationskort for hver enkelt av anlæggets arbeidere i likhet med det system, som er indført ved fabrikkene. Disse kort maatte hver arbeider være ansvarlig for, og en overdragelse av et saadant kort vilde maatte medføre avsked o. s. v. — — —»

Den 30. januar sendte anlægget en ny skrivelse til samorganisationen.

Det heter her:

«I forbindelse med vor skrivelse av 19. ds. kan vi nu meddele, at vi har faat Rjukan salpeterfabrikker til at gaa med paa en ordning, hvorefter vore folk vil faa adgang til at passere porten ved siden av vort kontor selv om ingen av vort befaal er tilstede, idet de bare behøver at fremvise et legitimationskort, hvis ikke portvakten allerede kjender vedkommende som en av anlæggets nuværende arbeidere.

For at imøtekomme ønsket i Deres skrivelse av 17. januar vil vi da fra 1. februar indføre legitimationskort istedetfor at kotrollere de indpasserende ved hjælp av befalet — — —»

Allerede dagen i forveien hadde anlægget ved opslag bekjendtgjort for arbeiderne, at legitimationskort skulde indføres fra 1. februar.

De fleste av arbeiderne vægret sig

ved at gjøre bruk av disse legitimationskort og leverte dem tilbake. Da de saa den 1. februar møtte op til arbeide blev de av portvakterne negtet at komme ind uten at de viste frem sine kort. Efter forhandling mellem anlægget og arbeidernes organisation opgav anlægget foreløbig legitimationskortene og gik tilbake til opsynsmandskontrollen, og den følgende dag var arbeidet atter igang.

Arbeiderne har overfor anlægget krævet erstatning for det tap de har lidt ved at de ikke fik arbeide den 1. februar. Forhandling herom har været ført mellem organisationerne, men uten resultat.

Norsk arbeidsmandsforbund har reist denne sak mot Norsk arbeidsgiverforening og aktieselskapet Rjukanfos.

Arbeidsmandsforbundet har hævdet, at paabudet om de nye legitimationskort var i strid med tariffavtalens § 1, som lyder saa:

«Selskapet forpligter sig til ikke at ansætte nogen arbeider paa ringere betingelser, end hvad der i denne overenskomst er fastsat.»

Forbundet har videre hævdet, at det var en ulovlig arbeidsstængning fra anlæggets side, naar de arbeidere som ikke vilde fremvise legitimationskort blev negtet adgang. Anlægget har efter forbundets mening handlet i strid med saavel arbeidstvistslovens § 6, 1 som tariffavtalen. Og forbundet paastår derfor aktieselskapet Rjukanfos dømt til at betale arbeiderne erstatning for den fortjeneste de har tapt.

De indstevnte mener, at det er arbeiderne som har handlet i strid med tariffavtalen ved at negte at bruke legitimationskortene, og at anlægget paa sin side ikke har forbrutt sig, hverken mot lov eller tariffavtale.

De indstevntes paastand gaar ut paa, at bedriften friindes for erstatningskravet, — at det fastslaaes, at arbeiderne har handlet i strid med tariffavtalens ved at negte at bruke legitimationskortene, — og at arbeidsmandsforbundet paalægges at betale saksomkostninger.

Arbeidsretten skal ikke uttale sig om bedriftens ret i sin almindelighet til under tariffperioden at indføre nye former for kontrollen med arbeiderne. Avgjørende for denne sak er, at forhold, som arbeiderne var vel kjendt med, hadde gjort det til en bydende pligt for bedriften at sikre sig mot at uvedkommende fik adgang til fabrikk-

ken. Og hverken i tariffavtalens positive bestemmelser eller i dens naturlige forutsetninger kan der søkes hjemmel for nogen ret for arbeiderne til at motsætte sig en saadan av forholdene nødvendiggjort kontrol med hvem der slipper indenfor anlægsomraadet. Og det var ikke større byrder som ved legitimationskortene blev lagt paa arbeiderne, end de efter omstændighetene og forholdene med rimelighet burde ha fundet sig i. Arbeidsretten kan derfor ikke finde, at arbeiderne hadde nogen i tariffavtalen hjemlet ret til at vægre sig for at bruke disse kort.

Det næste spørsmål er saa, om bedriften har søkt at tvinge sin vilje frem ved en efter lov og tariffavtale retsstridig arbeidsstansning.

Arbeidsretten kan tænke sig, at saken hadde latt sig ordne i mindelighet paa en for begge parter tilfredsstillende maate, om bedriften paa forhaand hadde tat arbeidernes tillidsmænd med sig paa raad om hvordan man paa bedste maate skulde ordne den kontrol, som bedriftens sikkerhet krævet. Men arbeidsretten kan ikke finde, at der retslig set, med hjemmel i lov eller tariffavtale, er noget at lægge bedriften til last.

Hadde arbeidsmandsforbundet eller dets avdeling paa Rjukan som kontraktsparter etter tariffavtalen protestert mot den nye ordning som tariffstridig skulde tvisten været søkt løst paa den i tariffavtalen eller arbeidstvistsloven foreskrevne maate, før bedriften hadde kunnet gjennomføre den nye ordning. Men fra forbundet eller dets avdeling var der ikke kommet nogen protest, og med disse organisationer var der saaledes ingen tvist. Og da de ikke hadde optraadt og protestert mot kontrolordningen av november 1916, hadde bedriften neppe grund til at tro, at de vilde reise nogen tariffstrid om den nye ordning, som av fabrikkens var ment som en lempning og lettelse.

Efter hvad en av arbeiderne, Kjelstadli, har forklart, hadde saken ikke været fore i fagforeningen. Det var hver enkelt arbeider som paa egen haand bestemte sig til ikke at ta imot legitimationskortene. Men hadde arbeiderne ment at disse kort var tariffstridige, skulde de ha søkt sin fagforenings mellekomst forat den kunde ha krævet saken løst paa den i tariffavtalen foreskrevne maate gjennom forhandling, og i tilfælde ved dom av arbeidsretten. Naar arbeiderne ikke

valgte denne vei, men foretrak at ta saken i sin egen haand, hadde bedriften paa sin side overfor de enkelte arbeidere hverken efter loven eller tariffavtalen nogen pligt til at bøie av. Arbeiderne kan derfor ikke kræve, at bedriften skal betale dem erstatning for at de paa grund av sin vægring ved at bruke legitimationskortene kom til at gaa arbeidsledige den 1. februar.

Iversen og Juell er av den opfatning, at fabrikkens av egen drift skulde ha søkt organisationsmessig forhandling for den kunde indføre den nye ordning. Efter deres mening har fabrikkens gjort sig skyldig i en med tariffavtalen stridende arbeidsstængning.

Voldgiftsdom mellem Hommelvik arbeidsmandsforening og et foreningen tilsluttet sjauerlag.

Aar 1917 den 21. august avholdtes voldgiftsmøte i Folkets hus i Hommelvik til avgjørelse av en tvist, som i mars maaned iaar var opstaat mellem Hommelviks arbeidsmandsforening og det foreningen tilsluttede sjauerlag.

Som voldgiftsdommere var valgt d'hr. Joh. Nygaardsvold og Otto Fossen for Hommelviks arbeidsmandsforening og Henrik Svedahl og Iver Øvre for Hommelvik sjauerlag. Til opmand var av parterne valgt Rich. Hansen, der ledet forhandlingerne.

Tvistens gjenstand er følgende:

Hommelvik sjauerlag, som har bestaaet som gruppe inden arbeidsmandsforeningen blev med bistand av denne opprettet i 1908. Oprindelig bestod laget av ca. 45 medlemmer, men ved successiv avgang er dette tal efterhvert redusert, saaledes at det for tiden bestaar av 33 mand.

Lagets arbeide bestaar i losning og lastning av de fartøier, som kommer til Hommelvik. Laget har akkord og maa selv holde sig de nødvendige redskaper og materiel; endvidere betaler laget præmie til riksforsikringen og kredssykekasse for sig selv og de utenforstaaende som deltar i arbeidet.

Til bestridelse av disse utgifter fratrukes en i lagets statuter fastsat procent av hvert akkordopgjør, den gjenværende sum fordeles likelig paa samtlige, som har deltat i arbeidet enten disse er medlemmer av laget eller ikke. Det fratrukte beløp indgaar i lagets kasse.

I den senere tid — siden krigens utbrud — har trafikken ved kaiene i Hommelvik øket sterkt, hvorfor laget har været nødt til at anvende omtrent

Arbeidsretten finder efter omstændighetene ikke grund til at ta til følge de indstevntes paastand om at faa sig tilkjendt omkostninger.

Arbeidsrettens dom:

Aktieselskapet Rjukanfos friindes for Norsk arbeidsmandsforbunds tiltale i denne sak.

Arbeiderne ved Rjukanfos fabrikanlæg II hadde ikke nogen i den gjældende tariffavtale hjemlet ret til at negte at bruke de legitimationskort som har været nævnt under saken.

Parterne bærer hver sine omkostninger.

til stadighet en hel del arbeidere, som staar utenfor laget. Denne økede trafik har ogsaa bevirket at lagets fælleskasse er vokset betydelig — fra kr. 4417.77 ved utgangen av 1914 til kr. 9134.64 ved utgangen av 1. halvjaar 1916.

Paa lagets halvaarsmøte sommeren 1916 besluttedes derfor at reducere procenttrækken for fremtiden og samtidig utdelt til lagets medlemmer kr. 7000.00 i like portioner ca. kr. 200.00 til hver.

Det er denne utdeling av lagets midler, som har forvoldt striden, da de som ikke er faste medlemmer av laget, men som i de sidste aar omtrent til stadighet har deltat i lagets arbeide hævder, at de har været med og oparbeidet kassens midler og at derfor laget var uberettiget til at disponere over midlerne paa den maate som skedd.

Hommelvik arbeidsmandsforening har indtat det samme standpunkt, og i en skrivelse til forbundet av 5. mars d. a. anklaget laget for at ha drevet utbygning av arbeidskamerater.

Forbundets forretningsutvalg gav foreningen medhold i denne befragning og uttalte i sin svarskrivelse av 15. mars d. a., at det ansaa sjauerlagets fremgangsmaate for stridende mot saavel forbundets love som mot landsmøtets beslutning, der gaar ut paa, at kontraktører ikke kan være medlemmer av forbundet.

Gjort bekiendt med dette forretningsutvalgets standpunkt, indsendte sjauerlaget i skrivelse av 13. april en redegjørelse for sin opfatning av saken.

I denne hævder laget, at det aldrig har været dets mening at utbytte kamerater eller paa nogensomhelst maate optræ som kontraktører. Laget har altid betragtet det beløp, som fremkom ved procenttrækken paa akkorderne som sin retmæssige eiendom og har i alle aar disponert over kassens midler og foretat bevilgninger av denne til forskjellige øiemed uten at nogen utenfor laget har indvendt noget derimot.

Naar laget nu, da kassens beholdning var blitt saa stor, besluttet at utdele til medlemmerne forannævnte beløp, ansaa det dette bare som en passende erstatning for det utlæg og det personlige arbeide, lagets medlemmer hadde hat i den første vanskelige tid, da det begynte sin virksomhet.

Laget bestred derfor riktigheten av den mot dette rettede beskyldning, da dets hensigt som dets statuter alltid hadde tat sigte paa at drive fællesak-kord.

Foruten den tvist, som er foranlediget ved føromhandlede bevilgning, er der ogsaa strid mellom laget og «reservisternes» i anledning av, at laget negtet at opta flere som faste medlemmer av laget. Laget hævder, at under normale forhold er det stort nok, ifald medlemmerne skal kunne oppnaa en rimelig fortjeneste, mens derimot de utenforstaaende — «reservisternes» — paastaar, at det er god grund til at indta i laget en del av dem, der til stadighet arbeider paa kaierne sammen med lagets medlemmer.

Under disse omstændigheter fandt forretningsutvalget at burde foreslaa for de stridende parter at la tvisten avgjøre ved voldgift.

Dette blev tiltraadt av saavel foreningen, som sjauerlaget, og i henhold hertil er nærværende voldgiftsret ned-sat.

Hr. Fossen fremsatte paa Hommelvik arbeidsmandsforening og reservisternes vegne følgende paastand:

1. Sjauerlagets utdeling av kassens midler maa anses for utbytning av arbeidskamerater og maa for fremtiden ikke gjenta sig.
2. Laget tilpligtes at indta som faste medlemmer et nærmere bestemt antal arbeidere, der utpeges av «reservisternes» gruppe.
3. Sjauerlagets regnskaper skal for fremtiden revideres av foreningens revisorer.

Efter at korrespondansen mellem parterne og forbundet var referert op-

toges samtlige spørsmål til diskus-sion, hvorefter møtet utsattes.

Lørdag 25. august avholdtes nyt møte, hvor saken optoges til endelig avgjørelse.

Ad punkt 1.

Beskyldningen mot sjauerlaget for at ha drevet utbytning kan ikke an-sees bevist i den forstand som dette ord i almindelighet er uttryk for. Det er nemlig fuldt erkjent, at laget ved fordeling av akkordoppgjør alltid har fordelt utbyttet likelig paa dem, som har utført arbeidet enten disse er faste medlemmer av laget eller ikke. Like-saa er det ogsaa erkjent, at laget kun har fratrukket akkordoppgjørene den procent, som er bestemt i de av foreningen godkjendte statuter. Det som derimot kan bebreides laget er, at det ikke har nedsat procenttrækket paa et tidligere stadium, men lat lagets kassebeholdning stige, og at den foretag-ne utdeling av kr. 7000.00 kun kom la-gets medlemmer til gode. Vistnok kan det sies, at laget ifølge dets statuter hadde ret til at foreta en saadan dis-position over kassens midler og at disse for størstedelen — i hvert fald for de $\frac{2}{3}$ vedkommende — er indarbeidet av lagets egne medlemmer, men naar hensyn taes til at laget omtrent til stadighet er nødt til at benytte uten-forstaaende arbeidere, som pligter at erlægge den samme procentsats som de faste, saa faar en fremgangsmaate som den her benyttede karakteren av utbytning, selv om saadan ikke er til-sigtet. Under alle omstændigheter er fremgangsmaaten set fra et organisa-tionsmæssig standpunkt forkastelig.

Voldgiftsretten finder derfor en-stemmig, at sjauerlagets disposition over de 7000 kroner, omend juridisk forsvarlig, ikke kan sies at være i overensstemmelse med organisationens prinsipper.

Ad punkt 2.

Spørsmålet om hvor stort sjauer-laget bør være maa avgjøres paa grundlag av erfaringer. Fra «reservi-sternes» side er det fremholdt, — og det er ikke benegtet av laget, at der i de senere aar har været arbeide for et betydelig større antal arbeidere end der er faste lagsmedlemmer.

At dette for endel skyldes krigen, som har bevirket en større traf-ik paa stedet, er vistnok utvil-somt, men med de nye virksom-heter, som er kommet til i de senere aar, kan man vel trygt gaa ut fra at ogsaa den normale trafikk vil

kræve et noget større antal losse- og lastearbeidere end hittil. Det kan hel-ler ikke indsees at en forøkelse av la-gets medlemsantal vil kunne skade la-get, tvertimot er dets eksistens bedst sikret ved at dets medlemsantal økes efterhvert som trafikken tiltar.

Hvis dette forsømmes og laget til stadighet skal gjøre regning paa en utenforstaaende reserve, vil det tilslut bli avhengig av denne og et brudd mellom reserven og laget vil staa som en mulighet og en fare til enhver tid.

Voldgiftsrettens flertal finder der-for at den handler baade i lagets og reservisternes interesse ved at paalægge laget at opta en del av reservister-ne som faste medlemmer, dog under den forutsætning at de ældre medlemmer av laget fremdeles skal ha for-trinsret til arbeide ifald der ikke er anvendelse for alle.

Voldgiftsrettens medlem Øvre fin-der under hensyntagen til de raaden-de forhold i normale tider ikke at kun-ne stemme for en forøkelse av lagets medlemsantal.

Med hensyn til reservisternes paa-stand om, at de nye medlemmer av laget skal utpekes av reservisternes gruppe, finder voldgiftsretten enstem-mig ikke at kunne gi sin tilslutning hertil, da man maa forutsætte at laget selv er fuldt kompetent til at foreta valget av de nye medlemmer blandt dem, der lengst og fortrinnsvis har væ-ret benyttet som reserve. Dermed vil

man ikke ha uttalt, at dette hensyn skal være det ene avgjørende ved be-sættelsen av de nye pladser i laget.

Ad punkt 3.

Kravet om at foreningens revisorer skal revidere lagets regnskaper kan voldgiftsretten ikke indse har noget saklig grundlag, da der ikke hverken er paastaat eller bevist, at regnskaper-ne nogensinde har været i uorden. En beslutning i denne retning vilde derfor bare tjene til at gi rum for en ugrun-det mistanke til baade laget som hel-het og de som hittil har hat befatning med dets regnskaper.

I henhold til foranstaaende avsiges følgende

kjendelse:

1. Sjauerlagets disposition over kas-sens midler ved at fordele 7000 kroner blandt sine egne medlemmer var uriktig og stridende mot organisationens prinsipper, hvorfor dette ikke maa gjenta sig.
2. Sjauerlaget paalægges at indta 6 av foreningens medlemmer som faste medlemmer av laget. Dog under forutsætning av, at de ældre medlemmer av laget fremdeles har fortrinnsret til arbeidet ifald der ikke er anvendelse for alle.
3. Reservisternes paastand tages ikke tilfølge.

Johan Nygaardsvold. Otto Fossen.

Henrik Svedahl. Iver Øvre.

Rich. Hansen.

Løkkens verk. Arbeidsretssak.

Den 24. oktober faldt arbeidsrettens dom, som her indtages i sin helhet.

«Tre arbeidere ved Løkkens verk som sommeren 1916 i konflikt med verket. To av dem blev sagt op; den tredje, Trygve Flatby, sa selv op og flyttet fra stedet.

I oktober s. a. blev der holdt et for-handlingsmøte mellom verket og Norsk jern- og metalarbeiderforbund. For verket møtte overingeniør Lange, for forbundet møtte forretningsfører Knudsen, og sammen med ham to tillids-mænd for forbundets avdeling ved verket. Under dette møte kom ogsaa de tre ovennævnte arbeidere paa tale. Det er hævdet, at Lange skulde ha lovet at ta Flatby ind igjen, om han kom tilbake og søkte plads. Lange har paa sin side ikke villit erkjende, at han har git noget saadant løfte.

Vaaren 1917 kom Flatby tilbake til

Løkken med sin familie, og en av de første dage av juni blev han av verks-mester Pedersen tat ind ved verkets verksted i Fagerlien, men torsdag den 5. juli fik han av Pedersen meddelelse om at han skulde slutte. Pedersen handlet efter ordre fra avdelingsinge-niør Jenssen.

Flatby oppfattet det saa, at han var avskediget paa stedet. Han forlot og-saa arbeidsstedet med det samme, for at henvende sig paa hovedkontoret om saken. Imidlertid traf han ikke over-ingeniøren, som han vilde tale med, og han henvendte sig saa til sin fagfor-ening, Løkkens jern- og metalarbeider-forening. Det var foreningens to til-lidsmænd, Rimul og Flataas, han hen-vendte sig til. Og da de — likesom Flatby selv — trodde avskedigelsen hadde sin grund i Flatbys tidligere for-hold, som de mente skulde være op-og avgjort, fandt de at maatte søke

nærmere oplysninger hos verkets vedkommende.

De to tillidsmænd søkte fredag morgen verksmester Pedersen. Av ham fik de vite at Flatby ikke var avskediget paa stedet. Meningen var at han skulde ha lovlig 14 dages opsigelsesfrist, og derom hadde Flatby faat underretning saasnart Pedersen har skjønt at Flatby maatte ha misforstaat ham.

Da Flataas og Rimul ikke fandt sig tilfredsstillt ved de oplysninger Pedersen hadde git, søkte de at faa tale med avdelingsingeniør Jenssen, men han var optat, og først samme dags eftermiddag fik de en konferanse med ham. Under denne konferanse fik de bekræftet, at Flatby ikke var avskediget, men opsagt. Som grund blev anført at arbeidsstyrken skulde indskrænkes paa den arbeidsplads hvor Flatby hadde arbeidet. Men Jenssen tilføiet, at Flatby hadde vist et mindre godt forhold da han sidst arbeidet ved verket. Forøvrig tilføiet Jenssen at det nok var mulig at Flatby kunde faa arbeide i gruben, men hvad slags arbeide dette kunde bli, blev ikke nævnt.

Efter konferansen med Jenssen vilde de to tillidsmænd henvende sig til overingeniør Lange, men det var saa sent at de maatte vente til næste dag.

Imidlertid holdt fagforeningen fredag aften et møte om saken. Og paa dette møte blev der vedtat, at foreningens medlemmer skulde lægge ned arbeidet søndag den 8. juli kl. 10 om aftenen, saafremt ikke foreningen inden lørdag kl. 4 eftermiddag hadde faat melding fra verket om at Flatby var tat ind paa sin gamle plads igjen.

De to tillidsmænd søkte lørdag morgen overingeniøren paa verkets kontor, men fik her det svar, at overingeniøren var reist bort.

Da de saaledes ikke fik anledning til at tale med ham, meldte de til den tilstedeværende ingeniør Parelius, hvad foreningen hadde vedtat den foregaaende kveld.

Naar de paa kontoret var blit svart at overingeniøren var reist bort, skyldtes dette en misforstaaelse. Han skulde ha reist den morgen, men han var endnu ikke reist, da de to tillidsmænd indfandt sig paa kontoret. Ingeniør Parelius fik ogsaa leilighet til at tale med overingeniøren før han reiste. Og efter overingeniørens ordre blev samme dag sendt følgende brev til foreningen:

«Vi stadfæster herved mundtlig meddelelse av idag ved foreningens

tillidsmænd d'hr. Fladaas og Eide, hvori forlanges «Trygve Flatby indtages i sit gamle arbeide i Fagerlien. — Hvis ikke indrømmende svar indløper inden kl. 4 vil arbeidsstans indtræ fra imorgen aften kl. 10 for jern- og metals vedkommende.»

Vi undlater ikke at gjøre Dem opmerksom paa det ulovlige i Deres fremgangsmaate.

Vi vil ogsaa stadfæste at vi har tilbudt ham arbeide i gruben her uten at vi dog da bestemte kunde angi hvad slags arbeide dette vilde bli. Vi vil imidlertid paapeke, at dette arbeide kan komme til at bli rør- og skinnelægning eller reparationsarbeide.»

I henhold til hvad foreningen hadde vedtat fredag gik dens medlemmer søndag kveld til arbeidsstans.

Foreningen hadde underrettet Løkkens grubearbeiderforening om hvad den hadde vedtat. Og de av grubearbeiderforeningens medlemmer som hadde jern- og metalarbeide, nedla derpaa arbeidet sammen med jern og metalarbeiderforeningens folk.

Verket hadde lørdag meldt saken til Bergverkernes landssammenslutning, som igjen henvendte sig til Norsk jern- og metalarbeiderforbund. Men allerede fredag hadde forbundet faat melding fra foreningen om at konflikt var under opseiling, og samtidig hadde foreningen bedt om at en mand fra hovedstyret maatte komme op til verket.

Forbundet hadde ikke anledning til at sende nogen op til verket, men sendte følgende telegram til foreningen:

«Arbeidsstans maa ikke iverksettes før forhandling er forsøkt. Forhandling blir avholdt snarest.»

Mandag den 9. juli fik forbundet en skriftlig fremstilling fra foreningen, og samtidig fik forbundet et telegram fra foreningen om at arbeidet vilde bli nedlagt søndag aften. Telegrammet var sendt lørdag den 7. Forbundet telegraferte til foreningen at arbeidet maatte bli gjenoptat, for at man saa kunde forhandle om Flatbys sak.

Bedriften sendte mandag den 9. følgende skrivelse til foreningen:

«Vi beklager at maatte konstatere, at De ved Deres ulovlige iverksatte arbeidsnedleggelse gjældende fra igaar aften kl. 10 har forbrutt Dem mot voldgiftsdommen av 22. juli f. a. og mæglingsloven.

Vi undalter ikke at meddele Dem, at saavel De som de ulovlige streikende vil bli trukket til ansvar herfor.

Sakens videre behandling har vi overdraget Bergverkernes landssammenslutning og vil der fra vor side ikke bli drevet nogen forhandlinger angaaende hr. Flatby forinden arbeidet atter er gjenoptat.»

Ved en feilekspedition fra postvæsenets side kom denne skrivelse ikke frem til foreningen. Imidlertid hadde foreningens formand, Flataas, i løpet av mandagen søkt at træffe overingeniør Lange. Først tirsdag traf han Lange i telefonen. Og Lange erklærte sig da villig til at ha et møte med ham. Men samtidig spurte Lange om ikke foreningen hadde faat den sidste skrivelse fra verket. Dette brev var som nævnt ikke kommet frem til foreningen, og Flataas fik sig derfor sendt en avskrift av det fra verkets kontor.

Flataas har forklart at han efter indholdet av dette brev gik ut fra at overingeniøren ikke vilde ha nogen samtale med ham før arbeidet var tat op igjen. Og han indfandt sig derfor ikke til nogen konferanse med overingeniøren.

Den 12. juli blev der holdt et forhandlingsmøte i Kristiania. I protokollen over dette møte heter det:

«Saken diskutertes, og blev der fra Jern- og metalarbeiderforbundets side fremsat forslag om at den hurtigste maate at ordne konflikten paa var straks at indta hr. Flatby i hans tidligere plads, hvorpaa arbeidet straks vilde optages.

Fra B. V. L.s side kunde dette forslag ikke akcepteres, idet man fandt, at den eneste maate hvorpaa konflikten kunde ordnes var at de arbeidere, som ulovlig hadde nedlagt arbeidet først atter optok dette før forhandlinger om hr. Flatbys avskedigelse kunde optages.

Da de foreliggende oplysninger var motstridende besluttedes nærmere oplysninger indhentet.

B. V. L. fandt at maatte gjøre angjældende arbeidere og deres organisation ansvarlig for det tap som arbeidsstansens paafører bedriften, likesom man eventuelt forbeholdt sig at indanke saken for arbeidsretten.»

Senere blev der gjort flere forsøk paa at faa konflikten løst, men uten resultat.

Verket hadde meldt arbeiderne til paatalemyndigheten for ulovlig streik, og da det mente at ha erstattingskrav overfor arbeiderne i anledning arbeidsstansen, hadde det ogsaa negtet at utbetale dem deres optjente løn.

Som vilkaar for at de tok op arbeidet igjen, krævet arbeiderne at verket tok straffeklagen tilbake og utbetalte de lønninger som var holdt tilbake. Men dette vilde verket ikke gaa med paa.

Den 30. juli kundgjorde saa verket ved opslag, at de streikende arbeidere vilde bli strøket av verkets ruller om de ikke inden den 3. august hadde optat arbeidet igjen. Men først den 21. august lykkedes det at faa en ordning istand. Foreningen gik med paa at arbeiderne skulde ta op arbeidet uten at opretholde de krav de tidligere hadde stillet, og foreningen gik med paa at kundgjøre i «Ny Tid» at konflikten var endt, og at verket ikke lenger var blokert.

Før arbeidet blev gjenoptat, hadde de streikende arbeidere reist privat politisak mot verket for at faa sig utbetalt den optjente løn, som verket hadde holdt tilbake. Ved Orkedalens sorenskrivers dom av 24. september d. a. blev verket dømt til at utbetale til arbeiderne deres optjente løn.

Den straffeklage som verket hadde reist mot de streikende arbeidere og mot styremedlemmerne i jern- og metalarbeiderforeningen og grubearbeiderforeningen førte til at offentlig straffesak blev reist. Ved Orkedalens meddomsrets dom av 13. oktober blev de tiltalte arbeidere og styremedlemmer — paa nogen enkelte nær — straffeldt for overtrædelse av arbeidstvistslovens § 40 og arbeiderbeskyttelseslovens § 58.

Jern- og metalarbeidernes streik hadde ført til at verket maatte indstille det regulære arbeide i gruberne og vaskeriet. Men verket hadde sørget for at de arbeidere som saaledes var blit ledige fik andet midlertidig arbeide. Den 31. juli sendte verket opsigelsesbrev til samtlige grube-, vaskeri- og transportarbeidere.

Opsigelsesfristen gik ut den 14. august, og samtlige de opsagte arbeidere — paa 4 nær — maatte da slutte.

Paa et møte den 17. august vedtok grubearbeiderforeningen at henstille til de 4 mand at slutte med sit arbeide. Og den 20. august sluttet disse 4. I anledning herav sendte verket den 21. august følgende brev til grubearbeiderforeningen:

«Det meldes os, at de arbeidere, som vi fandt at kunne beskjeftige længere end den opsigelsesfrist, som var betinget ved opsigelsen av 31. f. m., igaar har nedlagt arbeidet. Paa forespørsel har arbeiderne erklært, at de-

res arbeidsnedleggelse ikke er frivillig, men at den sker ifølge ordre fra Dem, idet Deres forening hadde besluttet at arbeidsnedleggelse skulde finde sted for de arbeidere, der var skaffet arbeide utover ovennævnte opsigesetid.

Vi tillater os at imøtse Deres skriftlige meddelelse om dette er tilføjet.»

Verket fikk ikke noget skriftlig svar. Men en av foreningen valgt komité sammen med formanden i arbeidsmandsforbundet søkte den 23. august en konferanse med overingeniør Lange for at faa bragt paa det rene hvilken stilling verket vilde ta overfor grubearbeiderne efterat konflikten med jern- og metalarbeiderforeningen nu var endt.

Konferansen førte ikke til noget. Og paa møte samme kveld vedtok grubearbeiderforeningen at slaa op følgende kundgjørelse:

Da Orkla gruber har opsagt samtlige grube-, vaskeri- og transportarbeidere og stiller krav om at arbeiderne skal gienopta arbeidet enkeltvis og betingelsesfrit, samt negter at indvilge foreningens krav om at utbetale optjent løn, maa dette betragtes som lockout.

Som følge herav advares mot at opta arbeidet i de lockoutedes pladser.»

Den 29. august rettet formanden i arbeidsmandsforbundet en telefonhenvendelse om saken til kontorchefen i Bergverkernes landssammenslutning. Og den 30. sendte Bergverkernes landssammenslutning følgende brev til arbeidsmandsforbundet:

«Vi tillater os at bekræfte telefonsamtale med hr. forretningsfører Rich. Hansen igaar, hvorunder vi fremholdt følgende:

Indtil nylig har vi været av den opfatning, at det kun var med jern- og metalarbeiderforbundets avdeling paa Løkken, at Orkla har været i konflikt. Dette saa meget mere som arbeidsmandsforbundets avdeling ved opslag av 7. ds. har erklært like overfor sine medlemmer, at den vilde forholde sig absolut nøytral i den paagaende konflikt.

Imidlertid fremgaar det, at Løkken grubearbeiderforening i foreningsmøte har fattet beslutning om, at de arbeidere, som det hadde lykkes bedriften at skaffe arbeide utover den opsigesetid som var betinget av den nødvendvunge opsigelse av 31. juli d. a. skulde nedlægge arbeidet, hvilket pludse-

lig skedde den 20. august d. a. om eftermiddagen. Videre har Løkken grubearbeiderforening natten til den 24. ds. opslaa følgende bekjendtgjørelse: — (Kundgjørelsen er indtat foran.)

Vi anser saavel ovennævnte foreningsbeslutning samt den etablerte blokade for ulovlig, hvilket vi har fremholdt for hr. Hansen, samtidig som vi har stillet forlangende om at arbeidsmandsforbundet skal omgjøre ovennævnte foreningsbeslutning, likesom det med alle til raadighet staaende midler maa arbeide for blokadens ophævelse. Vi vil i motsat fald komme til at gjøre ansvar gjældende likeoverfor forbundet.

Vi tør imøtse det ærede forbunds meddelelser hvorledes det stiller sig til vort forlangende. Samtidig tør vi, for at alle former skal ske fyldest, forespørre hvorvidt det passer Dem at møte til forhandling torsdag den 6. september kl. 4^{1/2} paa vort kontor, Arbins gate 4.»

Arbeidsmandsforbundet svarte i brev av 4. september:

«Vi har mottatt Deres ærede av 30. f. m., hvori refereres til en telefonsamtale mellom Deres hr. Rogstad og undertegnede. Da De her benytter anledningen til at giengi Deres uttalelse angaaende konfliktsituationen ved Løkkens verk, vil vi ikke undlate at gjøre opmerksom paa, at samtalen var foranlediget av os i den hensigt at bringe paa det rene verkets standpunkt til en forhandling angaaende de spørsmål, som den 23. f. m. blev forelagt hr. overingeniør Lange ved en deputation fra Løkkens grubearbeiderforening. Disse spørsmål var følgende:

1. Vil verket utbetale de streikende arbeidere deres optjente løn?
2. Vil retsforfølgningen mot grubearbeiderforeningens styre og medlemmer bli indstillet?
3. Vil samtlige kunne gjøre regning paa at faa sine pladser tilbake, naar de melder sig til arbeidet, eller er det verkets hensigt at skille sig av med nogen av de streikende eller opsagte arbeidere?

Overfor disse spørsmål erklærte overingeniøren, at han ikke vilde gi noget bestemt svar og henskjøt den videre forhandling herom til Bergverkernes landssammenslutning, som han lovet at underrette.

Det forbauser os derfor under telefonsamtalen med Dem at erfare, at De stiller Dem avgjort avvisende til en forhandling om disse for arbeiderne

saa viktige spørsmål og kun stillet krav om en hel underkastelse fra arbeidernes side.

Vi har ikke til hensigt her at forsvare de av Løkkens grubearbeiderforening trufne dispositioner, som forbundet ikke har hat nogen befatning med, men vil kun fremholde hvad vi uttalte under telefonsamtalen, at en forhandling for mulig bilæggelse av konflikten maatte være like paakrævet enten man mente det var den ene eller den anden part som hadde foranlediget den. Under alle omstændigheter maa vi fraskrive os ethvert ansvar for at konflikten er bliit unødig forlænget, da vi har gjort flere forsøk paa at faa en forhandling istand, bl. a. ved henvendelse til kredsmedglingsmanden i Trondhjem.

For yderligere at bevise vor gode vilje til at faa bilagt denne vanskelige konflikt, som vore medlemmer uforskyldt er blandet op i, gaar vi med paa Deres forslag om at avholde et forhandlingsmøte til tid og sted som av Dem bestemt.»

Den i arbeidsmandsforbundets svar nævnte henvendelse til kredsmedglingsmanden i Trondhjem blev gjort den 26. august. I sit svar av 31. august meddelte kredsmedglingsmanden at konflikten efter hans mening ikke kom ind under mæglingsloven, men at han allikevel vilde prøve mægling, saafremt verket vilde møte. Paa en forespørsel fra ham hadde verket imidlertid svart «at det vilde være ganske uriktig av os at la avholde mægling i en situation som ikke har noget med konflikt at gjøre.» Kredsmedglingsmanden fandt det derfor unyttig at gaa til mægling.

Den 7. september blev et forhandlingsmøte holdt i Kristiania. Fra verkets side blev under dette møte krævet at grubearbeiderforeningen skulde kalde tilbake det blokadevarsel som efter verkets mening laa i opslaget av 23. august, og at arbeidsmandsforbundet skulde sørge for at saa blev gjort.

Fra arbeidsmandsforbundets side blev svart, at arbeiderne ikke fandt at kunne etterkomme kravet om at kalde tilbake opslaget, men at de fremdeles var villige til at forhandle om de krav som verket tidligere hadde negtet at forhandle om. Men verkets representant var ikke villig til at gaa med paa nogen saadan forhandling og møtet førte derfor ikke til noget.

Den 7. september blev der ogsaa holdt et forhandlingsmøte i anledning

av de krav som verket vilde reise under sak for arbeidsretten mot jern- og metalarbeiderforbundet og dets avdeling ved verket. Heller ikke dette møte førte til noget.

Norsk arbeidsgiverforening, Bergverkernes landssammenslutning og Orkla grube-aktiebolag som eier av Løkken verk har ved staving av 14. september reist sak mot Norsk jern- og metalarbeiderforbund, Løkkens jern- og metalarbeiderforening samt endel av foreningens medlemmer. Saksøkerne frafalt sit søksmaal mot endel av de i stavingen nævnte arbeidere. De som saken nu gjælder er: Ludvik Mortensen, Martin Stene, Thorleif Andresen, Hilmar Johnson, Ole Eide, Anders Echlie, Osvald Hokstad, K. O. Larsen, Th. Nilsen, O. O. Wavold, Johan Piotrowiak, John Vedul, Mikkell O. Foss, A. Haugsand, Ole Rudolfen, Ole O. Grindvold, N. O. Olsen, Halvor Knudsen, B. J. Blakstad, Sivert Lium og Erik Bustad.

Norsk arbeidsgiverforening, Bergverkernes landssammenslutning og Orkla grube-aktiebolag har ved staving av 14. september ogsaa reist sak mot Norsk arbeidsmandsforbund og Løkkens grubearbeiderforening.

De to saker er av arbeidsretten behandlet underet.

Saksøkernes paastand i den først nævnte sak er:

«Den av de indstevnte jern- og metalarbeidere ved Orkla grube-aktiebolag iverksatte arbeidsnedleggelse er i strid med voldgiftsdommen.

Løkkens jern- og metalarbeiderforening har ved sit forhold til denne arbeidsnedleggelse handlet i strid med voldgiftsdommen.

Der tilkjendes Orkla grube-aktiebolag og Norsk arbeidsgiverforening fuld erstatning av de indstevnte arbeidere og Løkkens jern- og metalarbeiderforening in solidum for det tap, som henholdsvis bolaget og arbeidsgiverforeningen er paaført ved denne arbeidsnedleggelse.

Angaaende dette taps størrelse er der fremlagt særlig opgave.

Der tilkjendes arbeidsgiverforeningen saksomkostninger av de indstevnte arbeidere og Løkkens jern- og metalarbeiderforening.»

De indstevnte har paastaat sig frifundet og tilkjendt omkostninger.

Det er klart at Løkkens jern- og metalarbeiderforening har gjort sig skyldig i tariffbrud ved at gaa til arbeidstans i anledning av verkets forhold

overfor Flatby. Mente foreningen at den hadde et krav at reise mot verket, hade det været foreningens klare og uavviselige pligt efter voldgiftsdommens § 10 at søke organisationsmessig forhandling. Men istedet herfor valgte foreningen at gaa til kamp. Og derved har den krænket et av hovedprinsipperne for enhver tariffavtale.

Det er klart at foreningen og dens medlemmer er ansvarlige for det økonomiske tap som de har paaført verket ved sit tariffbrud.

Om erstatning for tariffbrud heter det i arbeidstvistlovens § 5:

«Ved fastsættelsen av erstatning for brud paa tariffavtale eller for ulovlig arbeidsstans skal retten ikke bare ta hensyn til skadens størrelse, men ogsaa til den utviste skyld og til mislig forhold fra den skadelidendes side. Under særlig formildende forhold kan erstatningen falde helt bort.»

Med hensyn til erstatningskravet maa først merkes at de saksøkte ikke gikk til streiken for at tvinge sig til noget som de selv maatte vite de ikke hadde ret til. De mente uten tvil fuldt og fast at verket ved sit forhold overfor Flatby hadde gjort sig skyldig i løftebrud og overgrep. Og de mente derfor visselig at de hadde et retmæssig krav paa at verket gjorde godt igjen den uret som var øvet. At de reiste sit krav var intet at si paa. Det var veien de valgte, som de maa klandres for. Men deres harme var vakt, og streikebeslutningen var det stemningsutbrud som løste ut harmen.

Det var overilet og i høy grad ubetænksomt gjort av tillidsmændene at lægge saken frem for foreningen, før de endnu var færdige med sine undersøkelser og forhandling med verket. De burde ha skjönt at de derved tændte en ild som det siden var vanskelig at slukke. Men man kan paa den anden side ikke se bort fra at konfliktstoffet var det verket som hadde skapt.

Om overingeniøren virkelig hadde git det løfte at ta Flatby ind igjen er et spørsmål, som arbeidsretten skal la staa uløst. Men naar Flatby først engang paany hadde faat ansættelse ved verket som fast arbeider, saa burde verket ha tat konsekvenserne derav. Naar han ikke atter hadde gjort sig skyldig i mislig forhold, og naar verket kunde skaffe ham arbeide, saa burde det ha beholdt ham.

Det er blit sagt at opsigelsen hadde sin grund i at arbeidet skulde ind-

skrænkes ved det verksted, hvor Flatby arbeidet, og at opsigelsen rammet ham fordi han var den som sidst var indtat. Men dette var den ydre foranledning. Den egentlige og virkelige grund var uten tvil at verket vilde bli ham kvit paa grund av hans tidligere opførsel.

Selv om verkets vedkommende ikke var sig bevisst, at han hadde faat løfte paa at bli indtat igjen, saa skulde de ha tænkt sig at opsigelsen vilde bli oppfattet av arbeiderne som en forfølgelse av en arbeidskamerat, et magtmisbruk og en utfordring.

Verket har vistnok ogsaa selv faat en følelse av at det hadde handlet litt forutseende. Det var et uttrykk herfor, at ingeniør Jenssen allerede under møtet fredag den 6. om eftermiddagen lot tillidsmændene forstaa, at der nok kunde skaffes Flatby andet arbeide. Og verket gav nyt uttrykk for det i brevet av 7. juli, hvor det heter, at det «kan komme til at bli» arbeide som faldt indenfor hans fag.

Men naar verket ikke i princippet vilde opretholde opsigelsen, kunde det ha bragt saken ut av verden, om det med det samme resolut og uten omsvøp hadde git klar og grei besked om at Flatby skulde faa et arbeide han kunde være tjent med. Og naar saken ikke blev ordnet før konflikten brøt ut, bærer verket sin del av skylden for det.

De to tillidsmænd for arbeiderrne hadde søkt overingeniøren lørdag morgen uten at faa tale med ham. Det var et uheld, at de fik den besked at han var bortreist. Da de saa etterpaa fik se at han var paa verket, oppfattet de det saa, at overingeniøren ikke vilde tale med dem. Og denne misforstaaelse har sikkert øvet sin indflydelse paa arbeidernes stemning.

Det var ogsaa et uheld at overingeniøren maatte reise bort og derfor ikke kunde ta imot dem; men naar han maatte reise, burde han sørget for at saken ikke blev staaende i stampe mens han var borte. Hvad slags arbeide der kunde loves Flatby, var et spørsmål som maatte kunne været overlatt en anden funksjonær at ordne med i overingeniørens fravær.

Brevet av 7. juli indeholdt vistnok et tilbud som burde vist arbeiderne at en tilfredsstillende ordning maatte kunne naaes uten at saken blev sat paa spidsen. Og det kan med føie bebreides arbeidernes ledere at de ikke efter dette brev søkte at faa streiken

ialfald utsat. Men paa den anden side var brevet heller ikke saadan formet at overingeniøren hadde grund til at tro at med dette brev var saken i orden.

Og naar han ikke selv hadde anledning til at tale med dem, burde han ha sørget for at de med en anden av verkets vedkommende kunde faa den forhandling de ønsket. Om verket enten gjennom brevet av 7. juli eller paa anden maate hadde tilbudt de to tillidsmænd den forhandling, som de forgjæves hadde søkt, maa man tro de vilde indfundet sig. De gjentagne forsøk som i løpet av mandagen blev gjort for at træffe overingeniøren, viser at de fremdeles ønsket forhandling. Og var der kommet forhandlinger istand, synes det utænkelig at saken ikke skulde ha fundet en løsning i løpet av lørdagen eller søndagen. Men istedet lot verket saken drive baade lørdag og søndag skjönt det visste at det ved sin egen adfærd hadde sat sindene i brand.

Efter verkets fremstilling skulde de to tillidsmænd ved henvendelse lørdag morgen ha forebragt streikebeslutningen som en «ordre» til verket. Dette er benegtet fra den anden side. Men om saa hadde været tilfældet, maatte det kunne været overset av verket overfor de interesser som stod paa spil.

Det er videre saa at verket kan ha følt det som en utfordring, naar foreningens krav gikk ut paa at Flatby skulde faa komme ind igjen «i sit gamle arbeide». Men om verket ikke vilde eller kunde imøtekomme dette krav, saa laa ikke deri tilstrækkelig grund for verket til at avholde sig fra den forhandling som den anden part hadde ønsket.

Ogsaa for det videre forløp av konflikten bærer verket sin del av ansvaret.

Det stillet sig paa det standpunkt, at det ikke vilde indlate sig paa forhandling om Flatby før arbeidet var gjenoptat.

Som det før var, hadde vi i vort samfund ikke nogen effektiv domsmagt, og derfor heller ikke nogen effektiv offentlig tvangsmagt overfor brud paa den i tariffavtalerne opstillede forhandlingspligt. Den forurettede part maatte derfor til nødvendig selvforsvar kræve vaabnerne nedlagt, før han gikk til forhandling. Andet vern hadde han ikke for den forhandlingspligt som han vilde kræve respektert.

Men arbeidstvistloven gir nu det retsvern man tidligere savnet. Gjennem søksmaal for arbeidsretten vil den forurettede part faa sin ret fastslaaet i lovlige former. Og efter lovens § 40 vil samfundets straffedom ramme den som bryter forhandlingspligten og gaar til kamp.

Verket kunde straks ha forelagt sin sak for arbeidsretten. Men verket gikk ikke den vei. Først over 2 maaneder efterat arbeidet var nedlagt, og først efterat arbeiderne hadde gjenoptat arbeidet, blev sak reist for arbeidsretten.

Verket hadde valgt selv at bøie den anden part i knæ. Verket var forsaa vidt i sin ret. Det pligtet ikke at gaa til forhandling. Men ved sin avvisende holdning vanskeliggjorde det arbeidet for forbundet, som søkte at faa konflikten bilagt. Og det tilspidset unødige situationen ved saaledes steilt at hævde princippet, ingen forhandling uten fuld underkastelse.

Saken blev yderligere sat paa spidsen ved at verket negtet at utbetale de streikende arbeideres optjente løn. Om verket forsaa vidt hadde loven paa sin side, skal arbeidsretten la staa hen. Underretten har git arbeiderne medhold. Og selv om verket ikke vil anerkjende underrettens dom som riktig, saa viser dog domsutfaldet at spørsmålet er saavidt juridisk tvilsomt at verket ikke burde ha øket konfliktstoffet ved at reise kamp ogsaa paa dette punkt.

Med mere forsigtighet og mere omtanke fra verkets side er der grund til at tro at konflikten kunde været ikke alene væsentlig forkortet, men ogsaa helt avverget. Arbeidsretten finder derfor ikke tilstrækkelig føie til at tilkjede verket erstatning for det indtægtsstap som verket mener at ha lidt.

Minoriteten Myhre og Peterson kan i væsentlige punkter ikke slutte sig til flertallets begrundelse og er uenig i dets konklusjon.

Minoriteten stemmer for at den av arbeidsgiverforeningen nedlagte paa stand tages tilføje saaledes at erstatning idømmes.

Under ansættelsen av en saadan erstatning vilde minoriteten ta hensyn til, at der ogsaa fra Orkla grubers side er utvist skyld i konfliktens opstaaen og fortsættelse. Derimot kan den ikke erkjende, at der i nærværende tilfæde foreligger særlige formildende omstændigheter, der skulde kunne begrunde frifindelse for erstatning.

Arbeidsretten gaar saa over til saken mot grubearbeiderforeningen og arbeidsmandsforbundet.

Denne sak omfatter grubearbeiderforeningens beslutning vedkommende de fire arbeidere som verket beholdt i arbeide efter den 14. august. Endvidere omfatter denne sak grubearbeiderforeningens opslag av 23. august og følgerne av dette opslag.

Saksøkernes paastand i denne sak er:

«Den av Løkken grubearbeiderforening trufne beslutning om, at de av foreningens medlemmer, som hadde været beskjeftiget ved verket utover 14. august skulde nedlægge arbeidet straks samt den derefter iverksatte blokade, er i strid med voldgiftsdommen.

Norsk arbeidsmandsforbund har ikke oppfylt sine forpligtelser som part i voldgiftsdommen.

Løkkens grubearbeiderforening og Norsk arbeidsmandsforbund paalægges at forlange indtat i «Ny Tid» og «Social-Demokraten» en bekjendtgjørelse om, at der ingen blokade er overfor Orkla grubeaktiebolag fra grubearbeiderforeningens eller arbeidsmandsforbundets side, og at tilgangen til bolaget er fri.

De samme organisationer tilpligtes at betale Orkla grubeaktiebolag og Norsk arbeidsgiverforening fuld erstatning for det tap, som henholdsvis Orkla grubeaktiebolag og Norsk arbeidsgiverforening er paaført ved den iverksatte blokade.

Angaaende dette taps størrelse er der fremlagt særlig opgave.

De samme organisationer tilpligtes at betale Norsk arbeidsgiverforening saksomkostninger.»

Arbeidsretten kan ikke finde, at grubearbeiderforeningen har handlet tariffstridig ved at henstille til de fire arbeidere at slutte.

Verket hadde utsendt sin masseopsigelse av samtlige grubearbeidere like efterat det hadde rettet et ultimatum til jern- og metalarbeiderne. Om hensigten med dette skritt ikke har været en lockout for at øve pres paa jern- og metalarbeiderne, saa laa det nær at opfatte det som en lockout, og paa den maate blev det ialfald opfattet av grubearbeiderforeningen.

Med dette som bakgrund, og uten klarhet over hvordan situationen kunde utvikle sig, fandt grubearbeiderforeningen at ogsaa de 4 mænd ikke burde være bundne av opsigelsesfrist,

men være mobile, som den selv har uttrykt det. At hensigten har været nogen anden er der ikke grund til at tro.

Efter det som er oplyst maa arbeidsretten gaa ut fra at det ikke paa nogen maate var magtpaaliggende for verket at faa utført det arbeide disse 4 mænd var sat til. Noget pres paa verket i nogen retning kunde derfor ikke øves ved at foreningen fik disse 4 mænd til at slutte. At henstillingen til disse 4 arbeidere ikke var et ledd i nogen allerede besluttet aksjon synes ogsaa at fremgaa av, at foreningen inntet tilsvarende skritt foretok for de av dens medlemmer, som var i arbeide ved verkets anlægsvirksomhet.

Det andet skritt fra grubearbeiderforeningens side, som verket har anket over, er opslaget av 23. august. Verket har i dette opslag villet se en tariffstridig blokade.

Arbeidsretten kan ikke være i tvil om at opslaget indeholder et blokadevarsel. Arbeidsretten maa videre gaa ut fra, at denne grubearbeiderforeningens blokade var tariffstridig som et forsøk paa at hindre tilgang av arbeidere. Og naar Norsk arbeidsmandsforbund — som oplyst — har forholdt sig helt passiv overfor denne blokade, har ogsaa det derved handlet i strid med sin pligt efter voldgiftsdommen.

Med hensyn til erstatningskravet skal bemerkes:

Verket hadde ved en masseopsigelse skilt sig av med alle sine grubearbeidere. Disse hadde som nævnt i denne masseopsigelse set en lockout, og det var ut fra dette deres syn naturligt at de vilde ha en fællesforhandling med verket om vilkaarene for at de atter gik til arbeide. Men verket stillet sig her helt avvisende.

Arbeidsretten har ikke av det som foreligger kunnet overbevise sig om det naturlige eller nødvendige i en saadan avvisende holdning fra verkets side. Og da denne avvisning som verket ogsaa senere fastholder overfor kredsmæglingens mandens mæglingstilbud, var den nærmeste og direkte aarsak til, at arbeiderne svarte med sit blokadeopslag, finder arbeidsretten ikke grund til at tilkiende verket erstatning for det tap det maatte ha lidt ved blokaden.

Det er paastaat at arbeidsmandsforbundet og grubearbeiderforeningen skal indrykke i dagspressen en kundgjørelse om at verket ikke er blokert. Denne paastand er først fremsat un-

der den munttlige procedyre av saken. Den er saaledes ikke nævnt i saksøkerens stevning. De indstevnte har av den grund paastaat den sat ut av betragning. Og saa vil ske i henhold til arbeidstvistlovens § 18 b.

Parterne bør bære hver sine omkostninger.

Minoriteten, Myhre og Peterson, er av den opfatning, at heller ikke grubearbeiderforeningen og arbeidsmandsforbundet kan fritages for erstatningspligt al den stund det er paa det rene, at de ved tariffstridige midler har bidradd til at forlænge konflikten.

Dom:

1. Den arbeidsstans som Løkkens jern- og metalarbeiderforening og dens medlemmer iverksatte ved Løkkens verk søndag den 8. juli 1917 var i strid med den for foreningen som tariffavtale gjældende voldgiftsdom av 22. juli 1916.

2. Løkkens jern- og metalarbeiderforening og Ludvik Mortensen, Martin Stene, Thorleif Andresen, Hilmar Johnson, Ole Eide, Anders Echlie, Oswald Hokstad, E. O. Larsen, Th. Nilssen, O. O. Wavold, Johan Piotrowiak, John Vedul, Mikkell O. Foss, A. Haug-sand, Ole Rudolfsen, Ole O. Grindvold,

Bratsbergbanens 2. avdeling. Voldgiftssak.

Ved Bratsbergbanens 2. avdeling opstod der i sommer tvist om et til Carsten Løkens akkordlag utbetalt oppgjør, idet laget paastod at oppgjøret ikke var i overensstemmelse med akkordsedlen.

Akkorden omfattet forskjellige arbeidere ved Ekornrød rangerstation ved Skien, deriblandt «sprængning for anskaffelse av fyldmasser.» For dette arbeide skulde laget ha kr. 6.50 pr. m³. Ved oppgjøret var de uttagne masser delt paa 3 forskjellige poster saaledes:

Sprængning for anskaffelse av fyldmasser	86 m ³ .	a 6.50 =	kr. 559.00
do.	92 m ³ .	a 3.50 =	- 322.00
gravning	47 m ³ .	a 2.00 =	- 94.00

Desuten var der av de uttagne masser — 286 m². ialt — fratrukket 61 m³., som anlægget paastod skulde gaa ind under andre poster paa akkordsedlen og være betalt med de for disse opførte summer.

Laget protesterte herimot, idet det mente, at ogsaa disse masser saavel-

N. O. Olsen, Halvor Knudsen, B. J. Blakstad, Sivert Lium og Erik Bustad frifindes for det erstatningskrav for tariffbrud som Orkla grubeaktiebolag og Norsk arbeidsgiverforening har reist mot dem.

3. Løkkens grubearbeiderforening har handlet i strid med ovennævnte for foreningen som tariffavtale gjældende voldgiftsdom ved at kundgjøre det under saken nævnte opslag av 23. august 1917 om blokade av Løkkens verk.

Og Norsk arbeidsmandsforbund har handlet i strid med voldgiftsdommen ved ikke at søke denne blokade hævet.

4. Løkkens grubearbeiderforenings henstilling til de under saken nævnte 4 medlemmer av foreningen om at slutte sit arbeide ved Løkkens verk var ikke tariffstridig.

5. Løkkens grubearbeiderforening og Norsk arbeidsmandsforbund frifindes for det erstatningskrav som Orkla grubeaktiebolag og Norsk arbeidsgiverforening har reist mot dem.

6. Parterne bærer hver sine omkostninger.

Paal Berg.

K. Myhre. Sverre Iversen. Ludv. Enge.
H. B. Peterson.

som de foran anførte 92 og 47 m³. skulde betales med kr. 6.50 pr m³.

Der blev indledet forhandlinger om saken uten at disse førte til noget resultat, hvorfor saken paa arbeidernes vegne av Norsk Arbeidsmandsforbund blev indanket til avgjørelse ved voldgift i henhold til overenskomstens § 20.

Til formand i voldgiftsretten oppnævnte sorenskriveren i Gjerpen, direktør ved Porsgrunds mek. fagskole, hr. H. E. Kjøseth. Til øvrige medlemmer av voldgiftsretten oppnævnte jernbanen hr. stadsingeniør Petterson, Skien, og Arbeidsmandsforbundet hr. forretningsfører J. Eikefjord.

Den 10. november traadte retten sammen paa Ekornrød rangerstation.

For jernbanen møtte hr. avdelingsingeniør Rønning, for Arbeidsmandsforbundet hr. sekretær Alfred M. Nilssen og for akkordlaget d'hr. Carsten Løken og Ingebret Røen.

Retten gav arbeiderne medhold i, at de foran anførte 92 og 47 m³. skul-

de betales efter kr. 6.50 pr. m³. For-
saavidt angik de foran anførte 61 m³.
kom retten til det resultat at 30 m³.
maatte bli at henregne under en av
akkordsedlens øvrige poster, mens
31 m³. burde komme ind under
«sprængning for anskaffelse av fyld-
masser» og saaledes betales med kr.
6.50 pr. m³.

Ved at foreta de i henhold hertil
nødvendige forandringer i opgjøret
blev timefortjenesten kr. 1.88, mens
den timefortjeneste som laget blev ut-
lønt med, var kr. 1.44.

Foruten det regulære akkordarbeid-
de hadde laget ogsaa endel tillægs-
arbeide, for hvilket det skulde ha den
samme løn som der tjentes i akkor-
den.

Som følge av rettens kjendelse for
de øvrige punkter blev det ogsaa at
foreta en forhøielse av betalingen for
tillægsarbeidet.

Foruten det tidligere utbetalte be-
løp kr. 2069.08, tilpligtedes Bratsberg-
banens 2. avdeling at utbetale yderli-
gere kr. 775.22 til Carsten Løkens ak-
kordlag.

Desuten idømtes Bratsbergbanens
2. avdeling saksomkostningerne med
tils. 250 kroner.

Fra Arbeidsmandsforbundets side
blev under sakens behandling frem-
holdt, at jernbanens oppgjør ogsaa med
hensyn til den rent formelle opstil-
ling var ukorrekt, idet baade akkord,
tillægsarbeide, formandspenger etc.
var rotet saaledes sammen at oversig-
ten vanskeligjordes.

Ogsaa heri fik forbundet rettens
medhold forsaavidt som det av retten
opførte oppgjør i det væsentlige skedde
i overensstemmelse med det av for-
bundet fremlagte utkast.

Dommen var enstemmig.

For at akkordlagene skal faa an-
ledning til at anstille sammenlignin-
ger med et oppgjør slik som det skal
være og slik som det ikke skal være
opført, indtar vi her baade jernbanens
og voldgiftsrettens oppgjør:

Jernbanens oppgjør.

1. Sprængning i adkomstvei 62 m. ³ a 9.00	kr. 558.00
2. Gravning 13 m. ³ a 2.00.	- 26.00
3. Sprængning for anskaff. av fyldmasser 86 m. ³ a 6.50	- 559.00
4 do. 92 m. ³ a 3.50	- 322.00

5. Gravning 47 m. ³ a 2.00	- 94.00
6. Kultning og anbringelse av bindfyld	- 500.00
7. Gravning, kultning og mu- ring av fundament for plat- form	- 250.00
8. Avlastning av plattformsten 32 vogner a 6.00	- 192.00
9. Avlastning av kalk paa Menstad 49 timer a 1.42.	- 69.58
10. Tillæg for materialer	- 3.00
11. Formandspenger 267 timer a 0.10	- 26.70

	kr. 2600.28
Fragaar for materialtræk	- 50.25

Til fordeling	kr. 2550.03
Forskud	- 466.00
	-----
	kr. 2084.03
s. t.	- 14.95

At utbetale	kr. 2069.08

Voldgiftsrettens oppgjør.

Sprængning i adkomstvei 62 m. ³ a kr. 9.00	kr. 558.00
Gravning i adkomstvei 13 m. ³ a kr. 2.00	- 26.00
Sprængning for anskaffelse av fyldmasse 256 m. ³ a kr. 6.50	- 1664.00
Kultning og anbringelse av god- tjenlig bindfyld	- 500.00
Fundament for plattform	- 250.00
Tillæg for materiale	- 3.00

	kr. 3001.00
Fragaar for materialtræk	- 50.25
	-----
	kr. 2950.75

At fordele paa 1566 timer = kr. 1.88 pr. t.	
Tillægsarbeider 185 timer a kr. 1.88	- 347.80

Til fordeling ialt	kr. 3298.55
Formandspenger 267 timer a kr. 0.10	- 26.70

Akkordens totalsum	kr. 3325.25
Træk: Forskud	kr. 466.00
s. t.	- 14.95

	- 480.95

At utbetale	kr. 2844.30
-----------------------	-------------

Dom, avsagt av arbeidsretten 1. oktober 1917: Norsk Arbeidsmandsforbund, Forbundets avdeling nr. 43 (Trondhjem), spesielt nævnte arbeidere i Brønnes bedrift og Trondhjems faglige Samorganisation.

Norsk Arbeidsmandsforbund sa op
i februar i aar tariffavtalerne for endel
tekstiltfabrikker i Kristiania og for
Bernhard Brønnes fabrikk i Trond-
hjem. Da parternes forhandlinger ik-
ke førte til noget resultat, og arbei-
derne som følge derav hadde opsagt
sine pladser, grep Riksmæglingsman-
den ind med mægling.

I et møte den 13. juli kom forhand-
lerne til enighet for Kristiania-bedrif-
terne. For Brønnes fabrikk lykkedes
det ikke at komme til enighet. Riks-
mæglingsmanden fremsatte derpaa et
forslag til løsning av tvisten ogsaa for
denne fabriks vedkommende. Dette
forslag blev i samme møte vedtat av
Arbeidsgiverforeningens forhandlere.
Arbeidernes forhandlere derimot er-
klærte at de ikke kunde akseptere
det men at de vilde forelægge det for
sine organisationer.

I et møte den 18. juli erklærte ar-
beidsgivernes forhandlere at arbeids-
giverne hadde vedtat hvad forhand-
lerne i sidste møte var blitt enige om.
Men forutsetningen for at tariffavtale
kunde opprettes var, «at saadan blev
oprettet med bindende virkning for
samtlige bedrifter som var omfattet
av mæglingen, saaledes at tariffavtale
ogsaa maatte opprettes for Brønnes
bedriftens vedkommende.»

Da Arbeidsmandsforbundet paa sin
side endnu ikke hadde kunnet ta en-
delig standpunkt til forhandlingsre-
sultatet og til Riksmæglingsmandens
forslag, blev avgjørelsen utsat noen
dager.

Nyt møte blev saa holdt den 21.
juli. I mødeboken er tilført: «Arbei-
dernes forhandlere meddelte, at deres
konferanse hadde hat til resultat, at
organisationen, Norsk Arbeidsmands-
forbund, hadde akseptert de overens-
komster, hvorom forhandlerne var blitt
enige, samt Riksmæglingsmandens
forslag til lønstarif ved Brønnes be-
drift. Der var saaledes nu opnaadd
enighet mellem begge parter om nye
tariffavtaler for samtlige bedrifter,
som er omfattet av nærværende kon-
flikt og mægling. De nye avtaler
skulde straks bli opsat ved organisa-
tionernes medvirkning og derefter bli
forelagt Riksmæglingsmanden snarest
mulig.»

Før Arbeidsmandsforbundet saale-
des vedtok forhandlingsresultatet og
Riksmæglingsmandens forslag, hadde
de været forelagt vedkommende for-
bundsavdelinger til avstemning. Kri-
stiania-avdelingene hadde for sit
vedkommende vedtat hvad forhand-
lerne var blitt enige om. Trondhjems-
avdelingen hadde derimot forkastet
Riksmæglingsmandens forslag.

Efterat man i møtet den 21. juli
var kommet til enighet, sendte Ar-
beidsmandsforbundet samme dag føl-
gende telegram til sin avdeling nr. 43
i Trondhjem:

«Sundbye, Østersundsgt. 8, Trond-
hjem.

Tekstilttariffene — Brønnes ibe-
regnet — er godkjendt av forretnings-
utvalget. Riksmæglingsmanden er un-
derrettet herom. Arbeidet hos Brøn-
ne maa derfor optages. Naar dette
er gjort, vil der, om ønskes, kunne
optages forhandling om en forbedring
f. eks. ved indførelse av akkord. Rich-
Hansen.»

Den 24. juli fikk Arbeidsgiverfor-
eningen fra Brønne et telegram om
at fabrikkene efter «Ny Tid» for 23.
juli fremdeles var blokkert. Umden en
telefonsamtale som Arbeidsgiverfor-
eningen samme dag hadde med for-
bundets formand, lovet han at tele-
grafere til Trondhjems-avdelingens
formand, at han skulde sørge for at
det blev ordentlig kundgjort, at kon-
flikten var hævet og at arbeidet kun-
de optages.

Den 25. juli sendte forbundet føl-
gende telegram til Trondhjems-avde-
lingen: «Arbeidsgiverforeningen kla-
ger over, at arbeiderne hos Brønne
ikke har gjenoptat arbeidet og at fa-
brikken er blokkert. Sørg for at faa
blokkaden ut av «Ny Tid». Hansen.»

Avdelingens formand svarte den
26.: «Arbeidet vil ikke bli optat hos
Brønne, før bedre resultat. Blokkaden
skal fortsattes av Samorganisationen.
Sundbye.»

I «Ny Tid» for 25. juli stod indryk-
ket følgende:
«Konflikten ved B. Brønnes uldvare-
fabrik.

Det har i længere tid været drevet
forhandlinger og mægling om nye ta-

riffer for tekstilindustrien. Riksmæglingsmanden har fremsat et forslag til løsning av konflikten. Dette forslag gik ut paa en ukeløn av 26 kroner for mænd plus 9 kroner i dyrtidstillæg. For kvinder 13 kroner plus kr. 5.40 i dyrtidstillæg. Dyrtidstillægget skal gjælde i 12 mdr. efter fredsslutningen mellem England og Tyskland. De her anførte satser gjelder for nybegyndere, efter 3 mdr.s beskjeftigelse blir lønnen henholdsvis 2 og 3 kroner højere for mænd og kvinder.

Disse lønninger er de laveste, som der overhodet findes i nogen tarif her i byen. Arbeiderne har da ogsaa besluttet at fortsætte streiken til et gunstigere resultat er opnaadd. Det henstilles derfor til alle hæderlige arbeidere om ikke at søke beskjeftigelse ved fabrikkene før enighet om lønssatserne er opnaadd.

Ingen maa la sig narre av mulige meddelelser om at konflikten er hævet fra organisationens side.

Samorganisationen.»

I «Ny Tid» for 28. juli stod følgende:

«Konflikten hos Bernh. Brønne.

Da den meddelelse er utgaat at tekstilkonflikten er bilagt, vil vi tillate os at gjøre opmerksom paa, at dette slet ikke er tilfælde ved Bernh. Brønnes bedrift her i byen.

De organiserte arbeidere har enstemmig forkastet Riksmæglingsmandens forslag. Forslagets indhold er tidligere referert i «Ny Tid».

Vor forening i samraad med Samorganisationen har besluttet at konflikten skal vedvare til et bedre resultat er opnaadd.

Vi vil uttrykkelig gjøre opmerksom paa, at de som opnar arbeidet før konflikten er hævet av ovennævnte organisationer, vil bli rapportert som streikbrytere.

N. A. F., avdeling 43, Trondhjem.

Gustav Sundbye, Nicolay Næss,
formand. sekretær.»

Og i samme nummer av Ny Tid fandtes følgende notis:

«Konflikten hos Brønne fortsætter. Der advares derfor mot tilgang saa længe konflikten varer.»

Den 30. juli hadde Arbeidsgiverfor-

eningen en telefonsamtale med forbundet om saken. Og den følgende dag sendte Arbeidsgiverforeningen følgende skrivelse til forbundet:

«Vi bekrefter herved telefonsamtalen med det ærede forbund av igaar, hvorunder vi paatalte det mildest talt utilladelige forhold, at Norsk Arbeidsmandsforbunds avdeling 43 i Trondhjem med underskrift av avdelingens formand og sekretær i «Ny Tid» for 28. juli d. a. søker at gi det utseende av at tariffavtalen for Riksmæglingsmanden angaaende tekstilfabrikkerne ikke omfatter Bernhard Brønnes bedrift i Trondhjem og i samraad med Samorganisationen har besluttet, at konflikten skal vedvare ved denne bedrift til et bedre resultat er opnaadd. Videre at avdelingen stempler arbeidsvillige arbeidere som streikbrytere.

Det ærede forbund vil vite, at denne optræden er i direkte strid med den for Riksmæglingsmanden indgaaede tariffavtale og et utvilsomt brudd paa lov om arbeidstvister. Vi kan heller ikke finde os i en optræden fra arbeidernes side som den der har været iverksat ovenfor Brønnes bedrift og maa fordre, at forbundet nu uopholdelig foretar effektive foranstaltninger for at faa det ulovlige og tariffstridige forhold stoppet og sørge for, at arbeidene respekterer den indgaaede avtale.

I motsatt fald tvinges vor forening til uopholdelig at ta affære og indbringe saken til avgjørelse før retten, hvorunder ethvert ansvar vil bli gjort gjældende.»

Forbundet svarte i skrivelse av 3. august:

«I besvarelse av den ærede forenings skrivelser av 24. og 31. juli angaaende fortsættelsen av konflikten ved Brønnes bedrift i Trondhjem skal vi meddele, at der fra forbundets side er gjort hvad gjøres kan for at faa arbeidene til at respektere den indgaaede overenskomst. Paa vor sidste henvendelse til foreningen har vi imidlertid faat den opplysning, at det er Samorganisationen som fortsætter blokaden, og at denne ikke vil bli hævet før der opnaaes noget bedre resultat.»

Da heller ikke senere forhandlinger har ført til noget resultat, har Norsk Arbeidsgiverforening reist sak

mot Norsk Arbeidsmandsforbund, forbundets avdeling nr. 43 og de i avdelingen staaende arbeidere ved Brønnes bedrift samt Trondhjems faglige Samorganisation. Arbeidsgiverforeningens paastand er:

«1. Den for Riksmæglingsmanden i møte den 21. juli d. a. vedtagne tariffavtale vedrørende Bernhard Brønnes bedrift i Trondhjem er bindende for Norsk Arbeidsmandsforbund, for forbundets avdeling nr. 43 i Trondhjem og for forbundets til enhver tid værende medlemmer ved nævnte bedrift.

3. Norsk Arbeidsmandsforbunds avdeling nr. 43 og Fagforeningernes lokale Samorganisation i Trondhjem har ved sin optræden i denne konflikt handlet i strid med tariffavtalen og lov om arbeidstvister.

4. Norsk Arbeidsmandsforbund har under denne konflikt ikke oppfylt sine forpligtelser som part i tariffavtalen.

5. Samtlige ovennævnte arbeiderorganisationer tilpligtes inden en av retten fastsat frist fra domsavsigelsen at bekjentgjøre i «Ny Tid» og «Social-Demokraten», at bindende tariffavtale som ovenfor nævnt er opprettet, at der ikke lenger foreligger nogen organisationsmessig streik ved eller blokade av Bernhard Brønnes bedrift, samt at der er fuld adgang for alle organiserte arbeidere til at søke ansættelse ved bedriften.

6. Norsk Arbeidsmandsforbund og forbundets avdeling nr. 43 paalægges straks at træffe foranstaltninger til at arbeidet snarest blir gjenoptat ved bedriften.

7. Firmaet Bernhard Brønne tilkjendes fuld erstatning av samtlige forannævnte arbeiderorganisationer for det tap, som er bedriften paaført ved, at arbeidstansen fortsatte etter tariffavtalens vedtagelse.

Om størrelsen av dette tap forbeholder vi os eventuelt senere at fremkomme med nærmere opplysninger.

8. Der tilkjendes Norsk Arbeidsgiverforening saksomkostninger av samtlige forannævnte arbeiderorganisationer.»

Som det vil sees av paastanden,

har Arbeidsgiverforeningen ikke under saken reist noget specielt krav overfor de enkelte arbeidere.

Forsaavidt sak er reist mot Samorganisationen skal nævnes:

For at Arbeidsretten efter Arbeidstvistlovens § 7 jfr. § 6.1 skal kunne behandle en sak, maa det være en tvist «om en tariffavtales gyldighet, forstaaelse eller bestaaen eller om krav som grunder sig paa en tariffavtale.»

Arbeidsgiverforeningen hævder at Samorganisationen har gjort sig skyldig i retsstridig forhold ved at medvirke til at arbeidstansen hos Brønne blev fortsat. Men Arbeidsgiverforeningen bygger ikke sin paastand paa nogen mellem Arbeidsgiverforeningen og Samorganisationen opprettet tariffavtale. Arbeidsgiverforeningen har ment at finde et grundlag deri, at Samorganisationen skulde ha en pligt til at respektere de tariffavtaler, som gjaldt for de fagforeninger, Samorganisationen optok i sig. Men om en saadan pligt eksisterer, er et spørsmål som ikke kan løses ved fortolkning av tariffavtalen, og som derfor ligger utenfor Arbeidsrettens doms-omraade. Saken maa følgelig bli at avvise for Samorganisationens vedkommende. Utgifterne ved sit møte for Arbeidsretten bør den faa sig godtgjort med et passende beløp.

Arbeidsmandsforbundet har erkjendt, at der i henhold til dets erklæring i møtet hos Riksmæglingsmanden den 21. juli er kommet istand en tariffavtale som er gyldig og bindende, ikke bare for forbundet men ogsaa for dets avdeling i Trondhjem. Forbundet er derfor paa det rene med at arbeidet skulde ha været gjenoptat hos Brønne, saasnant avdelingen hadde faat underretning fra forbundet om at konflikten var endt.

Forbundets avdeling 43 har derimot ikke villet erkjende, at det har gjort sig skyldig i noget tariffbrudd ved ikke at avlyse streiken. Avdelingen hævder, at streiken var lovlig iverksat, at avdelingen i gyldige former hadde forkastet mæglingsforslaget, og at der derfor ikke med bindende virkning for avdelingen kunde vedtages nogen ny tariffavtale.

Arbeidsretten kan ikke være enig i denne opfatning.

Efter Arbeidsmandsforbundets lover § 14 c er det forbundets forretningsutvalg som med ansvar «overfor det hele styre og landsmøtet» fatter

bestemmelse «i alle konfliktspørsmål».

Hvorvidt Arbeidsmandsforbundet burde ha vedtat mæglingsforslaget, etterat avdelingen i Trondhjem hadde forkastet det, er et spørsmål som alene vedkommet det indre forhold mellem forbundet og dets avdeling. Utad er det forretningsutvalget som i henhold til § 14 c træffer den avgjørende beslutning. Har forretningsutvalget overfor den anden erklært at et forslag til tariffavtale er vedtat, saa er dermed ikke bare forbundet som hovedorganisation, men ogsaa dets underavdelinger bundet. Den tariffavtale som Arbeidsmandsforbundet overfor den anden part gyldig hadde vedtat, pligtet derfor avdelingen i Trondhjem at respektere, og avdelingen har gjort sig skyldig i tariffbrudd ved at fortsætte streiken og blokere bedriften.

Arbeidsgiverforeningen har høvdet at ogsaa Arbeidsmandsforbundet har gjort sig skyldig i tariffbrudd.

Efter Arbeidsgiverforeningens procedyre har den ikke netop villet klandre Arbeidsmandsforbundet for, at det ikke gik til eksklusjon av sin Trondhjemsavdeling, men Arbeidsgiverforeningen mener at man ialfald burde ha kunnet krævet av forbundet at det offentlig hadde tat avstand fra avdelingens beslutning om at fortsætte streiken og blokere bedriften.

Arbeidsretten maa gi Arbeidsgiverforeningen medhold heri. Denne hadde gjort forbundet opmerksom paa den foran refererte artikkel som avdelingens formand og sekretær hadde rykket ind i «Ny Tid» for 28. juli.

Forbundet skulde ha grepet ind overfor denne artikkel. Naar avdelingen offentlig truet med at enhver som optok arbeidet vilde bli behandlet som streikbryter, hadde det været forbundets pligt offentlig at ta avstand fra avdelingen og erklære blokaden for stridende med gyldig vedtat tariffavtale.

Forsaavidt som Arbeidsgiverforeningen har krævet bedriften tilkjendte erstatning hos Arbeidsmandsforbundet for arbeidsstansen og blokaden skal Arbeidsretten bemerke:

Efter det som er oplyst synes det litet tvilsomt at konfliktssituationen og resultatet for fabrikkens vilde ha blit den samme, selv om forbundet hadde grepet mere aktivt ind. Nogen aarsakssammenheng er der derfor ikke

mellem forbundets pligtbrudd og fabrikkens tap. Og forbundet maa av den grund bli at frifinde for erstatningskravet.

Forsaavidt angaar kravet paa erstatning hos avdelingen skal bemerkes, at der ingen opplysninger foreligger om størrelsen eller omfanget av det tap bedriften har lidt ved arbeidsstansen. Arbeidsretten har derfor fundet, at saavel spørmaalet om avdelingen er erstatningspliktig, som spørmaalet om størrelsen av den mulige erstatning bør utstaa til nærmere opplysninger om tapet foreligger fra bedriftens side.

Saken vil derfor forsaavidt bli at utsætte til fortsatt behandling efter nærmere bestemmelse av formanden.

Et av rettens medlemmer, Myhre, har sine tvil om hvorvidt ikke Arbeidsmandsforbundet ved sit forhold har paaført bedriften tap. Han har derfor fundet at erstatningsspørmaalet for Arbeidsmandsforbundets vedkommende burde ha været utsat like som for avdelingen.

Arbeidsretten finner, at bedriften efter det som er passert har billig krav paa at forbundet og dets avdeling kundgjør at tariffavtale er gyldig opprettet og at fortsatt arbeidsnedleggelse og blokade er tariffstridig. Arbeidsgiverforeningens paastand herom vil derfor bli tat tilfølge.

Hvad angaar paastandens post 6 er den efter Arbeidsrettens mening saa almindelig og ubestemt formet at den ikke kan tages til følge.

For Arbeidsmandsforbundets vedkommende finder Arbeidsretten at omkostningerne bør opphæves.

For avdeling nr. 43's vedkommende vil spørmaalet om saksomkostninger bli at avgjøre ved den avsluttede behandling av saken.

Dom:

1. Den i møte for Riksmæglingsmanden den 21. juli 1917 avsluttede tariffavtale vedkommende Bernhard Brønnes bedrift i Trondhjem er bindende for Norsk Arbeidsmandsforbund og for forbundets avdeling nr. 43 i Trondhjem og for avdelingens medlemmer ved bedriften.
2. Norsk Arbeidsmandsforbundets avdeling nr. 43 har handlet i strid med nævnte tariffavtale ved at beslutte fortsatt arbeidsnedleggelse ved Brønnes bedrift, efter at for-

bundet hadde git avdelingen melding om at tariffavtale var sluttet, og ved at blokere bedriften for tilgang av arbeidere.

3. Norsk Arbeidsmandsforbund har handlet i strid med sin pligt efter nævnte tariffavtale ved ikke at kundgjøre offentlig at den av avdelingen i Trondhjem iverksatte blokade av Brønnes bedrift var stridende med gyldig avsluttet tariffavtale.
4. Norsk Arbeidsmandsforbund og dets avdeling nr. 43 i Trondhjem har, under en løpende mulkt av 50 — femti — kroner for hver dag de sitter dommen overhørig, senest inden tirsdag den 9. oktober førstkommande at indsende til indrykning i «Ny Tid» og «Social-Demokraten» en kundgjørelse om at gyldig tariffavtale er opprettet for Bernhard Brønnes bedrift i Trondhjem og at fortsatt arbeidsnedleggelse ved bedriften og blokade av den er tariffstridig.

5. Norsk Arbeidsmandsforbund frifindes for Norsk Arbeidsgiverforening krav paa erstatning til Bernhard Brønnes fabrikk.
6. Forsaavidt angaar Trondhjems faglige Samorganisation avvises saken, og Norsk Arbeidsgiverforening betaler til Trondhjems faglige Samorganisation 150 — et hundre og femti — kroner i saksomkostninger.
7. Mellem Norsk Arbeidsgiverforening og Norsk Arbeidsmandsforbund opphæves sakens omkostninger.

Kjendelse:

Forsaavidt angaar Norsk Arbeidsgiverforenings krav paa at Bernhard Brønnes fabrikk tilkjendes erstatning hos Arbeidsmandsforbundets avdeling nr. 43, utsættes saken.

Paal Berg.

*Knud Dahl. Sverre Iversen.
Andr. Juell. K. Myhre.*

Tillægsdom, avsagt 6. november 1917, til dom av 1. oktober 1917 i sak nr 20/1917: Norsk Arbeidsgiverforening mot Norsk Arbeidsmandsforbund, Forbundets avdeling nr. 43 (Trondhjem), spesielt nævnte arbeidere i Brønnes bedrift og Trondhjems faglige Samorganisation.

Ved kjendelse av 1. oktober 1917 utsatte Arbeidsretten behandlingen av fabrikkens Brønnes erstatningskrav mot Arbeidsmandsforbundets avdeling 43.

Brønne har oppstillet følgende erstatningsposter:

1. Tapet indtægt under den tariffstridige arbeidsstans fra 21. juli til 8. oktober 1917, beregnet efter aarsindtægten i 1916 kr. 4549.15
2. Løn utbetalt under streiken til de uorganiserte arbeidere - 5908.60
3. Skade lidt ved tap av kunder, skjønsmæssig sat til - 5000.00

Tilsammen kr. 15,457.75

Arbeidsretten finder at Arbeidsmandsforbundets avdeling nr. 43 maa utrede erstatning til fabrikkens Brønne for skade paaført ham ved avdelingens tariffbrudd. Men Arbeidsretten

finder ikke grund til at ta til følge de erstatningskrav, som er nævnt under post 2 og 3. Erstatningen for tap av indtægt finder Arbeidsretten bør sættes til 3500 kroner.

Arbeidsretten finder at Arbeidsgiverforeningen og fabrikkens Brønne bør faa sig tilkjendte saksomkostninger hos avdeling 43 med et passende beløp.

Dom:

Norsk Arbeidsmandsforbundets avdeling nr. 43 bør til Bernhard Brønne betale 3500 — tre tusen fem hundrede — kroner, og til Norsk Arbeidsgiverforening og Bernhard Brønne i fællesskap 200 — to hundrede — kroner i saksomkostninger.

Paal Berg.

*Knud Dahl. Andr. Juell.
Sverre Iversen. K. Myhre.*

Dom, avsagt 30. november 1917 i sak: Norsk Arbeidsgiverforening, Bergverkerne Landssammenslutning mot Norsk Arbeidsmandsforbund.

Om denne saks forhistorie henvises til Arbeidsrettens dom av 18. mai d. a. i sak L. nr. 13/1917: Bergverkerne Landssammenslutning mot Norsk Arbeidsmandsforbund og Foldalens Grubearbeiderforening.

Den 1. juni 1917 sendte Bergverkenes Landssammenslutning følgende skrivelse til Norsk Arbeidsmandsforbund:

Under den konflikt som opstod derved at grubearbeiderne ved The Foldal Copper & Sulphur Co. Ltd. ulovlig opsa sine pladse lot, som det erindres, Foldalens Grubearbeiderforening den 13./4. indrykke et blokade-avertissement i «Arbeidets Ret». Dette blev ved Arbeidsmandsforbundets medvirkning tilbakekaldt som ulovlig i samme blad den 18. april. Denne tilbakekaldelse skedde imidlertid i en fuldstændig virkningsløs form, hvad der ogsaa er uttrykkelig uttalt i præmisserne til Arbeidsrettens dom.

Da verket har forstaaelsen av at denne ulovlige blokade fremdeles opretholdes, tillater vi os at forlange at Norsk Arbeidsmandsforbund og Foldalens Grubearbeiderforening bevirker at denne hæves, og at tilgangen atter blir fri. Bergverkerne Landssammenslutning maa i den anledning bestemt forlange, at der fra forbundets og foreningens side i de blade, hvor konflikten har været omtalt, straks og paa en tilfredsstillende maate indrykkes en bekjendtgjørelse herom. Specielt nævnes «Social-Demokraten», «Ny Tid» og «Arbeidets Ret».

Vi finder det overflødig at gaa ind paa det store erstatningsansvar som daglig paaløper ved at blokaden opretholdes.

Vi tør imøtse det ærede forbunds dispositioner i sakens anledning.»

Arbeidsmandsforbundet svarte ikke. Bergverkenes Landssammenslutning rettet derfor i skrivelse av 11. juni en forespørsel til forbundet, om det hadde kundgjort at blokaden ved verket var hævet.

I skrivelse av 21. juni svarte Arbeidsmandsforbundet:

«I det vi erkjender mottagelsen av Deres skrivelser av 1. og 11. juni skal vi som svar herpaa meddele, at vi ikke agter at etterkomme det i skrivelserne stillede forlangende, og vi forstaar ikke med hvilken ret dette for-

langende fremsættes. Vi har ikke hverken i de i skrivelserne oppgivne aviser eller andre blokkert Foldals Verk, og da har vi vel heller ingen blokade at hæve.

Nogen pligt til at opfordre folk til at reise til Foldalen har vi vel ikke.»

Bergverkenes Landssammenslutning svarte saa i skrivelse av 23. juni at det agtet at forelægge saken for Arbeidsretten, og spurte naar det kunde passe forbundet at møte til den for saksamlægget nødvendige forhandling. Arbeidsmandsforbundet svarte i skrivelse av 30. juni:

«Ve erkjender mottagelsen av Deres skrivelse av 23. juni 1917, hvori De meddeleer, at De ønsker Arbeidsmandsforbundets forhold til den blokade, som De mener fremdeles paa-gaar av Foldals Verk, indbragt for Arbeidsretten.

Den «blokade» De taler om er os fuldstændig uveldkommende. Hvad vi saa har at forhandle med hinanden om forstaar vi ikke. Vi kan ikke under nogen forhandling komme til andet resultat end det, vi her hævder og tidligere har hævdet.

At skaffe Foldals Verk arbeidere kan vi ikke paa os, og det har vi heller ikke nogen forpligtelse til.

Hvad angaar den i sin tid indrykkede blokadeannonce i «Arbeidets Ret», saa har vi besørget den tilbakekaldt.

De mener i Arbeidsrettens domspræmisses at finde støtte for at tilbakekaldelsen var værdiløs. Er dette rigtig, saa var det vel bl. a. ogsaa paa disse præmisses at Foldalens Grubearbeiderforening blev dømt og det er vel ikke meningen at vi eller foreningen paa de samme præmisses skal dømmes engang til og for den samme forgaelse?

Var da ikke den forrige straf tilstrækkelig?

De kjender altsaa vort standpunkt og vi kan saaledes ikke finde at en forhandling vil bringe nogensomhelst forandring heri.»

Ved stevning av 18. oktober har derpaa Norsk Arbeidsgiverforening, Bergverkerne Landssammenslutning og The Foldal Copper & Sulphur Co. Ltd. reist sak mot Norsk Arbeidsmandsforbund.

Saksøkernes paastand er:

1) Norsk Arbeidsmandsforbund har ved siden 2. april d. a. trods gjentagne krav fra B. V. L. intet at ha foretatt sig for at bidra til arbeidets gjenoptagelse og ophævelse av den ved Foldals Verk henskende ulovlige blokade, handlet i strid med den for bergverkerne gjældende voldgiftsdom og lov om arbeidstvister av 6. august 1915.

2) Norsk Arbeidsmandsforbund tilpligtes at betale Foldals Verk erstatning for det tap som verket har lidt paa grund av Arbeidsmandsforbundets passive optræden.

3) Norsk Arbeidsmandsforbund tilpligtes inden en av Arbeidsretten fastsat frist at indsende til indrykning i «Social-Demokraten», «Arbeidets Ret» og «Ny Tid» en kundgjørelse om, at der fra forbundets og Foldals Grubearbeiderforenings side ingen blokade foreligger overfor Foldals Verk, og at det saaledes staar frit for organiserte arbeidere at søke arbeide ved verket.

4) Saksøkerne tilkjendes saksomkostninger av Norsk Arbeidsmandsforbund.

Arbeidsmandsforbundet har paa-staaat sig frifundet og tilkjendt forsvarsomkostninger.

Som nævnt i Arbeidsrettens forrige dom hadde Foldals Grubearbeiderforening indrykket i «Arbeidets Ret» en advarsel mot at søke arbeide ved verket under konflikten. Dette blokadevarsel blev tilbakekaldt, men som det heter i dommen i en form som maatte gjøre den virkningsløs.

Om nogen indflydelse paa tilgangen av arbeidere har denne tilbakekaldelse ikke hat. Utover sommeren og høsten meldte der sig nok adskillige arbeidere. Men om de blev antatt, saa kom de ikke, eller om de kom op til verket, saa forlot de stedet uten at begynde at arbeide. Og faktisk har verket været uten tilgang paa nye grubearbeidere siden konflikten brøt ut, og til saken blev reist.

Om en saadan blokade foreligger, saa har Arbeidsmandsforbundet intet direkte ansvar for den. Der er intet oplyst som tyder paa at den skulde være enten iverksatt eller godkjendt av forbundet. Men om Arbeidsmandsforbundet selv er uten al skyld, kan det ikke forholde sig passivt, om diets underavdeling ved verket eller medlemmerne av den opretholder en blokade som vilde være tariftsridig. Forbundet har en utvilsomt pligt til at

gripe ind overfor et retsbrudd som den lokale avdeling og dens medlemmer maatte ha gjort sig skyldig i. Og et naturlig uttrykk for denne pligt maatte det være, at forbundet søkte at gjøre blokaden virkningsløs ved at bringe til almindelig kundskap, at den var ulovlig og at tilgangen av arbeidere derfor var fri.

I det foreliggende tilfælde er der intet direkte bevis ført for at verket er blitt blokkert. Det er saaledes ikke ufelukkig, at de arbeidere som henvendte sig til verket om arbeide har ombestemt sig av egen fri vilje efter at ha faat nærmere opplysninger om forholdene ved verket. Men paa den anden side er det i høi grad paafaldende, at verket — om tilgangen av arbeidere hadde været fri — ikke skulde ha kunnet faa ialfald en del av den arbeidsstyrke det trængte. Og det ligger nær at tænke sig, at aarsaken er at søke i at verket har været utsatt for en blokade i det skjulte.

Saa litet tilfredsstillende som tilbakekaldelsen av blokadevarsel var, kan der være grund til at tro at denne tilbakekaldelse ikke har været alvorlig ment fra foreningens side. Og formodningen herom vinder i styrke naar man ser hen til at det faktisk ikke har været mulig for verket at faa nye grubearbeidere. Der var en saaviddt sterk sandsynlighet for at verket fremdeles var blokkert, at der skulde været opfordring for Arbeidsmandsforbundet til at etterkomme kravet om at gripe ind.

Som forholdene faktisk laa an var det intet ubillig krav fra verkets side, at Arbeidsmandsforbundet skulde gi mulige arbeidssøkende klar og grei besked ved at kundgjøre at de frit kunde ta arbeide ved verket.

At verket ikke hadde reist et saadant krav under den forrige arbeidsrettsak, medfører ikke at det skulde være avskaaret fra at reise det etter dommen, naar forholdene gav grund til at tro at blokaden blev opretholdt, og at derfor en utvetydig og effektiv tilbakekaldelse trængtes.

Arbeidsretten finder saaledes at Arbeidsmandsforbundet skulde ha sendt ut den kundgjørelse som fra den anden side blev krævet. Og Arbeidsretten finder derfor at maatte ta til følge saksøkernes paastand om at Arbeidsmandsforbundet nu tilpligtes at sende ut saadan kundgjørelse.

Skal denne kundgjørelse bli effek-

tiv synes det efter forholdene nødvendig at den rykkes ind i de tre aviser, som saksøkerne har nævnt.

Et mindretal, Iversen og Juell, finder det sandsynlig at den manglende tilgang paa arbejdere har sin virkelige årsak i verkets forhold overfor sine gamle arbejdere og ikke skyldes nogen av arbejdere besluttet blokade. De kan derfor ikke være enig i at forbundet har retslig pligt til at gripe ind med en kundgjørelse om at verket ikke var blokeret.

Erstatningskravet fra verket finder Arbeidsretten ikke at kunne ta til følge.

Arbeidsmandsforbundet har vistnok efter Arbeidsrettens opfatning forsømt sin pligt. Men om den manglende tilgang paa arbejdere har hat sin årsak i en hemmelig blokade fra den lokale afdeling og dens medlemmer, er det litet sandsynlig at en kundgjørelse fra Arbeidsmandsforbundet vilde ha øvet nogen virkning. Forholdet mellem verket og dets gamle grubearbejdere hadde tat en saadan vending, at den hemmelige blokade de maatte ha besluttet, vistnok vilde være blit opretholdt, selv om forbundet hadde grepet ind mot den med en saadan kundgjørelse som krævet. Og saa længe den lokale afdeling og dens medlemmer opretholdt blokaden, er det neppe sandsynlig at andre arbejdere i nogen utstrækning vilde ha gaat ind i deres pladser. Arbeidsretten finder det derfor ikke tilstrækkelig sandsynliggjort at der mellem Arbeidsmandsforbundets forsømmelse og den manglende tilgang av arbejdere er en saadan aansakssammenheng at verket kan kræve erstatning av Arbeidsmandsforbundet for det tap det maatte ha lidt ved at arbeidet har staat.

Et mindretal, Vig og Kristensen, mener, at en kundgjørelse fra forbundets side vilde hat sin virkning. Og de mener derfor at forbundet ved sin passive holdning har paaført verket tap. De finder dog at erstatning ikke vilde kunne tilkjendes for hele den tid som er gaat, al den stund verket

har latt saken ligge like fra Bergverkenes Landssammenslutning mottok forbundets skrivelse av 30. juni og til den 18. oktober, da stevning blev uttat. De er forøvrig av den mening at selv om blokaden var blit hevet gjennom en kundgjørelse fra forbundets side, er det ingen grund til at tro, at produktionen tilnærmelsesvis vilde være kommet op i den høide, som verket har forutsat ved den erstatningsberegning det har opstillet.

Arbeidsretten finder at parterne bør bære hver sine omkostninger.

Dom:

1. Norsk Arbeidsmandsforbund har handlet i strid med den for forbundet som tariffavtale gjældende voldgiftsdom av 22. juli 1916 ved ikke at etterkomme det av Bergverkenes Landssammenslutning fremsatte krav om at kundkjøre at den blokade av Foldals Verk som Foldals Grubearbeiderforening hadde bekjendtgjort i «Arbeidets Ret» for 13. april d. a. var tariffstridig, og at derfor tilgang av grubearbejdere til verket var fri.
2. Under en daglig løpende mulkt av 50 — femti — kroner for hver dag denne dom ikke efterkommes pligter Norsk Arbeidsmandsforbund senest inden lørdag 8. december førstkommende at indsenide til intrykning i «Social-Demokraten», «Ny Tid» og «Arbeidets Ret» en kundgjørelse om at det under nr. 1 nævnte blokadevarsel er tariffstridig og at tilgangen av grubearbejdere til Foldals Verk er fri.
3. Norsk Arbeidsmandsforbund frifindes for det erstatningskrav som under denne sak er reist mot forbundet av The Foldal Copper & Sulphur Co. Ltd.
4. Parterne bærer hver sine omkostninger.

Paal Berg.

Andr. Juell. Sverre Iversen.

P. Kristensen. Chr. Vig.

Tvist ved Engene Dynamitfabrik.

Aar 1917 den 27. november sammentraadte undertegnede opnævnte voldgiftsmænd i voldgiftssak mellem Engene Dynamitfabrik og Norsk Arbeidsmandsforbund i anledning tvist om akkordsatser.

Man valgte enstemmig som voldgiftsrettens opmand hr. h.r.advokat Stang Lund. For Norsk Arbeidsmandsforbund: Oskar Johansen og Johs. Gulbrandsen. For Norsk Arbeidsgiverforening: Trygve E. Hansen og J. Ringstad.

Aar 1917 den 10. december satte voldgiftsretten til avgjørelse av tvist mellem Engene Dynamitfabrik og Norsk Arbeidsmandsforbund. Tilstede var de opnævnte voldgiftsmænd med undtagelse av hr. J. Ringstad.

Formanden fremla fremstilling til voldgiftsretten fra Engene Dynamitfabrik. Man gjennomgik denne, hvorefter saken utsattes. Tilstede var for Norsk Arbeidsgiverforening sekretær Paus og for Norsk Arbeidsmandsforbund sekretær Bjerkmann.

Aar 1917 den 12. december sattes voldgiftsretten paany. Samtlige voldgiftsmænd tilstede. For parterne møtte de samme representanter.

Man gjennomgik de enkelte lønssatser, hvorom der var reist spørsmål og parterne blev git anledning at uttale sig om hver av disse. Deretter fik Arbeidsmandsforbundets representant ordet til en samlet fremstilling og nedla en skriftlig paastand som vedlægges protokollen. Arbeidsgivernes representant hadde derefter ordet til tilsvær, hvorefter saken blev optat til avgjørelse av voldgiftsretten.

Efter drøftelse inden rettens medlemmer enedes man om saadan

Kjendelse:

Som det av den fremlagte fremstilling sees er foranledningen til den i saken omhandlede omregulering av lønningerne efter den nu for Engene fastsatte arbeidstarif (overenskomst

av 27. novbr. 1916) den at fabrikationen er omlagt fra dynamit til nitrosokrit. Parterne er enig om, at omreguleringen skal finde sted i henhold til overenskomsten § 8b. Den skal efter dette foregaa saaledes at arbeidsfortjenesten efter den foretagne omregulering saavidt mulig skal komme til at svare til fortjenesten efter overenskomstens satser.

Under hensyn hertil og under hensyn til hvad der under forhandlingen er blit oplyst av parterne for de enkelte posters vedkommende blev de tariffmæssige lønningssatser sat saaledes:

1. Ammonitratfabrikken. Knusing og tørkning av salt kr. 8.00 pr. ton ammonitrat.
2. Møllen. Tørkning, maling, solding og utveining pr. ton kr. 8.00 sat paa trommelen.
3. Blanding for haand. Kr 0.50 pr. sats a 25 kg.
4. Pakkere. Kr. 3.00 pr. ton pakket vare.
5. Patronering for haand.
20 mm. 8.5 øre pr. kg. uparafinerte patroner.
25—30 - 5 0 - —
40 - 2.5 - —
6. Veiere og parafinerere. 1.9 øre pr. kg.
7. Transport. Kr. 3.00 pr. dag + kr. 0.85 pr. ton.

Dette er de forandringer, som er foretat i tariffen.

Ved fastsættelsen av ovenstaaende satser er man gaat ut fra en beregnet produktion av 25 tons pr. uke, idet parterne var enig om denne basis for beregningen av lønssatserne ved nærværende omregulering.

Voldgiftsmændenes honorar bestemtes til 200 kroner for opmanden og 150 kroner for hver av de øvrige medlemmer av voldgiftsretten. Omkostningerne ved voldgiften fordeles like mellem parterne.

Fr. Stang Lund. Trygve E. Hansen.

J. Ringstad. Johs. Gulbrandsen.

Oskar Johansen.

Tvist mellem Kristiania Gasverk og Norsk Arbeidsmandsforbund om fortolkningen av § 7 i tariffavtalen av 1917 for Gasverkets arbeidere.

Mellem Kristiania kommune og Norsk Arbeidsmandsforbund paa vegne av Kristiania Gasverks Arbeiderforening er der iaar oprettet ny tariffavtale, som i sin § 7 har følgende bestemmelse

«Efter 1 aars tjeneste tilstaaes 9 arbejdsdage ferie og efter 2 aars tjeneste 12 dage (14 dage, iberegnet søndage). Ferien skal, saavidt mulig og saafremt vedkommende arbeider ikke anderledes ønsker, henlægges til sommerhalvaaret.»

Der er opstaaet tvist om hvordan denne paragraf er at forstaa for retorthusarbejdernes vedkommende. Og tvisten er av parterne henskutt til voldgift.

Norsk Arbeidsmandsforbund har hævdet, at retorthusarbejderne har krav paa 14 dages betalt sommerferie ved siden av de fridager som efter deres skiftplan falder indenfor ferietiden.

Arbeidsmandsforbundet hævder nemlig at retorthusarbejderne som skiftarbejdere staar i en særstilling, og at de vilde bli uheldigere stillet end de almindelige dagarbejdere, om de bare fik 12 dages betalt ferie.

Arbeidsmandsforbundet har søkt støtte for sit standpunkt i det forslag til ny tariffavtale som var fremsat av arbejderne. Efter dette forslags § 11 skulde skiftarbejderne ha en ferie paa 14 arbejdsdage, og dagarbejderne 12 dage.

Arbeidsmandsforbundet hævdet at arbejderne gik med paa paragraffen i sin nuværende form fordi de forutsatte at paragraffen ogsaa med denne sin redaktion dækket det særkrav som var stillet for skiftarbejderne. Parentestillægget «(14 dage, iberegnet søndage)» skulde ta sigte paa skiftarbejderne.

Gasverket har ikke villet erkjende at meningen har været at indrømme retorthusarbejderne nogen anden og større ret end den som fremgaar av paragraffens ord, en sammenhengende ferie paa 14 dage med betaling for de indenfor denne ferie faldende 12 arbejdsdage.

Voldgiftsretten maa gi Gasverket medhold i, at der efter paragraffens ordlyd ikke skal være nogen forskjel paa dagarbejdere og skiftarbejdere. Naar skiftarbejderne faar betaling under ferietiden for de 12 arbejdsdager, de skulde ha arbejdet, og naar de faar ferien forlænget med de to fridager, som efter skiftplanen vilde ha tilkommet dem i ferietiden, saa har de dermed faat hvad paragraffens ordlyd hjemler dem ret til.

Voldgiftsrettens flertal, Bang og Berg, finder det ikke godtgjort at det i arbejdernes forslag opstillede særkrav for skiftarbejderne er blit akceptert fra den anden side. Men er det saaledes ikke paa det rene at man fra begge sider har forutsat at skiftarbejderne skulde ha en større ret end den ordene gir uttryk for, saa maa Voldgiftsretten efter flertallets mening holde sig til ordene.

Mindretallet, Svang, maa gaa ut fra at arbejdernes forhandlere har staat i den tro, at retorthusarbejderne skulde faa 14 dages betalt ferie saaledes som de hadde krævet, og han maa videre gaa ut fra at arbejderne har godkjendt tariffavtalen ut fra denne forudsætning. Han mener derfor at deres krav bør tages til følge.

Voldgiftsrettens medlemmer er enige om at parterne bør dele omkostningerne. Salæret til opmanden, assessor Berg, blev ansat til 100 kroner og salærene til de to andre voldgiftsmænd blev sat til 80 kroner for hver.

Efter dette avsiges saadan

Voldgiftskjendelse:

Retorthusarbejderne ved Kristiania Gasverk har — i likhet med Gasverkets øvrige arbeidere — efter to aars tjeneste ret til 14 dages sammenhengende ferie med betaling for 12 — tolv — arbejdsdage.

Kristiania, den 29. novbr. 1917.

Paal Berg.

Karl Svang. Cath. Bang.

TABELLER

Tabel I. Lønsbevægelser avsluttet i 1917.

Løpenr	Bedrift—sted	Antal arbeidere		Løn tidligere		Lønsforbedringer opnaaede				ved:	Lønsforbedringen anslaaet til pr. aar pr. mand	Arbeidstid pr. uke		Forkortelsen utgjør pr. uke	Tillæg for overtids- nat- og helligdagsarbeide		Ferie antal dage	Oprettedes skriftlig overenskomst?	Var der tidligere overenskomst?	Var der arbeidsstans?	Anmerkninger		
		Ialt	Derav medlemmer	Mindsteløn	Timeløn eller dagløn	Mindsteløn	Timeløn eller dagløn	Almindelig lønstillæg	Tillæg i akkord-priser			Dyrtdstillæg pr. uke	Tidligere timer		Efter overensk. timer	Timer						pct.	pct.
I. Anlægsvirksomhet.																							
1	A/S Aura	252	252	0.42—0.45	0.47—0.65	0.45-0.60	0.55-0.85	0.03-0.20	—	0.15	414-805	54	54	—	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	nei			
2	Haugesunds kommunale kraftanlæg	60	40	Kr. 6 pr. dag	—	0.65	0.55-0.80	—	—	0.15—0.55	600	56	54	120	—	25-50-100	—	4	ja	nei	ja		
3	Hunsfos nyanlæg	50	33	50—65	—	55—70	—	5 øre	—	10 øre pr. time	400	56	54	100	50—100	50—100	4	ja	ja	nei			
4	Cementfabr. «Norge»	134	84	—	—	—	—	10 øre	—	—	270	—	—	—	—	—	—	—	nei	nei	nei	Blev ordnet ved protokol til aarets utgang.	
5	Herlandsfossens utbygn.	90	15	—	—	—	—	20 øre	—	—	540	—	—	—	—	—	—	—	ja	nei	ja	Streiken var iverksat av syndikalister, som var i flertal.	
6	Mørkfos—Solbergfosanl.	209	140	—	—	50-55	60-67½	—	—	15 øre pr. time	420	60	54	1200	—	25-50-100	—	—	ja	nei	ja	Streiken varte i 4 dage.	
II. Bergverksindustrien.																							
7	Dalens gruber	60	45	—	50—60	0.65-1.10	0.65-1.10	—	—	kr. 1.25 pr. barn	400	—	48-54	—	—	50—100	—	4	ja	nei	nei		
8	Dunderland Iron Ore co. Ltd.	50	30	—	—	0.40-0.50	0.50-0.60	—	—	0.15 pr. time	—	—	54	—	—	25-50-100	—	4	ja	nei	nei		
9	Evje Nikkelverk	148	87	35—40	35—40	45—70	52—80	—	—	Se anm.	450	56—60	48—54	300	50—100	50—100	5-10	ja	ja	nei	Kr. 6.72 pr. uke pr. mand samt kr. 1.12 pr. uke for hustru og hvert barn under 15 aar.		
10	Ringerikes nikkelverk	183	160	45—60	45—60	45—70	52—80	—	—	do.	450	48-56	48—54		50—100	50—100		ja	ja	nei			
11	Bamle apatitgruber	37	37	—	—	90—100	—	—	—	do.	460	—	—		—	50—100		—	4	ja		nei	nei
III. Bygningsindustri.																							
12	Sten-,jord-og cementarb. Kristiania	1200	900	40—45	47—58	45—50	52—63	—	—	8.10	540	57	54	3600	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	nei			
13	Do. Hamar	50	32	45—47	47—50	45—50	52—63	—	—	8.10	540	57	54	150	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	nei			
14	Do. Trondhjem	220	183	40—45	47—58	45—50	52—63	—	—	8.10	540	57	54	660	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	nei			
15	Stenarbeiderne Bergen.	100	85	40—45	47—58	45—50	52—63	5 øre	—	8.10	670	57	54	300	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	nei			
16	Murarbeiderne do.	160	149	40—45	47—58	45—50	52—63	5 —	—	8.10	670	57	54	320	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	nei			
17	Sten-,jord-og cementarb. Fredrikstad	154	130	—	—	45—50	52—63	5 —	—	8.10	670	57	54	462	—	25-50-100	—	4	ja	nei	nei		
18	Murarbeiderne Kr a	400	360	—	60	—	65	—	—	8.10	540	57	54	1200	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	nei			
19	Do. Trondhjem	83	83	—	60	—	65	—	—	8.10	540	57	54	249	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	nei			

Tabel I. Lønsbevægelser avsluttet i 1917. (Forts.)

Løpnr.	Bedrift—sted	Antal arbeidere		Løn tidligere		Lønsforbedringer opnaaede:				Lønsforbedringen ansaaet til pr. aar pr. maend	Arbeidstid pr. uke		Forkortelsen utgjør pr. uke	Tillæg for overtids- og helligdagsarbeide		Ferie antal dage	Oprettedes skriftlig overenskomst?	Var der tidligere overenskomst?	Var der arbeidsstans?	Anmerkninger		
		Ialt	Derav medlemmer	Mindsteløn	Timeløn eller dagløn	Mindsteløn	Timeløn eller dagløn	Almindelig lønstillæg	Tillæg i akkord-puser		Dyrtidstillæg pr. uke	Lønsforbedringen ansaaet til pr. aar pr. maend		Tidligere timer	Efter overenskomst timer						Tidligere	Efter overenskomst
20	Murarb. Fredrikstad . .	42	42	—	60	—	65	—	—	8.10	540	57	54	126	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	nei		
21	Do. Bergen	136	136	—	60	—	65	5	—	8.10	670	57	54	402	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	nei		
22	Do. Drammen	53	53	—	60	—	70	—	—	5.40	540	57	54	159	25-50-100	25-50-100	2	ja	ja	nei		
23	Do. Sandefjord	48	48	—	70—80	—	80—90	—	—	2.70	405	52	51	48	50-100	50-100	—	ja	ja	nei		
24	Do. Stavanger	114	114	—	67	—	85	—	—	8.10	840	51	51	—	50-100	50-100	—	ja	ja	ja	Foreningen er gaat ut av for- bundet.	
25	Do. Odda og Tyssedal . .	7	7	—	78	—	90	—	—	14.84	1060	53	53	—	50-100-150	50-100-150	—	ja	ja	ja		
26	Do. kristiansand S. . . .	9	9	—	65	—	85	—	—	2.70	650	—	52	—	—	50-100	—	—	ja	nei	ja	
27	Do. Aalesund	48	48	—	87	—	1.25	—	—	—	880	56	53	164	50-100	50-100	—	ja	ja	nei		
28	Sten-, jord- og murarb. Molde	50	47	—	70	—	1.00	—	—	—	760	56	53	150	—	—	—	?	nei	nei		
29	Sten-, jord- og cement- arb. i Moss	80	60	—	—	—	—	—	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	nei	nei	Blev truffet av- tale væsentlig paa grundlag av Kri- stianiatariffen.	
30	Fougners staaibeton- skibsbyggeri, Moss . . .	50	40	—	60—65	—	—	15	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	nei	nei	nei	
31	Murarbeiderne, Skien . .	19	19	—	65	—	80	—	—	—	420	56	56	—	50-100	50-100	—	ja	ja	ja		
32	Do. Aalvik	12	12	—	—	—	1.00	—	—	—	560	56	56	—	—	50-100	—	—	ja	nei	ja	
33	Stenarb., Aalesund	98	98	—	80—90	—	1.15-1.30	—	—	—	950	48—54	48—54	—	50-100	100-150	—	ja	ja	nei		
34	Murarb., Høianger	18	18	—	1.00	—	1.00	—	—	8.10	400	—	—	—	—	—	—	—	nei	nei	nei	
35	Do. Larvik	12	12	—	70	—	80	10	—	—	560	56	56	—	50-100	50-100	—	ja	ja	nei		
36	Do. Haugesund	40	40	—	70	—	95	—	—	—	625	—	50	—	50-100	50-100	—	ja	ja	nei		
37	Glasmakerne, Bergen . . .	14	11	45—48	—	—	70	5	—	8.10	670	56½	54	35	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	nei		
IV. Elektrokemisk og elek- trometallurgisk industri.																						
38	Fr.stad elektrokemiske fabrikker	43	35	—	45—50	—	60—65	—	—	5-13 kr. pr. uke	550	56	54	86	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	nei		
39	Ilens smelteverk	29	16	—	40—60	—	60—65	—	—	4 kr. + familie- tillæg	496	56	54	58	25-50-100	25-50-100	—	ja	ja	nei		
40	Vigeland's bruk	220	153	26—35	26—35 pr. uke	—	—	—	—	10 kr. pr. uke + familietillæg	650	60	54	1320	25-50	25-50	3	ja	ja	nei		

Tabel I. Lønsbevægelsen

Løpnr.	Bedrift—sted	Antal arbejdere		Løn tidligere		Lønsforbedringer opnåede			
		Ialt	Derav medlemmer	Mindsteløn	Timeløn eller dagløn	Mindsteløn	Timeløn eller dagløn	Almindelig lønstillelæge	Tillæg i akkordpræmier
41	Porsgrunds elektrometallurgiske fabrik . .	67	44	—	45—74	—	—	—	—
42	Borregaard karbidfabrik	51	46	3.50	4.40	4.75	5.65	—	—
43	Vadheim fabrikker. . .	101	84	4.00	—	5.50	—	—	10
V. Kemisk teknisk industri.									
44	Fyrstikfabrikkerne. . .	1010	686	—	57—60	—	70—75	—	10—30
45	Nitedals krudtverk. . .	58	41	—	33—43	—	50—65	—	10
46	Den norske galogegummivarefabrik . .	170	150	—	33	—	70	—	—
47	Haaøens fabrikker. . .	150	145	—	28—66	—	35—74	—	—
VI. Kommunale virksomheder.									
48	Kr.a vei- og parkvæsen	—	220	—	5.10—7.00	—	6.00-7.50	—	—
49	— havnevæsen.	—	98	—	5.10 - 7.00	—	6.00-7.50	—	—
50	— renholdsverk	—	300	—	5.10—5.80	—	6.00-6.50	—	—
51	— elektricitetsverk. . .	—	122	—	5.10—7.00	—	6.00-7.50	—	—
52	— gasverk.	398	250	—	4.40—5.93	—	6.00-7.50	—	—
53	Hammerfest kommune.	20	20	68	—	—	1.00	—	—
54	Lillehammer do. . . .	50	39	—	50—75	—	65—80	—	—
55	Akers do.	145	90	5.00	5.00—6.50	6.50	7.00	—	—
56	Kristiansands do. . .	20	18	—	6.00	—	6.00	—	—
57	Fredrikstad do. . . .	90	51	—	0.50	—	0.60-0.70	—	—
58	Fredrikshalds do. . .	32	30	—	40—50	—	0.65-0.75	—	—

afsluttet i 1917. (Forts.)

Dyrtidstillæg pr. uke	Lønsforbedringen ansætt til pr. aar pr. mand	Arbejdstid pr. uke		Forkortelsen udfjor pr. uke	Tillæg for overtids-, nat- og helligdagsarbejde		Ferie antal dage	Oprettedes skriftlig overenskomst?	Var der tidligere overenskomst?	Var der arbejdsstans?	Anmerkninger
		Tidligere timer	Efter overenskomst timer		Tidligere	Efter overenskomst					
Kr. 3 pr. uke + familietillæg	220	56	56—54	67	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	nei	
2 kr. pr. dag	837	54	54	—	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	nei	
8 kr. pr. uke for gifte + 1.50 for hvert barn, ugifte 2 kr.	700	56—57	54	213	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	ja	
3.50—5.40	400	54	54	—	25-50-100	25-50-100	6	ja	ja	nei	
15 pct. av for-tjenesten	875	56 1/2	—	—	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	nei	
12 kr. pr. uke	950	54	54	—	25-50-100	25-50-100	—	ja	ja	ja	
Gifte 4 kr ugifte 2 kr. pr. uke	350	54	54	—	25-50-100	25-50-100	4	ja	nei	ja	Skiftarbejdere betales med 8—8.50 kr. pr. skift.
gennemsn. 13.80	840	52 1/2	48	990	25-50-100	50—100	9-12	ja	ja	nei	Dyrtidstillægget er 80 øre + 60 øre for første 50 for anden og 40 øre for hver yderligere forsørgt. Tidligere var 40 øre i dyrtidstillæg der er tillagt lønssatserne
— 13.80	840	52 1/2	48	441	25-50-100	50—100	9-12	ja	ja	nei	Deril et familietillæg av 20 øre for første og 10 øre for hver yderligere forsørgt.
— 13.80	840	52	48	1200	—	50—100	9-12	ja	ja	nei	
— 13.80	840	52—56	48	732	25-50-100	50—100	9-14	ja	ja	nei	
— 13.80	1050	54—56	48	2786	25-50-100	50—100	9-14	ja	ja	nei	
—	700	48	48	—	25—50	50—100	—	—	ja	nei	
5.94	700	54	54	—	90-1.00 kr.	50—100	6	ja	ja	nei	
12 00	900	56	48	1160	—	50—100	6-12	ja	nei	nei	Dyrtidstillæg 80 + 40 for hver forsørgt
9.00	450	—	—	—	—	—	—	nei	nei	nei	
8.80	660	—	45—56	—	—	25-50-100	6	ja	nei	ja	
—	600	10	8—9	—	—	50—100	—	?	nei	nei	

Tabel I. Lønsbevægelse avsluttet i 1917. (Forts.)

Løpenr.	Bedrift—sted	Antal arbeidere		Løn tidligere		Lønsforbedringer opnaaede:				Dyrtidstillæg pr. uke	Lønsforbedringen anslaat til pr. aar pr. mand	Arbeidstid pr. uke		Forkortelsen utgjør pr. uke	Tillæg for overtid-, nat- og helligdagsarbeide		Ferie antal dage	Oprettedes skriftlig overenskomst?	Var der tidligere overenskomst?	Var der arbeidsstans	Anmerkninger
		Ialt	Derav med lemmer	Mindsteløn	Timeløn eller dagløn	Mindsteløn	Timeløn eller dagløn	Almindelig lønstillæg	Tillæg i akkord-priser			Tidligere timer	Efter overenskomst-timer		Tidligere	Efter overenskomst					
59	Sarpsborg do.	30	24	—	—	—	—	—	pct.	Kr. 15.70	Kr. 780	—	—	—	—	—	6—12	ja	ja	nei	Prolongation.
60	Bergens renovationsvæsen	104	85	—	1800.50	—	2400.00	—	—	—	550	—	—	—	—	—	—	?	nei	nei	
61	Narvik kommune . . .	—	17	—	75	—	1.00	—	—	—	790	—	—	—	—	—	—	nei	ja	nei	3 alderstillæg à kr. 100.00.
62	Trondhjems kommune.	300	270	—	5.90—6.20	—	7.20-8.50	—	—	—	400	51	48	900	—	—	—	—	—	—	Forandringen nærmest prolongation.
63	Do. komm. bakeri .	25	25	—	—	—	—	—	—	8—9.00	450	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
64	Do. do. fiskehandel	12	12	—	5.90	—	7.70	—	—	—	540	51	48	36	—	—	—	—	—	—	Den komm. overenskomst.
65	Kr.a komm. brændselscentral	—	430	—	5.10	—	7.00-8.00	—	—	13.80	1140	48	48	—	25-50-100	50—100	6—12	ja	nei	nei	
66	Kr.a komm. bygningsarbeidere	—	—	—	65	—	85	—	—	13.80	1200	57	51	—	25-50-100	50—100	6	nei	nei	nei	
VII. Næringsmiddelindustrien.																					
<i>Hermetikfabrikkerne.</i>																					
67	Stavanger, Haugesund, Bergen, Stord og Søndhordland	1700	1117	—	34—43	—	50—55	6—13	18	4.50—6.50 pr. uke	650	54½	54	850	30-50-100	30-50-100	4	ja	ja	ja	Kvinder før 18 øre pr. time nu 30 øre
68	Trondhjem 4 fabrikker	340	240	—	—	—	50—55	6—10	18	5.40—6.00 pr. uke	600	54	54	—	25-50-100	30-50-100	4	ja	nei	ja	Ved 1 fabrik var der før overenskomst.
69	Do. 2 —	57	44	—	—	27-29.50 pr. uke	—	6—10	?	5.40—6.00 pr. uke	530	54	54	—	25-50-100	30-50-100	4	ja	nei	nei	
70	Bergens bliktrykkeri. .	100	100	—	34—43	—	50—65	5—10	?	3.50—5.40 pr. uke	650	54½	54	50	30-50-100	30-50-100	4	ja	ja	nei	Kvinder før 18 øre pr. time nu 30 øre.
71	Melkefabrikkerne . . .	614	450	32—52	—	50—70	—	—	—	7—9 kr. pr. uke	486	57	54	1842	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	nei	
72	Pienes mølle, Buviken .	27	23	22—24½ pr. uke	—	28.50-33	—	—	—	—	370	57	54	81	25-50-100	25-50-100	—	ja	ja	nei	Prolongation.
73	Bjølens mølle	35	28	24-30 kr.	—	28—34	—	—	—	Kr. 6.00 pr. uke	364	60	48	420	25—50	25-50-100	4	ja	ja	nei	
74	Kr.a ølbryggerier . . .	500	350	39 øre	—	50—64	—	—	—	10.00 pr. uke	450	59	54	2500	42-45 øre	90-125 øre	4	ja	ja	nei	
75	Tr.hjems do.	180	118	13-23 kr.	—	20-30kr.	—	—	—	—	218	57	54	540	25-50-100	25-50-100	6	ja	ja	ja	
76	Hamar do.	37	33	33 kr.	—	77½ øre	—	—	—	—	440	54	54	—	—	kr. 1 og 130	6	ja	nei	nei	Kvinder før 35 øre pr. time nu 40 øre.

Tabel I. Lønsbevægelse

Løpenr.	Bedrift—sted	Antal arbejdere		Løn tidligere		Lønsforbedringer opnaaede				Lønsforbedringen ansaaet til pr. aar pr. mand	Arbejdstid pr. uke		Forkortelsen utgjør pr uke	Tillæg for overtids-, nat- og helligdagsarbejde		Ferier antal dage	Oprattedes skriftlig overenskomst?	Var der tidligere overenskomst?	Var der arbejdsstans?	Anmerkninger	
		Ialt	Derav medlemmer	Mindsteløn	Timeløn eller dagløn	Mindsteløn.	Timeløn eller dagløn	Almindelig lønstillæg	Tillæg i akkordpriser		dyrtidstillæg pr. uke	Tidligere timer		Efter overenskomst timer	Tidligere						Efter overenskomst
77	Hamar mineralvandfab.	7	4	29.70 pr. uke	—	—	70 øre	—	—	—	—	—	—	—	kr. 1.00 og 1.25	6	ja	nei	nei	Kvinder før 26 øre pr. time nu 38 øre.	
78	Spørck & co., Tr.hjem .	25	5	25 kr.	29—31 kr.	—	—	—	—	8 kr. pr. uke	520	57	54	75	25-50-100	25-50-100	6	ja	ja	nei	
79	Nidar chokoladefabrik .	120	95	—	—	55—70	—	—	—	15 pct.	320	54	50	480	—	25-50-100	6	ja	nei	ja	Kvinder begynderløn 29 øre pr. time stigende til 41 øre.
80	Stavanger smørfabrik .	54	30	14-35 kr.	—	18-37 kr.	—	—	—	5 kr.	600	54	53	54	—	30-50-100	4	ja	ja	nei	De nuværende arbejdere 2—4 kr. o. tariffen.
81	Smørfabrikken «Norge»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
82	Do. «Arild».	10	9	18-32 kr.	—	21-32 kr.	—	—	—	4—8 kr.	350	54	54	—	25-50-100	25-50-100	—	ja	ja	nei	
83	Harstad hermetikfabrik	—	61	—	—	—	60—75	—	—	—	310	54	54	—	30-50-100	—	ja	nei	nei	Kvinder mindsteløn 35 øre pr. time + 2 kr. uken i dyrtidstillæg.	
84	Kaffebrønderierne i Kr.a	24	14	25 pr. uke	—	36—45	—	—	—	Kr. 10	400	53	53	—	25-50-100	25—50	—	ja	ja	nei	
VIII. Tekstilindustrien.																					
85	Nydalens kompani, Kr.a	630	330	—	20—55	—	30—73	—	20—40	5.40—9.00	460—680	58	54	2520	25—50	25-50-100	4	ja	ja	nei	
86	A/S Knud Graah, do.	319	151	—	20—55	—	30—73	—	20—40	5.40—9.00	460—680	58	54	1276	25—50	25-50-100	4	ja	ja	nei	
87	Chr. baand- & lidsefabrik Kr.a	240	75	—	20—55	—	30—73	—	20—40	5.40 - 9.00	460—680	57	54	720	25—50	25-50-100	4	ja	ja	nei	
88	Halvor Schou do.	425	150	—	20—55	—	30—73	—	20—40	5.40—9.00	460—680	58	54	1700	25—50	25-50-100	4	ja	ja	nei	
89	Nordisk tekstilaktieselskab, Kr.a	50	35	—	20—55	—	30—73	—	—	5.40—9.00	460—680	54	54	—	25—50	25-50-100	4	ja	ja	nei	
90	O. Johannessen & søn, Kr.a	50	25	—	20—55	—	30—73	—	—	5.40—9.00	460—680	57	54	150	25—50	25-50-100	4	ja	ja	nei	
91	Bernh. Brønne, Tr.hjem	20	12	—	11—26.00	—	13-28.00	—	—	5.40 - 9.00	370—550	57	54	60	25—50	25-50-100	4	ja	ja	ja	
92	Rosendahl & co., Fane .	160	60	—	—	—	—	7	—	2.50—4.00	320—400	58	54	640	—	—	—	—	—	—	Prolongation.
93	Helly Hansens regnklaedefabrik, Moss . .	98	49	—	—	—	—	—	—	2.50—4.00	125—200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	do.
94	Hillavaag & Oltes uldvarvfabrikker	55	35	—	—	—	30—70	5	—	4.50—5.50	550	54	54	—	—	25-50-100	6	ja	nei	nei	75 øre tillæg for hvert barn.
95	Fredfos do.	131	106	—	42—60	—	60—80	—	—	—	540	54	54	—	—	25-50-100	6	ja	nei	nei	

avsluttet i 1917. (Forts.).

Tabel I. Lønsbevægelser avsluttet 1917. (Forts.).

Løpnr.	Bedrift—sted	Antal dage		Løn tidligere		Lønsforbedringer opnaaede				ved:	Lønsforbedringen anslaaet til pr. aar pr. mand	Arbeidstid pr. uke.		Forkortelsen utgjør pr. uke	Tillæg for overtids-, nat- og helligdagsarbeide		Ferie antal dage	Oprettedes skriftlig overenskomst?	Var der tidligere overenskomst?	Var der arbeidsstans?	Anmerkninger	
		Ialt	Derav medlemmer	Mindsteløn	Timeløn eller dagløn	Mindsteløn	Timeløn eller dagløn	Almindelig lønstillæg	Tillæg i akkordpriser			Dyrtidstillæg pr. uke	Tidligere timer		Efter overenskomst timer	Tidligere						Efter overenskomst
96	Bertnes uldv.fabrikker .	33	22	—	12—30.00	—	18—35.00	—	—	—	—	250	54	54	—	—	—	—	ja	nei	nei	
97	Aalgaard do.	188	91	—	24—60	—	30—75	5	—	1.50—5.25	170—400	54	48—54	—	—	50—100	6	ja	nei	nei		
98	Kongsvinger uldspinderi	30	25	—	18—50	—	22—55½	—	—	2.00—6.00	400	60	54	180	—	25—50—100	4	ja	nei	nei		
99	Pettersen & Dekke, Hop	36	26	—	—	55	—	15	25	—	400	59½	54	198	—	25—50—100	6	ja	nei	nei		
IX .Transportvirksomhet.																						
100	Kulimportørerne, Kr.a .	140	115	—	—	—	—	—	—	16.80	840	—	—	—	—	—	—	—	ja	ja	nei	
101	Trondhjems torvstrø-og renovasjonskompani .	25	25	—	65—75	—	71—80	—	—	8.10	540	57	54	75	—	25—50—100	—	ja	nei	nei		
102	Bæгнаelvens lænsere . .	16	12	—	4.00—5.00	—	7.00	—	—	—	—	60	54	96	50—100	50—100	—	ja	ja	nei		
103	Drochechaufører, Trondhjem	30	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	ja	nei	nei	Kr 1.50 pr. dag + 15 pct. av det indkjørte beløp.	
104	Lastechaufører, Tr.hjem	14	14	—	35—40.00	—	40—45.00	—	—	8.00	750	57	54	42	—	25—50—100	4	ja	nei	ja		
105	Hiterdals lænsere	50	38	5.00	60	7.00	80—90	—	—	—	—	57	54	150	50	50	—	ja	ja	nei	Sæsonarbeide.	
106	Kjørekarene hos Mustad	15	12	—	25—28.00	—	40.00	—	—	—	600	—	54	—	—	1.00 pr. t.	4	ja	ja	nei		
107	Halseths kjøriere Trondhjem	10	8	—	27.00	—	32.00	—	—	6.00	550	55	54	10	50 øre	90—105—140 øre	—	ja	ja	nei		
108	Salsbrukets lasteplads, Opløfjorden	35	31	—	—	—	—	1.25	—	12.00	—	—	—	—	—	—	—	ja	ja	nei	Prolongation. Sæsonarbeide.	
109	Lagerarb., Bergen	97	74	40—46.00	—	50.00	—	—	—	—	500	57	54	194	—	kr. 1.00	—	ja	nei	ja		
110	Mustads utearbeidere . .	19	15	—	43—46	—	60—65	—	—	—	500	55½	54	28½	25—50	25—50—100	4	ja	ja	ja		
X. Trævareindustri.																						
111	Høvleriarb. hos Mustad	16	16	—	60—70	—	65—75	10	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	nei	nei	nei	
112	Trondhjems børste og penselfabrik	37	23	—	30—50	—	42—70	—	20—40	4.00	540	55½	54	55	25—50—100	25—50—100	6	ja	ja	nei		

Tabel I. Lønsbevægelser avsluttet 1917. (Forts.)

Løpnr.	Bedrift—sted	Antal dage		Løn tidligere		Lønsforbedringer opnaaede				ved:	Lønsforbedringen anslaaet til pr. aar pr. mand	Arbejdstid pr. uke		Forkortelsen utgjør pr. uke	Tillæg for overtids-, nat- og helligdagsarbeide		Ferie antal dage	Oprettedes skriftlig overenskomst?	Var der tidligere overenskomst?	Var der arbeidsstans?	Anmerkninger	
		Ialt	Derav medlemmer	Mindsteløn	Timeløn eller dagløn	Mindsteløn	Timeløn eller dagløn	Almindelig lønstillæg	Tillæg i akkordpriser			Dyrtidstillæg pr. uke	Lønsforbedringen pr. mand		Tidligere timer	Efter overenskomst timer						Tidligere
113	Hommelvik bruk	150	94	—	3.25	47½	—	—	20—30	pct.	Kr.	Kr.	57½	54	625	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	nei	Familietillæg 1 kr. for hver forsørgt person. Tidligere dyrtidstillæg 3.50 pr. uke.
114	Brødrene Hansens stavskjæreri, Hommelvik.	20	16	60 øre	—	60 øre	—	—	20	10.00	400	57½	54	70	25-50-100	25-50-100	4	ja	ja	nei		
115	Hønefos bruks snekkerfabrik	17	16	—	—	—	—	20 pct.	20	—	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	nei	Prolongation.
XI. Stenindustri.																						
116	Fredrikstad forenede teglverker	240	47	—	30	—	50	—	40—70	—	700	60	54	1440	—	—	—	—	ja	ja	nei	Kun ovnsarbejderne organiserede.
XII. Forskjellige virksomheter.																						
117	Papirindustrien (Hønefos bruk og Borregaard)	—	119	—	—	—	—	1.25	—	12.00	975	—	—	—	—	—	—	—	—	ja	nei	Prolongation.
118	Stavanger telefonforretning	25	25	22—37.00	—	26-40.00	—	—	—	—	300	50	48—52	—	—	50—100	12	ja	nei	nei		

Tabel II. Tarifoverenskomster

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Antal arb.		Løn tidligere	Lønsforbedringer opnaadd ved			
		ialt	derav medlemmer		mindsteløn efter overenskomst	almindelig lønstillæg	tillæg i akkordpriser	lønsforb. anslaaet til ialt pr. aar kr.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
				kr. eller øre	kr. eller øre	kr. ell. ø	pct.	
1	A/S Tr.hjems børste- og pensel-fabrik	37	25	50—30	70—42	2-3 kr.	20-40	19980
2	Lysaker. O. Mustad & søn. Ute-arbeiderne	19	15	46—43	65—60	—	—	9500
3	A/S Kr.sands nikkelraffinerings- verk, Evje, og Ringerike	231	247	60—36	77—52	—	—	103500
4	Surendalen. A/S Aura	252	252	65—47	75—55	—	—	23400
5	Kristiania. Ølbryggerierne	500	350	39	64—50	—	—	225000
6	Aalgaards uldvarefabrikker	188	109	60—24	73—30	5	—	46450
7	Nitedals krudtverk	58	43	4.50 4.00	75—50	—	—	31900
8	Aalesund. Murarbeiderne	48	48	0.87	1.25	—	—	42240
9	Skien. Do.	19	19	65	80	—	—	7980
10	Stavanger telefonforretning	25	25	22.00—32.00	28.00—40.00	—	—	7500
11	O. Mustad & søns margarinfabrik	60	60	50—30	60—36	—	—	11500
12	Sandefjord. Cement- og murarb.	48	48	80—70	90—80	5	—	19440
13	A/S Pettersen & Dekkes trikotage-fabrik	36	26	—	55	15	25	14400
14	Kr.sand S. Murarbeiderne	9	9	65	85	5	—	5850
15	Drammen. Do.	53	53	60	70	10	—	28620
16	Fane spinderi og notfabrik	160	60	—	—	7	—	20000
17	Fr.stad elektrokem. fabrikker	43	35	50—45	65—60	—	—	23650
18	Trondhjem. Ilens smelteverk	29	16	—	65—45	—	—	7250
19	A/S Bjølsen valsemølle	35	28	30.00—24.00	34.00—28.00	—	—	18200
20	Trondhjems torvstrøfabrik og renovationskompani.	25	25	75—65	80—71	—	—	13500
21	Vennesla. A/S Vigelands bruk	220	153	—	—	—	—	—
22	Porsgr.s elektrometallurgiske A/S	67	44	—	—	—	—	—
23	Kristiania. Murarbeiderne	400	360	60	65	15	—	216000
24	Trondhjem Do.	83	83	60	65	15	—	44820
25	Bergen. Do.	136	136	60	65	—	—	91120
26	Fredrikstad Do.	42	42	60	65	15	—	22680
27	Hamar. Sten-, jord- og cem.arb.	50	32	50—47	63—52	15	—	27000
28	Bergen. Do.	100	85	58—47	63—52	—	—	67000
29	A/S Fabrikken «Arid»	10	9	32.00—18.00	32.00—21 00	8—4	—	3500
30	Lillehammer kommune	50	39	75—50	80—65	6—9	—	20000
31	Trondhjem. Chaufførerne	30	20	—	—	—	—	—
32	Do. Lastechaufførerne	14	14	40—45	45—40	—	—	3500

oprettet i 1917.

Arbeidstid pr. uke			Tillæg for overtid, nat- og helligdagsarbeide		Indeholder overensk.				Var der tidligere overenskomst?	Var der arbeidsstans?	Anmerkninger
tidligere timer	efter overensk. timer	Forkortelsen utgjør ialt timer pr. uke	tidligere	efter overensk.	Ferie antal dage	bestemm. om voldgrittime-løn ggarant. i akk.	alm. be-sstemmelser	Var der tidligere overenskomst?			
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
			pct.	pct.							
55 1/2	54	55 1/2	25—50—100	25—50—100	7	nei	ja	nei	ja	nei	
55 1/2	54	28 1/2	25—50	25—50—100	4	nei	—	nei	ja	nei	
48—56	48—53	300	50—100	50—100—150	5-10	ja	ja	nei	ja	nei	Dyrtidstill. kr. 6.72 pr. uke + familietillæg.
54	54	—	25—50—100	25—50—100	4	ja	ja	ja	ja	nei	Dyrtidstill. 15 øre pr. time.
59	54	2500	42—45 øre	0.90—1.25	4	ja	—	ja	ja	nei	Dyrtidstill. fra kr. 1.50 til 5.25 pr. dag + familietillæg.
54	48—54	—	—	50—100	7	nei	—	nei	nei	nei	Dyrtidstillæg 15 pct.
56	54	116	25—50—100	25—50—100	4	ja	—	nei	ja	nei	
56	53	144	50—100	50—100	—	ja	—	nei	ja	nei	
56	56	—	50—100	50—100	—	ja	—	nei	ja	ja	
50	48	50	—	50—100	14	nei	nei	nei	nei	nei	
54	54	—	25—50—100	25—50—100	—	nei	—	nei	ja	nei	
52	51	48	50—100	50—100	—	nei	—	ja	ja	nei	
59 1/2	54	198	—	25—50—100	7	ja	—	ja	nei	nei	
—	52	—	—	50—100	—	nei	—	nei	nei	ja	
57	54	159	25—50—100	50—100	2	ja	—	nei	ja	nei	ProL. Dyrtidstill. mænd 4 kr., kvinder kr. 2.50 pr. uke.
58	54	640	—	—	—	—	—	—	—	—	Dyrtidstill. efter familiens stør. 5—13 kr. pr. uke.
56—57	54	58	25—50—100	25—50—100	—	ja	—	ja	ja	nei	Dyrtidstill. 4 kr. pr. uke + familietillæg.
60	48	420	25—50	25—50—100	4	ja	—	ja	ja	nei	Dyrtidstill. 6 kr. pr. uke.
57	54	75	—	25—50—100	—	ja	—	ja	nei	nei	Dyrtidstillæg 20 pct.
60	54	1320	—	—	—	—	—	—	—	—	ProL. Dyrtidstill. 10kr. pr. uke + familietillæg.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	ProL. Dyrtidstill. 3 kr. pr. uke + familietillæg.
57	54	1200	25—50—100	25—50—100	4	ja	ja	ja	ja	nei	Diæt for utenbys arb. kr. 2.50 pr. dag.
57	54	249	25—50—100	25—50—100	4	ja	ja	ja	ja	nei	Dyrtidstill. 20 øre pr. time.
57	54	408	25—50—100	25—50—100	4	ja	ja	ja	ja	nei	Diæt for utenbys arb. kr. 2.50 pr. dag.
57	54	126	25—50—100	25—50—100	4	ja	ja	ja	ja	nei	Do.
57	54	150	25—50—100	25—50—100	4	ja	ja	ja	ja	nei	
57	54	300	25—50—100	25—50—100	4	ja	ja	ja	ja	nei	Dyrtidstill. 20 øre. Mindsteløn i akkord 45—50, tidl. 40—45 øre.
—	54	—	25—50—100	25—50—100	—	ja	—	ja	ja	ja	Dyrtidstill. kr. 5.94 pr. uke
54	54	—	90—1,00	50—100	7	nei	ja	nei	ja	nei	
—	—	—	—	—	7	nei	—	nei	nei	nei	
57	54	42	—	25—50—100	4	nei	—	ja	nei	nei	Dyrtidstill. 8 kr. pr. uke.

Tabel II. Tarifoverenskomster

oprettet i 1917. (Forts.)

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Antal arb.		Løn tidligere	Lønsforbedringer opnaad ved				Arbejdstid pr. uke			Tillæg for overtid, nat- og helligdagsarbejde		Indeholder overensk.				Anmerkninger.		
		Ialt	derav medlemmer		mindsteløn efter overenskomst	almindelig lønstillæg	tillæg i akkordpriser	lønsforb. an-saet til ialt pr. aar. kr.	tidligere timer	efter overensk. timer	Forkor-telsen ut-gjør ialt timer pr. uke	tidligere	efter overensk.	Ferie antal dage	bestemm- om voldgift	gæ-tindløn gg-rant i akk.	alm. be-stemmelser		Var der tidligere overenskomst?	Var der arbejds-stians?
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
33	Hunfos nyanlæg og Vigeland	50	33	kr. eller øre	kr. eller øre	kr. ell. ø	pct.					pct.	pct.							
34	Bergen. Glasmestrene	14	11	65—50	70—55	5	—	20000	56	54	100	50—100	50—100	4	nei	—	nei	ja	nei	Dyrt.till. 10 øre pr. time.
35	Stavanger smørfabrik	54	30	48—45	70	5	—	9380	56 1/2	54	35	25—50—100	25—50—100	4	ja	ja	ja	ja	nei	Do. 5—15 do.
36	Akers kommune	145	90	35 00—14.00	37.00—18.00	2-4 kr.	—	32400	54	53	54	—	30—50—100	4	ja	—	ja	ja	nei	Do. 20 kr. pr. mnd.
37	Odda og Tyssedal. Murmester S. Sørvig og murarb.	7	7	6.50—5.00	7.00	—	—	130500	56	48	1160	—	50—100	6-12	ja	—	nei	nei	nei	Do. 30 øre + 40 pr. dag for hver forsørgt person.
38	A/S Dalens gruber	60	45	78	90	28	—	7000	53	53	—	25—50—100	50—100—150	—	ja	—	nei	ja	ja	
39	Fredriksstad kommune	90	51	60—50	85—60	—	—	24000	—	48—54	—	—	50—100	4	nei	—	nei	nei	nei	
40	Tr.hjem. A/S Spørch & Co.	25	5	50	70—60	—	—	59400	—	45—56	—	—	25—50—100	7	nei	ja	nei	nei	nei	Dyrtidstill. 200 kr. pr. aar + familetillæg.
41	A/S Haaøen fabrikker	145	145	25.00	31.00—29.00	—	—	13000	57	54	75	25—50—100	25—50—100	7	ja	—	ja	ja	nei	Dyrtidstill. 8 kr. pr. uke, tidl 2—3 kr.
42	Fr.stad. Sten-, jord- og cementarb.	154	130	66	74	—	—	43500	56	54	290	50—100	25—50—100	4	ja	—	ja	ja	ja	Dyrtidstill. 2 kr. pr. uke + familietillæg.
43	De norske melkefabrikker A/S Hamar, Kap, Sandesund og Holmestrand	614	450	—	63—52	5	—	62370	57	54	462	—	25—50—100	4	ja	—	ja	ja	nei	Dagløn kr. 5—8.50. tidl. 4.50—8 kr.
44	Haugesunds kommunale kraft-anlæg i Etne	60	40	52—32	70—50	—	—	298404	57	54	1842	25—50—100	25—50—100	4	ja	—	ja	ja	nei	Kvinder tidl. 25—18 øre, nu 34—28 øre. Dyrtids-till. 7—9 kr pr. uke.
45	Tronhjem. Nidar Chokolade-fabrik A/S	120	95	6.00	80—65	—	—	36000	56	54	120	—	25—50—100	4	—	—	nei	nei	ja	Dyrtidsill. 25 øre pr. time.
46	Tr.hjem. A/S Trondhjems Pre-serving Co. og A/S Konserv.	51	44	—	70—55	—	—	38500	54	50	480	—	25—50—100	—	ja	—	ja	nei	ja	Dyrtidstill. 15 pct. Kvin-der begynderløn 29 øre pr. time.
47	Kongsvinger. Kongsvinger uld-spinderi og væveri	30	25	29.70—27.00	10	—	—	30200	54	54	—	—	30—50—100	—	ja	—	ja	nei	nei	Dyrtidstill. 6 kr. pr. uke. Kvinder mindsteløn kr. 16.20. Dyrtidstill. kr. 4—5.40 pr. uke.
48	Kr.a. O. Johannesen & søn A/S	50	25	50—18	55 1/2—22	—	—	12000	60	54	180	—	25—50—100	4	ja	—	ja	nei	nei	Dyrtidstill. mænd 5—6 kr. pr. uke, kvinder 2—2.50 pr. uke.
49	Do. Nordisk Tekstil A/S	50	35	55—39	73—53	—	20-40	26740	57	54	150	25—50	25—50—100	4	ja	—	ja	ja	nei	Dyrtidstill. mænd 9 kr., kvinder kr. 5.40.
50	Nydalen. Nydalens kompani.	630	330	26—20	35—30	—	20-40	336000	54	54	—	25—50	25—50—100	4	ja	—	ja	ja	nei	Do.
51	Kr.a. Knut Graah & Co. (Vøiens spinderi og væveri)	319	151	55—39	73—53	—	20-40	170060	57—58	54	2520	25—50	25—50—100	4	ja	—	ja	ja	nei	Dyrtidstill. mænd 9 kr., kvinder kr. 5.40.
52	Kr.a. A/S Christiania baand- og lidsefabrik	240	75	26—20	35—30	—	20-40	1276	57—58	54	1276	25—50	25—50—100	4	ja	—	ja	ja	nei	Do.
53	Kr.a. Hjula væveri	425	150	55—39	73—53	—	20-40	128000	57—58	54	720	25—50	25—50—100	4	ja	—	ja	ja	nei	Do.
54	Tr.hjem. Bernh. Brønnes damp-farveri, uldspinderi og mek. væveri	20	12	26—20	35—30	—	20-40	226740	57—58	54	1700	25—50	25—50—100	4	ja	—	ja	ja	nei	Do.
55	Tr.hjem. 4 hermetikfabrikker	340	240	26.00—11.00	28.00—13.00	—	—	9200	57	54	60	25—50	25—50—100	4	ja	nei	ja	ja	ja	Dyrt. till. 4.40—9 kr. pr. uke.
				—	55—30	6—10	—	204000	—	54	—	—	30—50—100	4	ja	ja	ja	*nei	ja	* Ved A/S Foki var tidl. overensk.

Tabel II. Tarifoverenskomster oprettet i 1917. (Forts.).

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Antal arb.		Løn tidligere	Lønsforbedringer opnaadd ved				Arbeidstid pr. uke			Tillæg for overtid, nat- og helligdagsarbeide		Indeholder overensk.					Anmerkninger	
		ialt	derav medlemmer		mindsteløn efter overenskomst	almindelig lønstillæg	tillæg i akkordpriser	Lønsforb. anslaaet til ialt pr. aar kr.	tidligere timer	etter overensk. timer	Forkortelsen utgjør ialt timer pr. uke	tidligere	etter overensk.	Ferie antal dage	bestemm. om voldgift	timeløn gaa- rant. i akk.	alm. be- stemmelser	Var der tidligere overenskomst?		Var der arbeids- stans?
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
56	Budviken. I. C. Piene & Søns mølle	27	23	kr. eller øre	kr. eller øre	kr. ell. ø.						pct.	pct.							
57	Kr.a. Kaffebrønderierne	24	14	24.50—22.00	33.00—28 50	—	—	10000	57 1/4	54	81	—	—	—	—	—	—	—	—	nei
58	Kr.a komm. brændselcentral	430	430	5.10	7.00—8.00	—	—	490200	48	48	—	—	50—100	6-12	ja	ja	nei	nei	nei	nei
59	Bergen. Vaksdal mølle, lagerarb.	97	74	46.00—40.00	50	—	—	48500	57	54	291	—	1.00	—	ja	—	nei	nei	ja	ja
60	Lysaker. O. Mustad & Søns fabrikk, kjølere	15	12	28.00—25.00	40.00	—	—	9000	—	54	—	—	1.00	4	nei	nei	nei	ja	ja	ja
61	Stavanger og Haugesund. Hermetik- og blikemballagefabrikker	1200	850	43—34	55—50	6—13	—	780000	54 1/2	54	—	30—50—100	30—50—100	4	ja	ja	ja	ja	ja	ja
62	Bergen. Sunde og Lervik, 5 hermetikfabrikker	500	267	43—34	55—50	6—13	—	325000	54 1/2	54	850	30—50	30—50—100	4	ja	ja	ja	ja	ja	ja
63	Sarpsborg. Borregaard karbid-fabrik.	51	46	—	—	3.25	—	39270	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
64	Bergen. A/S Bergens bliktryk-kerier.	100	100	43—34	65—50	5—10	—	65000	54 1/2	54	50	30—50	30—50—100	4-6	ja	nei	ja	ja	nei	nei
65	Nitedals tændstikfabrik. Grønvold	550	332	57—60	70—75	—	10-30	207500	54	54	—	25—50—100	25—50—100	6	nei	—	nei	ja	nei	nei
66	Bryn. Bryn tændstikfabrik.	170	130	57—60	70—75	—	10-30	68500	54	54	—	25—50—100	25—50—100	6	ja	—	ja	ja	nei	nei
67	Fr.hald. Haldens tændstikfabrik	130	72	57—60	70—75	—	10-30	50800	54	54	—	25—50—100	25—50—100	6	ja	—	ja	ja	nei	nei
68	Nitedals tændstikfabrik. Agnæs	160	152	57—60	70—75	—	10-30	68500	54	54	—	25—50—100	25—50—100	6	nei	—	ja	ja	nei	nei
69	Kragerø. A/S Bamle Apatit	37	37	—	90—1.00	—	—	—	—	—	—	—	50—100	4	nei	nei	nei	nei	nei	nei
70	A/S De forenede uldvarefabrik-kers avdeling, Fredfoss.	131	106	60—42	80—60	—	—	70740	54	54	—	—	25—50—100	7	nei	—	nei	nei	nei	nei
71	Fr.stad forenede teglverker	240	47	30	50	—	40-70	168000	60	54	1440	—	—	—	nei	—	nei	ja	nei	nei
72	Kr.a Kularbeiderne	140	115	—	—	—	—	117600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
73	Moss. Helly Hansens regnklæde-fabrik	98	49	—	—	—	—	19500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
74	Kr.a kommune. Elektricitetsverket	122	122	7.00—5.10	7.50—6.00	—	—	100800	52—56	48	732	25—50—100	50—100	9-14	ja	ja	nei	nei	nei	nei
75	Do. Havnevæsenet	98	98	7.00—5.10	7.50—6.00	—	—	82320	52 1/2 gj.	48	441	25—50—100	50—100	9-12	ja	ja	nei	ja	nei	nei
76	Do. Veivæsenet	220	220	7.00—5.10	7.50—6.00	—	—	184800	52 1/2 gj.	48	990	25—50—100	50—100	9-12	ja	ja	nei	ja	nei	nei
77	Do. Renholdsverket	300	300	5.80—5.10	6.50—6.00	—	—	252000	52	48	1200	25—50—100	50—100	9-12	ja	—	nei	ja	nei	nei
78	Do. Gasverket	398	250	5.93—4.40	7.50—6.00	—	—	417900	54—56	48	2786	25—50—100	50—100	9-14	ja	ja	nei	ja	nei	nei
79	Hammerfest bykommune	20	20	68	1.00	—	—	14000	48	48	—	25—50—100	50—100	—	nei	ja	nei	ja	nei	nei
80	Lier. Cementfabr. «Norge»	134	84	—	—	—	—	36180	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
81	Kr.a. Sten-, jord- og cementarb.	1200	900	58—47	63—52	—	—	648000	57	54	3600	25—50—100	25—50—100	4	ja	ja	ja	ja	nei	nei
82	Rødskogen guldlisterfabrik	50	44	47—40	57—48	—	—	10200	54 1/2	54	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—
83	Hønefoss. Bægnaelvns lænsar.	16	12	5—4	7	—	—	—	60	54	96	50—100	50—100	—	nei	—	nei	ja	nei	nei
84	Bodø. Bertnes uldvarefabrik	33	22	30—15	35—18	—	—	8250	54	54	—	—	—	—	nei	ja	nei	nei	nei	nei
85	Vadheim i Sogn. Vadheim elek-trokemiske fabrikker	101	84	4.00	5.50	—	10	70000	56—57	54	213	25—50—100	25—50—100	4-6	nei	—	nei	ja	ja	ja

Tabel II. Tarifoverenskomster

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Antal arb.		Løn tidligere	Lønsforbedringer opnaadd ved				Arbeidstid pr. uke			Tillæg for overtid, nat- og helligdagsarbeide		Indeholder overensk.				Anmerkninger										
		ialt	derav medlemmer		mindsteløn efter overenskomst	almindelig lønstillæg	tillæg i akkordpriser	lønsforb. anslaaet til ialt pr. aar kr.	tidligere timer	etter overensk. timer	Forkortelsen utgjør ialt timer pr. uke	tidligere	etter overensk.	Ferie antal dage	bestemm. om voldgift	timeløn garant. i akk.	alm. bestemmelse		Var der tidligere overenskomst?	Var der arbeidsstans?								
																					kr. eller kr.	kr. eller kr.	kr. ell. ø.	10	11	12	13	14
86	Tr.hjem. Sten-, jord- og cem.arb.	220	183	58—47	63—52	15	—	11880				pct.	pct.															
87	Bergen. Monierarbeiderne . . .	160	149	58—47	63—52	—	—	10720	57	54	660	25—50—100	25—50—100	4	ja	ja	ja	ja	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	Mindsteløn i akkord 45—50, tidl. 40—45 øre.
88	Hillevaag & Oltes fabrikk A/S	55	35	—	70—30	5	—	3025	57	54	480	25—50—100	25—50—100	4	ja	ja	ja	ja	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	Dyrtidstill. 20 øre pr. time.	
89	Tr.hjem. Jakob Halseths bakeri	10	8	27 00	32.00	—	—	550	54	54	—	—	25—50—100	7	ja	—	ja	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	Dyrtidstill. kr. 4.50—5.50 pr. uke + famlietillæg.	
90	Aalvik. A/S Bjøvefossen, murarb.	12	12	—	1.00	—	—	672	55	54	10	50	0.90-1.05-1.40	—	ja	—	ja	ja	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	Dyrtidstill 6 kr. pr. uke. Ferie som før.	
91	Tr.hjem. Bryggearbeiderne . . .	180	118	23—13	30—20	—	—	17420	56	56	—	—	50—100	—	nei	—	nei	nei	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	Dyrtidstillæg mænd 13 kr. og kvinder 8 kr. pr. uke.	
92	Sarpsborg kommune	30	24	—	—	—	—	23400	57	54	540	25—50—100	25—50—100	—	ja	—	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	—	
93	Harstad. Hermetikfabrikk . . .	61	61	—	75—60	—	—	18700	—	—	—	—	—	6-12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Prol. Dyrtidstill kr. 5.50 + famlietillæg. Yderligere dyrtidstillæg kr. 1.20 pr. dag fra 1/10 17.
94	Aalesund. Stenarbeiderne . . .	98	98	90—80	1.30—1.15	—	—	93100	—	—	—	—	30—50—100	—	nei	—	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	—	
94	Tr.hjems kommune	300	270	6.20—5.90	8.50—7.20	—	—	120000	8—54	48—54	—	50—100	100—150	—	nei	—	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	Kvinder. Mindsteløn 35 øre.	
96	Do. kommunale fiskehandel	15	12	—	7.20	—	—	2400	51	44	900	—	—	—	nei	—	nei	nei	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	—	
97	Borregaard fabr. Papirindustrien	47	47	—	—	1.25	—	45825	53	48	75	—	—	6	nei	—	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	—	
98	Hønefoss bruk. Høvleri og snekeri	17	16	—	—	—	—	8500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Prol. Dyrtidstill. 2 kr. pr. dag + famlietillæg.
99	Hamar forenede mineralvandfabr.	44	37	60—35	70—38	—	—	19300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
100	Larvik. Murarbeiderne	12	12	70	80	10	—	6720	54	54	—	—	0.50-1.00-1.25	7	nei	—	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	Prol. 1 aar med 20 pct. forhøielse av saavel akkord som daglønsetser.
101	Hiterdals lønser	50	40	6.00	90—80	—	—	—	56	56	—	50—100	50—100	—	ja	ja	nei	ja	nei	ja	nei	ja	nei	ja	nei	ja	—	
102	Salsbrukets losse- og lastelag . . .	35	31	—	—	1.25	—	21000	57	54	150	50	50	—	nei	—	nei	ja	nei	ja	nei	ja	nei	ja	nei	ja	—	
103	Molde. Sten-, jord- og murarb..	50	47	70	1.00	—	—	38000	57	54	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Sæsonarbeide.
104	Haugesund. Murarb.	40	40	70	95	—	—	25000	56	53	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Prol. Sæsonarbeide. Dyrtidstillæg 2 kr. pr. dag.
105	Hommelvik. Brødr. Hansens stavskjæreri	20	16	60	60	—	20	8000	—	50	—	50—100	50—100	—	nei	—	nei	ja	nei	ja	nei	ja	nei	ja	nei	ja	—	
106	Hommelvik bruk	150	94	3.25	47 1/2	—	20-30	67500	57 1/2	54	70	25—50—100	25—50—100	4	ja	nei	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	—
	Tilsammen	15120	11004	—	—	—	—	8431289	57 1/2	54	525	25—50—100	25—50—100	4	ja	nei	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	—
											36252	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Tabel III. Regulære arbeidsstansninger i 1917.

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Arbeidsstansningens årsak	Arbeidsstansningens karakter	Omfattende antal arbeidere	
				Ialt	Derav medl.
1	Haugesunds komm. kraftanlæg i Etne	Krav om overenskomst	Streik	—	8
2	Kristiansands murarbeidere	do.	«	—	9
3	Tr.hjem-Nidar chokoladefabr. A/S	do.	«	—	69
4	Vadheim elektrokemiske fabrik	do.	«	—	83
5	Bergen. Vaksdal mølle	do.	«	—	71
6	A/S Haaøens fabrikker	do.	«	—	145
7	Aalvik. A/S Bjølvfossen	do.	«	—	—
8	Trondhjem bryggeri	do.	«	—	102
9	North Atlantic Canning Co. A/S, Tr.hjem	Lønsvist	Lockout	—	73
10	Trondhjem. 4 hermetikfabrikker	Krav om overenskomst	Streik	—	164
11	Brumunddalen sten-, jord- & cementarbeiderforening	do.	«	—	29
12	Skien. Murarbeiderne	do.	«	—	5
13	Førde og Naustdals veianlæg	do.	«	—	14
14	Gjellebæk kalkbrud	Tvist om arbs.forhold	«	—	20
15	Stavanger. Murarbeidere	Krav om ny overensk.	Lockout	—	114
16	Odda og Tyssedal Murarb., murm. Sørvig	do.	Streik	—	7
17	Stavanger og Haugesund. Hermetik- og blikemballagefabr.	do.	Streik	—	667
18	Sunde & Lervik hermetikfabr.	do.	«	—	80
19	Trondhjem. Bernh. Brønnes dampfarveri, uldspinderi og mek. verksted	do.	«	—	14
20	Tobakarb. konflikt, Kristiania	do.	Symp.st.	—	2
21	Hønefoss. Follum bruk	Lønsavtale	Streik	—	8
22	Moss og omegns arb.m.forening	do.	«	—	12
23	Melkefabrikkens fagf., Levanger	do.	«	—	33
24	Skorstensfeirnes forening, Kristiania	do.	«	—	11
					1740

Arbeidsstansningen begynte den	Arbeidsstansningen ophørte den	Varighet i løpende dage i 1917	Antal tapte arbejdsdage i 1917	Utbetalt understøttelse ialt i 1917 kr.	Herav bidrag fra Landsorganisa-tionen kr.	Konfliktens resultat og andre bemerkninger
26-5	14-7	50	288	427.00	112.00	Overenskomst.
1-5	10-5	10	81	—	—	do.
14-6	30-7	46	3,381	2,256.00	2,898.00	do.
24-9	21-11	59	3,652	10,353.70	4,067.00	Ny overenskomst.
24-9	4-11	42	2,064	4,726.50	1,757.00	do.
1-5	12-7	73	10,080	11,697.83	4,641.00	do.
3-3	9-3	7	72	—	—	do.
7-4	14-4	8	864	162.81	—	do.
21-2	19-3	27	1,971	1,507.50	1,008.00	Lønsforholdene ordnet.
30-5	19-6	21	3,346	2,113.50	1,466.50	Overenskomst.
26-6	10-7	15	348	—	—	Lønsavtale.
7-6-16	18-3-17	77	390	305.00	515.00	Ny overenskomst.
3-8-16	4-4-17	94	1,498	1,836.00	1,986.00	Hævet resultatløs.
25-9	4-10	10	240	—	—	Forholdene ordnet.
4-5	19-5	16	1,600	1,148.00	700.00	Lønsavtale.
21-5	3-6	14	56	80.00	—	Ny overenskomst.
30-5	19-6	21	14,007	13,530.00	8,792.00	do.
30-5	19-6	21	1,680	1,360.00	826.00	do.
7-7	14-7	8	196	79.50	—	do.
2-1	10-2	40	70	110.50	72.00	Tobakararbeiderforb. ny overensk.
17-4	20-5	34	232	391.00	224.00	Papirindustriarb.forb. —
2-7	28-7	27	276	387.00	—	do.
12-12	24-12	13	363	369.75	—	do.
29-10	10-11	13	121	193.50	—	do.
			46,876	53,035.09	29,064.50	

Tabel IV. Gjældende tarif. overenskomster i december 1917.

Løpenr.	Faggruppe, bedrift	Tariffen ind. gaat mellem		Gyldighetstid		Sted	Anmerkninger
		Arbejdsgiver eller arbejdsgiverorganisation	Arbejderorganisation	fra den	til den		
I. Anlægsarbeide.							
1	A/s Aura	N. Arbejdsgiverforening	N. Arb.mandsforbund	30-4-17	1-4-19	Sundalen	
2	A/s Bjølvefossen	A/s Bjølvefossen, Bjølvo kraftanlæg	Do.	20-7-16	1-7-18	Aalvik	
3	Hunsfos nyanlæg	Chr.a cem.støperi, H. Musculus A/s	N.Arb.m.f.og N.Træarb.f.	1-5-17	1-5-18	Vigeland	
4	A/s Høyangfaldene	A/s Høyangfaldene og N. Alumin. Co.	N. Arb.mandsforbund	24-8-16	1-8-18	Kirkebø, Sogn	
5	Nomeland kraftanlæg	Nomeland kraftanlæg	Do.	27-6-16	—*		* Anlæggets avslutn.
6	Norsk Hydros anlæg i Bratsberg amt	N. Arbejdsgiverforening	Do.	25-7-16	1-4-19	Bratsberg amt	Egentlig arbejdsg.
7	A/s Saudefaldene	Do.	Do.	29-8-16	1-8-18	Saude i Ryfylke	Kr.sands kommune.
8	Statens anlæg	Arbejdsdep.tet og Forsvarsdep.tet	Do.	21-7-16	1-7-18	Hele landet	
9	Skjæggedals damanlæg	N. Arbejdsgiverforening	Do.	12-6-15	1-5-18	Skjæggedal	
10	Cementfabrikken «Norge»	Do.	Do.	12-4-17	1-1-18		Prolongert.
11	Mørkfos—Solbergfosanlægget	Mørkfos-Solbergfosanlægget	Do.	27-5-17	1-8-18	Spydeberg	
12	Haugesunds komm. kraftanlæg, Etne	Haugesund kommune	Do.	12-7-17	1-6-18	Etne	
13	Herlandfossens utbygning	Herlandsfos utbygning	Herlandsfos	16-6-17	29-1-18	Fotlandsvaag	
II. Bergverksindustri.							
14	Fællesoverensk. for 10 bergverk (voldg.dom)	N. Arbejdsgiverforening	N. Arb.mandsforbund	22-7-16	21-7-19		
15	A/s Sydvaranger	Do.	Do.	23-8-16	21-7-19	Sydvaranger	
16	A/s Evje nikkelverk, A/s Kr.sands nikkelraf.verk	A/s Kr.sands nikkelraffineringsverk	Do.	20-4-17	1-6-18	Evje	
17	A/s Kr.sands nikkelraf.verks avd. Ringerike	Do.	Do.	20-4-17	1-6-18	Tyristranden	
18	A/s Vignæs kobberverk	A/s Vignæs kobberverk	Vignæs arb.forening	13-1-15	1-4-18	Vignæs, Karmøen	
19	A/s Trollerud sølvverk	A/s Trollerud sølvverk	N. Arb.mandsforbund	1-8-14	15-6-18	Vinoren	
20	A/s Dalen gruber	A/s Dalen gruber	Do.	1-7-17	—*	Telemarken	1 maanedts opsigelse.
21	Dunderland Iron Ore Co., Ltd.	Dunderland Iron Ore Co. Ltd.	Do.	12-7-17	21-7-19	Mo i Ranen	
22	Bamle nikkelkompagnie	Bamle nikkelkompanie	Prisgrund arb.forening	—*	—*	Langesund	* Ubestemt tid. Op-
23	A/s Bamle apatit	A/s Bamle apatit	Ødegaarden grubearb.f.	23-11-17	31-8-18	Ødegaardens verk	sigelse 1 maaned.
III. Bygningsindustri.							
24	Entrepren. landssammensl. og murmestr. for.	N. Arbejdsgiverforening	N. Arb.mandsforbund	21-6-17	1-4-19	Kristiania	Sten-, jord-, cem.arb.
25	Murmestrenes forening, Kr.a	Do.	Do.	21-6-17	1-4-19	Do.	Murarbejderne.
26	Entreprenørernes landssammenslutning	Do.	Do.	21-6-17	1-4-19	Bergen	Stenarbejderne.
27	Do. do.	Do.	Do.	21-6-17	1-4-19	Do.	Monierarbejderne.
28	Bergens murmestre — murarbejderne	Do.	Do.	21-6-17	1-4-19	Do.	Murarbejderne.
29	Entreprenørernes landssammenslutning	Do.	Do.	21-6-17	1-4-19	Trondhjem	Sten-, jord-, cem.arb.
30	Tronhjems murmestre — murarbejderne	Do.	Do.	21-6-17	1-4-19	Do.	Murarbejderne.
31	Fredrikstads do. do.	Do.	Do.	21-6-17	1-4-19	Fredrikstad	Do.
32	Drammens do. do.	Do.	Do.	28-4-17	1-4-19	Drammen	Do.
33	Entreprenørernes landssammenslutning	Do.	Do.	21-6-17	1-4-19	Hamar	Sten-, jord-, cem.arb.
34	Bergens entreprenører — stenarbejderne	Bergens entreprenørforening	Stenarb.s forening	1-5-16	1-5-18	Bergen	Stenarbejderne.
35	Stavanger murmestre — murarbejderne	Stavanger lokale murmestereforen.	N. Arb.mandsforbund	1-5-17	1-5-18	Stavanger	
36	Stavanger cementvarefabrik, a/s	A/s Stavanger cementvarefabrik	Do.	3-12-14	1-6-18	Do.	
37	Kristiania mørtelverk	N. Arbejdsgiverforening	Do.	1-4-17	1-4-19	Bestum	
38	Aalesunds entreprenører — stenarbejderne	Aalesunds entreprenørforening	Stenarb.s forening	23-6-17	1-6-18	Aalesund	
39	Skien's murmestre — murarbejderne	Skien's murmestre	Murarb.s forening	22-2-17	1-5-19	Skien	
40	Odda og Tyssedals murmestre — murarb.	Murmestrene	Do.	15-6-17	1-5-19	Odda-Tyssedal	
41	Notoddens murmestre — murarbejderne	Murmestrenes forening	Do.	7-7-13	1-4-18	Notodden	Ikke opsagt.
42	Mestre og entreprenører, Rjukan	N. Arbejdsgiverforening	N. Arb.forbund	25-7-16	1-4-19	Rjukan	
43	Aalesunds murmestre — murarbejderne	Murmestrene	Murarb.s forening	1-6-17	1-6-18	Aalesund	
44	Sandefjords do. do.	Do.	Do.	1-4-17	1-4-18	Sandefjord	
45	Larviks do. do.	Do.	Do.	1-4-17	1-4-18	Larvik	

Tabel IV. Gjældende tarif-

Løpenr.	Faggruppe, bedrift	Tariffen ind.	
		Arbeidsgiver eller arbeidsgiverorganisation	
46	Haugesunds murmestrene — murarbeiderne . . .	Murmestrene	
47	A/s Bjølvefossen, fabrikanlægget — murarb. . .	A/s Bjølvefossen	
48	Kristiansands murmestrene — murarbeiderne . . .	Murmestrene	
49	Fr.stad entreprenører og murmestrene	N. Arbeidsgiverforening	
III. Elektrokemisk-metallurgisk industri.			
50	Usines Electrokemiques de Hafslund	Do.	
51	Norsk elektrisk metalindustri	N. elektrisk metalindustri	
52	Alby United Carbide Factories Ltd., Odda	N. Arbeidsgiverforening	
53	A/s North Western Cyanamide Co.	Do.	
54	Borregaard Carbidefabrik	Do.	
55	Norsk elektrokemisk a/s, Kragerø	Do.	
56	A/s Meraker bruk — smelteverk	Do.	
57	Do. do.	Do.	
58	I lens smelteverk	Do.	
59	Salterød smelteverk	Salterød smelteverk	
60	A/s Vadheim elektrokemiske fabrik	A/s V. E. fabrikker	
61	Norsk Hydro — Elektrisk kvælstofaktieselskap	N. Arbeidsgiverforening	
62	Do. do.	Do.	
63	A/s Kristiansands nikkelraffineringsverk	A/s Kr.sands nikkelraff. verk	
64	A/s Vigelands bruk	N. Arbeidsgiverforening	
65	Fr.stad elektrokemiske fabrikker, a/s	Fr.stad elektrokem. fabrikker, A/s	
66	Porsgrunds elektro-metallurgiske a/s	N. Arbeidsgiverforening	
67	Den norske nitridfabrik	Den norske nitridfabrik	
68	A/s Arendal smelteverk	A/s Arendal smelteverk	
V. Kemisk-teknisk industri.			
69	Glasverkerne (Larvik, Moss, Bergen)	N. Arbeidsgiverforening	
70	Porsgrunds porselænsfabrik	Porsgrunds porselænsfabrik	
71	Nordenfjeldske sprængstofaktieselskap	N. Arbeidsgiverforening	
72	Nittedals krudtverk	Nittedals krudtverk	
73	Nitroglyserinkompaniet	N. Arbeidsgiverforening	
74	A/s Christiania Portland cementfabrik	Do.	
75	Den norske galoge og gummivarefabrik	Do.	
76	Lysaker kem. fabrik	Do.	
77	Nittedals tændstikfabrik	Nittedals tændstikfabrik	
78	Bryn og Haldens tændstikfabrikker, a/s	Bryn og Haldens tændstikfabr. a/s	
79	A/s Lilleborg fabrikker	N. Arbeidsgiverforening	
80	A/s Spørck & Co.	Do.	
81	A/s Haaøens fabrikker	A/s Haaøen fabrikker	
VI. Kommunale virksomheter.			
82	Kristiania gasverk	Kristiania gasverk	
83	— renholdsverk	— renholdsverk	
84	— ingeniørvæsen	— kommune	
85	Trondhjems kommune	Trondhjems —	
86	Sarpsborg —	Sarpsborg —	
87	Notoddens —	Notodden —	
88	Narvik —	Narvik —	

overenskomster i december 1917.

gaat mellem	Gyldighetstid		Sted	Anmerkninger	
	Arbeiderorganisation	fra den			til den
Murarb.s forening . . .		1-4-16	1-4-18	Haugesund	
Do.		9-3-17	1-7-18	Indre Aalvik	
Do.		11-5-17	1-5-18		
N. Arb.mandsforbund . .		29-6-17	1-4-19	Fredrikstad	Sten-, jord-, cem.arb.
N. Arb.mandsforbund . .		12-6-13	1-4-18	Sarpsborg	
Sundløkkens arb.foren. .		24-3-16	31-3-19	Sundløkken	
N. Arb.mandsforbund . .		17-8-16	1-7-19	Odda	
Do.		17-8-16	1-7-19	Do.	
Do.		9-2-12	15-9-18	Sarpsborg	Prolongert.
Do.		13-8-16	1-7-18	Kragerø	Do.
Do.		17-8-16	1-7-19	Kopperaaen	
Do.		17-8-16	1-7-19	Nustadfos	
Do.		31-5-17	1-7-19	Trondhjem	
Salterød arb.forening . .		7-10-15	—	Salterød	* Saal. krigen varer.
N. Arb.mandsforbund . .		23-11-17	23-11-18	Vadheim	Tillægstarif for chlo-
Do.		25-7-16	1-4-19	Rjukan	ratanlægget.
Do.		25-7-16	1-4-19	Notodden	
Do.		20-5-16	1-6-18	Kristiansand	
Do.		31-5-17	1-7-18	Vigeland	Prolongert.
Do.		21-6-17	21-6-19	Fredrikstad	
Do.		31-5-17	1-7-18	Porsgrund	Do.
Do.		24-11-16	1-2-18	Staksnes	
Do.		15-1-17	1-4-18	Eydehavn	
Do.		5-5-16	1-4-19	Larv., Moss, Flesl.	
Do.		—	—	Porsgrund	Ubestemt varighet.
Do.		22-7-16	15-4-19	Aasenfjorden	
Do.		29-3-17	6-2-19	Nitedalen	
Do.		27-11-16	1-12-19	Engene	
Do.		3-5-15	6-3-18	Slemmestad	
Do.		3-4-14	1-1-18	Mjøndalen	Prolongert.
Do.		4-6-15	1-6-18	Lysaker	
Do.		19-10-17	15-10-18	Grønv. og Agnæs	
Do.		19-10-17	15-10-18	Bryn og Fr.hald	
Do.		3-1-16	1-1-19	Kristiania	
Do.		1-5-17	1-4-18	Trondhjem	
Do.		13-7-17	1-7-18	Haaøen	
Do.		1-7-17	1-7-19	Kristiania	
Do.		1-7-17	1-7-19	Do.	
Do.		1-7-17	1-7-19	Do.	
Foreningerne		7-6-17	1-6-18	Trondhjem	
N. Arb.mandsforbund . .		1-4-14	1-5-18	Sarpsborg	
Do.		1-10-13	—	Notodden	Gj. 1 aar ad gangen.
Narvik kom. forening . .		1-5-15	1-7-18	Narvik	Prolongert.

Tabel IV. Gjældende tarif-

Løpnr	Faggruppe, bedrift	Tariffen ind-	
		Arbejdsgiver eller arbejdsgiverorganisation	
89	Bergens kommune	Bergens kommune	
90	Lillehammer	Lillehammer	
91	Tønsberg	Tønsberg	
92	Hammerfest	Hammerfest	
93	Fredrikstad	Fr.stad	
94	Akers	Akers	
95	Kristiania brændselscentral	Kristiania brændselscentral	
96	Trondhjems komm. fiskehandel	Trondhjems komm. fiskehandel	
97	Kristiania havnevæsen.	Kristiania kommune	
98	Kristiania elektricitetsverk	Do.	
VII. Næringsmiddelindustrien.			
99	Nestlé & Anglo-Swiss Condensed Milk Co.	N. Arbejdsgiverforening	
100	Fussell & Co. Ltd., melkekondenseringsfabr.	Do.	
101	O. Mustad & Søns margarinfabrik	O. Mustad & Søn	
102	A/s fabrikken «Arild»	N. Arbejdsgiverforening	
103	Stavanger smørfabrik	Do.	
104	Trondhjems bryggerier	Do.	
105	Stavanger hermetikfabrikker (mandlige)	Do.	
	Do. (kvindelige)	Do.	
106	Stord hermetikfabrikker	Do.	
107	Bergens do.	C. Hauge This.	
108	Bergens bliktrykkeri.	Bergens hermetikfabrikker	
109	Hermetik- og blikemballagefabr. (mandlige)	Bergens bliktrykkeri.	
	Do. (kvindelige)	N. Arbejdsgiverforening	
110	Sunde og Sæbøvik hermetikfabrikker	Do.	
111	Bergens Packing Co.	Chr. Bjelland & Co.	
112	A/s Trondhjems Preserving Co.	Bergens Packing Co.	
113	Trondhjems brændevinssamlag	N. Arbejdsgiverforening	
114	J. C. Piene & Søns mølle	Tr.hjems brændevinssamlag	
115	A/s Bjølsen valsemølle	N. Arbejdsgiverforening	
116	Kristiania kaffebrænderier	Do.	
117	Mustads kokosfabrik	Do.	
118	A. Bergenes chokoladefabrik	Mustad & Søn	
119	Kristiania bryggerier	N. Arbejdsgiverforening	
120	Nidar chokoladefabrik, a/s	Do.	
121	Trondhjem Canning and Export Co., a/s, The North Atlantic Canning Co., a/s, Trondhjems Packing Co., a/s, og A/s Foki	Do.	
122	Harstad hermetikfabrikker	Do.	
123	Vaksdal mølle	Harstad hermetikfabrikker.	
124	A/s Hamar forenede mineralvandfabrikker	Vaksdal mølle	
		A/s Hamar foren. mineralvandfabr.	
VIII. Tekstilindustrien.			
125	Christiania Seildugsfabrik	N. Arbejdsgiverforening	
126	Nydalens kompagni	Do.	
127	Hjula væveri	Do.	
128	Vøien spinderi og væveri	Do.	
129	Kr.a baand- og lidsefabrik	Do.	
130	Nordisk tekstil a/s (Indigo)	Do.	

overenskomster i december 1917.

gaat mellem	Gyldighetstid		Sted	Anmerkninger
	Arbejderorganisation	fra den		
N. Arb.mandsforbund	1-7-16	1-7-18	Bergen	
Arb.mændenes fagforen.	6-7-16	1-5-18	Lillehammer	
Tønsberg kom. arb.for.	1-5-16	1-5-18	Tønsberg	
Hammerfest arb.m.for.	14-1-17	30-6-17	Hammerfest	
Fr.stad komm. arb.for.	27-6-17	—*	Fredrikstad	* Indtil videre
Akers komm. arb.for.	4-8-17	1-7-18	Aker	
Foreningen	17-10-17	1-7-18	Kristiania	
Do.	—	1-7-18	Trondhjem	
N. Arb.mandsforbund	1-7-17	1-7-19	Kristiania	
Do.	1-7-17	1-7-19	Do.	
Do.	11-7-17	1-7-19	Hamar-Kap-Sandesund	
Do.	11-7-17	1-7-19	Holmestrand	
Do.	18-4-17	18-4-20	Lysaker	
Do.	2-6-17	1-5-18	Trondhjem	
Do.	26-7-17	1-7-19	Stavanger	
Do.	27-8-17	1-4-18	Trondhjem	
Do.	17-9-17	1-5-19	Stavanger	
Do.	17-9-17	1-5-19	Do.	
Do.	17-9-17	1-5-19	Stord	
Do.	17-9-17	1-5-19	Bergen	
Do.	1-5-17	1-5-19	Do.	
Do.	17-9-17	1-5-19	Haugesund	
Do.	17-9-17	1-5-19	Do.	
Do.	17-9-17	1-5-19	Sunde-Sæbøvik	
Do.	17-9-17	1-5-19	Os	
Do.	9-10-17	29-8-18	Trondhjem	
N. Arb.m.forb. avd. 43	1-11-18	1-11-18	Do.	
N. Arb.mandsforbund	11-2-14	6-5-18	Buviken	Prolongert.
Do.	31-5-17	1-5-18	Kristiania	
Do.	5-5-18	1-5-18	Do.	Do.
Do.	7-8-14	7-8-18	Lysaker	Ikke opsagt.
Do.	26-8-15	1-1-19	Kristiania	
Ølbryggeriarb.s foren.	1-5-17	1-5-18	Do.	
Avd. 43, Trondhjem	11-9-17	1-8-18	Trondhjem	
N. Arb.mandsforbund	4-10-17	1-5-19	Do.	
Harstad hermetikarb.f.	20-9-17	20-9-18	Harstad	
N. Arb.mandsforbund	17-10-17	17-10-18	Vaksdal	
Foreningen	27-11-17	1-11-18	Hamar	
N. Arb.mandsforbund	1-1-16	31-12-19	Kristiania	
Do.	21-7-17	1-7-19	Do.	
Do.	21-7-17	1-7-19	Do.	
Do.	21-7-17	1-7-19	Do.	
Do.	21-7-17	1-7-19	Do.	
Do.	21-7-17	1-7-19	Do.	

Tabel IV. Gjældende tarif-

Løpenr.	Faggruppe, bedrift	Tariffen ind-	
		Arbeidsgiver eller arbeidsgiverorganisation	
131	O. Johannesen & Søns tekstilfabrik	N. Arbeidsgiverforening	
132	Helly Hansens regnklædefabrik	Do.	
133	Bernh. Brønnes fabrikk	Do.	
134	A/s Rosendahl & Co.	Do.	
135	Solbergelvens spindri.	Solbergelvens spindri.	
136	J. C. Jørgensen & Nørgaards trikotagefabrikker	Tekstilfabrikanterne	
137	A/s Pettersen & Dekkes trikotagefabrikker	N. Arbeidsgiverforening	
138	Aalgaards uldvarefabrikker	Aalgaards uldvarefabrikker	
139	Bertnes uldvarefabrikker	Bertnes uldvarefabrik	
140	A/s De forenede uldvarefabr.s avd. Fredfos	A/s De foren. uldv.fabr. avd. Fredfos	
141	Hillevaag & Olte fabrikk	N. Arbeidsgiverforening	
142	Kongsvinger uldspindri.	Do.	
IX. Transportvirksomhet.			
143	Kristiania kulimportører	Do.	
144	Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag	Do.	
145	Hitterdals læns	Skiensvasdragets fællesflotning	
146	Bægnaelvns tømmerflotning.	Engebret Støa	
147	Mustads kjørekarer	O. Mustad & Søn	
148	Bergens kulkompanier	Kulkompanierne	
149	Mustads utearbeidere	Mustad & Søn	
150	Dampskibsekspeditorerne	Dampskibsekspeditorerne	
151	Tr.hjems Torvstrøfabrik & Revnovations Co.	N. Arbeidsgiverforening	
152	— automildroscheiere	Trondhjems automobildroscheiere.	
153	— lasteautomobiler	N. Arbeidsgiverforening	
154	Kjøbmand Johan Thomsens lagerarbeidere	Johan Thomsen	
X. Trævareindustri.			
155	Korkeskjærerne i Bergen	Mestrene	
156	Hovdenak fabrikk	Ole Hovdenak	
157	Sjaastad bruk	N. Arbeidsgiverforening	
158	Lier skogsarbeidere	Do.	
159	A/s Hommelviks bruk	Do.	
160	Mustads dunkefabrik	O. Mustad & Søn	
161	Brødrene Hansens stavskjæleri	N. Arbeidsgiverforening	
162	A/s Trondhjems børste- og penselfabrik	A/s Tr.hjems børste- og penselfabr.	
163	Hønefos bruks høvleri og snekkeri	N. Arbeidsgiverforening	
164	Næs trælstartbruk limit.	Næs trælstartbruk	
XI. Stenindustri.			
165	Strinden teglverk	A/s Strinden teglverk	
166	A/s Fr.stad forenede teglverker	Fr.stad forenede teglverker	
167	Skaftun kalkbrud	N. Arbeidsgiverforening	
168	Østborg kalkbrud	Do.	
169	Langøens kalkstensbrud	Do.	
170	Mjøndalens kalkfabrik	Do.	
171	Aasen kalkfabrik	Aasen kalkfabrik	
172	Kisstrands skifferbrud.	Kisstrands skifferbrud.	

overenskomster i december 1917.

gaat mellem	Gyldighetstid		Sted	Anmerkninger
	Arbeiderorganlsation	fra den		
N. Arb.mandsforbund	21-7-17	1-7-19	Kristiania	Ikke opsagt.
Do.	25-9-12	1-4-18	Moss	
Do.	21-6-17	1-7-19	Trondhjem	Do.
Do.	23-5-17	15-7-18	Fane	
Solb.elvens tekstilarbf.	20-6-16	1-7-19	Solbergelven	
N. Arb.m.forb.s avd. 42	30-10-16	30-10-18	Trondhjem	
N. Arb.mandsforbund	8-5-17	31-3-19	Hop pr. Bergen	
Aalgaards tekstilarb.for.	15-5-17	15-5-18	Aalgaard	
Bertnes arb.forening	11-6-17	30-6-18	Bodø	
Fredfos tekstilarb.foren.	15-6-17	15-6-18	Fredfos, Vestfos.	
N. Arb.mandsforbund	15-9-17	1-7-19	Hillev. pr. Stvgr.	
Do.	10-9-17	1-7-19	Kongsvinger	
Do.	6-7-17	31-12-17	Kristiania	Prolongert.
Do.	30-10-16	31-3-19	Narvik	
Hitterdals lænsarb.for.	1-3-17	1-3-18	Hitterdal	
Bægnaelv. tømmerfl.for.	9-6-17	20-6-18	Aadalen	
N. Arb.mandsforbund	31-11-17	18-4-19	Lysaker	
Bergens kul- og havnef.	1-1-13	1-1-18	Bergen	
N. Arb.mandsforbund	4-6-17	4-6-19	Lysaker	
Sandnes løsarb.forening	1-1-12	1-1-18	Sandnes	
N. Arb.mandsforbund	27-7-17	1-6-18	Trondhjem	
Avd. 43	29-6-17	26-5-18	Do.	
N. Arb.mandsforbund	15-8-17	15-8-18	Do.	
Lagerarb.s forening	14-11-17	17-10-18	Bergen	
Korkeskjærerne foren.	1-7-16	1-7-18	Do.	
Vaagenes arb.forening	19-4-17	19-4-18	Hovdenakken	
N. Arb.mandsforbund	3-8-15	1-8-18	Lier	
Do.	3-8-15	1-8-18	Do.	
Do.	1-9-17	1-9-19	Hommelvik	
Avd. 60, Lysaker	9-11-15	9-11-18	Lysaker	
N. Arb.mandsforbund	31-12-17	1-9-19	Hommelvik	
Do.	1-5-17	1-5-18	Trondhjem	
Do.	5-8-14	15-9-18	Hønefos	
Hals fagforening	9-6-15	20-5-18	Mosjøen	
N. Arb.mandsforbund	16-5-16	3-3-18	Trondhjem	Ikke opsagt.
Teglverksarb.s forening	1-5-17	1-5-18	Fredrikstad	
N. Arb.mandsforbund	17-8-16	1-7-19	Bruvik	
Do.	17-8-16	1-7-19	Værdalen	
Do.	17-8-16	1-7-19	Langøen	
Do.	14-11-16	31-12-17	Mjøndalen	
Do.	14-12-16	1-1-18	Do.	
Valnesfjordens arb.for.	1-3-15	1-3-18	Valnesfjorden	

Tabel IV. Gjældende tarif-

Løpnr.	Faggruppe, bedrift	Tariffen ind-
		Arbejdsgiver eller arbejdsgiverorganisation
XII. Jernindustri.		
173	Fællesoverenskomsten (mek. verksteder)	N. Arbejdsgiverforening . . . . .
174	Kristiania spikerverk	Do. . . . .
175	Sandnes jernvarefabrik	Do. . . . .
XIII. Forskellige virksomheder.		
176	Skorstensfejerne i Kristiania.	Do. . . . .
177	Glasmakerne, Bergen	Bergens glasmesterforening . . . . .
178	Borregaard fabrikker	N. Arbejdsgiverforening . . . . .
179	Rjukan dampvaskeri.	Rjukan dampvaskeri. . . . .
180	Trondhjems dampvaskeri	A/s Dampvaskeriet. . . . .
181	Stavanger telefonforretning, a/s	Stavanger telefonforretning, a/s . . . . .
182	Moss telefonanlæg, a/s	Moss telefonanlæg, a/s . . . . .

overenskomster i december 1917.

gaat mellem	Gyldighetstid		Sted	Anmerkninger
	Arbejderorganisation	fra den		
N. Arbeidsm.forbund .	30-6-16	31-3-19	Hele landet	Voldgiftsdom.
Do.	4-7-16	31-3-19	Kristiania	Ikke opsagt.
Do.	20-9-13	15-8-15	Sandnes	
Do.	10-2-16	1-1-19	Kristiania	Prolongert. *Ubestemt tid.
Do.	21-6-17	1-4-19	Bergen	
Do.	9-12-12	15-9-17	Sarpsborg	
Rjukan fagl. samorg. .	17-4-15	—*	Rjukan	
N. Arbeidsm.forbund .	29-3-15	1-4-18	Trondhjem	
Stvgr. telefonarb. foren.	25-1-17	1-1-19	Stavanger	
Moss og omegns arb.m.f.	30-10-17	15-9-18	Moss	

